DONBAS

De Jacques Stefanesco

CAPITOLUL I

Am fost arestat în Braşov, în drum spre şcoală. Abia începuse să se lumineze şi străzile reci, de un cenuşiu întunecat, erau aproape goale. La colţul străzii, lîngă curtea şcolii, am văzut cîţiva soldaţi ruşi înarmaţi şi un translator român în civil, împingând pe cineva într-un camion al poliţiei. M-au zărit şi translatorul a strigat:

- Un' te duci?
- La şcoală.
- Vino! Trebuie să te ducem undeva. După aia poţi să te duci la şcoală.

M-a înşfăcat şi soldaţii l-au ajutat să mă împingă către camion. M-am smucit din mâinile lor şi am sărit singur pe platformă. Era întuneric beznă înăuntru, dar am simţit privirile câtorva inşi.

Am fost duşi la Cinematograful ”Axa”. Era tixit de lume care forfotea printre scaune. Cîţiva se aşezaseră şi asta îmi părea foarte straniu, căci nu rula nici un film. Am privit în zadar în jurul meu, căutînd pe cineva cunoscut. Un puternic sentiment de nesiguranţă şi teamă plutea în aer. Nimeni nu întreba nimic despre ceea ce se-ntîmpla. Răspunsurile zăceau în golul din stomacul fiecăruia, dar toţi încercam să le ignorăm, de teama de a nu le transforma în realitate. Fiecare încerca să treacă cât mai nebăgat în seamă cu putinţă, mişcîndu-se domol, vorbind încet, fără să gesticuleze. Teama îngheţase simţurile, gândurile, mişcările.

Am stat acolo multă vreme, aşteptînd nehotărît, dar nu mi-a adresat nimeni nici un cuvînt. M-am aşezat pe un scaun, mi-am tras capul între umeri şi m-am gândit la multele prilejuri în care stătusem în acelaşi cinematograf, bucurîndu-mă de filmul de după-amiază. Gândurile au coborît din ce în ce mai mult în timp şi îmi amintesc că la un moment dat am început să mă întreb nelămurit ce film avea să urmeze.

Câteva ore mai tîrziu, un translator s-a urcat pe scenă şi a anunţat cu o voce puternică, că vom fi încărcaţi în camioane şi duşi la barăcile de la marginea oraşului. Un camion şi un autobuz au făcut cam zece drumuri fiecare. În barăci lumea a început să plîngă şi să se roage şi în general să facă mult zgomot. Unii cîntau imnuri religioase. Către seară am fost duşi cu mai multe camioane la gară unde am fost transferaţi într-un tren de treizeci de vagoane de marfă. Am intrat în vagoane pe la coada trenului pentru că în faţa lui, pe peronul gării, se afla o muţime uriaşă de oameni. Cînd ne-am urcat am fost număraţi. Eram patruzeci şi şase de persoane, bărbaţi şi femei, în vagonul meu.

Cam la vreo cincisprezece metri de tren, un cordon de gărzi ruseşti ţineau în loc o muţime de oameni care strigau şi plîngeau. Împingând de zor, mi-am făcut loc la una dintre cele două ferestre mici. L-am zărit imediat pe tata, înalt, cu un cap deasupra mării de oameni. Am fluierat ascuţit. M-a văzut imediat şi şi-a croit drum prin muţime pînă cînd a ajuns drept în faţa mea. Ochii noştri s-au întîlnit şi nu s-au mai desprins. L-am simţit luptîndu-se să-şi stăpînească lacrimile. Nu-l văzusem niciodată aşa pînă atunci. Am încercat să par încrezător, ca să înţeleagă că-mi voi putea purta singur de grijă. După două minute am fost dat brutal la o parte de ceilaţi, care căutau şi ei un chip cunoscut. Deîndată ce m-am îndepărtat de fereastră mi-au dat lacrimile. Singura mea mîngîiere era că ştiam că tata nu mă putea vedea plîngând. Ar fi fost prea mult pentru el. Printre lacrimi puteam să-i văd pe ceilaţi înghesuindu-se la fereastră, fluturînd frenetic din mâini şi încercînd să strige ceva prietenilor şi rudelor de afară, frîngându-şi mâinile şi plîngând. Apoi, cu o smucitură, trenul se puse în mişcare şi un vaier ascuţit se ridică din vagoane şi din muţimea de afară.

Aveam cincisprezece ani şi am descoperit că sunt cel mai tînăr deţinut din vagonul meu, dar nu şi cel mai scund, pentru că aveam un metru şi optzeci şi cinci şi optzeci şi unu de kilograme. În vagon se mai aflau doi ingineri, un doctor şi fratele unuia dintre profesorii de la şcoala mea. Pe cei mai muţi dintre restul deportaţilor îi văzusem întîmplător, fie pe stradă, fie auzisem despre ei. M-a izbit ciudăţenia faptului că nici doctorul şi nici inginerii nu încercaseră să facă ceva ca să instaureze vreun fel de ordine printre aceşti oameni care se văitau într-una. Ca bărbaţi cu o anume poziţie socială trebuiau măcar să încerce să-i consoleze, în special pe femeile care boceau şi care făceau cel mai mare zgomot. Începusem deja să-mi pierd respectul faţă de oameni. Îi credeam pe toţi nespus de slabi.

Imaginea tatei îmi revenea într-una înaintea ochilor. M-am forţat să o alung din minte şi m-am aşezat într-un coţ ca să pot cugeta la situaţia mea. Nu era nimeni acolo pe care să-l cunosc îndeajuns ca să vorbesc cu el despre asta şi m-am simţit teribil de singur în mijlocul acestui haos.

În ciuda tuturor acestor lucruri încă mai era o scînteie de speraţă ca destinaţia trenului să nu fie un lagăr de muncă forţată sovietic, dar speranţa e speranţă iar logica e logică. Am hotărît că, indiferent unde aveau să ne ducă, acolo trăiau şi munceau aţi oameni. Avea să fie doar o problemă de adaptare. Apoi m-am gândit la evadare. Citisem cărţi şi auzisem istorisiri despre evadări din lagărele de prizonieri şi capul meu era plin de planuri despre tuneluri şi sute de diferite moduri de a înşela gardienii şi poliţia. Voi trăi şi voi vedea.

Eram plin de curiozitate în privinţa Uniunii Sovietice. În ultima vreme auziserăm o muţime de lucruri bune despre asta. Era începutul lui patruzeci şi cinci şi trupele ruseşti ocupaseră România de patru luni. România fusese aliata Germaniei şi, dintr-o dată, întorsese armele cînd ruşii trecuseră graniţa în urma trupelor armatei germane care se retrăgea din faţa lor. Soldaţii cantonaţi în Braşov erau nişte sălbatici. Serile bîntuiau străzile bînd şi cîntînd, jefuiau magazine şi aprindeau focuri în mijlocul străzii la care-şi găteau puii furaţi. Cîţiva dintre soldaţi erau femei şi una dintre ele ieşise într-o seară pe stradă purtînd o pijama de mătase, pe care o cumpărase într-un magazin de lenjerie de lux. Toţi o crezuseră nebună şi în cele din urmă cineva i-a spus că acele lucruri erau doar pentru dormit. Am aflat că n-aveau aşa ceva în Rusia şi totuşi se spunea că era Paradisul Muncitorilor.

Gândurile mi-au fost întrerupte de o foame cumplită. Muţi dintre deţinuţi fuseseră ridicaţi de acasă şi putuseră să ia cu ei hrană, săpun, prosoape sau îmbrăcăminte. Tot ce aveam cu mine erau trei cărţi: o Istorie a României, o Geografie şi o Istorie a Germaniei. Puţin mai tîrziu fratele profesorului mi-a oferit puţină pîine şi cîrnaţi. Am spus "Nu, muţumesc!", dar mai tîrziu, noaptea, m-a mai îmbiat o dată şi am fost foarte bucuros să mănînc ceva. În ziua următoare ruşii au început să ne dea raţii de pîine şi supă.

Era ianuarie şi un frig aspru. Un godin aprovizionat cu o mică raţie de cărbune era singura noastră sursă de căldură şi frigul se strecura prin sutele de crăpături ale pereţlor. Dormeam cu rîndul. De fiecare parte a vagonului se aflau două rînduri de scînduri care puteau găzdui cam douăzeci de oameni. Cînd cineva se întorcea, cei cinci tovarăşi de pat trebuiau să se întoarcă şi ei. Era acel fel de somn pe care îl dormi în călătoriile lungi cu trenul sau autobuzul. Ce conta, de fapt, era că pentru şase ore îţi scuteai picioarele de greutatea trupului. După asta deveneai atît de nervos încât nu mai puteai suporta şi trebuia să te ridici în picioare şi să te mişti.

În trei zile am ajuns la graniţa rusească şi a trebuit să ne mutăm în alt tren, pentru că distanţa dintre şine e diferită în Rusia. Cele două trenuri erau trase alături, la vreo zece metri distanţă unul de celălalt şi deţinuţii erau trecuţi dintr-o parte în cealaltă pe rînd, în ordinea vagoanelor. M-am gândit să mă ascund sub priciuri, dar cînd vagonul nostru a fost golit, am fost număraţi pe măsură ce ieşeam şi i-am văzut pe gardieni verificînd interiorul vagoanelor înainte de a urca. Am fost lăsaţi peste noapte în trenul rusesc şi dimineaţa următoare, la răsăritul soarelui, am pornit. Trenul s-a tîrît

în susul unui deal şi la o curbă am putut vedea prin fereastră, departe, înaintea noastră, locomotiva. Era un tren foarte lung. Se pare că adăugaseră încă patruzeci sau cincizeci de vagoane în câteva dintre gările în care ne opriserăm. Mă întrebam încotro ne îndreptam. Ţinutul era plat şi dezolant, kilometru după kilometru. Din cînd în cînd treceam pe lîngă câte un sat mic, înconjurat de cîmpuri pustii, acoperite cu zăpadă.

În a doua săptămînă, în timp ce ne găseam înzăpeziţi pe o linie secundară, cîţiva dintre bărbaţi au început să joace cărţi. După ce au încercat câteva jocuri, s-au hotărît la "21". Se vede că îi atrăgea ceva din hotărîrea jocului. Mă fascina să-i privesc. Atmosfera s-a schimbat imediat - din cea a unui transport de deportaţi, în cea a unui cazino. Pentru un timp toţi s-au strîns în jurul jucătorilor, schimbînd în şoaptă păreri despre o carte sau alta şi, pentru prima dată într-o săptămînă, lîngă sobă s-a făcut un loc liber. Am deschis uşiţa şi am privit cărbunii strălucind şi arzînd cu flăcări albastre. Am descoperit destul de surprins că nu mai văzusem arzînd cărbuni. Atunci m-am simţit din nou copil, acasă, în serile lungi de iarnă, cu buştenii arzînd în căminul enorm, cu uriaşul de tata şi mama şi surorile. O voce îmi întrerupse gândurile:

- Închide uşa sobei, puştiule, o să ardă mai bine!

Am închis uşiţa şi am dat locul altcuiva. Din lipsă de altă preocupare mi-am îndreptat atenţia către jocul de cărţi. Mizele ajungau foarte sus. Se întîmpla să am în buzunare douăzeci de mii de lei, adică aproape o sută şaizeci şi cinci de dolari înainte de război, pe care-i cîştigasem la aşa-numita piaţă neagră. Fusesem unul dintre nenumăraţii tineri care profitau de ocaziile pe care inflaţia le creează la vreme de război, în special în ţările ocupate. De câteva luni de cînd ruşii ocupaseră Braşovul tot auzisem la şcoală sute de discuţii despre comerţul cu ofiţerii ruşi. Unui băiat i se dăduseră treizeci de mii de lei pentru bicicleta lui. Părea o sumă enormă de bani, deşi aproape totul costa de cel puţin o sută de ori preţul lui normal. De obicei, o bicicletă se vindea cu o mie de lei. Auzisem că ofiţerul care cumpărase bicicleta căuta un acordeon. Ăsta era un adevărat noroc, căci aveam un acordeon minunat pe care mi-l dăduse tata cînd împlinisem paisprezece ani. Mă gândisem că dacă-l puteam vinde pentru o sumă mare, mi-ar fi fost uşor să cumpăr altul şi să-mi mai şi rămînă ceva pe deasupra. Mă dusesem la ofiţerul cu pricina şi ne înţelesesem îndată pentru o sută de mii de lei. Primisem banii în cea mai mare parte în monede de argint de o sută şi cinci sute de lei - îmi luase o oră să-i număr. Ascunsesem optzeci de mii acasă şi încă nu mă hotărîsem ce să fac, cînd fusesem arestat cu restul în buzunar. Dar în timpul celor patru sau cinci zile câte trecuseră, mă bîntuise un sentiment de vinovăţie, pentru că nu-mi consultasem părinţii mai înainte. Mă gândisem că dacă le-aş fi arătat un acordeon mai mare, plus optzeci de mii de lei, m-ar fi felicitat. Dar nu prea eram sigur.

După ce m-am gândit la asta şi mi-am pipăit o vreme banii din buzunare, am hotărît să-mi încerc norocul. Am cîştigat, am pierdut şi am cîştigat din nou. La un moment dat am tras optsprezece şi am pus toţi banii mei pe masă. Trei partide mai tîrziu avam patru sute de mii. Am pierdut iute cea mai mare parte a lor şi apoi i-am cîştigat la loc, ba chiar şi aţii pe de-asupra şi am sfîrşit cu cinci sute de mii. Într-o situaţie obişnuită aş fi fost foarte fericit, dar, în timp ce mă uitam la bani, mă îndoiam că o să-mi folosească la ceva în Rusia, fiindcă, probabil, aveau să ne ia lucrurile la sosire.

După ce s-a terminat partida, o femeie a început să îngîne un cîntec bisericesc, deprimant. O altă femeie i se alătură şi în curînd tristeţea se aşternu peste vagon, dar doi dintre jucătorii mai dezgheţaţi salvară situaţia lălăind câteva cîntece de cîrciumă.aa În toiul balamucului ăsta, am aţipit.

Cam la două-trei zile ne opream şi paznicii lăsau cîţiva oameni să iasă, să aducă mîncare şi apă. Fiecare vagon avea dreptul la două găleţi de apă, iar fiecare grup de cinci oameni împărţea o pîine pe zi. În plus, se distribuia nişte supă subţire de varză şi *kaşa* - terci de secară. De fiecare dată

mă ofeream voluntar pentru aceste corvezi, pentru că mă scăpau puţin de neîntreruptele văicăreli. Trebuia să mă îndepărtez de ele, chiar dacă zăpada se înăţa pînă la genunchi iar eu purtam o pereche de pantofi uşori, negri. Cînd ajungeam înapoi la vagon picioarele îmi erau ude leoarcă. După o săptămîna pantofii deveniră albi şi începură să crape pe la cusături. Am început să mă îngrijorez, închipuindu-mi cum ar fi fost să rămîn descuţ tot restul iernii.

Merita să iei parte la corvezi în special cînd ne opream în micile sate sau orăşele. În timp ce ne îndreptam către punctele de distribuire a mîncării, cercetam oamenii pe care îi întîlneam căci, după propaganda comunistă, intrasem în Paradisul Muncii. Dar n-am văzut nimic altceva decât oameni cu chipuri coţuroase care scuipau spre noi de fiecare dată cînd aveau ocazia. Cîţiva dintre bărbaţi erau atît de pricepuţi la sportul ăsta că, în ciuda faptului că mă aflam de partea ţintelor, am fost obligat să le admir iscusinţa. La început însă nu mă puteam dumiri de ce ne urau atît. Treptat am înţeles că, pentru aceşti oameni, deţinuţii reprezentau duşmanul care le jefuise şi devastase pămîntul. Deci, în mînia lor neputincioasă, ei îşi scuipau, literalmente, ura. Cei care ne urau mai mult scuipau cel mai prost, căci, ca de obicei, emoţia încurca lucrurile.

De fiecare dată cînd aveam ocazia, mă duceam la fereastra vagonului şi priveam vastul ţinut neted. Nu era împărţit în pătrate de garduri şi drumuri în felul în care este cea mai mare parte a Europei. Cât cuprindeai cu ochii nu se vedeau altceva decât cîmpii acoperite de zăpadă.

Drumul a durat trei săptămîni. Întunericul se înstăpînea pe la trei şi jumătate sau patru după-amiaza. Câteodată eram lăsaţi două sau chiar trei zile pe o linie secundară. Frigul era teribil şi tremuratul ne storcea toată energia. Dinţii mei clănţăneau cât era noaptea de lungă. Dimineaţa, istovit de această încordare continuă, încercam să-mi pun sîngele în mişcare rotindu-mă prin vagon. Dar toată lumea încerca să facă acelaşi lucru şi trupurile noastre se înghionteau într-una. Abia aşteptam corvezile, deşi picioarele mele o încasau zdravăn de fiecare dată cînd ieşeam în zăpadă. Nesfîrşitul stat în picioare, schimbîndu-mi greutatea trupului de pe un picior pe altul, rareori aşezat, aproape fără să dorm, oră după oră, zi după zi, era prea greu de îndurat.

Ce-mi zgândărea cel mai mult nervii erau rugăciunile cu voce tare ale acestor oameni deja bătuţi de soartă. O, cum se mai rugau! Se rugau Domnului, lui Iisus Cristos şi Fecioarei Maria să-i ajute, să-i ducă înapoi acasă, dar nimeni nu părea să-i audă pentru că încet, dar sigur, ne adînceam mai mult şi mai mult în Rusia, pînă cînd, într-o zi, am trecut uriaşul rîu Nipru. Am putut să privesc timp de cinci minute Dniepropetrovskul; era un oraş mare, împărţit de rîu în două părţi - de Est şi de Vest. Oraşul arăta exact ca şi oamenii: neîngrijit, urît, risipit, cenuşiu.

CAPITOLUL II

Într-o dimineaţă, pe ninsoare, trenul s-a oprit pe o linie secundară. În depărtare, întinzându-se pe mai bine de patruzeci de kilometri de jur împrejur, se zăreau movile joase de cărbune, complet lipsite de zăpadă. Cam la un kilometru distanţă am văzut câteva barăci lungi, joase, înconjurate de un gard înalt din lemn şi sîrmă ghimpată. Sosisem.

S-a făcut după-amiaza tîrziu înainte ca să înceapă să ne coboare din vagon. Uşile glisante au fost deschise şi trei paznici înarmaţi pînă în dinţi ne-au făcut semn să ieşim afară. Bărbaţii au sărit primii jos şi au ajutat femeile să coboare de pe podeaua înaltă. Tuturor le tremurau genunchii după înghesuiala în care stătuseră în ultimele trei săptămîni.

Cînd am ajuns jos m-am uitat înapoi ca s-o ajut pe femeia care venea după mine. S-a dovedit a fi o epileptică care avusese cinci sau şase atacuri pe zi în timpul lungului nostru drum. Sări în braţele mele şi chiar în timp ce o aşezam în siguranţă pe pămînt a început să facă spume la gură şi să scoate sunete guturale, inumane. Am încercat să scap de ea aşezînd-o jos, pe zăpadă, dar un paznic m-a lovit cu piciorul. Am înţeles din asta că trebuia să continui să o susţin. Între timp toţi

ceilaţi se aşezaseră unul după altul într-un şir lung şi mărşaluiau către barăci. Începusem să obosesc, aşa că m-am întins pe jos, cu femeia care se zvîrcolea în braţele mele. După o criză completă de zvîrcoliri, gemete şi cuvinte fără şir, în cele din urmă şi-a revenit. N-a vrut să se ridice cînd i-am spus, şi-a trebuit s-o scutur de umăr de câteva ori. Se săltă nesigură în picioare şi făcu un efort ca să se alăture coloanei de deţinuţi, dar era atît de slăbită că a trebuit să o susţin tot drumul.

Ne mişcam încet iar lunga şi subţiratica noastră coloană părea un şarpe negru tîrîndu-se şi răsucindu-se prin zăpada albă şi rece. Unii dintre oameni se luptau cu valize şi deşi o sprijineam încă pe femeia epileptică mi s-a dat şi mie să duc o valiză. Singurele mele bunuri constau din cele trei cărţi de şcoală, pe care acum le ţineam strînse la piept şi o lingură pe care mi-o dăduse o femeie în tren.

Tabăra noastră era alcătuită din douăzeci şi una de barăci din lemn, dezolante şi reci, aşezate pe trei rînduri. Nu exista bucătărie, spălător, latrine sau baie. Totul era împrejmuit din toate părţile de sîrmă ghimpată.

Am intrat în lagăr prin baraca ce slujea de post de gardă. Înăuntru, doi ofiţeri ne-au numărat în timp ce treceam prin faţa lor. De acolo am pornit pe o potecă către barăci. Zăpada ajungea pînă la genunchi iar nămeţii ne veneau în unele locuri pînă la umăr. Vîntul urla furios, muşcînd, înţepînd şi iscîndu-ne lacrimi în ochi.

Prima dintre clădirile de lemn era lungă de aproape optzeci de metri. Pereţi subţiri de pămînt o împărţeau în opt compartimnte, câte patru de fiecare parte. Ne aşteptau şapte sau opt paznici morocănoşi care ne-au numărat din nou pe măsură ce intram. Păreau mongoli şi ne izbeau des şi fără reţinere cu piciorul. Mi s-a dat un brînci în ultima cameră sau compartiment. Înăuntru, la celălalt capăt, se afla o mică vatră cu ceva cărbune în ea.

În primele clipe după ce intrasem înăuntru barăcile păruseră călduroase, dar după un timp am simţit din nou frigul. Singura diferenţă, de fapt, între înăuntru şi afară era lipsa vîntului şi căldura generată de trupurile noastre; neavînd nici un fel de lemne n-am putut să aprindem focul. În acea noapte nu s-a pus problema dormitului. Cei care nu-şi aduseseră pături cu ei au trebuit să doarmă pe podeaua tare de pămînt. A fost un coşmar de ţipete, văicăreli şi rugăciuni. Nu puteau înţelege, oare, oamenii ăştia, că nu făceau decât să ne înrăutăţească situaţia?

Aşa sosi dimineaţa. În tot timpul drumului cu trenul mă înspăimîntase nesiguranţa de a nu şti ce mă aştepta, dar în acea primă dimineaţă eram în mod deosebit neliniştit fiindcă realizasem că ceea ce se presupunea că trebuie să facem era acum mai important decât faptul că ne aflam unde ne aflam. Gândurile mele au fost întrerupte de sosirea paznicilor şi a unui tălmaci. Acesta aunţă că era nevoie de bărbaţi pentru următoarele corvezi: adusul pîinii dintr-un oraş apropiat şi împărţirea ei - o bucată la cinci deţinuţi - săpatul unei latrine, construirea unei bucătării şi descărcarea scîndurilor şi ţevilor care trebuiau transformate în priciuri. Apoi se interesă cine era tîmplar şi cîţiva oameni înaintară.

Treaba mea a fost să sap latrina împreună cu aţi trei bărbaţi. Nu aveam mănuşi iar pantofii nu mă apărau de zăpadă. Am plîns cînd mâinile mi-au îngheţat iar lacrimile au îngheţat şi ele. Neputincios, izbeam furios cu tîrnăcopul sperînd să mă încălzesc puţin.

Ne-a luat trei zile să terminăm latrina. În fiecare seară, după terminarea lucrului, ne primeam răsplata: o cincime dintr-o pîine. Singurul lucru la care ne puteam gândi după asta era împărţirea hranei a doua zi. E uluitor cât de iute pot fi simplificate plăcerile oamenilor. Aşteptarea pîinii după lucru devenise cea mai mare bucurie de pe pămînt. Sosea proaspătă de la brutărie, în saci mari de cînepă iar saliva se strîngea din belşug în gurile noastre cînd mirosul cuprindea barăcile. Eram mînaţi într-un coţ al uneia dintre încăperi în timp ce pîinea era îngrămădită pînă la tavan în celălalt. Mîncam din priviri ultima fărîmiţă. În sinea noastră ne închipuiam, fiecare în felul

său, ce-am face dacă ne-ar cădea la îndemînă o întreagă brutărie. În timpul celor câteva prime săptămîni astfel de vise cu ochii deschişi m-au ţinut în viaţă la fel de mult ca orice alt lucru.

Au trecut aproape douăzeci de zile de muncă grea mai înainte ca tabăra să funcţioneze cu o cât de mică urmă de organizare. Au fost săptămîni de suferinţă, cu lecţii dureroase. În compartimentul meu era un fierar care fusese arestat împeună cu fiul său în vîrstă de optsprezece ani. Tatăl era un om nemaipomenit de puternic. Bicepşii uriaşi şi braţele se încordau sub ochii noştri cînd îşi scotea cămaşa ca să se caute de păduchi. Îmi venea întru-câtva să rîd cînd vedeam această acumulare de forţă umană cercetîndu-şi cu privirea trupul în căutarea măruntelor insecte. Dar cînd le găsea nu-ţi mai ardea deloc de rîs, căci le omora cu aceeaşi încrîncenare şi satisfacţie cu care ar fi ucis un om. Odată, după ce ne-am primit raţiile, fierarul şi-a mîncat-o iute pe-a lui. Pur simplu a devorat-o. Apoi a înşfăcat jumătate din pîinea fiului său. Cînd acesta a protestat, i-a tras o palmă cu o mişcare îngrozitor de iute, ca de pisică. Băiatul a plîns în tăcere dar n-a protestat. Eram împietrit. Tată şi fiu. Tata şi eu. Dacă foamea poate să şteargă cele mai bune instincte paterne ale unui om, înseamnă că poate face şi mai rău. Era fiecare pentru el. Nu existau apropieri aici, nu era loc pentru suflet.

Oamenii începuseră deja să moară; exista o echipă regulată pentru corvoada îngropării lor şi bărbaţii desemnaţi pentru ea se tot plîngeau de asta. Unul îndeosebi nu se mai oprea. În cele din urmă l-am întrebat:

- Nu crezi că toţi muncim din greu? De ce te plîngi?

- Nu-nţelegi, spuse, nu-i vorba de muncă, ci de faptul că săpăm gropi pentru cei care-au venit cu noi de-acasă. Astăzi sap o groapă pentru unul sau altul, mîine, cine ştie cine o să sape o groapă pentru mine sau pentru tine? Cât de mult o să rezistăm?

- Dar la ce te ajută să te plîngi? Încarcă să-ţi scoţi asta din minte! sunt sigur că n-am fost aduşi aici ca să săpăm latrine pînă cînd n-o să mai rămînă cineva care să le folosească sau să săpăm gropi pînă cînd o să ne-ngropăm toţi, unul pe celălalt. Cînd tabăra o să înceapă să funcţioneze o să trebuiască să lucrăm undeva. Îi dacă o s-o tot ţii într-una cu văicăreala şi cu grijile, ai să te consumi singur iar mîine o să-ţi sap groapa şi o să sfîrşeşti aşa. Mai bine păstrează-ţi energia şi trăieşte!

Mi-a aruncat o privire ciudată şi mi-a spus:

- Cum poţi să te ţii atît de tare?

Dar după asta nu l-am mai auzit văicărindu-se.

Într-o dimineaţă, la trei săptămîni după ce sosiserăm, în baraca noastră au intrat patru ofiţeri şi trei civili îmbrăcaţi cu cojoace, însoţiţi de un translator. Civilii erau membri de partid şi se purtau cu un aer de superioritate. Ni s-a spus că eram în cea mai mare regiune de antracit din lume: Donbas. Aveam să lucrăm în mine - muncă forţată. Îmi aduceam aminte din şcoală că regiunea Donbas se întindea pe muţi kilometri pătraţi, în sudul Rusiei, de-alungul văii Donului. Sute de mine de cărbune erau împrăştiate pe această suprafaţă.

Urma să ne împartă în trei schimburi: de la şapte dimineaţa la trei după-amiază; de la trei după-amiază la unsprezece seara şi de la unsprezece seara la şapte dimineaţa. Bărbaţii şi femeile aveau să fie trataţi la fel, iar Stalin dăduse o lege ca oricine lucra sub pămînt în Uniunea Sovietică, indiferent de naţionalitate, să primească o mie de grame de pîine pe zi. Pînă atunci abia ni se dăduseră trei sute. Toţi cei ce lucrau în afara minei, adică pe platformele care înconjurau intrarea, primeau şapte sute de grame. Ni s-a spus că supa avea să devină mai bogată, *kaşa* mai groasă, porţiile mai mari. Aveau să ni se împartă haine noi cînd ne vor trebui. În general totul avea să se îmbunătăţească, căci ne găseam în Paradisul Muncitorilor.

Peste o zi sau două, în timp ce treceam prin faţa camerei de gardă întorcîndu-mă de la o corvoadă pentru căratul apei, un tînăr ofiţer rus mi-a vorbit pe un ton prietenos. N-am înţeles ce

spunea, dar din gesturi am priceput că trebuia să dau cele două căldări de apă câte unuia dintre cei doi bătrîni care cărau numai una şi să mă apropii de el. Îchiopătam rău pe atunci, pentru că şosetele mele erau putrede şi pline de găuri iar pantofii începuseră să se desfacă şi să-mi cadă din picioare. Ofiţerul m-a pus să-mi scot pantofii. Cînd a văzut starea în care-mi erau picioarele a clătinat din cap şi a spus de câteva ori:

- *Kakoi nomer?*[1]

Am priceput că vroia să ştie ce număr purtam şi am desenat cu degetul, în cenuşa de lîngă mica sobă de fier, numărul patruzeci şi opt. Ofiţerul a dat un telefon şi apoi a ieşit spunînd

- *Padajdi!*[2]

S-a îndreptat către una dintre locuinţele ofiţerilor. Treizeci de minute mai tîrziu s-a întors aducînd o pereche de pîslari noi-nouţi. Mi-a făcut semn să-i încerc. Mi se potriveau perfect. I-am scos şi-am ieşit ca să-mi spăl picioarele băşicate şi murdare în zăpadă. Întors în baracă, am început să-mi pun pantofii cei vechi şi şosetele, dar ofiţerul mi-a făcut semn insistent să iau pîslarii. Erau ai mei. Nu-mi venea să cred. I-am muţumit, gata să izbucnesc în lacrimi, iar el a zis:

- *Vania budiş...*[3]

Avea să-mi rămînă numele ăsta.

Niciodată în viaţa mea n-am simţit atîta recunoştinţă. Pîslarii păreau atît de noi şi curaţi că nici măcar nu voiam să-i port. Erau călduroşi şi confortabili, iar mersul prin zăpada adîncă deveni o plăcere. Îi iubeam şi îl iubeam pe acel ofiţer. Era prima fiinţă umană decentă pe care o întîlneam de cînd părăsisem România. Dar nu peste mult timp a fost transferat pentru că nu era de acord cu duritatea inutilă şi bătăile. Deseori împiedica paznicii sadici să tortureze şi să chinuiască deţinuţii. Avea o faţă severă şi ochi albaştri ca oţelul şi zîmbea rar. Cred că ceilaţi ofiţeri se temeau de el şi aranjaseră să fie trimis de-acolo.

În acea noapte a fost un viscol cumplit. Vîntul urla şi şuiera drăceşte. Toţi am dormit prost. În ziua următoare furtuna a continuat. Am fost trimis afară, la corvoada apei. Era o crimă pe vîntul acela. După un timp nu mi-am mai simţit urechile, faţa şi mâinile, doar picioarele stăteau confortabil la căldură. În noaptea următoare au adus un paznic pe jumătate îngheţat. Băuse şi se împiedicase, căzînd pe drumul de la barăcile paznicilor. Două ore mai tîrziu îl găsiseră aproape mort. L-au adus în baraca noastră, care era cea mai aproape de locul unde căzuse. Cînd şi-a revenit a început să plîngă şi printre lacrimi blestema pe toţi deţinuţii care zăceau pe priciurile lor. Am început să ne temem de vînt, întrebîndu-ne ce-am putea păţi noi, cînd un paznic bine hrănit, îmbrăcat cu cojoc, aproape fusese ucis în două ore.

În ziua următoare întreaga tabără a fost mînată în marş la Mina 31, la aproape patru kilometri de acolo, să dezăpezească şinele de tren. Un tren cu vagoane pline cu cărbune se înzăpezise pe o linie secundară. Îinele treceau printr-o vale joasă, unde în unele locuri nămeţii ajungeau la trei-patru metri. Te dureau ochii cînd priveai la zăpada strălucitoare.

Seara ni s-a spus că a doua zi urma să fim împărţiţi în schimburi ca să lucrăm la câteva mine din zonă. Aşteptam nerăbdător schimbarea, pentru că raţiile mele aveau să se tripleze şi fiindcă avea să mă îndepărteze de acel lagăr mizerabil.

CAPITOLUL III

---

[1]Ce număr? (Toate adnotările aparţin autorului)

[2]Aşteaptă!

[3]O să-ţi zic Vania

Am fost repartizat în schimbul doi la Mina 89, la mare distanţă de barăci. În drum treceam pe lîngă un şanţ enorm de aproape şase metri adîncime şi şase lăţime. Mai tîrziu am aflat că fusese săpat cu cîţiva ani în urmă ca să oprească tancurile germane. Era lung de sute de kilometri şi pămîntul era foarte pietros. M-am gîndit la orele de sudoare şi muncă grea pe care le înghiţise. Am întrebat cîţiva ruşi cum fusese făcut. Răspusul lor a fost întotdeauna acelaşi: cu tîrnăcopul şi lopata. Îmi amintea de Marele Zid al Chinei, despre care citisem la şcoală.

După ce am mers aproape o oră şi jumătate am ajuns la Mina 89. Am fost pus să lucrez pe platforma *atkatka* - o mică movilă unde era descărcat cărbunele. Un vinci cu un cablu lung trăgea afară din puţul minei cîte două vagoane de o tonă deodată şi apoi cobora alte două vagoane goale ca să le înlocuiască. Vagoanele pline erau trase în vîrful movilei de cărbune, răsturnate şi descărcate. De partea cealaltă a movilei cărbunele era încărcat în camioane care-l duceau către calea ferată de la Mina 31, cam la zece kilometri mai încolo. Lucram cu o tînără rusoaică şi un rus mai în vîrstă, la descărcatul vagoanelor. Amîndoi păreau să ţină la mine. Eram singurul deţinut de pe *atkatka*.

Prima zi a fost lungă. Pîslarii mei s-au înnegrit de tot şi mi-am dat seama că n-o să mă ţină prea mult în cărbunele cu muchii ascuţite. Muncitorii ruşi aveau cu toţii galoşi.

La sfîrşitul schimbului - unsprezece şi jumătate seara - am fost aduşi înapoi de un paznic. Noaptea avea o limpezime de cristal - nici urmă de vînt, doar un frig uscat, pătrunzător. Am privit în sus la cer: nu prea departe sclipeau milioane de stele. Stelele erau nepăsătoare. Doar luna strălucitoare părea ceva mai prietenoasă.

Trecură cîteva săptămîni şi am început să pierd şirul zilelor. Raţiile de pîine erau acum de şapte sute de grame pe zi. Într-o după-amiază, se îmbolnăvi un muncitor rus din schimbul nostru. Şeful de echipă a propus să-i iau locul pentru opt ore. Mi-au agăţat o lampă de gît şi m-am alăturat restului de patruzeci de ruşi şi deţinuţi care intrau în mină.

Puţul cobora la un unghi de patruzeci şi cinci de grade şi am alunecat şi am căzut de multe ori. Am ajuns în cele din urmă la primul nivel, de unde se întindea orizontal, în amîndouă direcţiile, un tunel. Cîţiva dintre mucitori s-au oprit acolo iar restul am continuat coborîrea pînă cînd am ajuns la al doilea nivel. Am intrat în tunelul din dreapta. Era foarte umed. Am încercat să merg pe şinele pe care rulau vagoanele, dar am alunecat. În cele din urmă n-a mai avut importanţă dacă păşeam sau nu pe locuri uscate, fiindcă picioarele îmi erau ude leoarcă. Ruşii aveau galoşi iar doi sau trei dintre ei purtau chiar pantaloni şi veste de cauciuc.

După un drum de un sfert de oră ne-am oprit. În perete, aproape la înălţimea umărului, era o gaură cam de un metru pătrat. Din ea se prelingea un fir de apă. Doi dintre ruşi s-au săltat în mîini şi s-au strecurat în gaură, apoi mi-a venit mie rîndul. Înăuntru, gaura devenea un tunel lat de vreo trei metri şi înalt de unul şi jumătate, care urca la un unghi de patruzeci şi cinci de grade. Locul ăsta era numit *lava*. O junglă de stîlpi sprijinea tavanul. În unele locuri erau atît de apropiaţi că aveam probleme să ne strecurăm printre ei. Am urcat aproape o sută de metri pînă cînd am ajuns la locul în care începea vîna de cărbune. Mi s-a dat o lopată pe jumătate ruptă. Unul dintre ruşi spărgea cărbunele din perete cu tîrnăcopul iar eu îl încărcam într-un jgheab de tablă care ducea de-a lungul întregului tunel. În jgheab stătea o fată, cu o bucată de cauciuc legată de spate, şi împingea cărbunele ud cu picioarele, coborînd odată cu el. Cînd ajungea jos, carbunele cădea într-un vagonet aflat dedesubtul găurii iar fata se întorcea înapoi şi o lua de la capăt. Era un coşmar fără sfîrşit. Apa picura de peste tot. Pentru că tunelul nu avea mai mult de un metru şi jumătate înălţime, trebuia să încarc cărbunele şi să-l arunc peste umăr stînd ghemuit în genunchi. Pe măsură ce înaintam unul ditre ruşi aşeza stîlpi şi din cînd în cînd mă puteam sprijini de cîte unul din ei, uşurîndu-mi puţin munca. Am fost ud leoarcă din prima clipă.

Într-un tîrziu schimbul nostru s-a terminat. Pe cînd ne întorceam la suprafaţă ruşii au spus că sînt un bun muncitor. Imediat ce am ieşit în frig hainele mele ude s-au trasformat în gheaţă. Eram mort de oboseală şi spatele mă durea. Mă lovisem de cîteva ori în mină, încercînd să mă ridic în picioare. Eram murdar şi îngheţat. Pe drumul către tabără picioarele mi s-au încălzit iar eu am încercat să mă concentrez asupra lor şi să uit restul trupului meu. În acea noapte mi-am pus în gînd să evadez cît de curînd puteam.

Cam la o săptămînă după asta au evadat doi bărbaţi. Se numeau Ion Steinger şi Ştefan Pivas. S-a făcut multă tevatură. Trei zile mai tîrziu, cînd ne-am întors din schimbul de noapte, ni s-a spus să aşteptăm în faţa barăcii. Ceilalţi prizonieri au fost scoşi şi îngrămădiţi afară. Un translator începu să urle:

- Veţi vedea un exemplu de ce o să se întîmple oricui va încerca să evadeze!

Abia se lumina de ziuă. Comandantul ieşi afară; se opri la vreo cincisprezece metri de mine, în timp ce unul dintre fugari era tîrît afară din corpul de gardă. Părea să fi fost bătut rău. Celălalt fusese ucis cînd îi prinseseră. Comandantul îi spuse prizonierului să îngenuncheze, apoi îşi scoase pistolul şi-l împuşcă în ceafă. Omul se prăbuşi. Picioarele îi zvîcniră de cîteva ori. Am înlemnit. Totul se petrecuse atît de brusc! Dar poate că avusese noroc; scăpase de frig, mizerie şi foame. Mă întrebam: dacă aş sări la comandant, o să mă împuşte imediat sau o să mă tortureze mai întîi? Doar gîndul la tortură mă înfiora. Dacă mă gîndeam bine, voiam foarte tare să trăiesc şi să scap de acolo. Dacă voiam să evadez trebuia totul plănuit cu multă grijă şi apoi dus la bun sfîrşit cu hotărîre absolută.

Pe drumul de întoarcere către barăci mulţi dintre deţinuţi începură să plîngă şi să se roage pentru sufletul celui executat. La ce îi mai ajuta? Era limpede că ruşii luaseră treaba în serios şi gata. Am dormit prost. Fiecare amănunt al scenei se perindă prin mintea mea de o sută de ori. Dar în cursul următoarelor cîteva zile, cîntărind mai liniştit episodul, am hotărît că cei doi inşi fuseseră foarte naivi şi nepricepuţi. Trebuia să fii nebun să încerci să evadezi iarna şi fără să şti o boabă ruseşte. Avuseseră nouăsprezece şi douăzeci şi trei de ani. Rezultatul: două morţi. Mi-am pus în gînd să învăţ ruseşte cît de repede puteam. Primăvara era nu mai departe de o lună sau două şi vara avea să urmeze curînd. Spre sfîrşitul verii ştiam că aş fi putut dormi în cîmp...

Ion, Ştefan şi cu mine plănuiam evadarea. Eu eram tulburat. O pusesem la cale pe drumul de la mină către barăci. În tabără ne-am luat raţiile de pîine, ne-am oferit pentru corvoada de apă şi am plecat pur şi simplu. S-a lăsat întunericul. Am mers toată noaptea şi am hotărît că în timpul zilei o să stăm ascunşi. Ne-am întins într-un cîmpt de porumb tînăr, dar pe pămînt era multă zăpadă. Nu înţelegeam de ce. Privind pe furiş printre tulpinile verzi am văzut îndreptîndu-se către cîmp trei paznici cu puştile în mîini şi cu un cîine alergînd în spatele lor. În loc să fac ceva am rămas întins în tăcere, întrebîndu-mă de ce era atît de frig şi zăpadă pe pămînt, cînd în jurul nostru se aflau lujere verzi de porumb. Apoi vocile paznicilor deveniră mai puternice şi mai apropiate. Am închis ochii şi m-am gîndit la moarte. Am auzit *clic* şi cînd am deschis ochii, la mai puţin de un metru depărtare, drept către fruntea mea, era îndreptată o puşcă. Şi spre Ştefan era îndreptată o armă. În spatele puştilor se aflau două chipuri sălbatice, încruntate. Ştiam că Ion era deja mort. Ştefan încercă să apuce arma şi paznicul mormăi ceva, apoi şi mai tare, şi. . . *bum!* Fruntea lui Ştefan avu o gaură rotundă în ea; sîngele ce izvorî de acolo îi acoperi ochii. Erau încă deschişi şi mă priveau. Paznicii se întoarseră către mine, ridicară armele...

Mă aflam în baraca rece şi întunecată.

Munceam şase zile iar cea de-a şaptea era liberă, dar asta se dovedi a nu fi cine ştie ce mare lucru pentru că totdeauna existau nenumărate corvezi la care eram repartizaţi. Cea mai rea - a trebuit să-i dau dreptate bătrînului - era îngropatul morţilor. Aproape în fiecare zi murea cineva, cîteodată trei sau patru într-o singură zi. Singurul detaliu cît de cît plăcut era împărţirea raţiei de pîine, dar după un timp asta încăpu definitiv în mîinile cîtorva oameni care reuşiseră să aducă cu ei de acasă ceva de valoare, cum ar fi fost un ceas sau o căciulă, pe care o dăduseră ofiţerului responsabil peste barăcile noastre sau translatorului.

Singurul lucru preţios pe care îl aveam se dovediră a fi cărţile mele. Ţigările erau foarte scumpe şi toată lumea fuma mahorcă, tutun brut, răsucit în bucăţi îngălbenite de ziare vechi. Unul dintre paznicii mai amabili, care îmi făcea cu ochiul sau mă bătea pe spate din cînd în cînd, era un fumător înrăit şi, într-o zi, în timp ce treceam prin camera de gardă către adunarea pentru corvoada de apă, l-am văzut uitîndu-se prin jur după ceva hîrtie. Mi-am amintit că aveam cărţile şi cînd m-am întors de la apă m-am dus la baracă şi i-am adus „Istoria Germaniei”. A fost peste măsură de mulţumit şi cîteva zile mai tîrziu a intrat în baracă cu un săculeţ cu mălai şi m-a întrebat dacă mai aveam hîrtie. I-am dat cartea mea de geografie şi el a rupt cam zece pagini. Apoi a turnat trei pahare de mălai în oala mea, mi-a mulţumit şi a plecat. Am fiert mălaiul cu apă şi puţină sare şi a fost foarte săţios. Cărţile mi-au adus mălai la fiecare cîteva zile, timp de cîteva săptămîni, pînă cînd n-au mai rămas din ele decît coperţile.

Intr-unul dintre compartimentele femeilor era o fată de optsprezece ani, foarte drăguţă şi focoasă. Provenea dintr-una din cele mai bune familii de-acasă. Translatorul nostru a încercat s-o seducă dar ea l-a repezit urît cînd el i-a făcut clasica propunere. Cîţiva au spus că l-ar fi şi pălmuit, dar mi s-a părut greu de crezut asta. În orice caz, cîteva zile mai tîrziu ofiţerul de serviciu a venit s-o caute iar fata a plecat cu el către camera lui. Zece minute mai tîrziu a venit înapoi, plîngînd cu sughiţuri:

- Niciodată, niciodată n-o să mă dau unui ofiţer rus!

Ziua următoare a fost repartizată să muncească în Mina 89. A venit cu schimbul nostru. La mină i s-a spus că avea să lucrezeÔ înăuntru, la al doilea nivel. Putem să mi-o imaginez stînd în jgheabul rece şi murdar, împingînd cărbunele umed, clisos, cu picioarele. Mă făcea să mă cutremur. Chiar înainte de a coborî m-a întrebat cum era. N-am avut puterea să-i spun şi am ridicat doar din umeri. Opt ore mai tîrziu a ajuns sus, schimbată - dintr-o fată, într-un trup negru. Lacrimile lăsaseră urme ceuşii pe chipul înnegrit. Trebuie să fi plîns tot timpul celor opt ore. Nu vroia să scoată o vorbă; privea doar drept înainte. A plecat odată cu ceilalţi. Întoarsă în tabără a mers imediat să vorbească cu ofiţerul. S-au înţeles că avea să fie permanent de serviciu la bucătărie şi, în schimb, la fiecare cîteva zile, avea să facă o vizită la locuinţa ofiţerului. N-am învinovăţit-o dar am început să îl urăsc pe împuţiul ăla de translator. Fata n-ar fi rezistat mai mult de cîteva săptămîni în Mina 89. Acum avea toate şansele să supravieţuiască mai mult decît noi toţi...

Cîteva săptămîni mai tîrziu, am văzut la Mina 31 o româncă în prima ei zi la mină - fata nu era în stare să descarce un vagonet cu steril. Şeful de echipă i-a tras cîteva şuturi în spate şi a înjurat-o făcînd-o parazit leneş, cînd unul dintre deţinuţi care ieşise din schimbul din mină veni sus, apucă cazmaua din mîna ei şi descărcă vagonetul. Deţinutul era unul dintre cei mai buni muncitori. Şeful de echipă şi cîţiva alţi ruşi îl priviră uluiţi, apoi începură să rîdă şi să-şi bată joc de el: li se părea ridicol ca acest bărbat care abia terminase cele opt ore de muncă, s-o ajute pe o femeie care, pentru ei, nu merita pîinea pe care o mînca. În Rusia femeile munceau ca şi bărbaţii şi aveau aceleaşi drepturi. Mi-am amintit de rusoaica din Braşov care nu văzuse niciodată pînă atunci o pijama de mătase şi o purtase pe stradă.

În timpul primelor săptămîni construisem o baie şi în fiecare zi ni se dădea fiecăruia cîte un litru de apă pentru spălat. Imediat după ieşirea din schimb, în faţa băii se forma o coadă de sute de metri. Existau trei încăperi iar apa era încălzită în încăperea centrală, în cinci mari butoaie foste de benzină, scoasă cu cănile şi înmînată prin ferestre fiecărui deţinut, în cele două încăperi de îmbăiere. Fiecare cameră de baie avea o duzină de căzi mici din lemn, multe dintre ele crăpate. Cînd apa se isprăvea, în butoaie se arunca zăpadă şi dacă-ţi venea rîndul imediat după aia, apa ta era zăpadă abia topită. Pe de altă parte, dacă erai primul la rînd după ieşirea din schimb, apa era atît de fierbinte încît nu puteai să-ţi vîri degetul în ea. Baia însăşi era ca o gheţărie. Desigur că nu exista săpun, iar după ce ne spălam trebuia să ne îmbrăcăm cu aceleaşi haine jegoase. Începusem să mă gîndesc că locul fusese ridicat doar în batjocură. Îmi displăcea să intru acolo. Dezbrăcaţi puteam să ne dăm seama cît de slăbănogi deveniserăm.

Indiferent cît de grijuliu eram cu ei, pîslarii mei se udau întotdeaua. De fapt nu prea avea importanţă, căci îi ţineam în picioare optsprezece sau douăzeci de ore pe zi şi se uzaseră foarte tare. Speram doar că o să mă ţină pînă cînd se va duce zăpada. Au rezistat cu greu, iar în ultimele două săptămîni aveau găuri mari în tălpi. După ce s-a topit zăpada am tăiat partea de jos şi am folosit restul ca un fel de pernă. Nu puteam să mă despart de ei - îmi salvaseră picioarele.

Abia începeam să mă obişnuiesc să umblu desculţ cînd unul dintre şefii de echipă din mină a sugerat maistrului din schimbul meu de pe *atkatka*, că mi s-ar putea face galoşi dacă s-ar lua două perechi, ar fi tăiate la locul potrivit şi apoi cusute împreună cu sîrmă. Mi-a vorbit despre asta, dar am spus că ofiţerul responsabil nu mi-ar da niciodată două perechi de galoşi. Cei doi maiştri au rîs.

- Mina o să ţi-i dea, pentru că au nevoie de muncitori tineri, puternici şi supuşi. Oricum, ce înseamnă două perechi de galoşi pentru Uniunea Sovietică?

Destul de curînd ofiţerul cu aprovizionarea a trimis două perechi de galoşi unuia dintre cismarii locali, care mi-a făcut o pereche specială. Mi s-a dat o bucată veche de prelată ca să-mi înfăşor picioarele în ea şi, una peste alta, galoşii mi se potriveau destul de bine. Oricum, mi-a dat prin cap că toată această bunăvoinţă era doar ca să pot lucra înăuntru, în mină.

Timp de o săptămînă am lucrat în galeriile ude din Mina 89, dar apoi am fost transferat inexplicabil la Mina 31. Mă gîndeam că trebuia să fie cine ştie ce greşeală birocratică. În orice caz scăpasem de la o moarte aproape sigură din pricina istovirii şi a mediului nesănătos. Mai tirziu am auzit că au renunţat în întregime la galeriile ude, pentru că era cu neputiţă să obţină cota de opt tone de cărbune la fiecare schimb.

Viaţa deveni îndeajuns de simplă. Mina 31 nu se afla departe de tabără şi primeam o raţie de o mie de grame, sau cam o treime dintr-o pîine, în fiecare zi. În mină îmi făceam întotdeauna norma şi pentru asta eram apreciat de ruşi. De cîte ori puteau îmi dădeau mîncare în plus, de care ştiau că aveam foarte multă nevoie şi pe care o apreciam mult.

Aproape nici unul dintre deţinuţi nu părea să bage de seamă apropierea primăverii, căci puterea lor continua să scadă şi aveau doar atîta energie cît să muncească, să mănînce şi să se odihnească. Dar, totuşi, se putea simţi o schimbare. Soarele devenea mai cald iar căldura lui era atît de preţioasă şi de necesară! Iarba începea să iasă la iveală şi flori mici se deschideau şi privind la ele de cîte ori puteam fura zece sau cincisprezece minute pentru mine, era ca şi cum aş fi pus balsam pe o rană deschisă. Primăvara a adus năvala amintirilor din trecut care erau ceea ce, de fapt, mai rămăsese singura mea posesiune. Mă agăţam de ele dar cîteodată, cînd simţămintele mele deveneau prea puternice, trebuia să-mi stăpînesc lacrimile. Mă gîndeam că a mă lăsa pradă amintirilor triste era un lux prea mare şi avea să mă slăbească. În timpul celor opt ore petrecute în mină trebuia să fiu atent şi încordat. Era cu neputinţă să te laşi pradă visurilor.

Într-o zi, la sfîrşitul schimbului, mă gîndeam la raţia mea de pîine, cînd paznicul care ne ducea înapoi în lagăr m-a luat de-o parte şi m-a condus la şeful schimbului următor. Acesta m-a întrebat dacă voiam să cîştig încă o mie de grame de pîine în plus. Bineînţeles că am spus *da* şi atunci a zis că îi lipsea un încărcător şi avea nevoie foarte tare de un om la *samaia zapadnaia lava*, care era galeria cea mai de est. Pazicul l-a întrerupt zicînd că nu era nevoie să-mi dea o raţie suplimentară de pîine, căci oricum trebuia să fac ceea ce mi se ordona, dar şeful de echipă mi-a făcut cu ochiul din spatele pazicului şi mi-a spus să-l caut la sfîrşitul lucrului.

Paznicul a plecat mormăind iar eu am pornit-o înapoi, în jos, către mină. Perspectiva de a lucra încă opt ore nu mă deranja, căci mă gîndeam la pîine. Două mii de grame! Totuşi mi-ar fi plăcut să am o parte din ea chiar atunci.

Samaia zapadnaia lava era la nivelul cel mai de jos. Cînd am ajuns acolo una dintre rusoaice a arătat într-o direcţie şi a spus:

- Vania, ai drum lung înaintea ta.

I-am mulţumit şi am pornit-o în josul galeriei. Era o galerie udă. Am mers... şi-am mers... şi-am mers. Treptat, am realizat că eram singur în miezul pămîntului. Peste tot picura apa. Fiecare picătură stîrnea ecouri cînd izbea pămîntul. Tot gîndindu-mă la asta, zgomotul deveni tot mai puternic. M-am oprit. Abia mă puteam mişca de spaimă. Umbrele dănţuitoare stîrnite de lampa mea... picăturile de apă... stîlpii vechi şi putrezi... mirosul umed şi stătut... Eram în Iad. Mi se părea că mersesem ore, dar nici urmă de *samaia zapadnaia lava*. Cît de lungă ar fi putut fi această galerie? Umbrele cotinuau să se mărească şi să se micşoreze iar zomotul picăturilor de apă să devină mai răsunător şi mai apăsat, ca un ceas nebun, infernal. Am pornit-o din nou la drum, dar foarte încet şi grijuliu, fiindcă îmi era teamă că dacă aş fi mers repede mi s-ar fi stins felinarul. Gîndul mă făcu să mă înfior. Mi-am încetinit şi mai mult paşii. Pierdeam sensul timpului. Apoi am auzit un zgomot slab. La început am tresărit, dar mi-am iuţit fără şovăială paşii către el. Curînd am văzut o gaură căscată în perete, la vreo doi metri deasupra mea. Era intuneric beznă. Cu grijă, am început să urc. Tavanul nu era mai înalt de un metru şi jumătate, situaţie tipică pentru galeriile Minei 31. Cam la cincizeci de metri înaintea mea am zărit o lumină slabă. Pe măsură ce mă apropiam am auzit icnete cumplite, gîfîieli cîteodată înfundate, alteori puternice şi pline de disperare. Tot nu puteam să văd de unde veneau. În sfîrşit, la vreo zece metri de felinarul agăţat de unul dintre stîlpi, am văzut o creatură neagră, fără vîrstă, mînuind furios un tîrnăcop cu coadă lungă, cioplind peretele sub cărbune cît de departe îi îngăduia să ajungă coada acestuia. Apoi sfărîma cărbunele cu o rangă. Se opri, ridică fruntea şi urlă:

- *Dobiciii*! Alt cărbune!

Strigătul stîrni ecouri de-a lungul galeriei. I-am văzut chipul. Avea ochii adînciţi în orbite, un nas lung care fusese spart de cîteva ori şi o barbă uriaşă, stufoasă, cenuşie. Cutele feţei erau pline cu praf de cărbune. Se uită la mine şi mă întrebă dacă eram Vania cel din lagăr. Am spus *da*. Se tîrî către mine şi băgă mîna în traista care-i atîrna de umăr, de unde scoase o bucată uriaşă de pîine. O rupse în două şi îmi dădu jumătate. Am fost într-adevăr surprins, pentru că de la acest bătrîn mă aşteptam la lovituri şi blesteme. În loc de asta îmi dădea pîine.

Încărcat cărbunele pînă cînd se umplea jgheabul, apoi îl împingeam în jos către vagonetele goale. Cîteodată încărca Andruşca - bătrînul - în timp ce eu împingeam cărbunele în jos. Împreună am împlinit fără prea mare probleme norma noastră de opt vagonete, apoi am ieşit lăsînd vagonetele acolo şi am aşteptat lângă *atkatka* să vină maistrul şi să-mi dea mia mea de grame de pîine. Am mîncat-o în drumul de întoarcere către lagăr şi acolo am mai primit altă mie de grame.

Îmi mai rămăseseră doar trei ore de somn pînă cînd trebuia să mă trezesc pentru schimbul meu obişnuit, dar nu-mi păsa, pentru că îmi era din ce în ce mai greu să dorm în lagăr.

Pe măsură ce vremea se încălzea, îşi făcură apariţia milioane de libărci. Cineva stătuse treaz într-o noapte şi ne spusese că omorîse o mie trei sute. Erau foarte active îndeosebi după lăsarea întunericului, aşa că era mai bine să lucrezi în schimbul de noapte şi să dormi în timpul zilei. În sezonul cald aveam îngăduinţa să dormim afară, pe o rază de zece metri în jurul barăcilor, dar chiar şi acolo gîngăniile se strecurau în urechile şi nasul nostru în timp ce dormeam iar dacă striveai una mirosea cumplit. Cîteodată eram atît de obosit că se puteau tîrî pe oriunde vroiau. Nu-mi păsa cîtuşi de puţin. Oricum, pe zi ce trecea deveneam din ce în ce mai hotărît: trebuia să evadez.

Chiar de cînd tabăra se organizase cît de cît, ruşii începuseră să ne prezinte în fiecare săptămînă filme de propagandă. Paznicii trezeau schimburile care dormeau, căci toată lumea trebuia să asiste. Filmele erau proiectate în baraca ce slujea de post de prim-ajutor, unde erau aşezate rînduri-rînduri de bănci. Mai văzusem astfel de filme în România. Singura diferenţă era că, de data asta, ruşii erau sfinţii, iar germanii cele mai rele fiinţe, mai răi chiar decît restul capitaliştilor. După fiecare film trebuia să strigăm plini de etuziasm şi să batem din palme cît puteam de tare.

După ce războiul luase sfîrşit, la 8 mai 1946, entuziasmul celor mai patrioţi dintre ruşi se dublase. Peste tot auzeam: "i-am bătut pe capitaliştii nesăţioşi de sînge, acum o să-i batem şi pe americani".

Într-o zi Andruşca, pe care-l mai întîlneam din cînd în cînd, mi-a spus că auzise zvonul că cei mai buni muncitori deţinuţi or să fie mutaţi în alt lagăr. Gîndindu-mă la asta mi-am zis că nu putea să fie mai rău decît lagărul nostru, aşa că singurul meu regret era că îmi pierdeam prietenii ruşi pe care mi-i făcusem la mină. Puteam deja să vorbesc cu ei şi în fiecare zi învăţam cîteva cuvinte în plus.

Zvonul s-a dovedit a fi adevărat. Cinci zile mai tîrziu mie şi altor patru bărbaţi din schimbul meu ni s-a spus să rămînem în lagăr cînd ceilalţi aveau să plece la lucru, iar cîteva ore mai tîrziu cincizeci de bărbaţi şi douăzeci de femei din lagăr erau încărcaţi în cinci camioae. Erau camioane americane, de transport greu, cu opt roţi în spate şi două în faţă. De fapt, practic, singurele camioane pe care le văzusem în Rusia erau americane. Cărbunele de la minele mai mici era adus la cele mai mari în camioane, ca să fie expediat de acolo pe calea ferată. Asta se întîmpla douăzeci şi patru de ore din douăzeci şi patru iar dacă ploua puţin pămîntul clisos devenea ca cleiul. Mă îndoiam că un camion obişnuit ar fi putut să facă faţă, dar vehiculele acestea americane păreau indestructibile. Mîrîiau, trosneau şi şuierau, dar făceau faţă. Cele cîteva camioane ruseşti pe care le văzusem aveau doar patru roţi şi erau folosite să transporte alimente şi cherestea. Cîteodată, chiar şi cînd erau goale, rămîneau înţepenite în noroi, iar camioanele americane trebuiau să vină şi să le scoată de acolo. Între timp filmele propagandistice cotinuau să insiste că automobilele şi camioanele din America mergeau pe roţi de lemn pentru că nu mai rămăsese pic de cauciuc.

CAPITOLUL IV

Pe drumul către noul lagăr am fost cumplit de zdruncinaţi. A fost aproape înebunitor. În aparenţă nu eram la fel de preţioşi ca o încărcătură de antracit. Ţinutul era plat şi golaş, dacă nu puneam la socoteală cîte un cîmp de floarea-soarelui din loc în loc. Existau foarte puţini copaci şi cei care se vedeau păreau ciudaţi şi piperniciţi. Exploatări miniere de toate mărimile erau împrăştiate peste tot, punctînd cu dealurile lor de steril nesfîrşita cîmpie. Am trecut prin cîteva orăşele cu străzi pavate şi clădiri masive de piatră. În afara oraşelor dădeam de căi ferate. La un

moment dat am trecut pe sub o uriaşă reţea de înaltă tensiune care alimenta întreaga zonă a minelor de cărbune. Se spunea că era în linie perfect dreaptă şi că mergea pînă la rîul Nipru şi Dniepropetrovsk, marele oraş unde ne oprisem şi primisem mîncare pe drumul dinspre RomÀÀnia. Era un lucru bun de ştiut, în special dacă cineva se gîndea la evadare din Paradisul Muncii.

În cele din urmă am ajuns la o împrejmuire din apropierea periferiilor unui oraş. Acolo se găsea o singură baracă de vreo cincizeci de metri lungime. Gardul de sîrmă ghimpată nu avea decît doi metri înălţime. Am trecut de poartă şi de îndată ce am coborît camioanele au pornit înapoi în viteză. Apăru un ofiţer zîmbitor, însoţit de cîţiva civili purtînd şepci militare şi puşti. Ofiţerul întrebă cine vorbea ruseşte şi cîţiva dintre noi ridicară mîinile. Arătă către mine şi mă întrebă numele şi ce vîrstă aveam. Am minţit şi am spus că în curînd împlineam 17. A rîs:

- O să avem nevoie de băieţi tineri şi puternici, ca tine, la mină.

A ales un om în jur de treizeci de ani, care vorbea ruseşte aproape la fel de bine ca şi mine şi l-a numit translator oficial, apoi i-a explicat că Mina 28, aflată la vreo doi kilometri distanţă, abia începuse să lucreze.

Înainte de război fusese cel mai bun producător din întreaga regiune Donbas. În timpul ocupaţiei germane mina fusese inundată iar apa fusese abia de curînd pompată afară. În curînd avea să producă patru mii trei sute de tone de cărbune pe zi. Fusesem trimişi aici pentru că fiecare dintre noi îşi cîştigase în celălalt lagăr reputaţia de bun muncitor.

După ce ni s-au tradus toate astea am fost duşi la mină. Drumul cobora puţin şi puteam vedea în depărtare. Am trecut pe lîngă un cîmp de floarea-soarelui înflorită. Erau de un galben minunat, bogat.

În spatele intrării în mină, se aflau nişte clădiri din lemn aşezate în careu în jurul unei curţi. *Stalovaia* - cantina - depozitul aprovizionării, birourile minei şi locuinţele cîtorva dintre ruşi, se aflau toate acolo. Deşi în dimineaţa aceea, înainte de a pleca din vechiul lagăr, ni se dăduse deja raţia noastră de pîine, la cantină ne-au dat o altă raţie şi o supă. Cantina era o încăpere largă, spoită cu alb, cu mese lungi de lemn şi bănci. De-o parte era locul ruşilor iar în cealaltă al deţinuţilor. La capătul încăperii se aflau două ferestre prin care mîncarea era primită de la bucătărie. Supa era mai bună şi mai groasă decît cea pe care o mîncasem pînă atunci. Ajutoarele de la bucătărie, cele mai multe femei, rîdeau şi glumeau într-una. Bucătarul era plin de viaţă. Era atît de mare şi gras că părea o lună zîmbitoare. Se numea Borisovici. Era georgian, nu rus, şi era mîndru de asta pentru că şi Stalin era georgian. Era mare amator de femei. În bucătărie, care era fieful lui, îşi ciupea într-una de fese ajutoarele mai drăguţe.

După ce am mîncat am fost duşi la magazie. Înainte de a părăsi celălalt lagăr ne luaseră tot ceea ce ne fusese dat acolo. La magazie ofiţerul ne-a spus că toată lumea va primi o pereche de pantaloni, o cămaşă şi galoşi. Am fost curios să văd ce se va întîmpla în cazul meu, fiindcă ştiam că n-aveau încălţări pe măsura mea. Cînd mi-a venit rîndul, am intrat. Cămaşa se potrivea bine, pantalonii îmi cădeau peste glezne pentru că talia era prea mare, dar după ce am încercat cam patru perechi de galoşi mi s-a spus să aştept.

M-am tras într-o parte gîndindu-mă cît de noi şi curate erau hainele. Dar de ce albe? Mai întîi aveau să devină un gri murdar şi apoi un negru urît; după aceea vor apare găuri mici, urmate de unele mai mari şi, dacă n-aveau să fie cusute cumva, destrămarea. Mă necăjeam cînd mă gîndeam la asta.

După ce toată lumea şi-a primit lucrurile, m-am pus pe încercat galoşi. Magazionerul înjura mărimea picioarelor mele, galoşii şi fabrica în care fuseseră făcuţi, în timp ce ofiţerul rîdea din ce în ce mai tare. Dar cînd am ajus la a treizecea pereche magazionerul epuizase înjurăturile, iar ofiţerul obosise de atîta rîs. Au fost amîndoi de acord că galoşi pe măsura mea nu se făceau în

Uniunea Sovietică. Ofiţerul a hotărît că, deoarece era vară şi aveam să muncesc afară, puteam să umblu şi desculţ.

De la magazie, ofiţerul ne-a trimis, însoţiţi de un paznic, la platforma *atkatka*. A*tkatka* era partea mai plată a unei măguri mărunte de aproape opt metri înălţime şi avea cam treizeci metri lungime pe douăzeci lăţime. Intrarea în galeria minei se găsea lîngă una din marginile înguste. În spatele platformei se aflau birourile minei şi alte clădiri, iar de o parte şi de cealaltă a ei, movila de cărbune şi cea de steril. Vagonetele erau trase din mină cîte trei o dată de un cablu gros cît încheietura mîinii unui bărbat, ce trecea peste o roată de la intrare şi apoi în sus, la un unghi de treizeci de grade, către un turn aflat de partea cealaltă a platformei. Acest turn se ridica de la pămînt chiar lîngă măgura noastră. Avea aproape douăzeci de metri înălţime şi era tot atît de mare la bază cît o casă. Cablul trecea împrejurul unei roţi grele aflată în vîrful turnului şi apoi în jos către camera maşinilor, aflată la zece metri dedesubt. Cînd vagonetele ajungeau pe *atkatka* cîrligul cablului era desprins de ele şi transferat unora goale de pe cealaltă linie, care aşteptau să fie coborîte în mină. Vagonetele pline erau apoi împinse de trei *atkatciki* pe platforme de scîndură, unde erau răsturnate pe-o parte, astfel încît cărbunele să cadă pe grămada de dedesubt.

Cel mai important om de pe *atkatka* era *nacialnik dvijeni* şi se numea Sirienco. *Dvijeni* înseamnă "mişcare" iar *nacialnik dvijeni* - "şef de mişcare". Era mai mare peste toate cele ce se petreceau acolo, în afară de extrasul cărbunelui din filon, activitate ce se afla sub conducerea altui responsabil, la fiecare nivel. Sistemul de şine şi vagonetele, tunelurile, ieşirea pricipală şi tot ce era în afara minei, erau sub jurisdicţia lui Sirienco. L-am întîlnit pe *atkatka*. Era un bărbat mărunt, vînos, cam de cincizeci de ani. Pe faţa lui prelungă asprimea vremurilor săpase un labirint de încreţituri iar ochii adîciţi în orbite se mişcau într-una. În ciuda dimensiunilor sale avea un aer autoritar. Se uită la picioarele mele şi apoi la chipul meu şi mă întrebă cîţi ani aveam. I-am răspuns şi atunci m-a întrebat dacă ştiam ceva de *atkatka*. I-am spus că lucrasem pe cîteva mai înainte şi că ce nu ştiam aş putea să-nvăţ. Mi-a făcut cu ochiul.

- Unul dintre şefii mei de echipă e-o fată drăguţă: Marusia. O să-ncepi în schimbul ei, mîine dimineaţă. Şi ai grijă de picioarele tale, mai strigă după mine.

Am rămas surprins. Un rus, şi încă unul care, de bună-seamă, era cineva după felul în care numele lui era rostit de ceilalţi, îmi spusese să am grijă de picioare pentru că aş fi putut să mă rănesc. Pazicii m-au bătut pe umăr, au rîs şi-au glumit pe seama mea. Una peste alta, întîmplările acelei zile păreau prea bune ca să fie adevărate. Comparativ cu celălalt lagăr, aici era aproape ca-n libertate.

După ce fiecare a fost repartizat diferitelor schimburi şi nivele, ne-am întors înapoi în lagăr. Nu trebuia să mărşăluim în şir indian, ci ni se permitea să mergem în grupuri. Şi asta era ceva nou. La barăci eram doar şaptezeci cu toţii şi nu eram deloc înghesuiţi. Totuşi ca-n fiecare noapte înainte de-a adormi, ideea evadării mi-a trecut iarăşi prin cap. De data asta mi-am zis că, dacă aş fi ştiut măcar cît de mult aveam să fim ţinuţi în Rusia, aş putea să aştept pur şi simplu. În definitiv războiul se sfîrşise, deşi Rusia probabil că avea să ocupe în continuare România timp de cîţiva ani.

Dar ce mă înspăimînta era iarna. Trebuia să mă hotărăsc în curînd dacă aveam să-ncerc să evadez sau să-ncerc să supravieţuiesc altei ierni. Astfel de gînduri m-au împiedicat să dorm mult timp în noaptea aceea, dar ziua următoare m-am simţit bine.

La lucru doream să arăt ce ştiam. Marusia, şefa de tură pe a*tkatka*, m-a prezentat celorlalte două rusoaice care lucrau în schimbul meu. Ne-am descurcat împreună foarte bine. Pe una o chema Nina, pe cealaltă Lisa. Au cochetat puţin cu mine iar la prînz Nina mi-a dat o felie mare de pîine din săculeţul ei.

În prima zi după lucru paznicul mi-a spus că pot să mă întorc în lagăr singur. Era ca un vis. Era atît de frumos să pot merge în voie, doar eu singur. M-am oprit să culeg o floarea-soarelui şi să mestec semiţele mărunte. Ajuns înapoi în lagăr, un alt paznic amabil mi-a spus că pot să merg şi să mă spăl într-un mic pîrîu, la vreun kilometru depărtare. Acest pîrîu furniza apă de băut cîtorva sate din apropiere. Am urmat indicaţiile paznicului şi am descoperit un rîu îngust, de aproape doi metri lăţime şi adînc de pînă la un metru în unele părţi. Pe lîngă apă creşteau copăcei şi tufişuri şi am mers de-a lungul ei pînă cînd am găsit un loc frumos sub nişte lăstari. După ce m-am odihnit un timp, m-am dezbrăcat şi m-am spălat, apoi m-am aşezat în apa adîncă pînă la genunchi. Soarele încălzea atît de plăcut! M-am stropit şi am băut pînă n-am mai putut din apa limpede şi rece. După ce m-am uscat la soare, mi-am pus pantalonii şi cămaşa. Erau încă curate. M-am întins la umbra tufişurilor. Să fiu singur era ca un fel de hrană. După un timp am hotărît, fără tragere de inimă, să mă întorc în lagăr, căci nu voiam să-mi pierd acest privilegiu stînd plecat prea mult.

Cînd am ajuns la barăci, ofiţerul spunea unui grup de deţinuţi că ni se va îngădui tuturor să mergem la pîrîu să ne spălăm pînă cînd se va construi o casă de baie la mină. Am fost un pic dezamăgit. Am hotărît că va trebui să merg mai mult în josul pîrîului. În ziua următoare am început explorările. Pîrîul şerpuia harnic căre sud. N-am aflat niciodată în ce rîu se vărsa. Probabil în Don. Cursul apei putea fi urmărit de pe *atkatka* şi de pe vîrful dealului de steril, datorită copacilor şi tufişurilor care mărgineau apa.

Dealul era alcătuit din pietre, argilă şi alt steril nefolositor scos din mină. Cînd o înărcătură ieşea afară, la suprafaţă, era agăţată de un cablu tras de un vinci mic, pînă pe vîrful dealului mare şi plat de steril. Dealul ăsta era cît o casă cu două etaje şi la fel de întins ca un cvartal. Un nou nivel era sfredelit şi, drept rezultat, mina producea acum între treizeci şi optzeci de vagonete de *poroda* în fiecare zi şi pentru că sterilul nu era luat de acolo, dealul creştea într-una.

În scurt timp m-am trezit a fi un *porodcik* constant. Era nevoie de trei bărbaţi să răstoarne un vagonet cu *poroda*, apoi să-l descarce cu lopeţile. *Poroda* era cam de trei ori mai greu decît cărbunele şi mult mai greu de manevrat. Mulţi dintre muncitorii de pe *atkatka* care se ocupau de vagonetele cu cărbune erau femei. Dar numai bărbaţii puteau să descarce *poroda*. De fiecare dată după ce isprăveam un vagonet ne aşezam şi pălăvrăgeam. În general era mult mai puţin zgomotos şi mai puţin iritant pentru nervi decît munca pe *atkatka*, unde un grup de trei vagonete de cărbune sosea sus cam la douăzeci de minute. Îndată ce ajungeau era mare grabă să le descarci, ca vagonetele să poată fi trimise înapoi, în subteran, după alt cărbune.

Am devenit un favorit al lui Sirienco pentru că îmi dădeam osteneala, şi de asemenea, cred, pentru că fiind un om scund îi plăceau oamenii voinici. Cînd era nevoie de mine eram întotdeaua acolo. După cîteva săptămîni ştia că se putea bizui pe mine.

Cîteodată, cînd încărcătura de *poroda* era mai mică, ajutam la marele cîrlig de cincizeci de kilograme care era folosit să ridice şi să coboare trenul. Într-o astfel de zi, *golovoi*, care era şeful întregii mine, stătu timp de 6 ore lîngă *atkatka*, privindu-ne. Cînd plecă către birouri îmi ceru să mă prezint la el după terminarea schimbului. Îmi spuse pe nume, Vania. Era mare lucru. Le spunea puţinor ruşi pe numele mic şi nu vorbea deloc cu deţinuţii.

Biroul directorului se afla în clădirea minei, chiar lîngă cantină. Am intrat iar el a trimis secretara să-mi aducă un bon pentru două mese suplimentare şi unul pentru şase metri de material gros pentru haine. Mi-a zis că era pentru iuţeala şi priceperea cu care schimbam cîrligul. În cîteva ceasuri toată lumea aflase de asta. Nu ştiam ce să fac cu materialul, aşa că mai tîrziu l-am vîndut unui şef de echipă pentru patru sute de ruble.

CAPITOLUL V

Aşteptam după-amiezele cînd puteam să merg la pîrîu şi să-mi petrec un ceas sau două singur, sub micile sălcii pe care le descoperisem, ascultînd păsările şi curgerea apei. Era locul meu, numai al meu şi acolo îmi adunam forţele.

Într-o zi am întîlnit la pîrîu un bătrîn rus care venise după apă. Căra o găleată la fiecare capăt al unei şipci lungi, ţinute în echilibru pe umeri. Era mai uşor decît să duci găleţile cu mîna. Cîteodată, apa trebuia cărată chiar patru sau cinci kilometri pe jos. Acest bătrîn avea o faţă blîndă, ca şi privirea. Se numea Nikolai. Mi-a spus că era un fel de sfetnic al satului, sau funcţionar. Apoi mi-a zis:

- Mi-ar place să treci pe la mine pentru cină.

- Ştii, am început, s-ar putea să fie greu pentru că paznicii...

- Prostii, m-a întrerupt, sergentul lor locuieşte lîngă mine. Îl cunosc foarte bine şi sînt sigur că pot să aranjez asta cu el. Nu-ţi face griji!

Am stat de vorbă o vreme. Am aflat că cei mai mulţi dintre ruşii care lucrau la Mina 28 locuiau în satul lui, care se numea Takinea şi se afla cam la un kilometru şi jumătate depărtare. Pînă la urmă a venit vremea să plec. Nikolai a promis c-o să vorbească cu sergentul şi o să ne-ntîlnim din nou, la pîrîu, în după-amiaza următoare.

În timp ce mă-ntorceam încet înapoi spre lagăr, m-am simţit încălzit gîndindu-mă la bătrînul acesta prietenos. Abia aşteptam să mănînc o cină normală şi să vizitez o locuiţă rusească. Eram foarte curios să văd cum trăiau oamenii ăştia.

Timpul a trecut încet. La lucru a fost ceva mai bine, căci avem ceva de făcut, dar nu m-am liniştit pînă cînd nu m-am întors înapoi la pîrîu în ziua următoare.

Nikolai mă aştepta şi m-a primit cu un larg:

- Salut Vania!

A continuat:

- Poţi să vii mîine la cină. Am vorbit cu sergentul si a spus că e-n regulă cîtă vreme nu lipseşti mai mult de opt ore.

M-am simţit recunoscător şi stînjenit.

- Nikolai, pot să te-ajut cu ceva pe-acasă? Poate că-aş putea să-ţi dau o mînă de ajutor cu treburile prin jurul casei, care pot fi prea grele pentru un bătrîn.

La asta şi-a dat capul pe spate şi a rîs din toată inima.

- Nu, nu, dar dacă se iveşte ceva greu şi am nevoie de ajutor o să ţi-l cer cu plăcere.

Apoi m-a apucat de braţ şi am simţit că era atins de gestul meu. M-am simţit şi mai stînjenit.

Întors în lagăr am găsit un grup de cincizeci de fete germane, abia sosite din lagărele din Prusia răsăriteană. Cele mai multe aveau între douăzeci şi treizeci de ani. Învăţasem ceva germană la şcoală în timpul ocupaţiei germane a României şi am vorbit puţin cu ele. Păreau să fie într-o stare de spirit deosebit de bună, gîndindu-mă că trăiseră sub regimul hitlerist ani de zile. Ştiam ce-o să se întîmple cu toată dispoziţia şi veselia lor după cîteva luni de muncă grea.

În ziua următoare cîteva dintre fetele cele noi au fost repartizate în mină şi cîteva la *atkatka*. Erau patru în schimbul nostru. Nu prea le-am dat multă atenţie petru că gîndurile îmi erau ocupate de apropiata vizită la casa lui Nikolai şi de ceea ce aveam să mănînc. Timpul se tîra, dar în sfîrşit sirena şuieră ora unu, apoi două, apoi ora trei. La cantină înghiţit la iuţeală porţia mea de ciorbă de varză şi *kaşa* şi am pornit-o către lagăr cît de iute am putut. Cînd am ajus acolo sergentul mi-a spus să nu-mi fac griji pentru restul după-amiezii atîta vreme cît am să fiu înapoi la ora nouă.

Am plecat direct la pîrîu ca să mă-ntîlnesc cu Nikolai. Era acolo, aşteptîndu-mă, şi a stat alături, privindu-mă, cît timp m-am spălat. Mă simţeam stînjenit căci eram numai piele şi os. Cînd am isprăvit şi-a umplut cu apă cele două găleţi şi am pornit. M-am oferit să le car eu.

- Nu, Vania! O să mergem mai repede dacă le duc eu. Îţi trebuie ceva exerciţiu să înveţi cum să le echilibrezi. O să încerci altădată.

În drumul spre casă, Nikolai mi-a spus că fusese miner toată viaţa lui, dar în urmă cu opt ani avusese un accident grav şi nu mai era în stare să continue munca. După asta începuse războiul.

- Ah, Vania oftă el, războiul e un lucru groaznic. Întreaga lume suferă din cauza unor oameni ca Hitler. Se opri şi-şi răsuci o ţigară, folosind o bucată dintr-un ziar *Pravda*

Mă întrebă de acasă.

- Mama şi tatăl tău trăiesc? Ştiu că eşti aici, la mina de cărbune?

I-am răspus că părinţii trăiau dar nu ştiau unde sînt. Clătină din cap.

- Of, nenorocită viaţă!

Am ajuns la un sătuc de nici cincizeci de case. Erau făcute din pămînt şi cele mai multe, văruite. Nikolai se opri la cea de-a cincea de pe strada principală. În faţa ei era o mică grădină de legume. O femeie tînără, cam de treizeci de ani, apăru în uşă. Nikolai făcu prezentările.

- Ea e Nataşa, soţia mea. Nataşa, el e Vania.

Cred că am roşit pentru că femeia rîse.

- Trebuie să fi foarte tînăr, Vania, mă tachină ea.

Intrarăm într-o încăpere mare, cu pereţi albi şi podea de scînduri, bine frecată. În mijlocul ei se găsea o masă grea de stejar cu patru scaune zdravene în jurul ei şi, lipită de unul dintre pereţi, o sobă uriaşă de pămînt, cu plită de fontă prevăzută cu inele astfel ca să poată fi ridicate cu un cîrlig. Pe ea se aflau trei oale mari. Nikolai mi-a arătat dormitorul. Era cam pe jumătate cît cealaltă cameră şi era mobilat cu un cufăr grosolan de stejar şi un pat dublu făcut de el. Totul era curat şi îngrijit. Nataşa ne-a chemat la masă. Am mîncat din nişte castroane uriaşe de lemn. Ne-a servit un borş gras de varză cu bucăţi uriaşe de carne de porc şi vacă. După asta am primit mîncare de fasole. Am mîncat două farfurii pline vîrf din borşul delicios şi cînd am terminat prima farfurie de fasole m-am uitat la Nataşa iar ea a rîs şi a golit restul oalei în farfuria mea. "Trebuie să-ţi fie tare foame, a spus, cînd eşti atît de tînăr şi deţinut pe deasupra”.

Ca desert am avut prăjituri din făină de porumb cu miere. Mierea era foarte greu de găsit la piaţă. Nikolai mi-a explicat că avea nişte stupi de albine în grădina din spatele casei, şi a spus că puteam să mănînc cît de multă vroiam. Apoi Nataşa a adus un castron mare de pămînt plin cu lapte şi trei căni. În curînd n-a mai rămas lapte. Acum eram într-adevăr plin. Le-am mulţumit într-una şi-am spus de cîteva ori că nu mîncasem atît de bine de cînd plecasem de-acasă. Nataşa mi-a dat un pumn de seminţe prăjite de floarea-soarelui şi şi-a luat rămas bun spunînd că trebuia să se ducă pînă în vecini pentru un timp.

După ce a ieşit l-am întrebat pe Nikolai dacă puteam să-l ajut, cumva, în schimb. Simţeam că singurul mod în care puteam să-i arăt cît de mult apreciam ceea ce făcuse era să fac ceva muncă pentru el. În cele din urmă a spus:

- De fapt, Vania, crezi că ar fi cineva în lagăr care să n-aibă un ceas de vînzare? Vreau să-i iau unul Nataşei şi e cu neputinţă să cumpăr unul. Ştiu că de obicei ofiţerii reuşesc să rechiziţioneze toate articolele astea de lux, dar dacă poţi găsi pe cieva care a ascuns vreunul, aş plăti cincisprezece căni de miere pentru ea.

- Am să fac tot ce-mi stă-n puteri să găsesc unul, am spus, şi de îndată ce reuşesc, am să-l rog pe sergent să-ţi transmită. Oricine ar avea ceasul poate să se tocmească cu tine pentru preţ.

Nikolai m-a rugat să nu-i zic sergentului despre asta pentru că am putea da amîndoi de necaz. Am hotărît să ne întîlnim în fiecare vineri la pîrîu ca să rămînem în legătură unul cu celălalt iar după două sau trei săptămîni să mă invite din nou la masă.

Pe drumul de întoarcere către tabără m-am gîndit puţin la diferenţa de vîrstă dintre cei doi. Nikolai avea în jur de cincizeci de ani şi părul cărunt, un bătrîn istovit de muncă grea. Soţia lui, undeva între douăzeci şi cinci şi treizeci de ani şi era foarte atrăgătoare. Era greu de înţeles. Împreună păreau tată şi fiică. Oricum, trebuia să găsesc pe cineva care să aibă un ceas de vînzare. M-am gîndit că cel mai probabil loc unde aş fi putut găsi unul, ar fi fost printre noii sosiţi din Prusia răsăriteană. Dimineaţa următoare mă gîndeam să întreb pe una dintre nemţoaicele din schimbul nostru. Dacă vreuna avea într-adevăr un ceas n-avea să-mi fie greu să o conving să-l vîndă pentru că cincisprezecece căni de miere constituiau o delicatesă irezistibilă. În afară de ata, dacă nu-l vindea avea aproape sigur să sfîrşească pe încheietura unuia dintre ofiţeri sau traslatori.

În timp ce treceam pe poartă, sergentul m-a întrebat dacă totul fusese în regulă. Da-ul meu voios păru să-i facă plăcere. În dimineaţa următoare am întrebat, ca din întîmplare, pe cîţiva dintre deţinuţi dacă nu ştiau ceva de-un ceas. Răspunsul general a fost că nimeni nu ştia de nimeni cu nimic, dar o să-ntrebe pe altcineva. M-aşteptam la asta, aşa că nu m-am descurajat. A doua zi, la lucru, în timp ce mă odihneam între vagonetele de *poroda* şi priveam agitaţia de pe *atkatka*, am văzut pe una dintre noile nemţoaice luptîndu-se cu toată puterea să aşeze un vagonet gol la loc pe şine. Cele două roţi din faţă săriseră şi ea avea doar atîta putere cît să-l împiedice de a aluneca mai departe. Era o fată foarte subţiratică şi am fost uluit de efortul pe care-l făcea. Am alergat jos şi am săltat vagonetul înapoi pe şine. S-a întors, surprinsă de ajutorul neaşteptat, şi am fost luat pe neaşteptate de chipul ei drăguţ, oval, şi ochii de un albastru adînc. O chema Erika. Am vorbit şi după asta m-am trezit gîndindu-mă la ea.

Cîteva zile mai tirziu mi-a spus că găsise pe cineva care avea un ceas şi care era interesat de 15 căni de miere. Am fost copleşit de bucurie. În sinea mea nu credeam că cineva mai putea avea, încă, un ceas. Abia aşteptam să-i spun lui Nikolai vestea cea bună. Ziua următoare era vineri şi am alergat pînă la pîrîu. A trebuit să aştept aproape o oră pînă a venit. A fost foarte mulţumit şi mi-a spus să aduc fata sîmbătă iar el va veni cu mierea.

În acea seară, în tabără, i-am spus Erikăi planul. A zis că cealaltă fată era în alt schimb aşa că trebuia s-o roage să ne dea nouă ceasul şi o să-i aducem noi mierea. Dimineaţa, pe drumul către mină, mi-a spus că avea ceasul ascus în bluză. După lucru am mers împreună la pîriu. Nikolai ne aştepta cu o oală mare - cam cît o jumătate de găleată - plină cu miere. S-a uitat la ceasul pe care Erika îl înfăşurase grijulie într-o batistă. Era un ceas mic de damă, cu ramă aurită. I-am arătat cum să-l întorcă şi să-l potrivească. A spus căi plăcea şi ne-a întreat dacă preţul era cinstit. Am tradus şi Erika a spus că da. I-a dat oala de miere. M-a rugat să-i aduc înapoi oala petru că îi trebuia pentru drumurile lui la bazar. Apoi a scos din buzuar un pachet înfăşurat într-o cîrpă şi mi l-a dat mie. Era de la Nataşa. Am desfăcut grijuliu cîrpa şi am găsit patru minunate bucăţi maronii de prăjitură. Am dat două Erikăi şi am început să le mănîc pe ale mele. Nikolai a rîs şi m-a întrebat dacă-mi plăcea Erika. Am roşit şi am înuviinţat din cap, spuînd că o cunoşteam doar de puţină vreme totuşi. A rîs din nou.

- Ar trebui s-o iei de nevastă.

Fără să-l privesc am replicat că eram deţinuţi şi locuiam într-u lagăr. A devenit brusc solemn şi a dat neputincios din umeri şi din mîini.

- Ştiu, Vania, dar ce pot să fac?

Puţin după asta a plecat, invitîndu-mă din nou la cină, vinerea următoare.

I-am arătat Erikăi locul meu special, lîngă pîrîu, apoi mi-am scos cămaşa începînd să mă spăl. Erika a dspărut în josul rîului şi după un timp s-a întors şi ea proaspăt spălată. Mi-a mulţumit pentru cele două bucăţi de prăjitură. Treptat, discuţia oastră a alunecat către case. Locuia într-o suburbie a Koenigsbergului, capitala Prusiei răsăritene. Îşi pierduse tatăl şi cei patru fraţi în război. Ea stătuse acasă cu mama ei, care era bătrînă şi bolnavă, şi cu alţi patru copii mai mici. Trăiau dintr-o pensie mică şi Erika avea grijă de copii. Apoi într-o zi ruşii veniseră la ei şi-o luaseră.

Am stat de vorbă cîteva ore. Era surprinsă de vîrsta mea, impresionată de felul încare mă purtam cu ruşii, de cunoştinţele mele de germană. În cele din urmă am hotărît că ar fi fost mai bine să ne-ntoarcem în lagăr. Am dus eu mierea. Am vorbit foarte puţin pe drumul de Intoarcere. Ştiam că îi plăceam şi că depindea de mine să încurajez relaţia asta, dar nu puteam. Aveam să fiu îndeajuns de ocupat să am grijă de mine însumi. Acea zi, la pîrîu, era tot ce puteam să-mi îngădui în ceea ce privea apropierea de Erika.

Capitolul VI

În unele schimburi se scotea din mină mult *poroda* iar în timpul altora, doar cîteva vagonete. Trebuiau cam patruzeci de minute ca trei dintre noi să răstoarne un vagonet şi să descarce cu lopata sterilul lipicios şi greu. Nu exista nici nu fel de regularitate în extracţia lui şi, cîteodată, soseau afară cinci sau şase vagonete deodată. Ne lua cîteva ore să le descărcăm apoi vagonetele, de care era nevoie în mină, erau legate unul de celălalt. Dacă soseau mai multe, erau luaţi mucitori de pe *atkatka* să ne ajute la descărcat. Cîteodată aproape tot schimbul de pe *atkatka* ajungea sus pe movila de steril, asudînd şi blestemînd în timp ce Sirienko stătea în preajmă şi fuma.

De cîteva ori, în timp ce lucram, Sirienko a venit să privească. Avea chipul gînditor iar în mînă ţinea un creion şi o bucată de hîrtie pe care tot scria ceva. În cele din urmă, unii dintre ruşii cu care lucram l-au întrebat ce făcea. Faţa i s-a încreţit într-un zîmbet. Ne explică răbdător că descărcarea unui vagon de *poroda* lua prea mult timp. Avea de gînd să construiască în vîrful movilei un turn înalt de cincisprezece metri, cu şine care să urce pe schele pînă în vîrf. O clădire mică, în care să fie adăpostite maşinăriile, urma să fie construită lîngă cea mare iar cablul avea să meargă pînă la turn, în jurul unei roţi şi înapoi de-a lungul şinelor, la vagonetele pentru *poroda*. Cînd vagonetele vor ajunge în vîrf, trebuiau să fie pur şi simplu date peste cap, iar sterilul avea să cadă din ele. Comandase fierarului să-i constuiască un vagonet special care putea să fie golit fără ca roţile să-i fie ridicate de pe şine - doar bena vagonetului trebuia să se mişte. Şi, în sfîrşit, prevăzuse construcţia unui jgheab la capătul platformei *atkatka*, astfel încît vagonetele ce ieşeau din mină încărcate cu *poroda* să poată fi răsturnate în jgheab, iar sterilul să cadă în vagonetul special care era apoi urcat pînă în vîrful turnului. Era un sistem simplu dar Sirienko spunea că avea să reducă timpul de lucru şi efortul nostru de patru ori.

Două zile mai tîrziu, cinci tîmplari ruşi începură să înalţe turnul şi schelele pentru şine, din bîrne grele, a căror secţiune pătrată avea latura de douăzeci şi cinci de centimetri. Munceau la ele în fiecare zi, în timpul schimbului de dimineaţă. Sirienko lucra alături de ei, conducîndu-i, strigînd ordine şi îndrumări. Şi, doar douăsprezece zile după asta, totul era terminat şi gata pentru încercare. Sirienko îl invitase pe director şi cîţiva dintre supravghetorii mai importanţi să privească operaţiunea. Noul vagonet era încă puţin ţeapăn, deşi era bine uns, dar nu era un produs de fabrică. A fost împins pînă sub şină şi cablul fu agăţat de el. De pe *atkatka* a fost descărcat în jgheab un vagonet plin cu *poroda* şi încărcătura alunecă în noul vagonet. Unul dintre cei doi ruşi care trebuiau să răstoarne vagonetul în vîrful turnului, păşi pe marginea din faţă a benei şi dădu semnalul

mecanicului ce privea prin ferăstruica de la camera maşinilor. Celălalt rus se temea să urce astfel şi spuse c-o să meargă în spatele vagonetului. Cablul se întinse şi întreaga structură gemu. Vagonetul începu să se mişte încet, în sus, la un unghi de patruzeci şi cinci de grade, urcînd mai întîi coasta dealului de steril, apoi schele care începeau unde movila de *poroda* se aplatiza. Cînd vagonetul ajunse în apropiere de vîrful turnului, rusul îşi ridică braţul dînd semnalul de oprire. Celălalt se urcă pe schele ca o maimuţă. Cînd ajunse sus, scoaseră cîrligul de siguranţă de pe vagonet. Stînd pe bîrnele laterale împinseră bena vagonetului în sus, dar nu putură s-o treacă peste punctul mort. Încercară de cinci sau de şase ori fără să reuşească. Turnul se clătina vizibil. Directorul şi maiştrii clătinară din cap. Sirienko strigă:

- Mişcaţi-l înainte şi înapoi!

Îl clătinară de cîteva ori, grijulii, şi de fiecare dată întreaga construcţie se legănă trosnind. Sirienko scutură pumnul la ei şi blestemă. În cele din urmă îşi adunară curajul şi îl împinseră cu putere şi după o duzină de clătinări înainte şi înapoi, vagonetul se răsturnă. Încărcătura de *poroda* căzu bubuind.

Vagonetul gol se întoarse cu cei doi ruşi în el. Îndată ce ieşiră începură să se plîngă amarnic de cît de dificil era să treacă bena de punctul mort. În timp ce toţi vorbeau şi dădeau din mîini înfierbîntaţi, am mers pînă la vagonet şi mi-am aruncat o privire la el. Am dat de-o parte cîrligul de siguranţă şi am încercat să ridic şi s-a mişcat destul de uşor. Desigur, era gol, dar chiar şi aşa am ajus la concluzia că nu putea să fie chiar atît de greu cînd era plin. M-am înapoiat la grup şi l-am întrebat pe Sirienko dacă nu puteam să încerc şi eu o dată. Toată lumea s-a uitat la mine de parcă aş fi fost nebun, dar el a spus:

- Hai, du-te, încearcă, Vania!

O altă încărcătură de *poroda* fu descărcată în vagonet. Am păşit pe muchia din faţă a ramei şi am făcut semn mecanicului de la vinci şi în curînd eram pe drum în sus. Mă temeam dar era o senzaţie plăcută să fii tras din ce în ce mai sus. Puteam să privesc pe deasupra întregii zone. În vîrf am făcut semn mecanicului să oprească. Era loc destul pe ramă ca să stai cofortabil. Am dat la o parte cîrligul de siguranţă, am clătinat o dată vagonetul şi apoi l-am împins cu putere şi el s-a răsturat. Am înţeles dintr-o dată că era uşor pentru mine doar pentru că aveam un metru optzeci şi cinci, aşa că formam un fel de pîrghie cu braţ lung la locul unde era nevoie de o apăsare puternică. Un bărbat mai scund trebuia să folosească de două ori mai multă putere. Părea că vagonetul fusese construit special petru mine.

Cei doi ruşi care făcuseră primul drum erau amîndoi clădiţi ca nişte urşi dar nici unul dintre ei nu depăşea un metru şaizeci şi cinci. Cînd m-am întors înapoi se uitau la mine cu gurile căscate iar Sirienko înjura:

- Vezi, un deţinut se descurcă mai bie ca doi dobitoci! Întorcîndu-se spre mine a continuat: o să fii cel mai bun *porodnicik* al meu.

M-am umplut de mîndrie şi mi-a părut puţin rău pentru cei doi ruşi. N-aveau nici o vină că nu erau la fel de înalţi ca mine. Totuşi erau destul de proşti să nu-nţeleagă că era doar o problemă de înălţime. În orice caz, acum mi se asigurase o slujbă destul de uşoară. Frumuseţea situaţiei era că toţi credeau că slujba era foarte grea şi că trebuia să fii un Hercule ca să te descurci.

Eram singur în schimbul meu, în timp ce toate celelalte schimburi aveau doi oameni. Nu venea nimeni să-mi spună ce să fac sau cum să fac. Mă descurcam de unul singur mai bine decît oricare din celelalte două schimburi. Sirienko aranjase să primesc o raţie de o mie de grame de pîine pe zi, tot atît cît primeau muncitorii din mină. Raţiile normale pentru muncitorii de pe *atkatka* şi de pe dealul de steril erau de şapte sute de grame.

Era o diferenţă enormă între a munci înăuntru în mină şi afară. Nu intrasem în Mina 28, dar ştiam că nu putea fi cu mult diferită de celelalte. Poveştile pe care deţinuţii le spuneau în lagăr, serile, erau în esenţă aceleaşi. Din turn puteam să văd un schimb intrînd în mină destul de curat şi, cincisprezece minute mai tîrziu, ieşea din acea gaură întunecată, ameninţătoare, celălalt schimb, mai mult sau mai puţin tîrîndu-se, cu feţele negre, morţi de oboseală. Spre deosebire de celelalte mine, Mina 28 avea o intrare separată pentru muncitori. Acolo se aflau instalate scări ce coborau drept în jos dintr-o mică baracă pe lîngă sala de mese, în zece paliere de patruzeci de metri fiecare. Scările duceau numai pînă la primul nivel, de acolo muncitorii trebuind să treacă prin galerii abandonate pline de şoareci şi excremente. Era foarte obositor să urci acele scări după opt ore de muncă grea. La plecare, deţinuţii erau mînaţi din urmă de muncitorii tineri ruşi, nerăbdători şi bine hrăniţi, care aveau destulă putere rămasă şi doreau să ajungă acasă repede. În timp ce prizonierii ieşeau din mină, un pazic stătea la intrare şi-i număra.

Turnul era cel mai înalt punct din întreaga zonă. În vîrf puteam să simt soarele strălucind şi să respir aerul proaspăt, curat şi să privesc toată munca din mine ca pe un fleac. *Atkatka* părea un muşuroi de furnici. Dimineaţa, după ce învălmăşeala schimbării turelor se termina iar schimbul de noapte pleca acasă, activitata de pe platformă devenea mai monotonă şi mai regulată pe măsură ce soarele devenea mai puternic şi usca ultima picătură de rouă de pe pămînt. Cîteodată aveam de descărcat cincisprezece sau douăzeci de vagonete de steril, în timpul întregului schimb care nu aduna laolaltă mai mult de o oră de muncă. Agăţat între cer şi pămînt priveam păsările zburînd. Îmi doream să am aripi şi să pot zbura liber

Sosi un alt trasport de aproape o sută de deţinuţi. Au fost instalaţi în vechile barăci, la cîteva sute de metri depărtare de tabără. În timpul ocupaţiei germane acolo fuseseră ţinuţi caii. În ziua mea liberă am fost repartizat la o echipă de lucru care punea un gard de sîrmă ghimpată în jurul noului lagăr. Acum numărul total al deţinuţilor ajunsese aproape de cinci sute. Ultimul grup părea într-o foarte proastă condiţie fizică, dar nimic nu mă deranja în privinţa lor foarte tare pentru că aveam de făcut ceva care mă făcea să mă simt bine şi era un lucru curat. Treptat reputaţia mea crescu şi am început să devin cunoscut ruşilor ca cel care manevra *poroda* singur în timpul schimbului său, în timp ce celelalte schimburi treaba era făcută de doi bărbaţi. Făcîndu-mi prieteni printre ruşi, mi se dădeau deseori raţii suplimetare de pîine, cîteodată pînă la cinci sute sau o mie de grame. Felul în care lucram deveni de asemenea cunoscut căpitanului lagărului şi paznicilor şi am devenit un fel de deţinut privilegiat.

Cam două săptămîni mai tîrziu, Sirienko m-a invitat acasă la el, la cină. Am fost foarte bucuros, dar i-am reamintit că eram deţinut şi supus regulilor lagărului. S-a mulţumit să rîdă şi a spus c-o să vorbească cu căpitanul şi totul se va araja. După două zile a trecut pe lîngă *atkatka* ca să-mi spună că pot merge la el acasă în după-amiaza aceea.

După muncă l-am aşteptat lîngă *atkatka*. La patru l-am zărit în sfîşit venind din direcţia birourilor ofiţerilor. Se clătina puţin şi cînd se apropie strigă:

- Ce mai faci, Vaniuşca? Haide! Vino să mîncăm.

Am pornit la drum. Locuia într-o aşezare măruntă, la aproape doi kilometri de mină, dincolo de lagărul nostru. Era asemănătoare cu satul unde locuia Nikolai, însă casele erau ceva mai mari şi într-o stare mai bună. Am aflat că cîţiva dintre şefii de schimb mai importanţi de la mină locuiau aici.

Casa lui Sirienko era de două ori mai mare ca a lui Nikolai. Un gard alb, îngrijit, o înconjura. Ne-a întîmpinat soţia lui. Era o femeie în vîrstă, şubredă, care se purta ca o scorpie. De

îndată ce ne-am salutat după cuviinţă a început să se plîngă de obiceiul de a bea al lui Sirienko şi de faptul că venise tîrziu, ca de obicei. El s-a întors către mine şi rîzînd mi-a zis:

- Întotdeauna e aşa! N-o băga în seamă.

I-a spus să ne dea să mîncăm.

Am intrat prin bucătarie, într-o sufragerie mare cu o masă grea de stejar în mijloc şi scaune în jurul ei. Într-un colţ se aflau o canapea şi în faţa ei o măsuţă joasă. Cîteva ziare şi cărţi se aflau pe ea. Cînd am intrat totul era îngrijit şi curat dar Sirienko a început imediat să împrăştie lucrurile în jur ca un urs. A intrat într-o altă încăpere laterală şi a adus de acolo o sticlă de vodkă şi două pahare înalte. A început să-mi toarne în pahar, dar eu i-am spus că nu beau.

- Acum o să bei, a spus el. Spune-mi cînd să mă opresc. L-am oprit după ce turnase cam de două degete, dar nu m-a băgat în seamă şi a umplut paharul pe jumătate. Am luat o înghiţitură mică şi mi-a ars gîtul ca acidul. Am tuşit un minut întreg. Sirienko a rîs pînă cînd i-au dat lacrimile. Nevasta lui blestema în barbă.

Masa a început cu un borş gras, clocotit. Sirienko şi-a pus doar o jumătate de farfurie. Mi-a spus să nu-l bag în seamă şi să mănînc cît de mult pot. După asta a urmat o *kaşa* delicioasă, cu bucăţi de carne de oaie. Am mîncat într-una. Încă mai mîncam cînd Sirienko a adormit cu capul pe masă. Nevasta lui a cotinuat să-mi pună mîncare fără să spună un cuvînt. La desert mi-a dat un castron mare cu lapte şi prăjituri din făină de porumb. Cînd castronul s-a golit mi l-a umplut din nou dintr-o cană mare. Apoi Sirienko s-a trezit şi m-a întrebat dacă am mîncat îndeajus. Am spus că mîncasem excelent şi am mulţumit, dar el a îndepărat mulţumirile mele cu un gest.

- Du-te înapoi în lagăr, acum, Vania, şi ne vedem mîine dimineaţă.

I-am mulţumit soţiei lui. Spre surprinderea mea mi-a spus să mai vin. Poate că se bucura să dea de mîncare cuiva care mînca într-adevăr. în timp ce mă întorceam înapoi în lagăr nu m-am putut opri să mă-ntreb ce era în neregulă între Sireko şi soţia lui. Era un individ plin de viaţă şi plăcut, iar ea era atît de melancolică şi puteam să văd că nu se-nţelegeau prea bine. Ştiam, de asemenea, că Sirienko nu petrecea prea multă vreme acasă şi prefera să rătăcească pri preajma minei, de la *atkatka* la birouri sau către depozitele de cherestea din spatele platformei sau chiar de la nivel la nivel, din galerie în galerie, înlăuntrul minei. Aceasta era în parte necesar, pentru că răspundea de tot cea ce mişca pe şine, dar eram sigur că o parte din aceste hălăduieli ale sale erau din nevoia de a avea ceva de făcut.

CAPITOLUL VII

Peste o zi sau două Sirienko mi-a spus să vin a doua zi lalucru ceva mai devreme, ca să putem sta de vorbă. Părea frămîntat şi gînditor şi m-am întrebat ce-i trecea prin cap. Poate că fusese criticat pentru că-mi dădea o raţie zilnică de o mie de grame de pîine, dar numai *golovoi* putea să-l critice, şi de obicei Sirienko o scotea la capăt cu el. Se ştia bine că nu exista altcineva care ar fi putut să-l înlocuiasă. Nimeni nu ştia atît demult ca el despre minele de cărbune. Şi totuşi exista o lege carespunea că numai muncitorii care lucrau în mină puteau primi o mie de grame de pîine. Eu lucram afară şi nu eram nici măcar rus. Poate că asta era.

În ziua următoare am obţinut de la ofiţerul lagărului îngăduinţa de a pleca mai devreme la lucru. L-am găsit pe Sirienko aşteptîndu-mă lîngă *atkatka.* A intrat direct în subiect. Mi-a spus că vroia să mă scoată din lagăr. Ca să se-ntîmple asta, trebuia sămă-nsor cu o rusoaică. El o să-mi găsească un loc unde să stau şi o să continui să lucrez pentru el. Mai tîrziu aş putea deveni cetăţean rus şi croi drum pînă la poziţia de şef de echipă. Şiasta nu era tot. A zis că avea să mă ajute cu haine şi mîncare. Aşa cum stăteau acum lucrurile era greu, fiindcă unii deja se plînseseră că primeam

pîine în plus. Am rămas uluit. Era o ofertă de necrezut. Primul lucru pe care m-am gîndit să-l spun a fost că nu credeam că ar fi fost cu putinţă, căci eram sub jurisdicţie militară. Din cîte ştiam, oficialităţile minei n-aveau nici olegătură cu deţiuţii în afara faptului că ofiţerul care conducea lagărul trebuia să asigure trei schimburi de muncitori în fiecarezi. Dar Sirienko a rîs de îndoielile mele.

- Vania, o să vorbesc cu căpitanul tău, de faţă cu tine. Şi mai ştiu pe cineva în Partid cu care aş putea să vorbesc. Ştiu că pot s-aranjez asta.

Se cerea o îndelungă chibzuială. I-am zis că trebuiasă mă gîndesc la asta cîteva zile. A spus "desigur", dar trebuiasă-i spun hotărîrea mea cît de curînd cu putinţă. În timp ce-mi spunea toate astea a trecut pe lîngă noi căpitanul. Sirienko l-a strigat şi el s-a apropiat. Din nou Sirienko a intrat direct în subiect. I-a explicat că voia să mă scoată din lagăr şi l-a întrebat ce formalităţi trebuiau îndeplinite dacă eu mă hotăram să mă-nsor cu o rusoaică. Căpitanul s-a arătat foarte surprins. A ţinut-o într-una că Sirienko era *nacialnik dvijeni* şi că ştia că eram unicul în stare să lucreze singur în vîrful turnului de pe movila de *poroda.* L-a sfătuit pe Sirienko să nu uite că eram deţinut şi apoi a adăugat că România luptase timp de trei ani de partea Germaniei împotriva Uniunii Sovietice. La această remarcă Sirienko şi-a ieşit din minţi şi a replicat că, înainte de toate, n-aveam decît şaisprezece ani ş-apoi eram cel mai bun muncitor de pe *atkatka.* Dacă vroiam să mă însor cu o rusoaică avea să aibă el grijă catotul să se aranjeze.

În acest moment al discuţiei a trebuit să plec pentru că-mi începea schimbul. O auzisem pe Nina strigînd după mine să vin să descarc un vagon de *poroda.* Am început să muncesc destul de frămîntat de cearta pe care simţeam că o stîrnisem între Sirienkoşi căpitan. Am întors în mintea mea oferta pe toate feţele, cîntărind-o din toate privinţele. Nu-mi plăcea, deşi eram destulde sigur că Sirienko ar fi fost în stare să rezolve totul. Căsătoria cu una dintre rusoaice mi-ar fi uşurat întru-cîtva situaţia, dar ce fel de viitor puteam să am muncind pe *atkatka* laMina 28? Pînă la urmă as fi reuşit să devin unul dintre şefii deechipă ai lui Sirienko şi poate cu timpul puteam chiar să-l înlocuiesc pe Sirienko. Dar m-a străbătut un fior gîndindu-mă la viaţa pe care aş fi dus-o dacă mă hotăram să fac pasul ăsta. După doi sau trei ani puteau să trimită restul deţinuţilor acasă, şi cum m-aş fi simtit atunci ştiind că ei se-ntorceau la familiile lor, pe cînd eu rămîneam în mina asta blestemată pentru totdeauna? Nu! Nu! Nu! Pur şi simplu nu era de mine. Dar cum l-aş fi putut refuza pe Sirienko fără să-l jignesc? În următoarele trei zile am tot răsucit problema în minte. M-am gîndit la ea în timpul lucrului; am visat la asta în somn. După multă frămîntare mă aflam exact de unde pornisem. Dacă aş fi putut găsi o cale de a-i spune fară să-l înfurii!

Deja căpitanul vorbise cîte ceva despre propunerea lui Sirienkocu translatorul nostru. Purtarea lui trăda respect.

Fusesem un prizonier cu o poziţie deosebită chiar de cînd începusem să lucrez în turnul de pe *poroda*; nimeni nu mă mai plictisea cu corvezi în afara zilei mele libere şi încă mi se îngăduia să mă întorc singur de la lucru. Dar ce s-ar fi putuîntîmpla dacă Sirenko nu mă mai proteja? Eram destul de sigur deun singur lucru: n-aveau să-mi ia turnul. Probabil, însă, mi-aş fi pierdut privilegiile: hrana suplimentară pe care o primeam şi cele cîteva clipe de singurătate pe care le aveam erau lucrurile care mă ţineau în viaţă.

Mi-am închipuit că, în ceea ce mă privea, Sirienko se gîndea, probabil, la Nina. Lucram bine împreună la mină şi era genul femeii de casă. În timp ce majoritatea celorlalte fete înjurau ca bărbaţii cînd se înfuriau, Nina nu ridica niciodată glasul. Era ofiinţă tăcută, poate puţin prea introvertită. Ochii ei, de un albastru limpede, erau aşezaţi pe o faţă perfect ovală.

Mai demult mama Ninei avusese ceva treburi în afara satului şi trecuse pe la mină să stea de vorbă cu fiica ei. Nina mi-o prezentase şi descoperisem o bătrînă simpatică, tipul clasic de mamă.

Soţul şi fiul îi fuseseră ucişi în război şi acum trăia singură cu Nina. Aveau o vacă şi trei capre. Dacă o familie din ţinut avea patru asemenea animale, era considerată bogată. În timpul cît stătusem de vorbă, Nina şi mama ei mă invitaseră la ele acasă, la cină, şi de-atunci Nina repetase invitaţia de cîteva ori. Singura problemă era că satul lor se găsea la aproape doisprezece kilometri depărtare şi aş fi avut necazuri dacă părăseam lagărul pentru un timp atît de lung.

M-am gîndit la drumul pe care îl avea de făcut în permanenţă Nina, venind şi plecînd de la mină în serile lungi, lungi de iarnă, prin zăpada adîncă. Mă întrebam cîte ore îi lua să parcurgă cei doisprezece kilometri prin viscol. Dacă lucra în schimbul de noapte începea munca la usprezece noaptea şi pleca, probabil, în jur de opt dimineaţa.

Şi ce făceau Nina şi mama ei acasă cînd se întuneca la trei şijumătate după-amiaza? Stăteau poate în casă, împreună, bînd ceai, vorbind, împletind sau dormind. Trebuia găsit un refugiu în ceva. Somnul, îmi inchipuiam, era cea mai bună cale pentru ele. Dar cum mi s-ar fi potrivit mie o asemenea viaţă? Înghesuiţi în jurul sobei, cu vaca şi caprele într-o parte şi cele două femei şi cu mine în cealaltă? Ce loc minunat pentru izvorul melancoliei!

În nici una dintre casele pe care le vizitasem nu văzusem mai mult de cinci sau şase cărţi. Sirienko avea cîteva lucrări de Tolstoi, Dostoievski şi Gogol, care zăceau prin jur printre ziare răvăşite, dar restul caselor n-aveau nici un fel de cărţi, de niciun fel, în afara Bibliei pe care-o văzusem la Nikolai şi Nataşa. Nikolai folosea paginile subţiri drept hîrtie pentru ţigări, în ciuda protestelor slabe ale Nataşei care spunea că era păcat. Dar nevoia de a fuma era mai mare decît nevoia de a nu păcătui aşa că Biblia murea pagină cu pagină pînă cînd, curînd, n-avea să mai rămînă nimic decît coperţile. Eram deţinut, dar nu mă aşteptam să rămîn aşa toată viaţa. Nu comisesem nici o crimă, exceptînd faptul că mă născusem într-o altă ţară, o ţară care fusese într-un război - prostesc - cu Rusia. Acum România era de partea aliaţilor. Aş fiputut supravieţui zilelor, sau săptămînilor, poate anilor, pînă cînd aveau să trimită deţinuţii înapoi acasă? Sau ar fi trebuit să aleg felul de viaţă pe care îl ducea Nina? Eu fusesem crescut altfel. Nouăzeci la sută dintre bărbaţii din Donbas erau mineri. Toţi tinerii trebuiau să facă armata şi dacă alegeau să rămînă în armată era perfect. Dacă nu, se întorceau acasă şi în minele de cărbune. Cel puţin ei erau născuţi în Donbas şi asta era tot ce ştiau.

Trebuia totuşi să-i dau lui Sirienko un răspuns. Nu reuşeam să găsesc un mod de a-l formula astfel încît să înţeleagă de ce nu puteam accepta oferta lui. Ar fi însemnat să renunţ la totul, inclusiv la şansa de a mă întoarce acasă. Din fericire el nu mă grăbea. L-am văzut în ziua următoare şi cîteva zile după asta. Mă întîmpină ca şi pînă atunci şi părea c-a uitat conversaţia pe careo avusese cu mine.

Cam pe atunci se întoarseră acasă cetăţenii ruşi care în timpul războiului fuseseră duşi de germani în lagăre de muncă forţată. În timpul săptămînii, cele două fete ale lui Sirienko se întoarseră din Prusia, unde, în ultimii doi ani, lucraseră într-o fabrică. Toţi vorbeau despre asta. Timp de-o zi sau două Sirienko nu fu văzut. Am crezut că întoarcerea fiicelor lui ar putea să-i abată gîndurile de la mine, cel puţin pentru un timp. Şi poate că fericirea de a-şi vedea familia din nou împreună ar fi putut să-l facă să înţeleagă mai uşor că şi eu aveam o familie care ar fi fost la fel de bucuroasă să mă vadă după o absenţă atît de îndelungată. Ei bine, mă înşelam.

Ziua următoare, la lucru, în timp ce coboram din turn cu un vagonet gol, l-am zărit alături de alţi cîţiva ruşi, toţi beţi turtă, păşind clătinîdu-se către *atkatka.* Sirienko m-a văzut şi şi-a ridicat braţul spre mine, scuturînd pumnul, dar eu am luat totul ca un gest de salut. Cînd am ajuns jos, urlau cu toţii iar Sirienko a strigat la mine să mă apropii. Înjura atît de violent încît am crezut că i s-a întîmplat ceva. Apoi a ridicat o bucată de *poroda* de mărimea unui pumn şi a aruncat-o spre mine, în timp ce mă înjura pe mine, pe mama şi orice altceva la care se puteagîndi. N-a ţintit bine din

cauza băuturii şi eu m-am ferit uşor de bolovani. Am crezut că înnebunise. Celălalt rus a încercat să-lliniştească:

- Nu el, nu el, el e Vania, *porodcikul* tău.

- Nu-ţi face griji, am strigat, nu vreau să stau aici şi sălucrez pentru tine şi să mă-nsor cu o rusoaică. Vreau să mă-ntorcacasă! Aşa cum s-au întors şi fetele tale!

Nu ştiu dacă m-a auzit sau nu, dar din momentul în care am dat glas sentimentelor, m-am simţit mult mai bine. Propunerea la care Sirienko mă lăsase să mă gîndesc în ultima săptămînă mă deprimase. Acum hotărîsem.

În noaptea aceea am stat treaz mult timp. Eram trist, pentru că prietenia mea cu Sirienko părea să se fi sfîrşit. Apoi am început să mă gîndesc la situaţia mea. Era începutul toamnei. Zilele în care bătea vîntul începuseră să devină din ce în ce mai puţin plăcute pe dealul de *poroda*. Nu că era de neîndurat, dar gîndul de a munci în timpul iernii în acel turn, îmbrăcat cu haina mea subţire şi cămaşă, bătut din toate părţile de Crivăţul puternic, îmi accentua deznădejdea. Cu fiecare zi care trecea iarna era cu o zi mai aproape. Nimic nu putea s-o amîne, nici o rugăciune sau poruncă. Munca în turn putea fi suportabilă numai dacă aveai haine potrivite şi hrană îndestulătoare. Am început să mă întreb dacă n-ar fi mai bine să încerc să intru în mină. Era singura cale de a scăpa de frigul neîndurător, crud şi de vînturile şuierătoare care cîntau în vîrful turnului.

În timpul ultimelor două luni vorbisem de cîteva ori cu Sirienko despre munca în mină. Întrebîndu-l despre condiţii şi despre rolul lui acolo. În cursul acestor discuţii descoprisem cît de mult ştia despre mineri, băgasem de seamă, de asemenea, că şefii de schimb din diferitele galerii veneau deseori la el să discute măsurile de siguranţă.

Pămîntul vorbeşte o limbă care e cunoscută de foarte puţini. Sirienko fusese prins în cîteva surpări dar scăpase întotdeauna mulţumită neobişnuitului său simţ pentru alunecările de teren. Pămîntul mormăie, icneşte şi tremură şi cîteodată e o tăcere ca de moarte, întreruptă doar de geamătul întîmplător al unui stîlp prea încărcat. În mină nu exista ceva care să-i fie necunoscut lui Sirienko. Odată, cînd vorbea despre mină cu unul dintre şefii de echipă, Sirienko a plecat pentru cîteva minute şi eu l-am întrebat pe celălalt dacă *golovoi* ştia mai multe despre mină decît Sirienko. Omul a rîs doar:

- Nimeni nu ştie mai multe ca Sirienko despre mina asta sau despre oricare alta, despre măruntaiele sau exteriorul lor.

A spus, de asemenea, că directorul îl ura pe Sirienko din cauză că era deseori beat şi că îşi făcea de cap prin jur. Dar cunoştinţele lui erau esenţiale şi se ştia bine că era un om foarte inteligent.

Şeful de echipă m-a avertizat să nu încerc să mă transfer în mină. Era nevoie de ani de experienţă ca să înveţi să urmăreşti reacţiile pămîntului în aşa fel încît să ştii cum să te fereşti de necaz. Mi-a mai spus că mina era înşelătoare şi rareori puteai săai încredere în ea.

Ce trebuia să fac? Acum Sirienko era furios pe mine. Şansele mele de a face rost de haine suplimentare, pe care să le port întimpul iernii, erau practic pierdute. Dar cînd m-am gîndit la mina întunecată, înşelătoare, am fost la fel de descurajat. În cele dinurmă am hotărît să las pentru un timp lucrurile aşa cum erau. Una peste alta, mă descurcasem destul de bine pînă atunci.

În acest timp s-a petrecut un lucru neobişnuit. În aparenţă, deţinuţii ar fi trebuit să fie plătiţi ca toată lumea. Desigur, noi n-auzisem niciodată de aşa ceva, dar cîţiva dintre şefii de echipă din mină se plînseseră de asta. Rezultatul era că, începînd din întîi ale lunii, trebuia să primim salarii ca şi ruşii. Asta însemna că urma să aveam privilegiul de a plăti administraţia lagărului pentru raţiile noastre. Puteam să facem ce voiam curestul. Suna foarte bine, dar ce s-ar fi întîmplat cu bolnavii şi cu deţinuţii care reuşiseră să obţină slujbe definitive în corvoadele din lagăr?

Ar fi trebuit să primesc două salarii pentru că fiecare din celelalte schimburi aveau doi oameni care făceau treaba mea. Cel mai mare salariu pentru un muncitor de pe *atkatka* era trei sute şi cincizeci de ruble pe lună. Ştiam că aş fi putut primi tot atât. Era salariul mediu pentru un muncitor dinlăuntrul minei. În galerii se plătea după producţie.

Mai tîrziu, au aranjat în aşa fel încît toţi cei care primeau salariu trebuiau să plătească administratiei lagărului o anumită sumă pentru raţiile lor. Dacă salariul depăşea o sută de ruble pe lună, trebuia să plăteşti mai mult. Cu cît primeai mai mult, cu atît plăteai mai mult. De asemenea, translatorii au început să amendeze oamenii pentru diferite greşeli minore, şi banii ăştia au ajutat la plata celor bolnavi.

Oricum, mă simţeam bine cu schimbarea asta. Ştiam că voi fi înstare să economisesc bani ca să-mi cumpăr ceva haine pentru iarnă.

Primul lucru de care aveam nevoie era o *kufeika,* o scurtă de vînt, căptuşită cu cîlţi - o pufoaică. Apoi vroiam o căciulă cu clape lungi pentru urechi şi, în cele din urmă, nişte pantaloni căptuşiţi, de asemenea, cu cîlţi. Dar cel mai important lucru era pufoaica, ca să-mi protejez pieptul. Vîntul era tăios noaptea şi mă aşteptam să ningă dintr-o zi într-alta.

Am descoperit toate amanuntele astea despre salariile noastre pentru că unul dintre şefii de echipă a aflat că ele erau înmînate căpitanului. Ce făcea el, locotenentul şi translatorii cu restul banilor după ce se plăteau raţiile pentru lagăr, nimeni nu ştia. Trebuie să fi fost o sumă considerabilă, pentru că fiecare galerie avea cam 10 deţinuţi şi existau 6 galerii cu trei schimburi pe zi. În orice caz, şeful de echipă a raportat cele aflate lui Sirienkoşi cei doi s-au plîns directorului, iar acesta a chemat pe colonelul din Almazna, care răspundea de toate lagărele din preajma minelor, după care am început să ne încasăm salariile.

Pe la mijlocul lui octombrie am luat un avans. Eu am primit o sută de ruble. Cîteva zile mai tîrziu m-am dus la bazar. Desigur, preţurile de acolo erau scandaloase în comparaţie cu preţurile obişuite pentru hrana pe cartelă. De exemplu, cu cartelă, un kilogram de pîine costa o rublă, pe cînd în bazar costa treizeci de ruble. Dacă o pîine cîntărea trei kilograme, atunci costa aproape o sută de ruble. O stacană de tutun - cam două sute cincizeci de grame - se vindea cu zece ruble; un ziar Pravada, vechi, era între patruzeci si optzeci de ruble - aşa că fumatul era foarte costisitor. Prima dată cînd am văzut în bazar preţul unui litru de lapte, era cam optzeci de ruble, dar mai tîrziu a coborît pînă la patruzeci. O stacană de sare era patruzeci de ruble, una de zahăr, o suta şaizeci. Carnea era atît de rară încît nici măcar nu te deranjai să întrebi preţul. Articolele de îmbrăcăminte erau, şi ele, scumpe foc. Era uluitor cum de reuşeau ruşii ăştia să salte preţurile atît de mult. Şi totuşi părea să nufie legi sau îngrădiri care să le controleze. Era o piaţă neagră legală. După un timp, am descoperit că, cu puţină tocmeală, jumătate din preţ putea fi plătit în ruble iar cealaltă jumătate la schimb cu alt produs. Sigura problemă era că un deţinut n-avea nimic de oferit în schimb. O pufoaică uzată m-ar fi costat cam opt sute de ruble. Cu opt sute de ruble aş fi putut supravieţui în acea iarnă.

Oricît de mult îmi doream pufoaica, am sfîrşit prin a cumpăra trei stacane de mălai, un litru de lapte şi o jumătate de stacană de ulei. Apoi am alergat înapoi în tabără ca un hoţ şi mi-am gătit un terci, amestecînd şi uleiul în el. Trupul meu tînjea după grăsime. Îmi mai rămăseseră cincizeci de ruble şi am socotit că, adăugate la următoarea leafă, ar fi trebuit să-mi ajungă să-mi cumpăr o pufoaică.

După legile taberei, fiecare schimb avea voie să meargă labazar o dată pe săptămînă, escortat de cinci paznici. Totuşi, foarte curînd deveni limpede că acest privilegiu depindea în întregime de dispoziţia sergetului sau a pazicilor. Cîteodată numergeam deloc. Alteori, cînd pazicii

erau băuţi sau obosiţi, îi duceau pe prizonieri pînă la bazar, apoi îi întorceau şi-i aduceauînapoi în tabără fără să-i lase să intre. După cum puteţi vedea nu era o iesire regulată, de cumpărături.

Şi totuşi, pentru că puteam să mă întorc de la mină singur, căpătasem obiceiul de-a mă opri la fiecare cîteva zile în bazar. Admiram şi suferam în acelaşi timp, privind la toate acele lucruri comestibile, fără să fiu în stare să cumpăr vreunul. Mereu dădeam pe acolo peste cîte unul dintre prietenii mei ruşi, dar nu se purtau la fel de prietenos ca la mină sau la ei acasă. Ştiam motivul: nu vroiau să fie văzuţi cu un deţinut. Nu întîlnisem nicio singură familie care să nu fi pierdut pe cineva în timpul războiului. Luptele luaseră sfîrşit doar cu opt luni în urmă. Înţelesesem că aceşti oameni aveau motive să nu mă simpatizeze, unii mai mult decît ceilalţi, alţii mai puţin, dar foarte puţini nu simţeau astfel, fiindcă eram un deţinut dintr-o ţară care le fusese duşmană.

Întorcîndu-mă la mină în ziua de după incidentul cu Sirienko, mă întrebam cu avea să se poarte cu mine. Nu l-am văzut în primele şase ore ale schimbului meu şi, după ce-a sunat prima sirenă, am întrebat una dintre fete dacă-l văzuse pînă atunci.

- Nu, nu l-am văzut, Vania, mi-a răspuns, dar îl aştaptă la birouri şi au nevoie de el şi la cherestea

O altă încărcătură de *poroda* ieşi din mină şi mă îndreptam către turn ca să o răstorn cînd l-am văzut pe Sirienko coborînd pe drum. A aruncat o privire în sus la turn, apoi s-a uitat în altă parte. N-am vrut să vadă că-l aştept. A mers drept la birourile minei. După un timp, un alt vagonet a ieşit şi în drumul meu cătrevîrful turnului l-am văzut pe Sirienko îndreptîndu-se către *atkatka.* S-a oprit la fierărie şi, coborînd din turn, l-am văzutdin nou. Părea puţin ruşinat, şi a ridicat mîna să mă salute. Gestul m-a făcut să mă simt bine: nu mai era supărat pe mine. Cînd am coborît, am mers la el şi am arătat către turn.

- *Tavariş* Sirienko, totul e în regulă acolo sus.

- Da, Vania, a zis, ştiu că ai grijă de sectorul tău cînd nu sînt aici. Mi-ar place să am mai mulţi muncitori ca tine. Uite!

Mi-a dat un bon pentru o mie de grame de pîine. I-am mulţumit.

- Ieri am fost beat! Iartă ce-am spus. Încă mă mai doare capul.

M-am simţit foarte mulţumit. Am plecat să descarc nişte steril ieşit la suprafaţă cît timp stătusem de vorbă cu el. În timp ce urcam în turn l-am văzut îndreptîndu-se către depozitul decherestea, în felul său săltat. Ţineam la el.

CAPITOLUL VIII

Către sfîrşitul toamnei, Lisa, care lucra şi ea pe *atkatka,* m-a invitat la ea acasă, la cină. Dintre toate fetele, ea mă interesa cel mai mult. Ghiceam în ea o melancolie adîcă şi aveamsentimentul că munca grea, fără sfîrşit, îi măcina încet moralul. Nu sînt sigur de ce simţeam asta - poate din pricină că părea mult mai inteligentă decît ceilalţi - dar adeseori mi se părea că o vedeam cum se topeşte cîte puţin pe zice trecea. A părut bucuroasăcînd i-am spus că mi-ar place să vin, dacă aş putea să scap de corvezile din următoarea mea zi liberă.

Lisa locuia în acelaşi sat cu Nikolai şi Nataşa, şi îl cunoşteaşi ea pe sergentul de gardă care avea casă acolo. Mi-a spus că aveasă vorbească cu el despre asta, şi o să mă ajute.

Cu o zi înaite de ziua mea liberă, Lisa a venit la *atkatka* şi mi-a sus că avea să m-aştepte la pîrîu la al treilea sunet al sirenei. N-am spus nimănui. Mă simţeam foarte apropiat de ea. Sergentul a vorbit cu mine în dimineaţa zilei libere şi mi-a spus că ar fi fost bine să mă-ntorc înainte de lăsarea întunericului.

Cînd sirena a sunat prima oară, m-am dus la pîrîu şi m-am aşezat la locul meu. Am început să mă gîndesc la Lisa. Avea nişte ochi atît de minunaţi, albaştri şi blînzi! În vest ar fi fost considerată o frumuseţe deosebită, dar aici, în acest ţinut mohorît, era doar o altă fată care lucra în mina de cărbune. M-am gîndit la casa ei şi m-am întrebat dacă mama şi tatăl ei aveau să mă placă. Ah, ce lux îmi îngăduiam! Cumplita iarnă bătea la uşă iar eu eram aici, visînd felurite nrbunii sentimentale. Am mers pînă la malul apei, m-am dezbrăcat şi m-am spălat cu grijă. Apoi mi-am pus din nou hainele şi m-am întors la locul meu de sub copaci. Cînd m-am întors să mă aşez, am văzut-o pe Lisa. Purta obluză albă, simplă şi o fustă închisă la culoare iar în jurul gîtului avea un batic roşu. Arăta într-adevăr minunat.

- Cum ai dat de mine aici? am întrebat-o.

- Am venit puţin mai devreme, şi, în timp ce mergeam în lungul pîrîului, am auzit pe cineva bălăcindu-se. Cînd am dat cotul apei te-am văzut spălîndu-te, aşa că am aşteptat pînă ai terminat şi apoi te-am urmat pînă aici.

În timp ce spunea asta m-am simţit roşind puţin. Cînd mă văzu colorîndu-mă în obraji, a zis:

- Nu m-am uitat la tine toată vremea, am aşteptat doar pînă cînd plescăiturile au încetat şi apoi te-am urmat de la distanţă.

Eram bucuros că venise mai devreme, ca să putem vorbi un timp. S-a aşezat şi am început să-i povestesc despre casa mea, şi cît de mult mi-ar fi plăcut să fim amîndoi, acolo, împreună, iar războiul să nu se fi-ntîmplat niciodată.

Brusc se auzi cel de-al treilea sunet al sirenei. Se făcuse trei după amiază. Mi-a luat palma între palmele ei, şi a stat aşa, lăsîndu-mă să vobesc fără încetare. Nu-mi închipuisem niciodată că ar fi putut fi atît de minunat.

Mai tîrziu mi-a spus cîte ceva despre familia ei. Deşi fiecare dintre ei muncise din greu şi înainte de război, nicodată nu fusese atît de greu ca acum. Tatăl ei nu mai putea lucra din pricina rănilor, iar mama ei era şi ea bolnavă. Avea doi fraţi. Cel mai mare era invalid de război; abia putea să-şi mişte braţul şi piciorul stîng. Celălalt avea doar zece ani. În afară de mica pensie a tatălui ei şi o compensaţie la fel de mică pe care o primea fratele mai mare de la Guvern, Lisa era ce care aducea toţi banii în casă.

Înainte de a pleca am sărutat-o, şi atunci a spus că ar fi fost mai bine să mergem acasă pentru că ai ei aşteptau şi se făcea tîrziu.

Felul în care ea a spus "casă" a iscat un val de căldură prin trupul meu. Dacă aş fi putut descoperi fata asta în alte circumstanţe, în altă parte. . .

M-a întrebat dacă locurile în care crescusem erau într-adevăr frumoase. Mi-a cerut chiar s-o învăţ cîteva cuvinte simple în româneşte. A prins totul uşor şi în scurt timp glumea cu mine în felul ei blînd:

- Ce face băiat cu fata? mă întreba, şi apoi rîdea, şi rîdea. . .

Am simţit un uriaş val de dragoste pentru ea.

Casa ei din sat era mică, ca toate celelalte. Părinţii erau oameni foarte de treabă. Mi-am putut da seama că fata era mîndria familiei.

Tatăl ei avea un chip sever, bărbos şi ochi limpezi, albaştri. A adus vorba despre cele spuse de Lisa, că Sirienko ţinea la mine. Asta era bine, zicea el, pentru că Sirienko era un om foarte important la mină. Apoi ne-am aşezat şi am mîncat o supă foarte bună de varză şi cartofi. Mama Lisei mi-a umplut farfuria de cîteva ori spunînd că n-ar trebui să îmi fac griji, că puteam să mă întoarc ceva mai tîrziu în lagăr, fiindcă Lisa vorbise cu sergentul gărzii despre asta.

Privirile mele erau într-una la Lisa. Într-un fel, aceşti oameni se purtau de parcă aş fi fost un pretendent, dar eram totuşi un deţinut. Erau nişte oameni minunaţi. Probabil că Lisa le spusese

lucruri frumoase despre mine. După supă am mîncat *kaşa* cu ceapă prăjită şi apoi lapte. Am servit ceaiul din samovar. Timpul a trecut repede şi în cele din urmă a trebuit să plec. După ce le-am mulţumit, Lisa a ieşit cu mine şi m-a însoţit o parte din drum. Cînd ne-am despărţit am mai sărutat-o o dată.

Era foarte frig şi am alergat tot drumul înapoi către tabără.

Apoi a început să ningă. Timp de trei zile şi nopţi, zăpada acăzut cu fulgi mari. Ca orice altceva în Rusia, zăpada venea în stil mare. Acasă aşteptam întotdeauna prima ninsoare. Chiar şi acum îmi plăcea să privesc fiecare fulg dansînd spre pămînt. De cădea pe ceva cald - palma, braţul sau obrajii - însemna pentru el moarte imediată. De cădea pe pămîntul albit, deasupra altor fulgi, trăia pînă cînd primăvara caldă avea să-i omoare pe toţi. Dar de data asta zăpada cădea într-o tăcere rău-prevestitoare. În timp ce lucram în vîrful turnului am privit în sus la cer, la milioanelede fulgi mici. Nu mă aşteptasem ca turnul să funcţioneze atît de bine pe cît o făcea, dar nu se întîmplă nici un necaz decît abia o săptămînă mai tîrziu cînd vremea se răci si mai mult iar zăpada începu să cadă mai deasă.

În timpul ultimelor trei săptămîni începusem într-adevăr să urăsc blestematul de turn. La zece zile după prima ninsoare a mfost trecut din nou în schimbul trei. În prima noapte a trebuit să descarc şaizeci şi patru de tone de *poroda*. Vagonetul a sărit depe şine de cîteva ori din pricina gheţii care se acumulase chiar sub jgheabul în care era descărcat sterilul din vagonet. Singurul lucru de făcut era să descarci vagonetul cu mîna, să-l urci înapoi pe şine, să-l încarci din nou cu mîna şi apoi să-l duci pînă la turn ca să fie descărcat din nou. Asta lua o groază de timp; şi cîteodată, în timp ce mă ocupam de vagonetul deraiat, alte zece sau douăzeci de încărcături de *poroda* ieşeau din mină.

În noaptea aceea vagonetul a deraiat de trei ori. Era o noaptecu vînt puternic. Zăpada scîrţîia şi trosnea cînd păşeam pe ea. Urechile îmi erau pe jumătate îngheţate şi nu-mi mai simţeam mîinile. Pe la cinci după-amiază mi-am dat seama brusc că Sirienkomă privea. Stătea lîngă jgheab. Habar n-aveam de cît timp stătea acolo. Cînd a băgat de seamă că-l văzusem s-a încruntat şi-a spus:

- Vania, la şapte o să mergem să văd dacă pot să aranjez ceva petru tine.

La şapte şi zece, după ce descărcasem cel de-al şaizeci si patrulea vagonet cu *poroda,* eram mai mult mort decît viu. Chiar aşa mă simţeam în clipa în care am lăsat lucru. Sirienko m-a dus pînă la magazia minei. Mi-a dat o minunată căciulă rusească cu clape, care-mi acoperea fruntea, capul, urechile, obrajii şi bărbia. Mi-a mai dat nişte mănuşi făcute din pînză tare de prelată, două perechi de galoşi noi şi o pereche de pantaloni de doc căptuşiţi cu cîlţi. Ceea ce mi-ar fi trebuit într-adevăr era un cojoc. Toţi cei patru ruşi din celelalte două schimburi aveau, dar Sirienko a zis că nu putea să-mi dea unul din pricină că eram deţinut. Aşa că asta era! În ultimele luni îi vorbisem lui Sirienko de cîteva ori de teama mea de iarnă şi el avusese prea multe lucruri la care să se gîndească, dar acum se părea că, indiferent de situaţie, n-aveam să pot obţine un cojoc. M-am hotărît să ajung în mină pentru că a-mi petrece iarna acolo, sus în turn, însemna pentru mine, cu siguranţă, moartea.

Mai era acolo o fată care se chema Vasia, care lucra în mină şi cu care vorbeam destul de des. Am descoperit că avea un văr, maistru în Galeria 16. Am hotărît s-o întreb dacă vărul ei ar putea face ceva ca să mă transfere în subteran. Căci exista o regulă căreia Sirienko nu i se putea împotrivi: şefii de echipă care lucrau la extracţia directă de cărbune aveau prioritate în alegerea muncitorilor şi, deşi eu singur făceam treaba a doi oameni, era totuşi *poroda* şi nu cărbune. Pe vremea aceea Galeria16 dădea cea mai mare producţie din mină iar acest şef de echipă era, în mod deosebit, foarte apreciat de *golovoi.* Vasia i-a vorbit vărului ei şi o zi după schimbul fetei, acesta a venit la mine.

- Vania, ai mai lucrat în mină mai înainte de a fi trimis laMina 28?

- Da, Nikolaevici, am lucrat în Mina 31.

- Ca ce?

- Ca încărcător.

- Ştiu că eşti un bun muncitor, dar Sirienko o să se opună cu îndîrjire transferului tău. Singura noastră şansă e că lui *golovoi* nu-i place de el şi deci s-ar putea să te transfere. Ai să munceşti bine pentru mine, nu-i aşa, Vania, dacă te transferi?

- Da, Nikolaevici, o să-mi dau toată silinţa, ca-n totdeauna!Poţi să-mi faci un serviciu? Nu spune nimănui că eu am cerut săfiu trasferat! Prefă-te că mă vrei doar pentru că sînt un muncitor bun. Altfel Sirienko o să se supere foarte tare pe mine.

Mi-a făcut cu ochiul şi a plecat zicînd:

- Sigur. O să aflăm rezultatul în cîteva zile!

M-am întrebat dacă ştiam ce fac. Cîţiva dintre deţinuţii mai tineri cărora le mărturisisem planurile mele, mi-au spus că era o prostie să încerc să intru în mină. Înţelegam ce vroiau să spună. Ştiam cum era mina - îndeosebi cea udă. Era cumplit să ieşi în frigul groaznic după ce plouase pe tine opt ore. Din cele cespuneau deţinuţii, urcuşul spre ieşirea din mină la sfîrşitul schimbului era şi mai dificil decît orele de muncă. Eram de acordcu ei dar totodată nimeni nu ştia cum era în turn, fără haine potrivite. Mă consideram deci un judecător mai bun.

Două zile după ce vorbisem cu Nikolaevici am băgat de seamă răceala lui Sirienko. Pentru prima dată a trecut pe lîngă mine fără "*Kak dela, Vania*?" Aşa că am bănuit că *golovoi* vorbise cu el, şi că, de asemenea, mă suspecta de a fi cerut transferul, deşi n-avea cum să fie sigur. În orice caz bătălia începuse. Era la mijloc şi multă mîndrie pentru că, de obicei, Sirienko o scotea la capăt cu *golovoi*. Dacă ar fi fost doar o problemă a unui singur deţinut, fie şi unul important, probabil că n-ar fi pierdut prea mult timp certîndu-se, dar aici era la mijloc un principiu. În ziua următoare, în timp ce coboram din turn, l-am văzut apropiindu-se de *atkatka* din direcţia biroului directorului. Nu m-a salutat, ci a înjurat şi a mormăit ceva despre faptul că atunci cînd isprăveam trebuia să merg cu el la *golovoi*.

Cît a fost ziua de lungă nervozitatea s-a acumulat în mine, dar la sfîrşitul schimbului am realizat că era inutil şi timp de un minut şi mai bine m-am simţit ciudat de golit de gînduri şi sentimente - pur şi simplu nu-mi mai păsa ce aveau să hotărască. Asta a trecut chiar în timp ce mergeam alături de Sirienko către birouri. Eram totuşi destul de calm. Dacă m-ar fi întrebat ceva, le-aş fi răspuns. Ştiam că eram un deţinut preţios. Faptul că mă chemaseră la biroul directorului era ceva extraordinar în sine.

Cînd am ajuns, Nikolaevici era deja acolo. Stătea pe un scaun. Directorul era aşezat în spatele unui birou uriaş. Îl rugă pe Sirienko să se aşeze, îmi făcu cu ochiul, zîmbi şi spuse: "*Kak dela, Vania*?", apoi se întoarse către Sirienko:

- De ce faci atîta scandal pentru un singur muncitor?

- Tavarişci *golovoi,* ştii la fel de bine ca şi mine ce înseamnă el pentru mine. Aş avea nevoie de doi oameni ca să-l înlocuiesc.

- E doar un deţinut. Cum poate să fie atît de important şi de ce ai evoie de doi oameni ca să-l înlocuiască?

- Am doi ruşi în turn în schimbul ăsta şi doi în cel următor. Cîteodată nu se mai pot descurca, dar lui Vania nu i s-a întîmplat niciodată asta. Se descurcă singur. Am încercat eu însumi să răstorn vagonetul în vîrful turnului şi nu o văd cum o face el. E pur şi simplu teribil de puternic şi am nevoie de el în turn.

- Da' uite-te ce slăbănog e! Poate cei patru ruşi sînt leneşi. Nu înţeleg.

- Uite, hai să mergem chiar acum şi o să-ncerci tu însuţi să răstorni vagonetul. Mi-ar place să te văd făcînd-o singur. Apoi osă-l lăsăm pe Vania s-o facă şi o să vezi ce vreau să spun. Hai sămergem!

- Ştii că sînt foarte ocupat, dar dacă Vania este un muncitor atît de bun, lasă-l să lucreze pentru Nikolaevici. Galeria 16 e cea mai bună, ne dă cel mai mult cărbune şi cred că Vania o să ne fie mai de folos acolo decît dacă l-ai ţine în vîrful turnului. Dacă nu-l poţi înlocui o să ţi-l trimit înapoi după un timp.

- Nu ştiu cine-i de vină pentru toate astea, dar dacă mi-l iei vreau alţi doi oameni, şi-i vreau azi. Şi nu vrau deţinuţi, vreausă fie ruşi.

- O să văd ce pot să fac, a spus într-un tîrziu *golovoi.* Apoi către mine: Vezi să munceşti la fel de bine pentru Nikolaevici.

A fost mai simplu decît crezusem. Cînd am ieşit nimeni n-a spusun cuvînt. Sirienko zîmbea puţin, dar rămase tăcut. Afară Nikolaevici se opri şi mă luă de braţ. După ce uşa biroului directorului se închise am simţit că scăpasem pur şi simplu de la moarte. Dar ştiam că îmi pierdusem privilegiile. N-aveam să mai pot să mă-ntorc singur de la muncă, cum îmi plăcea. O undă de regret mă străbătu.

Nikolaevici spunea că trebuia să încep în ziua următoare în schimbul întîi. M-a sfătuit să nu-mi fac griji în privinţa lui Sirienko pentru că, probabil, în ziua aceea avea să se îmbete şi apoi o să doarmă ca un împărat, iar a doua zi avea să fie din nou binevoitor. Atîta optimism!

CAPITOLUL IX

Eram pregătit să lucrez din nou în mină. Eram sigur că o să mă ţin tare şi-n noaptea aceea am dormit liniştit. La şase dimineaţa eram gata să merg la muncă cu restul deţinuţilor. Galeria 16 era cea mai de jos. Galeriile începeau cu a noua şi continuau în perechi. Cea de-a unsprezecea era primul nivel în care se lucra de fapt. A noua era golită iar pe a zecea o foloseau ca depozit. Am coborît pe scări, ceea ce era foarte obositor şi ne umplea de murdărie. Primisem o lampă de la Nikolaevici. Atîrna de gît şi trăgeam în piept fumul de la kerosenul care ardea cu un vechi miros familiar. Cînd am ajuns la Galeriea 16, spre surpriza mea amvăzut-o pe Lisa lucrînd pe platforma de descărcare, cu telefonul şi semnalele pentru vagoneţi. A zîmbit şi m-a asigurat c-o să ne vedem la fel de des ca înainte. Atitudinea ei prietenoasă m-a eliberat în mare masură de încordare.

Galeria în care lucram era uscată şi îmi îndeplineam norma de paisprezece tone foarte uşor. Munceam ca încărcător, aruncînd cu lopata într-un jgheab cărbunele sfărîmat , împreună cu un român voinic pe care îl chema Omar. Tot asudînd, muncind şi cernînd cărbunele împrună, Omar mi-a devenit un prieten apropiat. A trebuit să caut multă vreme pînă să găsesc o cazma la fel de bună ca a lui. Cea pe care mi-o dăduse Nikolaevici era prea mică. O cazma trebuie să fie uriaşă, aşa ca să nu risipeşti prea multă energie. Trebuia să fie, de asemenea, ascunsă la sfîrşitul schimbului, pentru că muncitorii căutau întotdeauna cazmale, ciocane şi dălţi mai lungi, căci chiar şi cel mai bun muncitor e practic nefolositor dacă are o sculă proastă. Omar mi-a arătat ascunzătoarea lui şi am folosit-o şi eu.

Trei zile după ce m-am transferat la mină am dat peste Sirienko. Vorbea cu o fată, Katia, care lucra pe platformă. A strigat după mine. Era uşor băut. Mi-a arătat cum, după lucru, puteam să săr între vagonetele unui tren care ieşea din mină, urcînd astfel la suprafaţă. M-ar fi scutit de urcatul scărilor. M-a avertizat că trebuia să am grijă să mă aplec foarte jos pentrucă, odată, un muncitor rus nu se lăsase suficient de jos şi o bîrnă care ieşea afară din tavan îl lovise în cap. Vagoneţii mergeau cam cu treizeci şi cinci de kilometri la oră şi fusese aproape rupt în bucăţi pînă ajunsese pe *atkatka.*

Eram nespus de fericit că Sirienko îmi era încă prieten. Ştiam că o astfel de modalitate de deplasare era strict interzisă de el şi de *golovoi* de la accidentul petrecut cu muncitorul rus. Dupăcîteva luni puteam sări cu uşurinţă în şi dintr-un tren în mişcare, fie că urca sau venea de la supafaţă. Unii dintre ruşi, printre care şi Nikolaevici, s-au plîns lui Sirienko.

- De ce-l laşi să facă asta? Ar putea să se rănească. Şi dacă îl laşi să continue aşa, eu de ce nu pot s-o fac? În definitiv, e totuşi doar un deţinut.

- Uite, Nikolaevici, îi replicase Sirienko, Vania poate s-ofacă. Am încredere în el. E foarte iute şi ştiu, îl cunosc şi pot să mă-ncred în el.

Faptul că aş fi putut pierde prietenia lui Sirienko fusese cea mai mare îngrijorare a mea. Acum se părea că totuşi mai ţinea lamine. Mă îndoiam că avea să înţeleagă vreodată cît de multă încredere în mine însumi îmi dăduse.

Intrasem într-o lume nouă. După aproape o săptămînă petrecută în Galeria 16 m-am simţit acceptat şi chiar simpatizat de toţi muncitorii ruşi. Omar şi cu mine munceam ca încărcători sau la orice altcevane puneau. Nu vorbea prea mult şi într-adevăr nu prea aveai despre ce să vorbeşti. Totuşi, în timp , ne-am sudat într-o echipă foarte bine coordonată.

În ciuda temerilor mele, am putut totuşi să-mi păstrez privilegiul de a mă întoarce în tabără singur. Toţi paznicii mă cunoşteau şi pur şi simplu nu le trecea prin cap că aş putea încerca să evadez. Faptul că acum vorbeam ruseşte destul de bine m-a ajutat să înlătur bariera care stătea în calea celorlalţi deţinuţi.

Într-una din zile, cînd am ajuns la suprafaţă după terminarea lucrului, l-am găsit pe Sirienko stînd lîngă *atkatka*. Am văzut deîndată că ceva nu era în regulă la turn. Cam douăzeci de vagoneţi plini cu *poroda* aşteptau să fie descărcaţi.

Sirienko mi-a zis:

- Vania, vezi ce mi s-a întîmplat de cînd m-ai părăsit? Mi-au vîrît pe gît nătărăii ăştia. Am doi dintre ei în locul tău, şi de cînd ai plecat au încurcături aproape în fiecare zi. Uite-te la toată *poroda* asta: peste douăzeci de vagoneţi aşteaptă să fie descărcaţi!

- Am să mă urc cu următorul vagonet să văd care-i necazul.

În drum spre vîrful turnului n-am văzut nimic în neregulă. Cînd am ajuns acolo am simţit rafalele vîntului tăind ca niştecuţite ascuţite. Vagonetul s-a oprit, a-nceput să alunece şi să se aplece într-o parte. Toate astea se-ntîmplau foarte încet. Am văzut că una dintre şine era uşor slăbită. Am descărcat iute *poroda*. Chiar la timp, pentru că atunci cînd vagonetul se goli, greutatea lui nu mai era de ajuns ca să împingă şina în locul ei şi începu să alunece uşor. Cînd am coborît i-am explicat lui Sirienko ce se-ntîmplase. A trimis unul dintre ruşi după fierar, să aducă patru piroane şi un baros. De îndată ce rusul s-a întors m-am urcat din nou sus cu un vagonet gol şi cînd am ajuns în locul cu pricina am bătut piroanele în traverse de fiecare parte aşinei, aşa încît să se înţepenească bine. Apoi, ca să m-asigur că era fixată, am făcut cîteva drumuri în sus şi-n jos. În cincisprezece sau douăzeci de minute terminasem de descărcat toată *poroda*. Cei doi ruşi se holbau la mine în timp ce Sirienko îi înjura. Sirienko m-a dus la sala de mese unde mi s-a dat un kilogram de pîine şi două farfurii cu borş fierbinte. Eram complet îngheţat. A adus din nou vorba că n-ar fi trebuit să-l părăsesc,dar i-am răspuns:

- Uită-te la mine, Vasili Ivanovici, am fost în turn timp de mai puţin de o oră şi sînt îngheţat bocnă. Cum aş fi putut rezistatoată iarna?

A dat din cap înţelegător.

- Ştiu, Vania, dar nu pot să fac pentru tine mai mult decît am făcut pînă acum.

În timp ce făceam duş, Omar şi cu mine stăteam de vorbă. O vreme am vorbit despre munca noastră, dar după aceea. . .

- Dacă am mînca aici cum mîncam acasă, a zis Omar, multă grăsime şi carne şi cartofi, am fi mult mai puternici şi-am putea lucra mult mai bine.

Discuţia noastră preferată era despre întoarcerea acasă şi cum am putea să ne-întîlnim din nou. Aveam de gînd să gătim şi să chefuim împreună. Inventam feluri de mîncare la care nici un bucătar nu s-ar fi gîndit vreodată.

Omar era un gigant. Deşi era subalimentat, ca de altfel fiecare dintre noi, cei din lagăr, rareori scotea o vorbă. Lăsa să scapecîte ceva despre el doar în mină, cînd rămîneam singuri pentruscurt timp. Împreună a încărcat cărbunele timp de o lună, apoi am fost transferaţi ca *budijnici,* să sprijinim tavanele. În timpul lunii noastre ca încărcători de cărbune, Omar şi cu mine am încasat salarii record. Am primit fiecare opt sute şaizeci deruble. Faptul că am încasat atît de mulţi bani ar fi putut avea legătură cu transferul nostru. Budijnicii aveau un salariu fix. Calitata muncii lor era judecată în fucţie de ivirea - sau nu – a unor prăbuşiri de teren.

Filonul de cărbune era săpat lateral. Stratul de cărbune aveaun metru, un metru şi jumătate înălţime, şi era înclinat la ununghi de patruzeci şi cinci de grade. Din pricia asta mina era desfăşurată aşa cum era, cu galeriile şi panta principală la patruzeci şi cinci de grade. La fiecare sută de metri se deschidea cîte o galerie - la alt nivel, pentru că nu era practic ca galeriile să se lungească mai mult. Cînd o secţiune a filonului era excavată, ceva trebuia să înlocuiască golul. Stîlpii nu erauîndeajuns de puternici ca să suporte enorma greutate a pămîntuluişi, pe măsură ce pămîntul se aşeza, ar fi plesnit. Am văzut odatăun stîlp de grosimea coapsei unui bărbbat, frîngîndu-se la fel deuşor cum ar rupe un om un chibrit între degete. Aşa că trebuiau construite *budki* care să susţină tavanele: pereţi solizi de steril, laţi de şase pînă la zece metri şi de grosimea galeriei, care se întindeau fără întreruperi de la galeria principală unde începuse excavarea. În fiecare zi, pe măsură ce filonul de cărbune se retrăgea, *budka* era lungită cu doi sau trei metri de cealaltă parte a galeriei. Nu erau lăsaţi liberi mai mult de zece metri din fiecare galerie. Sterilul necesar pentru construcţia acestor pereţi se obţinea dinamitînd spaţiile dintre ei.

Ca *budijnik* faceai o muncă mai grea şi mai periculoasă decît cea de la cărbune. Un *budijnik* muncea în zona unde pămîntul deja gemea şi se încorda, iar stîlpii trozneau. Trebuia să fie de douăori mai atent ca un muncitor din cealaltă parte a galeriei. Aveam tot timpul vînătăi pe spate pentru că săream brusc în picioare. După fiecare izbitură serioasă îmi spuneam că trebuia să am mai multă grijă data viitoare. Dar de îndată ce auzeam un troznet dubios, ţîşneam instinctiv. Nu mă puteam stăpîni. Omar avea şi el aceleaşi vînătăi în aceleaşi locuri.

Porţiunea de deasupra pereţilor unde era dinamitată *poroda* era singurul loc unde Omar şi cu mine puteam să ne întindem. Era un lux să poţi sta în picioare şi să te întinzi o dată sau de două ori înainte să ieşi din mină. Dar nu puteam niciodată să ne simţim complet în siguranţă pentru că văzusem bulgări de *poroda* lungi de doi sau trei metri căzînd fără nici un fel de avertisment. Probabil cîntăreau cincisprezece sau douăzeci de tone. Desigur, dacă erai lovit de ceva de dimensiunea asta, isprăveai cu grijile. Şi totuşi în timp ce Omar şi cu mine asudam împreună, nimic ieşit din comun nu s-a întîmplat şi noua slujbă deveni curînd monotonă şi plictisitoare.

După schimb, în timp ce mă întorceam înapoi în lagăr, îmi petreceam timpul visînd. Cîteodată mă prefăceam că, de îndată ceavea să vină primăvara, mă voi duce la Sirienko să-i spun că vroiam să mă însor cu Lisa. Întors înapoi la turn aş fi începutsă lucrez două schimburi. Dacă aş fi făcut munca a patru oameni era doar o problemă de timp pînă aş fi atras atentia cuiva important. Apoi visurile mele îmi promiteau că n-aveam să mai fiu *porodcik.* Aş fi putut atunci s-o ajut pe Lisa şi pe părinţii ei suferinzi. Ea n-ar mai fi trebuit să lucreze la mină şi-ar fi putut avea grijă de casă. Casa noastră. Eram sigur că atunci cînd aveam s-o prezint pe Lisa mamei, aveau să se placă una pe cealaltă, în ciuda barierei de limbă. Nu ştiam de ce, dar eram sigur că mama o va îndrăgi.

Uneori mă agăţam de aceste vise cu o fervoare apropiată de disperare. În fiecare zi trebuia să fac faţă realitătii dure, reci, brutale, din mină şi din lagăr, unde condiţiile de trai se înrăutăţeau constant şi moralul scădea din ce în ce mai mult. Mureau din ce în ce mai mulţi oameni.

Într-o zi, înainte ca Omar şi cu mine să plecăm în schimbul de după-amiază, translatorul ne-a rugat să îi dăm o mînă de ajutor. De cîteva săptămîni una dintre fete căzuse într-un fel de stare de prostaţie. Aproape toate femeile şi fetele treceau prin asta pînă la un anume nivel, dar această fată, fiica unui profesor din liceul meu, fusese afectată în mod deosebit. Era într-o stare mult mai rea. Nu-şi mai scosese turbanul care-i acoperea capul de luni de zile şi una dintre celelalte fete văzuse păduchi căzîndu-i pe gît. Îi spuseseră translatorului despre asta şi el ne-a rugat să-l ajutăm să vadă ce se întîmplase. Am rugat-o să iasă cu noi. Ea a refuzat. Omar a trebuit s-o scoată afară cu forţa, dar fata nu s-a împotrivit prea mult. Translatorul stătea alături de Omar care o ţinea iar eu i-am scos turbanul. Capul fetei era o privelişte oribilă. Păduchii se suprapuneau într-un strat gros de aproape un deget. Fata plîngea încetişor. Interpretul a plecat şi a revenit cu o pereche de foarfeci pe care mi le-a dat ca să-i tai părul. Le-am înfipt în masa de păduchi şi-am tăiat, apoi am dat foarfecele lui Omar pentru că brusc mi se făcuse rău. O ţineam deumeri şi Omar tăia într-una. Traslatorul a adus nişte kerosen. I-a spus lui Omar să-i spele capul cu asta şi chiar şi Omar gigantul s-a îngălbenit. Am luat sticla şi am început să o frec şi să o rîcîi. Păduchii cădeau la picioarele mele cu miile. Întregul creştet era o rană îngrozitoare, un amestec de sînge, păduchi şi kerosen. Apoi sosi o soră care o duse pe sărmana fată într-una din camerele de gardă. Jumătate din ocupanţii barăcilor se aflau afarăşi văzuseră totul. Translatorul a aprins masa fojgăitoare depăduchi şi kerosen de pe pămînt. M-am simţit mai bine cînd am văzut împuţiciunile alea arzînd în flăcări.

Cam asta se întîmpla cînd încetai să te lupţi. Dar, destul de surprinzător, dintr-o dată fata îşi reveni şi după un timp părul ei începu să crească din nou. Probabil că întîmplarea o speriase într-atît încît o readusese la viaţă. Toţi aveam păduchi dar în camera de dezinfecţie de lîngă baie temperatura nu era niciodată cum trebuia, ci fie prea ridicată, fie prea coborîtă. Cînd era prea ridicată ne afecta hainele zdrenţuite pe care le purtam, iar cînd era prea coborîtă era bună şi plăcută şi-i ajuta pe păduchi să se-nmulţească mai iute. Camera de dezinfeţie devenise un fel de incubator pentru păduchi. Nu puteam face nimic împotriva lor. Dacă omorai unul, alţi zece îl luau locul. Depuneau sute de ouă şi peste noapte te trezeai cu sute de păduchi noi. Nuputeai să-i omori pe toţi, aşa că pur şi simplu scuturai hainele şi cei mai mulţi cădeau jos. Din cînd în cînd omorai cîţiva doar ca să păstrezi aparenţa. Îi uram.

CAPITOLUL X

Încetişor, frigul începu să se înmoaie. La început abia simţit dar apoi, pe măsură ce zilele treceau, din ce în ce mai puţin din suprafaţa pămîntului era acoperită de zăpadă. Era primul semn al primăverii. Peticele catifelate de verdeaţă încîntau privirea. Săptămînă de săptămînă zilele deveneau mai blînde şi mai plăcute.

În acea primăvară şi vară am simţit într-adevăr gustul libertăţii mele. Puteam să mă duc şi să mă întorc de la mină pe jos, singur, să merg la pîrîu ori de cîte ori aveam chef şi să ajung în lagăr la o oră sau două după ce schimbul meu era adus înapoi acolo.

Unul dintre paznici era îndeajuns de binevoitor faţă de mine şi într-una dintre zile, cînd era de gardă, m-am hotărît să-l întreb dac-aş fi putut să-l iau pe Omar cu mine la pîrîu. Am ieşit din mină înaintea celor din schimbul meu şi apoi am pornit pe jos de la *atkatka* către gura minei, unde ieşeau scările la suprafaţă. Paznicul aştepta oamenii care ieşeau din schimb. L-am întrebat politicos dacă puteam să-l iau pe Omar cu mine, la pîrîu, în acea zi. I-am explicat că amîndoi avusesem de muncit din greu şi că i-ar fi prins bine lui Omar. Mi-a răspuns brutal:

— Să se ducă la baie!

Ce puteam să fac? Arătam, desigur, foarte dezamăgit, pentru că atunci cînd m-am întors ca să plec mi-a zis:

— Vania, ţine minte că tu ai să răspunzi pentru el! Dacă vrei într-adevăr să-l iei cu tine la pîrîu, am să spun paznicului de la poarta lagărului că tu şi cu Omar o să întîrziaţi o oră sau două. Dar ţine minte că ai să dai socoteală dacă se întîmplă ceva. Şi nu întîrziaţi prea mult!

Cînd am trecut pe poartă, la întoarcere, paznicul a ridicat privirile. M-am bucurat că putusem să-l iau pe Omar cu mine. Din acea zi ieşeam împreună la fiecare două sau trei zile. Timp de cinci sau şase săptămîni totul a fost în regulă. În timp ce leneveam la soare pe malul pîrîului, lui Omar îi plăcea să vorbească despre trecut, deşi asta ne întrista inevitabil pe amîndoi. Mai apoi Omar a descoperit un alt subiect de conversaţie: evadarea! Îmi plăcea într-adevăr Omar, dar era teribil de introvertit. Nu cred că îl cunoştea cineva cu adevărat. Cînd evadezi cu cineva trebuie să-l cunoşti foarte bine, căci îţi pui viaţa la bătaie. Fizic, te puteai baza îndeajuns pe Omar, dar emoţional era slab. Într-o situaţie încordată ar fi avut nevoie de prea multă atenţie din partea mea. Trebuia să privesc realitatea în faţă: ar fi fost prea riscant pentru doi bărbaţi foarte voinici. După două sau trei săptămîni în care l-am tot auzit vorbind despre unul sau altul dintre planurile lui, am devenit din ce în ce mai indiferent. Cu timpul a început să se oprească brusc în mijlocul discuţiei. Şi, pentru că nu eram cîtuşi de puţin entuziasmat de proiectele lui, ar fi putut încerca să evadeze singur şi atunci aş fi dat într-adevăr de belea.

Deci, într-o zi, la mină, i-am spus cinstit că nu mai puteam să-l iau la pîrîu fiidcă ar fi putut fi tentat să fugă. Nu puteam să răspund pentru el. Dacă încerca să fugă din lagăr sau din mină avea binecuvîntarea mea. Dacă puteam să-l ajut în vreun fel aş fi fost bucuros s-o fac. În timp ce m-asculta dădu din cap de cîteva ori. La sfîrşit mi-a spuns:

— În locul tău aş face exact acelaşi lucru, aşa că nu-ţi port pică.

Apoi ne-am strîns mîinile. Omar m-a ajutat foarte mult înţelegîndu-mi poziţia. L-am respectat şi mai mult.

Mulţi deţinuţi muriseră - aproape jumătate din lagăr. Patru sute cincizeci dintre cei mai slabi şi bolnavi nu mai sufereau acum. Primăvara a oprit secerişul celei cu coasa. Pentru un timp vremea caldă a îndepărtat-o, dar prietena ei, recea, cruda, atotstăpînitoarea iarnă, avea să i se alăture din nou peste cîteva luni - ne lăsase doar puţin să ne tragem sufletul. O alianţă necruţătoare - iarna şi boala. Ştiam că n-aş fi putut supravieţui unei alte ierni ca aceeasta din urmă, dacă condiţiile n-aveau să se schimbe în bine. Rândurile prizonierilor se răriseră alarmant, dar fără îndoială că un alt transport avea să sosească în curînd.

Bineînţeles, două săptămîni mai tîrziu sosi un nou transport. Venea din primul lagăr. Cu el au sosit zece noi paznici dintre care unul era cel mai vicios sadic pe care l-am întîlnit vreodată. De obicei, schimbul unui paznic ţinea douăzeci şi patru de ore, urmat de patruzeci şi opt de ore libere, dar acest paznic asuprea deţinuţii obosiţi de moarte, care soseau de la lucru, din plăcere, chiar şi cînd nu era de gardă. L-am văzut lovind cu piciorul femei istovite, scuipînd feţele suferinde şi storcînd şi ultima fărîmă de putere din cei mai obosiţi şi mai slăbiţi deţinuţi. Dar în curînd asta începu să aibă efect şi asupra lui. În timpul zilei folosea atît de multă energie chinuindu-şi deţinuţii încît se istovea el însuşi. De mai multe ori, întorcîndu-mă din schimbul al doilea, la unu sau două noaptea, l-am găsit dormind în ghereta santinelei, de unde ar fi trebuit să verifice echipa ce se întorcea în lagăr.

De două ori acest paznic m-a oprit în timp ce mă întorceam de la mină ca să mă întrebe de ce nu eram cu restul grupului. I-am replicat că Sirienko îmi dăduse îngăduinţa să mă duc şi să vin de la mină cum vroiam. Nu i-a plăcut, pentru că n-avea nici o posibilitate de a se lua de mine. A doua oară cînd m-a oprit căpitanul se afla la poartă, lîngă gheretă. Mi-a zîmbit din spatele paznicului şi a întrerupt

interogatoriul chiar cînd acesta mă întreba dacă nu cumva credeam că sînt vreun deţinut deosebit, la care-i răspunsesem "da!". Faptul că ofiţerul n-a zis nimic de venirile şi plecările mele de la lucru de unul singur, mi-a făcut plăcere, dar l-a înfuriat şi mai tare pe paznic. Muncitorii mai buni din mină deveneau din ce în ce mai ostili faţă de acest ticălos. Ceilalţi paznici, căpitanul, locotenentul, administratorii şi translatorii, băgaseră probabil şi ei de seamă.

El era la originea unei schimbări înspăimîntătoare petrecută spre sfîrşitul primăverii. S-a certat atîta cu căpitanul şi sergentul corpului de gardă, pînă cînd aceştia i-au dat ascultare şi a obţinut permisiunea de a conecta un fir de la una dintre liniile principale de electricitate la gardul de sîrmă ghimpată care înconjura lagărul. A explicat că asta avea să împiedice prizonierii să încerce să evadeze sau să se strecoare printre fire şi să fugă în bazar pentru o jumătate de oră. Nu ştiu cît de puternic era curentul electric, dar a fost îndeajuns de puternic ca să facă să fumege din cînd în cînd cîţiva dintre stîlpii în jurul cărora era înfăşurată sîrma ghimpată. Într-o zi, între sîrme s-a încurcat un cîine şi a fost ucis pe loc. Două zile după asta, una dintre vacile scheletice care păşteau în afara lagărului, s-a atins de fire şi-a murit şi ea. Oamenii din satul apropiat au făcut probabil o plîngere, pentru că legătura a fost întreruptă.

Am crezut că poate aveau să dea vaca moartă deţinuţlor. Dar n-am fost atît de norocoşi. A zăcut atîrnată în sîrme. Omar şi cu mine am trecut pe lîngă ea în drum spre lucru. Cînd ne-am întors înapoi dispăruse. Ni s-a spus că nişte săteni căraseră animalul de-acolo.

Într-o zi, pe la ora două dimineaţa, veneam de la mină mergînd încetişor în urma grupului celor din schimbul meu, bucurîndu-mă de lumina lunii. Cînd chiorăitul maţelor mele înfometate se domoli, am auzit pe cineva fluierînd în spatele meu. M-am oprit şi m-am întors. Era căpitanul. Deseori făcea lungi plimbări de unul singur. Mă bucuram când dădeam peste el atunci, fiindcă, dacă nu se mai afla cineva prin preajmă, vorbea mult mai liber cu mine. Mă simpatiza, deşi se certase cu Sirienko din pricina ideii de a mă căsători cu o rusoaică. Dar asta fusese demult. O dată mă întrebase de ce Omar nu era mai deschis şi mai comunicativ cu ruşii de la mină. Îi răspunsesem că prefera, pur şi simplu, să muncească decît să vorbească. Dar mă surprinsese faptul că cunoştea atît de bine purtarea lui Omar. În definitiv eram doar deţinuţi - buni muncitori, într-adevăr, dar totuşi deţinuţi.

În curînd ajunserăm la poarta lagărului şi zărirăm paznicul cel sadic stînd pe o bancă lîngă gheretă, dormind cu puşca între genunchi. Căpitanul îmi şopti:

— Vania, ţi-e teamă de el?

— Nu, i-am răspuns. Dar mi-e teamă de micile gloanţe din puşca lui.

— Nu-ţi face griji în privinţa asta! Data viitoare cînd o să dai peste el adormit,spune-mi.!

Am spus că aşa am să fac şi-am intrat în baracă ca să mă culc. Am încercat să îmi închipui ce ar fi făcut pazicul dacă l-aş fi trezit. Dacă i-aş fi spus căpitanului, probabil că paznicul nu şi-ar fi pierdut decît ziua liberă.

Timpul a trecut şi Omar şi cu mine am fost mutaţi mai întîi în schimbul de noapte, apoi în cel de dimineaţă şi din nou în cel de după amiază. Uitasem de ordinul căpitanului. Încă mă mai întorceam în tabără în urma celor din schimbul meu şi într-o noapte, o noapte liniştită, plăcută, am dat iarăşi peste sadicul nostru, dormind ca un prunc. De îndată ce l-am văzut, mi-am amintit de ordinul căpitanului. Camera lui era cam la o sută de metri de poartă, în direcţia satului. Am hotărîtsă nu caut necazul cu lumînarea şi am lăsat paznicul în pace. În baracă m-am întins pe scîndura mea şi-am adormit.

Nu cred c-am dormit mai mult de jumătate de oră cînd cineva mi-a tras un ghiont în coaste. Am ţîşnit în picioare şi am văzut că era căpitanul. Mi-a făcut semn să vin afară. L-am urmat şi odată rămaşi singuri, m-a întrebat aspru:

— Vania, nu ţi-am spus să mă trezeşti dacă dai iarăşi peste parazitul ăla dormind?

Am spus:

— Cînd am trecut pe lîngă el, cam cu o oră în urmă, nu dormea.

A chibzuit, un timp.

— Ei bine, acum doarme. Vino cu mine!

Am ieşit în tăcere pe poartă către locuinţa lui. Căpitanul a intrat înăuntru şi s-a întors cu o bucată de pîine şi o pătură nou-nouţă.

— Uite, ia pătura. Hai să ne-ntoarcem. Îi iei încetişor puşca şi mi-o dai mie, pui pătura peste el şi-l baţi cît de tare poţi.

Am împietrit. Teama şi bucuria m-au năpădit în acelaşi timp. Dar teama era mai puternică, căci mă gîndeam la ce făcuse paznicul unora dintre prizonierii mai slabi şi bolnavi. N-am rostit nici un cuvînt, dar nici n-am plecat. Atunci căpitanul mi-a dat bucata de pîine şi, fără să spun ceva, am început s-o mănînc înfometat. Ce puteam să fac?

M-am tîrît spre paznic fără tragre de inimă. Căpitanul s-a oprit cam la zece metri în spatele meu. L-am auzit chicotind. M-am uitat la chipul paznicului. Chiar şi în somn i se citea răutatea pe faţă. Ţinea puşca între geunchi, cu ţeava trecută printre braţe. Am început să ridic arma încet, apucînd-o mai întîi cu două degete de la o mînă şi apoi cu două degete de la cealaltă mînă. Încetul cu încetul i-am luat-o fără să-i tulbur somnul. În timp ce patul puştii trecea printre braţe, a mormăit puţin, dar a cotinuat să doarmă. Pentru cîteva secunde inima mea şi-a iuţit bătăile. M-am întors şi-am dat puşca căpitanului, care era chiar în spatele meu. Mi-a făcut cu ochiul şi mi-a spus să-i trag pazicului o bătaie bună. Apoi trebuia să fug la barăci, luînd cu mine pătura pe care trebuia s-o păstrez. Era ca atunci cînd un maior din armată îţi ordonă să baţi un sergent. Bineînţeles că trebuie să te supui maiorului, căci e mult mai mare în grad, dar sergentul stă în baracă cu tine şi te loveşti de el în mai multe situaţii. Maiorul locuieşte în încăperile ofiţerilor care, de cele mai multe ori, nu sînt nici măcar pe teritoriul unităţii.

M-ă întrebam într-una dacă aveam s-o scot la capăt cu bătaia sau am să fiu prins pe la jumătate. Totuşi eram foarte bucuros că mă alesese pe mine pentru treaba asta, pentru că îl uram pe paznic. Mi-ar fi făcut bine ca să mă descarc de o parte din resentimentele acumulate împotriva întregului lagăr, iar paznicul era un simbol. M-am uitat la porcul ăla mizerabil cu satisfacţie. Era al meu. Îmi aparţinea. Oricît de nemîncat eram, şi oricît de slăbit mă simţeam, ştiam că, chiar dacă ar fi fost treaz, l-aş fi putut distruge.

Am pus pătura peste el. Ticălosul nici nu s-a mişcat. Mi-am strecurat un braţ pe sub genunchii lui şi celălalt pe după umeri. În timp ce-l ridicam, a început să se mişte. M-am întors într-o parte cu el în braţe şi i-am dat drumul pe pămînt, apoi m-am trîtit cu genunchii pe stomacul lui, ca să îi tai răsuflarea şi să scot din el şi ultima urmă de curaj pe care-l mai avea. Cînd am auzit primul strigăt slab de ajutor am început să-l lovesc cît de tare puteam, căutînd să nimeresc locul de unde se auzeau: faţa. I-am dat lovitură după lovitură, cu fiecare gram de putere pe care-l aveam în mine. L-am lovit pentru fiecare deţinut pe care-l văzusem molestat de el. L-am lovit petru foamea pe care osimţeam, pentru mizerabila şi întunecata mină de cărbune, pentru împuţiţii de interpreţi, pentru lumea murdară, mizeră şi coruptă în care trăiam. M-am simţit minuat tot timpul ăsta. După o vreme, m-a cupris o oboseală teribilă iar el a început să se lase moale sub mine. Probabil leşinase. Tot timpul cît a ţinut chestia asta, mă încuraja rîsul căpitanului, sigurul meu spectator. La început înfundat şi stăpînit, rîsul său se înteţise pînă cînd devenise aproape un hohot. Dacă n-aş fi fost atît de istovit, probabil că l-aş fi ucis pe pazic. Dar nu vroiam să fac asta.

N-am dat pătura la o parte. M-am ridicat doar în picioare şi, fără măcar să mă uit la căpitan, am fugit cît de iute puteam în barăci, la priciul meu, şi m-am trîntit pe el. Fără vre un motiv special, am început să chicotesc isteric. Nu puteam să înţeleg de ce. Am tras cu urechea, dar afară totul părea

liniştit. După ce mi-a trecut întru-cîtva tulburarea, am adormit. Nu cred că am dormit atît de profund şi netulburat în tot timpul petrecut pînă atuci în Rusia, ca în acea noapte.

În dimineaţa următoare m-a trezit Omar, ceea ce era surprinzător, căci, de obicei, eu îl trezeam pe el. Primul meu gînd a fost să încerc să-mi închipui cum arăta faţa sadicului. Am sperat c-o să aflu pe drumul către mină. Vroiam să împărtăşesc taina cu Omar, pentru că eram sigur că avea să aprecieze aventura mea mai mult decît oricine altcineva. Discutasem despre paznic mai înainte iar Omar îl ura la fel de intens ca şi mine. Şi în timp ce treceam de poartă l-am zărit în uşa gheretei. Aveai într-adevăr ce vedea! Faţa-i era numai pete galben-roşcate şi vineţii, iar ochii i se umflaseră cît cartofii. Pînă la prînz, capul lui avea să semene cu un pepene verde. Ştiam că de îndată ce vom trece de poartă toţi vor începe să îşi pună pe şoptite întrebări după întrebări. Am hotărît să îi spun lui Omar despre asta şi poate şi unora dintre ceilalţi deţinuţi. Am socotit că era drept ca ei să ştie că unul dintre tovarăşii lor de detenţie făcuse asta, să înţeleagă că nu eram pe deplin lipsiţi de putere. Cînd i-am înşirat lui Omar întreaga poveste, sigura lui grijă părea să fie că nu l-am bătut îndeajus de zdravăn. Ar fi dorit să fi fost el în locul meu. Dacă ar fi fost, l-ar fi ucis cu siguraţă, căci era mai înalt şi mai puternic decît mine.

Un prizonier a spus altuia şi pînă să ajungem la jumătatea drumului către mină, cei mai mulţi mă priveau ca pe-un erou. Drumul către mină a fost ca un marş al victoriei.

Cele opt ore au trecut foarte iute şi după lucru am luat trenul ca să ies la suprafaţă. Mă gîndeam că aş fi putut da peste Sirienko şi aş fi putut să-i istorisesc întîmplarea. Nu l-am văzut în ziua aceea, dar i-am spus povestea a doua zi. M-a întrebat:

— L-ai lovit tare?

- Da.

A rîs, dar nu cum rîsese căpitanul.

Întors în tabără eram un erou, dar aveam sezaţia că făcusem un lucru prostesc spunînd tuturor despre asta. Nu-l văzusem pe căpitan de cînd îl părăsisem în noaptea precedentă şi-aş fi dorit să-l văd, căci întîlnirea cu el mi-ar fi dat mai multă încredere. Am realizat că şi alte zile trecuseră fără să-l văd, doar că acum, într-adevăr, îmi lipsea. Nici sadicul nu era prin preajmă. Aveam o slabă speraţă că ar fi putut fi transferat.

Trei zile mai tîrziu eram în drum către lagăr, după muncă, în jur de ora unu dimineaţa. Rămăsesem cam la două sute de metri în urma grupului din schimbul meu. În timp ce mă apropiam de poartă l-am văzut pe sadic stînd în dreptul gheretei, cu puşca îndreptată către mine. Rînjea, iar faţa lui era încă puternic împestriţată de pete vinete. Mi-a zis:

— Vania, am veşti bune petru tine: căpitanul nostru a fost transferat. A plecat acum cîteva ore.

Ştiam că şi el ştia că eu eram cel care îl bătuse. N-avea rost să încerc să mă-nţeleg cu el. În circumstanţe normale era veşnic plin de furie şi dorinţă de răzbunare. Acum era împis de o ură ce nu se putea rosti în cuvinte. Mi se părea că se prăbuşeşte cerul peste mine, dar n-am lăsat să se vadă nimic. Asta l-ar fi întărîtat şi mai mult. În spatele lui, în gheretă, erau cei doi paznici de schimb pe care-i văzusem doar rareori.

Paznicul pe care-l bătusem mi-a ordoat să intru în gheretă, ceilalţi doi au îndreptat fiecare arma către mine şi au ridicat piedica. Sadicul m-a împins într-un colţ, a încuiat uşa şi a spus:

— Aş putea să te împuşc acum şi să raportez că ai încercat să evadezi, dar asta ar fi prea uşor. Am să-ţi trag cîte-o bătaie în fiecare noapte cînd o să te-ntorci de la lucru.

Apoi a-nceput. Îmi simţeam spatele năpădit de sudoare rece. Am încercat să-mi acopăr faţa, dar m-a lovit în pîntece cu patul puştii. Cred că am ţipat, dar m-am oprit, pentru că şi-a îndreptat loviturile către faţa mea. M-am cufundat în ceţă. Au aruncat apă rece peste mine şi au urmat alte lovituri - cu piciorul şi cu patul armei. După o vreme, cînd am încercat să respir adînc, am simţit junghiuri de

durere. Apoi n-am mai simţit altceva decît durere. Ghereta era goală şi am încercat să mă ridic, dar un timp n-am fost în stare. În cele din urmă m-am tîrît către barăci şi-am căzut pe pătura mea, blestemîndu-mă fără încetare. Durerea a devenit surdă şi pulsatorie şi, oricum mă mişcam, noi junghiuri de îmi străbăteau trupul. Ar fi fost mai bine dacă mă-npuşcau, mă gîndeam.

Am reuşit să mă ridic şi să merg la lucru în ziua următoare şi în timp ce treceam clătinîndu-mă prin poartă, paznicul rînji la mine din uşa gheretei.

— Am să te-aştept la noapte, a mîrîit.

Ticălosul îcepuse deja să numere clipele. Nici măcar n-avea de gînd să-şi ia cele patruzeci şi opt de ore libere. Nu cred că aş fi rezistat încă unei alte bătăi. Avea să se isprăvească cu mine, eram sigur.

În mină am dat peste şeful de schimb, Nikolaevici. Cred că într-adevăr arătam rău pentru că a tresărit şi s-a tras înapoi cînd m-a văzut şi m-a întrebat ce s-a întîmplat.

I-am spus povestea şi i-am spus să nu fie surpris dacă n-am să lucrez prea bine. Mi-a zis să fac tot ce pot, iar dacă n-aveam să pot face nimic, şi aşa era bine. A fost de acord cu mine că altă bătaie ca aceea avea, probabil, să mă ucidă sau să mă schilodească pentru totdeaua şi m-a asigurat că o să vorbească cu şeful de la Galeria 13, care ar putea să mă lase să-mi petrec noaptea în micul grajd în care ţineau caii. Avea de gînd, de asemenea, să vorbească cu Sirienko şi cu *golovoi* şi să vadă ce s-ar putea face în privinţa transferării sau pedepsirii pazicului.

Era rău şi frig înăuntrul minei, dar toată discuţia cu Nikolaevici m-a făcut să mă simt bine. Asigurarea că după muncă nu trebuia să mă întorc înapoi în lagăr, m-a întărit întrucîtva. Am încercat să-l ajut pe Omar, dar nu m-a lăsat să fac nimic. S-a descurcat sigur. Am fost mşcat de grija lui adîncă petru mine. Nu era un tip vorbăreţ, dar orice spunea, spunea deschis. Era un om mare din toate punctele de vedere.

Cele mai cumplite dureri le simţeam ori de cîte ori încercam să respir adînc. Omar a insistat ca după cîteva ore să mă duc la gajduri şi să mă întind. Ar fi fost mai bine decît să stau în mină unde oricum nu puteam să fac ceva. Avea să se-ngrijească să ia raţia mea de pîine la sala de mese, în dimineaţa următoare, ca să mi-o poată aduce.

L-am lăsat acolo şi-am pornit-o încet de-a lungul galeriei către platformă. De serviciu era Katia. A trebuit să-i pvestesc ce se-ntîmplase. I-am spus că aveam să rămîn în mină în timpul nopţii şi poate şi următoarele cîteva nopţi şi ea a promis c-o să-mi aducă ceva de mîncare a doua zi. Eram hotărît să nu mă-ntorc în lagăr cîtă vreme sadicul se afla prin preajmă

Am şchiopătat în susul pantei către Galeria 13 şi m-am tîrît către grajd. Era gol. M-am întins pe nişte fîn care mustea de urină de cal. Ce miros pătrunzător! Mi-era tare sete; într-un colţ era o găleată de apă pentru cai. Am băut puţin, dar era apă din mină şi avea un gust rău. Nu puteam vedea mare lucru în jur, căci îmi micşorasem flacăra lămpii cît putusem ca să nu cosume prea mult petrol. Speram că o să mă ţină cel puţin douăzeci şi patru de ore. Am încercat să dorm, dar mă gîndeam într-ua la paznic. O să dea alarma dacă nu mă întorc în lagăr în noaptea aia? O să fie luaţi la întrebări şefii de schimb?

În mijlocul tuturor îngrijorărilor mele, am aţipit. M-am trezit cînd am simţit o lovitură violentă în coaste. Am ţipat şi l-am văzut pe maistrul din schimbul următor. Cînd a aplecat feliarul peste mine şi mi-a văzut faţa umflată şi-a cerut iertare şi m-a întrebat ce făceam acolo. În mijlocul explicaţiilor a intrat în grajd Sirienko şi l-a rugat să ne lase singuri. Omul a plecat şi-am băgat de seamă că Sirienko avea cu el o mică legătură. M-a rugat să mă tîrăsc din colţul meu ca să-şi poată da seama în ce stare eram. S-a uitat la mine şi-apoi mi-a dat legăturica zicîndu-mi că găseam acolo ceva de mîncare. Mi-a mai spus că Nikolaevici îi istorisise întreaga poveste. A zis ceva despre "avut grijă de parazit". Chiar aşa i-a spus: parazit. Dar ştiam că nu putea face prea mult: lagărul nu era sub jurisdicţia minei. A

plecat, spunîndu-mi că o să mă caute fie înainte de a pleca acasă, fie cînd se va întoarce la lucru ziua următoare.

După pecarea lui, am deschis legătura şi m-am uitat în ea. Foamea a pus stăpînire pe mine. Acolo se afla aproape un kilogram de pîine şi o bucată de slănină. Acea preţioasă grăsime! La bazar era una ditre cele mai scumpe produse.

În timp ce înghiţeam mîncarea, a fost adus unul dintre cai. Se lucra cu ei în schimburi de douăsprezece ore. Atunci am observat cîţiva şobolani mari. Calului i se dădea porumb şi rusul care-l hrănea mi-a dat şi mie un ştiulete. A plecat, iar şobolanii se uitau la mie ca şi cum ar fi spus: "Ce faci acolo? Eşti străin, dă-ne nouă porumbul, e al nostru!"

Era strict interzis să omori un şobolan în mină, pentru că de cîte ori se apropia vreo surpare, şobolanii deveneau foarte neliniştiţi. Erau folosiţi ca un fel de barometru al dezastrului. Erau foarte mari şi urîţi. E ceva rece şi inexpresiv în ochii unui şobolan, ceva ce poate să facă să-ţi treacă fiori în lungul spatelui. Nu ţi se întîmplă asta cînd stai într-o sufragerie drăguţă şi confortabilă, cu burta plină de mîncare, dar cînd te afli într-o situaţie în care este perfect posibil ca şobolanii să înceapă să muşte din tine atunci e momentul să le acorzi cîteva gînduri.

Am aţipit şi m-am trezit de nenumărate ori în timpul acelui schimb, dar eram treaz din nou cînd au schimbat caii. N-a intrat nimeni în grajd. Aş fi ieşit pe platformă să văd pe una dintre fetele lui Sirienko, dar încă mă dureau groaznic toate. Oamenii de la mina de cărbune erau de partea mea. Eram unul dintre cei mai buni lucrători ai lor şi-aveau să m-ajute dacă puteau. Am băut din apa murdară şi-am găsit un braţ uscat de fîn. M-am aranjat confortabil în el şi-am aţipit din nou.

> A intrat în mină să mă caute şi m-a găsit în grajd. Avea o lanternă puternică şi a îndreptat fascicolul strălucitor de lumină către mine. I-am auzit strigătul plin de bucurie şi ură. Şi-a pus puşca jos, a ridicat-o din nou şi a venit către mine. M-a lovit o dată, sălbatic, cu piciorul şi-apoi a început să mă izbească cu patul puştii chiar în coastele care mă dureau deja. Am ţipat şi în timp ce ţipam doream sălbatic ca Omar să mă audă şi să-mi vină în ajutor. Sadicul mă izbea cu puşca şi cu picioarele. Apoi l-am văzut pe Omar venind în spatele lui. Păşi cu grijă, tăcut, pînă cînd a ajuns la o lungime de braţ de el. În mînă ţinea lămpaşul de miner care era turnat din fontă. Cînd se apropiase de paznic îl stinsese ca să nu îl trădeze lumina. Apoi, dintr-odată a năvălit asupra sadicului cu mîinile sale uriaşe, teribil de puternice. Cu o mînă îl ţinea aplecat peste geunchi iar cu cealaltă mînă îi dădea lovituri cutremurătoare peste rinichi. Apoi l-a săltat în picioare şi i-a mai dat cîtva lovituri sălbatice în stomac. În timp ce sadicul urla, Omar îşi strînse pumnul şi îl înălţă ca pe o groazică măciucă asupra feţei celuilalt bărbat, apoi îl coborî şi nu se mai auzi nici un strigăt. Însă ţipetele aduseseră paznicii în grajd. Sadicul se prăbuşi iar Omar îl aruncă într-o parte. Aveam puşca care în timpul încăierării fusese izbită cu piciorul şi se rostogolise în direcţia mea. O acoperisem pe jumătate cu trupul şi, în timp ce paznicii se apropiau, i-am spus asta lui Omar. Mi-a zis s-o ţin ascunsă ca să nu fie zărită. Cînd pazicii tocmai se hotărîseră ce să facă cu noi, Omar a îndreptat arma către ei şi a-nceput să rîdă. Brusc, înciuda durerii, am izbucnit şi eu în rîs. Atunci Omar l-a împuşcat pe primul şi...

M-am trezit răscolit de dureri. Mă găseam încă în grajdul întunecat. Omar ţinea raţia mea de pîine în mîna lui uriaşă. Îmi făcea bine să-l văd. Mi-a spus că pazicii vroiseră să dea alarma dar n-o făcuseră pentru că la mină era linişte. Se mulţumiseră cu explicaţia lui Nikolaevici că mă aflam acolo. Se gîndeau, probabil, că o să mă arăt la vremea potrivită. Omar n-avusese nici un fel de greutăţi ca să-mi ia raţia de pîine. Mi-a spus să rămîn în ascunzătoare pentru un timp, atîta vreme cît el era convins

că în lagăr totul era în regulă şi sadicul avea să se fămînte neştiid ude eram sau cine mă ascundea. Ştia că la mină erau cîţiva oameni destul de influenţi care ţineau la mine şi eram sigur că asta îl deranja foarte tare.

A doua zi am devenit groaznic de agitat şi durerile erau mai puternice decît în ziua de după bătaie. Fiecare mişcare pe care o făceam trimitea suliţe dureroase prin tot corpul. Am vomat sînge şi-un fel de salivă gălbuie care mirosea urît. Lisa mi-a adus nişte pîine. A rămas uluită cînd m-a văzut. Ochii îmi erau injectaţi şi umflaţi, obrajii umflaţi rău. Nu mă spălasem de trei zile. Dar totuşi eram eu.

Omar mi-a adus raţia de pîine şi m-am plîns de dureri mai mari decît în ziua precedentă. Mi-a spus să mă odihnesc şi să nu ies cu el în galerie la muncă. Am încuviinţat morocănos, pentru că. oricum nu credeam c-aş fi fost în stare să mă descurc.

Am aţipit din nou şi m-a trezit Sirienko. Mi-a dat nişte pîine pe care eu am mîncat-o cît de repede am putut. Mi-a zis:

— Am o surpriză pentru tie! Vin tocmai de la biroul căpitanului.

Îl rugasem să vorbească cu Nikolaevici să-l întrebe vadă dacă m-ar fi putut învoi. Trebuia să mă duc şi să vorbesc cu căpitanul imediat. Sirienko a fost de acord cu mine. A zis că Nikolaevici o să mă învoiască şi să mă duc imediat. Am ieşit pe brînci din grajd, m-am ridicat şi am păşit către platformă. Un tren ieşea din Galeria 16 şi Sirienko a ordonat fetei să-l oprească. Mi-a făcut semn să sar în vagonet şi-apoi a dat cele două semnale de plecare. Am pornit spre suprafaţă aşezat între primul şi al doilea vagonet. Mi-am întors capul către Sirienko a cărui siluetă se micşora, şi chiar îainte ca întunericul galeriei să mă înghită, i-am făcut un semn de mulţumire.

Cînd am ajus pe *atkatka*, n-am fost în stare să sar, dar Nikolaevna a oprit trenul şi am coborît încetişor. Pe măsură ce mergeam şi ruşii şi deţinuţii se holbau cu toţii la mine. Mersul era dureros, dar nu atît de dificil cum fusese cu două zile în urmă. Am bătut la uşa biroului căpitanului şi am auzit vocea lui profundă rostind:

- Intră!

Ceea ce am şi făcut. A ridicat privirile, şi-a îngustat ochii şi-a spus:

— Vania, ce s-a întîmplat cu faţa ta? Te-ai lovit în mină sau a aflat paznicul cine l-a bătut?

A pus apă proaspătă în samovarul de pe plita sobei burduhănoase pe care-o avea în colţul din spatele biroului său şi am început să-i istorisesc ce se-ntîmplase. Cînd mi-am isprăvit povestirea a ridicat receptorul şi a cerut centralistei un număr. Apoi a spus celui care se afla la celălalt capăt al firului să trimită paznicul la biroul lui. A aşezat jos receptorul şi mi-a spus să iau nişte ceai şi să nu mă mai gîndesc la porcul ăla, că o să-ndrepte el lucrurile deîndată ce-o să sosească.

M-am cercetat puţin în mica oglindă pe care căpitanul o avea pe perete. N-aş fi crezut niciodată că o persoană poate arăta atît de rău. Faţa mea era toată umflată, ochii îmi erau vineţi şi pielea era neagră din pricina celor două zile pe care le petrecusem în mină. Pe masa căpitanului era o bucată de săpun şi l-am întrebat dacă puteam s-o folosesc şi să mă duc să fac un duş. Aspus *da*, dar mi-a cerut să isprăvesc într-o jumătate de oră, căci vroia să fiu acolo cînd se arăta paznicul. Am răspuns c-o să mă grăbesc, şi m-am dus la baie.

Schimbul de după-amiază intrase în mină cam de trei ceasuri şi baia era relativ liberă. N-a trebuit s-aştept prea mult. Eram plin de jeg din cap pînă în picioare. Săpunul şi apa au priit julituriior mele şi mă simţeam mult mai bine cînd m-am întors la biroul căpitaului. Am mai băut nişte ceai şi căpitanul m-a asigurat că după ce va avea grijă de paznic, o să mă trimită la postul de prim-ajutor să vedem dacă n-aveam cumva vreo coastă ruptă şi să capăt permisiunea de a-mi lua cîteva zile de odihnă.

Am auzit nişte paşi. Cineva a bătut la uşa şi căpitanul i-a spus să intre. Pazicul a intrat purtîndu-şi puşca în mînă. Cînd m-a văzut, o privire rea i-a străfulgerat în ochi. Căpitanul l-a întrebat ce mai era

nou în lagăr. Pazincul a răspuns că nimic, în afară de lipsa mea. Căpitanul i-a cerut să-şi pună jos arma. După ce a sprijinit-o într-u colţ, căpitaul mi-a cerut să mă ridic, ceea ce am şi făcut.

— Ei bine, iată-l pe Vania! Dă-i drumul şi pedepseşte-l! Numai să nu uiţi că, de data asta, o să fie-n stare să se apere.

Paznicul s-a uitat la căpitan, la mine şi din nou la căpitan şi-a rămas tăcut.

Căpitanul şi-a repetat ordinul dar tăcerea a fost singurul răspuns al paznicului. Atunci căpitanul a ţipat:

— Hai, pedepseşte-l!

Dar pazicul nu s-a clintit. Căpitanul mi-a zis să stau jos în colţul unde stătusem mai înainte. Şi-a pus nişte mănuşi strîmte, s-a îndreptat către paznic şi l-a lovit cu palma peste obraz. Pazicul s-a clătinat şi-a primit o altă lovitură în nas. Sîngele a ţîşnit. Atunci căpitanul şî-a ieşit din minţi. L-a lovit cu palmele şî cu pumnii şi cu picioarele pînă cînd acesta s-a prăbuşit gemînd pe podea. Atuci a aruncat nişte apă peste el şi a început să-l înjure făcîndu-l "cel mai sălbatic împuţit, bestial parazit de pe pămînt". I-a înjurat mama, familia, pe Iisus Cristos şi pe oricine altcineva care i-a trecut prin minte. Apoi a urlat la paznic să se ridice sau o să-l împuşte. Cînd paznicul s-a ridicat, căpitaul l-a pălmuit iarăşi. Porcul s-a rostogolit din nou la podea. Căpitaul a spus:

— Să nu-ţi mai arăţi vreodată figura în lagăr. O să te transfer şi dacă o să te mai aud vreodată aici, am să te-mpuşc cum te văd.

Apoi s-a apropiat de gardianul prostit, strigîdu-i

- Am să-ţi trag şuturi pînă cînd o să ieşi din biroul meu.

A început să-l lovească cu piciorul şi pazicul a pornit pe brînci, gemînd dar destul de rpede. Transpirasem şi tremuram tot. Căpitanul mi-a cerut să curăţ urmele de sînge şi apă de pe podea. Avea o cîrpă într-un colţ şi mi-am dat silinţa cît am putut de bine. A scos din birou o sticlă de vodkă, a turnat într-un pahar de apă, l-a băut şi apoi mi-a oferit şi mie o jumătate de pahar. Ştiam că nu ar fi fost bine să refuz, aşa că l-am primit şi l-am înghiţit. Simţeam că beau flăcări, iar degetele picioarelor mi se răşchiraseră în galoşi. Pentru cîteva minute am uitat chiar de trupul meu străpus de dureri.

Căpitaul mi-a dat un bileţel cu care să mă duc la postul de prim-ajutor şi pe care să-l dau surorii de-acolo. I-am mulţumit. I-am spus, pe bună dreptate, că-mi salvase viaţa. A răspus că n-aveam de ce să mă mai tem în continuare. În ceea ce-l privea, porcul fusese deja transferat.

Ştiam că nu aveam să mai dau ochii vreodată cu pazicul. Văzusem teama din privirile lui cînd ieşise din birou, pe jumătate tîrîndu-se, pe jumătate rostogolindu-se. Într-un fel eram surpris pentru că nu mă aşteptasem di partea căpitanului la atîta brutalitate, dar totuşi experienţa trebuie să-l fi învăţat că astfel de oameni înţelegeau doar limbajul forţei, violenţei şi teamei.

Am mers la postul de prim-ajutor şi sora a fost amabilă şi prietenoasă tot timpul cît m-a examinat. Am oftat uşurat cînd am aflat că n-aveam nici o coastă ruptă. Mi-a dat o hîrtie care-mi îgăduia să-mi iau trei zile libere. A spus că ar trebui să-mi spăl hainele şi să mă odihnesc la soare, dacă era cu putinţă şi să las natura să-mi vindece rănile.

Abia aşteptam să-i spun lui Omar ce se-ntîmplase.

CAPITOLUL XI

Acelaşi transport care îl adusese pe paznicul cel sadic, adusese de asemenea şi un deţinut pe care-l ştiam din Braşov, oraşul meu natal. Venise din România în acelaşi tren cu mine, dar într-un alt vagon. Îl chema Irup. Acasă fusese un dansator cu viitor promiţător. Cît de groazic arăta! Dar probabil că toţi arătam în acelaşi fel. Cînd l-am întrebat despre condiţiile din celălalt lagăr pe timpul iernii, s-a holbat întunecat la mine şi-a zis:

- Uită-te la mine şi la trasportul ăsta. Asta-i tot ce-a rămas.

Toţi cei din acel transport se aflau într-o stare deplorabilă: zdreţuiţi, subnutriţi, cu feţele supte, trişti. Erau cei mai zdraveni dintre deţinuţi. Trebuia să-i înlocuiască pe cei care muriseră.

Cînd nu munceam, cele cîteva ore care-mi rămîneau pentru mine le petreceam de cele mai multe ori cu Irup. Mi-ar fi plăcut să încerc o evadare alături de el. Simţeam că putam să mă bazez mai mult pe el decît pe Omar. Nu era la fel de înalt ca mine, dar era foarte vînos şi ţeapăn. În Mina 31 îşi făcuse o bună reputaţie ca *budijnik* iar aici, la Mina 28, lucra în Galeria 13. Cîteodată mă întîlneam cu el în drum spre suprafaţă şi de cîteva ori l-am luat alături de mine între vagonete, dar întotdeauna verificam împreună cu rusoaica de pe platformă ca să ne asigurăm că nici un şef de echipă nu se afla pe *atkatka*. Nu-ncercam prea des, pentru că era prea riscant, dar de cîteva ori chiar am făcut-o şi Irup îmi era recunoscător.

Apoi, de fiecare dată cînd verificarea schimbului care ieşea din mină o făcea vreunul dintre paznicii mai binevoitori, eu întrebam dacă Irup putea să vină cu mine la pîrîu. Îmi plăcea mult omul. Vorbea ruseşte fluent şi în puţin timp deveni unul dintre favoriţii mucitorilor ruşi, alături de Omar şi de mine. Nu se apropiaseră de Omar prea uşor. Îl respectau, dar cred că erau uimiţi de dimensiunile lui. Mîinile, spre exemplu, îi erau groteşti în gigantismul lor, iar cînd munca nu avansa prea bine avea un fel deosebit de a mormăi înainte de a spune ceva.

Părea că de răcise faţă de mine decînd îi spusesem că nu-l mai puteam lua la pîrîu şi, cînd văzu că îmi petreceam cea mai mare parte a timpului cu Irup, deveni mai închis în sine ca înainte.

Dar deşi în lagăr petreceam mai puţin timp împreună, am rămas apropiaţi. Munca de echipă în mină formase între noi o legătură specială care nu putea fi ruptă. Cîteodată, în timpul pauzelor, îmi vorbea despre trecutul lui. Într-o zi am aflat că bunicul lui locuise într-un oraş mic, nu departe de Braşov, unde bunicul meu ţinuse o bodegă. Bunicul lui Omar fusese ani de zile un obişnuit al bodegii bunicului meu. În fiecare dimineaţă, pe la nouă, se opra să bea un rachiu dublu - o băutură tare, arzătoare, făcută din cartofi. După mulţi ani se îmbolnăvise şi la cîteva zile după asta, murise. Oamenii susţineau că rachiul dublu pe care-l bea în fiecare dimineaţă îi arsese măruntaiele. Dar nimeni nu-l văzuse vreodată beat. Această vîrtoşenie fizică trebuie să fi fost moştenită în familie, căci bătrînul fusese la fel de uriaş ca Omar. Fusese un om foarte de treabă şi obişnuia să cumpere limonadă pentru toţi copiii din vecii. Devenise o legendă locală cînd, odată, în tinereţe, mîncase cam patru kilogram de carne de vacă şi porc prăjită la grătar şi băuse zece sticle de vin la o singură masă. După asta, la o prinsoare, dansase cincisprezece minute cu un bărbat de o sută de kilograme pe umeri. Îi uluise pe toţi. Nici unul dintre aceste excese nu părea să fi avut cîtuşi de puţin vreun efect asupra lui.

Cînd îmi povestise despre asta, Omar spusese că i-ar fi plăcut şi lui să mănînce cinci sau şase kilograme de carne, dar că în loc de vin ar fi băut mai degrabă o găleată de lapte. Ştiam că ar fi putut s-o facă şi că în cea ce mă priveşte o puteam face şi eu. Cînd Omar a isprăvit povestea, a început să plîngă încet, cu suspine seci, cumplit de dureroase. Mi-a zis că trebuia să rămînem împreună şi să trecem prin vremurile acelea îngrozitoare. Că trebuia să învigem toţi duşmanii aceia cumpliţi şi să ieşim din locul acela. N-am văzut pe nimeni plîngînd aşa. Mă simţeam stînjenit. Omar, care vorbea atît de rar... Cuvintele lui curgeau ca laptele cînd dă în clocot, revărsîndu-se necotrolate. În cele din urmă i-am spus:

— Uite, am ajus pînă aici, o să trecem şi de asta. Trebuie doar să rezistăm şi s-o scoatem la capăt. Dacă doi inşi se ţin împreună, atunci au şanse chiar şi împotriva întregii lumi!

S-a simţit mai bine după asta. Aproape ruşinat a zis că discuţia asta liberă, pe care o avusese cu mine, îi făcuse tare bine. M-a făcut să înţeleg că n-aveam pe nimeni altcineva în faţa căruia aş fi putut să mă deschid. Nu-mi dădusem seama de asta pînă atunci. Pe drumul de întoarcere către lagăr, şi mai tîrziu, seara, înainte de-a adormi, a trebuit să-mi înghit lacrimile singurătăţii. Într-adevăr, nu mă încredeam în nimeni îndeajuns, nici măcar în Omar sau Irup.

Cît a ţinut vara, noi trei am continuat să vorbim de evadare. În întinsa vale a Donului erau multe mine de cărbune. Cea mai bună cale era pe tren. Ca să mergi pe jos puteai s-o faci numai noaptea şi ar fi fost foarte complicat, căci fiecare mină mai importantă avea în apropiere un lagăr mare cu străji şi în fiecare zi două treimi din ele aveau zi liberă şi mişunau prin jurul minei. Chiar şi mai departe de mină erau multe cîmpuri de trecut. Fiecare colhoz avea oameni care patrulau în fiecare noapte, şi, deşi nu erau la fel de numeroşi ca în jurul minelor, totuşi constituiau mare problemă. Dacă eram norocoşi şi ieşeam din Donbas în siguranţă, aveam să ne găsim pe malurile uriaşului Nipru. Un bun înnotător putea să îl traveseze noaptea. Eram bun înnotător, dar Irup nu era şi n-avea să se descurce. Omar nu şia să înnoate deloc.

Nici nu putea fi vorba să trecem rîul pe poduri pentru că erau bine păzite pe ambele maluri. Apoi era problema suplimentară a strîngerii multor provizii - aproape o imposibilitate. Nu, cel mai bine era cu trenul. Şi o mulţime de trenuri, ce plecau din Donbas, se îndreptau către Vest, unde Armata Roşie ocupa multe ţări Vest-europene care aveau nevoie de cărbune. Dar toate gările erau păzite şi cînd au adus la mina noastră cinci sau şase vagoane goale de marfă ca să fie încărcate cu cărbune, văzusem un paznic pe tren.

În timp ce tot cîntăram multele obstacolele ce ni se ridicau în cale, am realizat că, deşi paza era mai puţin severă în timpul iernii, iarna era cel mai puternic aliat al lor şi cel mai înverşunat duşman al nostru. Ca să subestimezi puterea iernii ar fi fost fatal, deci cel mai bun timp era acum. Dacă am fi putut strînge mîncare, am fi putut încerca. Dar n-aveam cum. Oricum, asta nu ne-mpiedica să vorbim.

Către toamnă, căpitanul nostru a primit un concediu de o lună. I-a luat locul alt ofiţer. Era tînăr, ambiţios şi teribil de agresiv. Cel mai rău era în zilele stahanoviste şi-am avut două astfel de zile luna aceea. Acestea erau zile în care timpul de lucru şi efortul creştea într-un ritm frenetic, ca să ridicăm cantitatea de cărbune extras pînă la nivelul fixat de partid. Acele zile erau numite astfel după un miner rus, Stahanov, a cărui cantitate de cărbune extrasă în fiecare zi depăşea pe a tuturor celorlalţi cu treizeci sau patruzeci de procente.

În astfel de momente, tînărul ofiţer îşi punea haine obişnuite de miner şi cobora în galerii pentru cîteva ore. Apoi se reîntorcea la birou unde îşi bea sticla de vodkă şi se întorcea din nou în mină. Se muncea aşa pînă cînd trecea efectul alcoolului, după care ieşea prompt afară, bea altă sticlă de vodkă şi se-ntorcea înapoi în subteran ca să se asigure că fiecare deţinut îşi îndeplinea norma. Cîteodată lua chiar cazmaua din mîna cuiva. Muncea furios cam o oră pînă cînd se istovea. Dar taletul lui special era înjuratul. Îl lua pe Dumnezeu şi familia lui şi-l înfunda în noroi. Era un membru de partid fanatic, de un entuziasm furios. Şi luat ca sarcină să-l facă pe un anume deţinut să-şi depăşească norma, practic în fiecare zi, timp de patru săptămîni. Acest deţinut era puternic, atît cît se poate cineva aştepta să fie un om în situaţia noastră şi era mai puternic decît o mulţime alţii, dar era leneş prin felul lui de a fi - cel puţin aşa pretindea căpitanul.

În unele zile, noul căpitan stătea practic în spatele lui în Galeria 13 cît dura schimbul. Bietul om nu avea voie să se oprească din lucru nici măcar un singur minut în timpul celor opt ore, decît numai ca să se mute într-un alt loc unde era cărbune de încărcat. Era cumplit de crud. Dar la sfîrşitul lunii a primit un salariu mai mare decît primise vreodată pînă atunci, iar căpitanul a scos toţi deţinuţii din barăci şi le-a spus că şi cel mai leneş prizonier putea să primească un salariu bun, dar trebuie să fie mînat de la spate ca să se-ntîmple asta. Desigur că n-a zis că, aplicat încă o lună, fără îndoială că acest tratament l-ar fi omorît pe sărmanul om. După luna asta spartană, obrajii-i erau aşa de supţi, iar faţa atît de palidă, încît noaptea, în lagăr sau în mină, cu lampa grea atîrnată de gît, arăta ca moartea ambulantă.

Trei săptămîni mai tîrziu, omul a dat peste o cutie de conserve de peşte care fusese aruncată în gunoiul din spatele biroului căpitaului. Căpitanul şi un alt rus mîncaseră o parte din ea dimieaţa şi

aruncaseră cutia. Văzînd că mai avea încă un peşte rămas în ea, omul l-a mîncat. Asta s-a întîmplat la trei şi jumătate după amiaza, imediat după ce ieşise din schimb. Întors în lagăr, s-a plîns de crampe violente la stomac. Omar şi cu mine eram în schimbul de noapte, aşa că am plecat la muncă în jur de zece. Deţinutul începuse să geamă îngrozitor. Cînd ne-am întors ziua următoare, era mort. O parte dintre deţinuţi spuneau că înaite de a muri, sunetele şi gemetele de agonie care le scotea fuseseră de nedescris. Trebuie să fi suferit groaznic.

Tînărul căpitan fanatic a născocit curînd altceva: i-a spus translatorului că, după ce avea să se dea următoarea raţie de săpun, care avea să se-ntîmple peste două zile, nu mai vrea să vadă vreun prizonier murdar, înţelegînd prin asta mîini şi faţă. Culmea era că singurele haine pe care le aveam erau cele pe care le purtam. După ce munceam în mină, mergeam la baie şi ne curăţam cît de bine puteam. Dar asta ţinea pînă cînd ne atingeam de zdrenţele pe care le purtam şi mîinile noastre erau practic negre din nou. Dacă îndepărtai o muscă, sau te ştergeai la ochi, îţi apăreau deîndată dîre pe faţă. Cu toate astea, de cîte ori căpitanul vedea pe cineva care i se părea murdar, îi dădea o corvoadă. Bineînţeles că în foarte scurt timp toată tabăra avea cîte o corvoadă de îndeplinit, cu excepţia celor doi translatori, a amantelor lor sau a unu-doi dintre porcii mai slabi de înger care scăpaseră de munca în mină mituind pe unul şi pe altul.

Omar şi cu mine am tot încercat să evităm să dăm ochi cu căpitanul, dar eram prinşi cel puţin la două zile o dată şi sfîrşeam curăţînd cine ştie ce colţişor ridicol al barăcilor, alături de restul deţinuţilor. O corvoadă specială a fost alcătuită ca să sape în spatele barăcilor după apă. Căpitanul spunea că avea o presimţire că acolo era apă şi atîta vreme cît avea oamenii necesari pentru tot felul de munci, de ce să nu caute apă? Aşa că lucrarea a progresat pînă cînd am săpat o groapă de patru metri adîncime, cinci lungime şi cinci lăţime. La acest punct căpitanul a abandonat ideea pentru că nu numai că devenise extrem de dificil să intri şi să ieşi din groapă, dar devenise practic cu neputiţă să arunci afară pămîntul şi pietrele. Şi aşa luă sfîrşit acest proiect. Fanaticul căpitan nu se dădu bătut. Inventa într-una corvezi noi. Într-o zi trecu pe lîngă bazar şi văzu că locul era murdar. Cîteva zile mai tîrziu, după amiaza, cînd piaţa era goală, a dus în marş un grup de cincizeci de oameni, toţi deţinuţi murdari, desigur, şi le-a ţinut un mic discurs:

— Noi, cetăţenii Uniunii Sovietice, îngăduim chiar şi vouă, deţinuţilor, să beneficiaţi de bazarul nostru, deci pentru că sîntem atît de binevoitori, vreau ca voi, deţinuţii, să curăţaţi toată zona.

Nebunia cu vînătoarea de şobolani a ţinut cam două săptămîni. Căpitanul nu lăsa pe nimeni să doarmă. Intra în baracă în mijlocul nopţii şi începea să strige şi să înjure. De cîteva ori a adus întregul lagăr la pîrîu, la trei sau patru dimineaţa, ca să se spele. în cele din urmă unii dintre şefii de schimb au început să pună întrebări muncitorilor care veneau la lucru din ce în ce mai obosiţi în fiecare zi. Maiştrii i-au spus despre toate astea directorului iar directorul l-a chemat pe căpitan la biroul lui şi i-a spus să ne lase în pace.

În ultima zi stahanovistă, tînărului căpitan i-a trecut prin cap ceea ce i se părea o idee măreaţă. A hotărît să-i trezească pe deţinuţi puţi mai devreme, astfel încît să poată lucra acel timp în plus în mină. În acest fel, glorioasa Uniune Sovietică avea să capete ceva mai mult cărbune. Eram în schimbul care isprăvea lucrul cînd noul schimb sosi, o oră maidevreme, mormăind şi blestemînd în barbă. Ne-au spus că nebunul intrase ca o furtună în barăci şi începuse să gesticuleze, să alerge de colo-colo şi să se repeadă la toată lumea, fără alegere, iar în mijlocul acestei vînzoleli, un ţipăt ascuţit îi ieşise din gîtlej, urmat blesteme sălbatice.

- Porci leneşi, dormiţi în loc să munciţi pentru marea Uniune Sovietică şi Stalin care a dat lumii pacea!

Era o prostie, dar omul credea tot ce spunea.

Cîteva zile mai tîrziu, căpitanul nostru s-a întors din concediu şi fanaticul a fost transferat. Îmi părea rău pentru tînărul ofiţer, căci n-aveam de unde să ştim prin ce trecuse în război de ajusese la o asemenea nebunie, dar îmi părea şi mai rău pentru deţinuţii din următorul lagăr în care fusese transferat.

A fost nevoie de cîteva zile ca să dispară tensiunea. Apoi, un fel de pace s-a aşterut deasupra lagărului. Vasili, tînărul tăietor de lemne, m-a invitat la cină, acasă la el. Locuia în barăcile din spatele minei. Fusesem acolo în vara trecută. Fratele lui nu era acasă, căci lucra în alt schimb, dar era mama lui, şi m-a făcut să mă simt binevenit şi în largul mau. Am mîncat doar borş şi *kaşa* pentru că era o familie încărcată de greutăţi dar erau foarte cinstiţi şi curaţi. Erau amîndoi îngrijoraţi, ba chiar nemulţumiţi că nici unuia dintre prizonieri nu i se îngăduia să primească scrisori de-acasă, dar erau plini de speranţă că lucrurile se vor îmbunătăţi curînd, pentru că se împliniseră deja cincisprezece luni de cînd se sfîrşise războiul. Încă nevoia de cărbune şi mizeria rămăseseră neschimbate. Fără îndoială, condiţiile aveau să se îmbunătăţească, dar poporul rus trecuse pritr-un război teribil, prin groazice suferinţe - ca şi restul Europei. Urmările erau la fel de rele ca şi războiul însuşi. Aveau să treacă ani ca rănile să se vindece, în special în Donbas, dar dacă condiţiile din lagărul nostru şi de la mină rămîneau aceleaşi, nici unul dintre deţinuţi n-avea să mai supravieţuiască unei alte ierni.

Totuşi Vasili şi mama lui mi-au dat ceva speranţe. Trebuia, totuşi, s-o pot scoate la capăt. Cîteodată mă gîndeam să-mi încredinţez gîndurile lui Vasili şi să-i cer sfatul şi ajutorul în privinţa evadării. Dar ştiam ce-avea să spună înainte de-a vorbi cu el: "Nu-ncerca!" Îl simpatiza pe Sirienko foarte mult şi ştia că acesta ţinea la mine. Dacă aş fi încercat să evadez, atunci o parte din acuzaţii sau suspiciuni aveau să cadă asupra lui Sirienko pentru că făcuse atîta vîlvă în jurul meu. Militarii s-ar fi putut gîndi că m-a ajutat în vreun fel. Chiar şi Vasili şi mama lui puteau fi bănuiţi.

După cină le-am mulţumit, şi-apoi am pornit-o către pîrîu. Vroiam să fiu singur un timp. În aer plutea o adiere îngheţată; în curîd avea să vină iarna. În timpul lunilor reci, foamea muşca mai mult ca oricînd din mărutaiele mele. Era o foame rea, rece, nepotolită.

Una dintre corvezile la care am fost repartizat în timpul domniei căpitanului cel fanatic a fost repararea uni pivniţe aflată la vreo zece minute de lagăr, lîngă brutărie. Era o pivniţă uriaşă şi fusese folosită în timpul războiului pentru distribuirea legumelor, cartofilor şi verzei. O echipă, incluzînd cîţiva tîmplari ruşi, o reparase în aşa fel încît putea fi din nou folosită în toamna şi iarna ce-avea să urmeze. De îndată ce începuse toamna, ţăranii din împrejurimi începuseră să îşi trimită la acest depozit produsele recoltate, ca să fie distribuite mai tîrziu. Am văzut descărcîdu-se acolo camioane după camioane de cartofi. Mi-a venit o idee. Data următoare cînd m-am întors de la mină, tîrziu noaptea, m-am oprit şi-am aruncat o privire încuietorii. Nu părea prea complicată sau dificil de descuiat. Ştiam că Irup cuoştea cîte ceva despre încuietori, aşa că, cîteva zile mai tîrziu, l-am căutat în lagăr, după ce ne-am întors de la lucru, şi i-am spus despre planul meu. Dacă broasca era descuiată cu grijă şi închisă la loc, am fi putut să ne aprovizionăm de cîteva ori. Irup a mers cu mine. După ce-a arucat o privire încuietorii a zis:

— Hai să o facem mîine. Tot ce trebuie să faci tu e să vorbeşti cu pazicul şi să aranjezi aşa ca să pot să mă întorc înapoi de la mină cu tine. Dacă reuşim să intrăm, putem să ascundem cartofii în haine şi să-i fierbem în lagăr.

În ziua următoare l-am rugat pe paznic să-l lase pe Irup să rămînă cu mine.

- Borisovici, de la bucătărie, are de lucru şi trebuie să termine pînă dimineaţă. Aş vrea ca Irup să vină cu mine, am nevoie de ajutorul lui.

Ştiam că paznicul o să încuviinţeze şi aşa a şi fost. La o jumătate de oră după ce cei din schimbul nostru se întorseseră în lagăr, am plecat către pivniţă. Ne-am strecurat pînă la intrare şi Irup a început să meşterească broasca în timp ce eu stăteam de pază.

În cîteva minute a deschis uşa şi a intrat înăutru. N-aveam nevoie de lumini, căci eram obişuiţi cu întunericul din mină. A îghesuit cît de mulţi cartofi putea în haine şi apoi a ieşit şi a stat de strajă în locul meu în timp ce eu am intrat înăutru şi mi-am umplut la rîndul meu hainele. Apoi am ieşit afară şi m-am uitat atent în jur cît timp el a încuiat la loc uşa. Ne-am întors în lagăr ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Paznicii au dat din cap cînd am trecut pe poartă. Am mers direct în baracă şi ne-am copt cartofii la foc. Nimeni nu se uita la noi. Bineînţeles că eram atît de flămînzi că pur şi simplu n-am putut să aşteptăm pînă s-au copt de tot şi, drept rezultat, am început să-i mîncăm pe jumătate cruzi.

Am fost întrerupţi de un translator care trecea prin barăci. Se opri la foc, ne văzu devorînd cartofii şi întrebă de unde-i luasem. I-am spus că făcusem ceva pentru Borisovici şi ne dăduse nişte cartofi în schimb. Nu suna prea bine pentru că oricine-l ajuta pe grasul Borisovici primea de mîncare la cantină, dar în acea clipă era sigurul lucru plauzibil la care m-am putu gîndi. Translatorul a plecat de lîngă sobă, unde eram aşezaţi, a mai pierdut un timp vremea prin jur, şi-apoi s-a întors înapoi la locuinţa lui. Irup s-a uitat la mine. Am ridicat din umeri. Am terminat ultimul dintre cartofi şi ne-am culcat.

Am dormit adînc şi cînd m-am trezit dimineaţa următoare am băgat de seamă agitaţie la camerele translatorilor. Irup şi cu mine nu am dat atenţe şi am plecat la muncă ca de obicei. Oricum, cînd ne-am întors la barăci după termiarea schimbului translatorii e-au chemat şi ne-au luat la întrebări în privinţa cartofilor. Desigur că am insistat că lucrasem petru Borisovici şi că el ne dăduse cartofii. Am fost interogaţi separat pînă dimineaţa şi apoi ne-au adus împreună. Au spus că cineva furase nişte bani din încăperile lor şi că asta era cauza pentru care noi aveam acei cartofi. Şi fiindcă pînă la plata lefilor mai erau doar cîteva zile nimeni nu avea cum să aibă bani. Singurul fel în care puteam să facem rost de ei era să-i furăm şi asta era explicaţia pentru felul în care făcusem noi rost de cartofi. Ne-au percheziţionat de cîteva ori, dar n-au putut să găsească bani la nici unul dintre noi. Asta i-a derutat complet. Atunci au spus că trebuie să fi ascuns banii pe undeva la mină şi că trebuia să avem mare grijă pînă la ziua plăţii pentru că dacă aveam să ne grozăvim cheltuind asta n-o să treacă nebăgată în seamă.

Ce puteam să facem cu ticăloşii ăştia doi? Ne-au ameninţat c-o să-l amestece şi pe căpitan şi au spus c-o să-l ia chiar şi pe Borisovici la întrebări ca să afle dacă într-adevăr lucrasem în acea zi pentru el sau nu. Asta era tot ce ne trebuia. În cele din urmă le-am spus de unde furasem cartofii. Şi-aşa am scăpat. Ne-au lăsat să plecăm spunînd că or să se gîndească la o pedeapsă potrivită.

Am continuat munca obişnuită de zi cu zi. În cele din urmă, în ziua plăţii, au prins hoţul. Era un bătrîn care era foarte bolnav. Cu o zi înaite de plata lefurilor încercase să mituiască un paznic cu o hîrtie de zece ruble ca să-l lase să se ducă la bazar. Pentru că era bătrîn, bolnav şi foarte slăbit, probabil că-i dăduse translatorului un ceas sau altceva ca să scape de munca în mină unde ar fi murit oricum. Paznicul devenise bănuitor şi după ce primise banii şi îi dăduse bătrînului îngăduiţa să plece se dusese şi-i spusese translatorului. Sărmanul bătrîn se întorsese de la bazar două ceasuri mai tîrziu. Se îndopase cu mîncare şi adusese înapoi nişte carne sărată, slănină de porc, zahăr şi două cutii de mahorcă. A început să plîngă şi a recunoscut totul.

I-au luat înapoi cele şapte sute de ruble, mahorca, zahărul, carnea sărată şi slănina. Dacă ar fi putut să-i scoată din stomac tot ceea ce mîncase la bazar sînt sigur că ar fi făcut-o şi pe asta. Drept pedeapsă, l-au pus pe bătrîn să muncească într-o pădure din spatele minei, unde se tăiau stîlpii de susţinere. Trei săptămîni mai tîrziu a murit.

Pentru că am furat cartofii, Irup şi cu mine am fost obligaţi să săpăm două ore pe zi în groapa unde căpitanul ne pusese pe toţi să căutăm apă.

Trei zile după ce am isprăvit pedeapsa, m-am întîlnit cu Vasili pe drumul de la mină. M-a chemat să vin cu el acasă să mîncăm ceva. Omar plecase deja şi am ieşit din mină cu Vasili în loc să mă duc cu vagoneţii. Eram singur la baie şi am spus povestea cu furatul cartofilor. Ştiam că aveam să-nţeleagă şi aşa a şi fost. Apoi el mi-a povestit despre un articol pe care-l citise cu un an în urmă în *Pravda,* despre o mină aflată cam la treizeci kilometri est de a noastră, care datora Partidului o mare cantitate de cărbune. Autorităţile convocaseră la mină toţi muncitorii disponibili din colhozurile apropiate să muncească în subteran ca să ajute la plata datoriei. Asta se întîmplase chiar la vremea culesului şi, drept urmare, cartofii nu fuseseră culeşi. Vasili nu putea să-şi amintească cîte zeci de mii de kilograme fuseseră lăsate în pămînt. Nu-mi venea să cred că lăsaseră aceşti cartofi să putrezească cînd raţiile erau aşa de mici. Vasili îmi susese această poveste ca să nu mă simt prost în privinţa cartofilor pe care-i furasem, dar mă înfuriase tare.

Mai tîrziu, la el acasă, mi-a arătat o fotografie a tatălui mamei sale. Era o poză veche, îngălbenită şi pătată, care lăsa să se vadă un chip bătrîn, plin de cute, cu o barbă deasă şi sprîncene stufoase. Vasili mi-a spus că bunicului său îi plăcea să meargă prin zăpadă. Unori umbla chiar şi zece kilometri pe zi. Cînd se întorcea din aceste plimbări, barba lui era plină de gheaţă. Vasili îl ajuta să-şi scoată cizmele şi culegea acele de gheaţă.

De cîte ori mergeam la el acasă ca să mănînc şi să vorbesc puţin cu el, mă simţeam bine, dar în acelaşi timp puţin întristat. O mulţime de deţinuţi nu simţeau decît ură cînd vorbeau despre orice era legat de Rusia. Dar greşeau. Ruşii erau un popor ca oricare altul. Erau şi buni şi răi printre ei.

Dacă efortul fizic n-ar fi fost atît de sever, prin lagăr ar fi umblat de colo-colo grupuri de psihopaţi. Nu cred că era un singur deţinut pe care o comisie cinstită de medici l-ar fi putut declara întreg la minte. La jumătate dintre deţinuţi nu le mai păsa deloc ce se întîmpla cu ei - erau prea bătuţi sau bolnavi sau slăbiţi -şi cealaltă jumătate ştia că iarna ce sosea avea să se dovedească fatală.

În timp ce mă duceam şi mă-ntorceam de la muncă băgasem de seamă că cei doi ruşi care lucrau în turn îşi purtau deja cojoacele. Vîrful turnului era la aproape zece etaje deasupra solului. Vînturile din timpul nopţii, bătînd din Nord-Est, erau deja foarte reci. Dar din cînd în cînd ajungea pînă aici un vînt din Sud-Vest, de la Marea Neagră, şi adierea lui blîndă părea ca un mesaj cald de acasă. Şi totuşi, acest pămînt fără margini avea să fie în curînd acoperit cu o pătură albă de zăpadă.

CAPITOLUL XII

Schimburile care se întorceau de la mină erau oprite la poartă şi fiecare deţinut care nu aducea înapoi o bucată bună de cărbune era pedepsit dîndu-i-se o corvoadă sau alta. Se făceau provizii de cărbune, aşa încît atunci cînd avea să se facă frig, toate focurile şi sobele din lagăr să poată fi ţinute aprinse zi şi noapte. În unele nopţi temperatura ajungea deja sub punctul de îngheţ. Dimineaţa cîmpurile erau albe de brumă, dar în două ore devenau din nou galben-verzui. Floarea-soarelui mirosea putred. Tulpinile lor mureau şi prima zăpadă mai îndelungată avea să termine cu ele. Serile erau nesfîrşite. Ori de cîte ori aveau ocazia, rusoaicele de la *atkatka* cîntau minunate cîntece populare pline de tristeţe. Le acompania melancolicul scîrţîit al vinciului nostru, căruia în se alătura mai mai slab, dar şi mai trist, vinciul Minei 68. Cine trecea pe lîngă platformă, le putea auzi uneori pe rusoaicele din schimb cîntînd împreună cu altă fată, care era de serviciu pe platforma alăturată, la o sută de metri în susul sau în josul uklonului. Zona era luminată de becuri electrice şi se puteau vedea cît de cît una pe cealaltă, şi din cînd în cînd îşi strigau cîte ceva. De obicei

comunicau prin telefon, dar ori de cîte ori nu erau ocupate şi nu se lucra cu sfredelul sau cu ciocanul, o parte dintre ele se strîngeau împreună şi cîntau.

Recolta fusese bună şi toţi muncitorii ruşi strînseseră ceva cartofi, porumb şi seminţe de floarea-soarelui. Începuseră deja să-şi poarte îmbrăcămintea mai groasă - cojoace, căciuli, cizme îmblănite şi pufoaice, pe care le-aveau cu toţii. Rusul ieşit în frigul iernii fără pufoaică era ca minerul fără lămpaş. Cu deţinuţii era altă poveste. Hrana era, de obicei, mult mai bună vara şi toamna decît iarna, ceea ce nu făcea şasele noastre de supravieţuire mai bune. Hainele care ni se distribuiau erau aceleaşi în tot cursul anului.

La mină fuseseră aduşi nişte muncitori suplimentari, dar erau ruşi, nu deţinuţi. Fuseseră soldaţi în timpul războiului şi fuseseră luaţi prizonieri de nemţi. O parte dintre ei mi-au spus că, după terminarea războiului, fuseseră interogaţi amănunţit; Dacă oficialităţile ruse consideraseră că văzuseră prea mult din felul vestic de viaţă, nu li se îngăduise să se întoarcă acasă, fiind împărţiţi în echipe de lucru. Muncitorii noştri făceau cu toţii parte din această categorie. Acum fuseseră obligaţi să ni se alăture la Mina 28. Era multă amărăciune în sufletul lor, ceea ce era de înţeles. Cîţiva erau încă plini de viaţă, bucuroşi că războiul se isprăvise, altora nu le păsa de nimic. Cei mai mulţi dintre ei se dovediră a fi buni muncitori. Unul dintre ei, pe care-l chema Mişa, a fost trimis să lucreze în Galeria 13 iar şeful nostru de echipă ni l-a prezentat mie şi lui Omar.

Mişa era unul dintre tinerii plăcuţi, plini de viaţă, care se împrietenesc iute cu oricine. Zîmbea cu uşurinţă, îşi exprima degrabă simpatia şi înţelegerea faţa de oricine, era foarte inteligent şi ager. Din prima zi cînd mi l-a prezentat Nicolaevici am devenit de îndată prieteni şi am mers împreună la baie. Nu aveam prea mult timp de stat de vorbă, dar în fiecare zi, înainte sau după lucru, încercam să ne întîlnim.

Într-o zi stăteam cu Mişa la baie. Omar plecase deja. Lîngă Mişa se aflau hainele altuia dintre foştii prizonieri de război. Mişa s-a uitat în jur şi a observat că celălalt era sub duş. Mi-a spus să vin pînă la el. În timp ce mă apropiam, a scotocit iute printre haine şi şi-a pus ceva în buzunar. Era cam abur în încăpere din pricina apei calde de la duşuri şi n-am putut să văd ce era. Mi-a spus să mă-mbrac iute şi să vin la sala de mese unde avea să îmi dea ceva de mîncare. Se purta foarte ciudat. A plecat iar eu mi-am tras pe mine hainele şi galoşii şi am pornit-o spre cantină.

- N-ai văzut nimic, mi-a spus Mişa acolo. Ai fost cu mine toată vremea.

- Desigur, i-am răspuns. N-am văzut nimic, oricum.

Mi-a dat raţia lui de pîine şi o farfurie de borş, apoi a plecat, spunînd că se duce la barăci. Ştiam că, de fapt, se ducea să ascundă sau să vîndă ceea ce luase.

Încă mîncam cînd intrară cîţiva ruşi, venind de la baie. M-au întrebat dacă-l văzusem pe Mişa şi dacă ştiam unde era. Le-am spus că plecase acasă. Apoi m-au întrebat dacă văzusem ce făcuse cît timp fusesem cu el în baie. Le-am răspuns că nu văzusem nimic neobişnuit. Brusc, unul dintre ruşi şi-a îndreptat degetul spre mine şi a zis că eu luasem ceasul. Deci asta furase! Am spus că putau să mă percheziţioneze, dacă doreau.

În timp ce se întîmplau toate astea a ieşit Borisovici din bucătărie şi a întrebat ce se petrecea. I-au spus.

- Nu necăjiţi deţinutul ăsta, a zis el, arătînd către mine, altfel *golovoi* o să se-nfurie.

Aşa că şi-au cerut scuze şi m-au rugat să le spun dacă mi se întîmplă să aud că cineva ar fi încercat să vîndă un ceas în lagăr. Mai tîrziu i-am povestit spus lui Omar despre incident şi el a zis că ar fi fost mai sigur pentru mine dacă n-aş mai fi vorbit prea des cu Mişa pentru că era un individ prea şiret. În cursul următoarelor două săptămîni am auzit că mai fuseseră furate şi alte lucruri din barăcile unde locuiau foştii soldaţi. Ştiam cine era hoţul, dar era prea isteţ ca să fie prins. Probabil că vindea lucrurile în bazar sau le ducea în bazarul din Ravenki, zece kilometri mai departe. Odată

ce lucrurile se transformau în bani, era în siguranţă.

L-am văzut pe Mişa două zile după întîmplarea cu ceasul. A rînjit şi a zis:

- Am auzit ce s-a întîmplat după ce am plecat din sala de mese. Nu-ţi fă griji! O să mă-ngrijesc ca, de fiecare dată cînd am să pot, să-ţi iau ceva de mîncare.

Apoi mi-a întins cartela lui care încă mai avea un talon pentru o jumătate de pîine şi mi-a spus că îmi dă mie pîinea. La cantină a plătit pentru pîine şi mi-a dat-o. Am mai stat de vorbă un timp, dar nu prea mult, fiindcă el trebuia să plece iar eu să mă-ntorc în lagăr.

- Păcat că sîntem în situaţia asta, a spus.

Cîteva zile mai tîrziu l-am văzut la sala de mese. Era beat. Părea uşor agresiv şi vorbea prea tare. Am hotărît să nu-i spun mai mult decît "Salut, Mişa" şi "ce mai faci?" ori de cîte ori aveam să-l întîlnesc. Era prea periculos, în ciuda personalităţii sale plăcute.

Deşi foştii soldaţi erau ruşi şi erau mai bine hrăniţi şi mai bine trataţi decît deţinuţii, totuşi sufereau de oboseală şi din pricina efortului cerut de munca timp de opt ore pe zi în Mina 28. Se vedea pe chipurile şi trupurile lor. Numai oamenii din împrejurimi, locuitorii din Donbas, păreau să reziste efortului susţinut şi condiţiilor brutale de muncă. Consecinţele se vedeau şi la ei, dar erau obişnuiţi cu asemenea muncă grea, pentru că taţii şi bunicii lor trăiseră la fel. Singurele mijloace de existenţa pentru aceşti oameni erau minele de cărbune. La treizeci şi cinci de ani un bărbat arăta ca de cincizeci sau cincizeci şi cinci. Aveam impresia că acest cărbune îşi lăsa un semn anume asupra lor. După ani de muncă în galerii, opt ore în fiecare zi, fără să se poată ridica în picioare şi să-şi întindă spatele, părea că muşchii lor erau din benzi de oţel.

Ruşii se plîngeau, dar nu prea tare, pentru că se temeau de stat şi de partid. Noi, deţinuţii, n-aveam dreptul să ne plîngem în privinţa raţiilor noastre, căci Stalin dăduse o lege care ne dădea dreptul la aceleaşi raţii ca şi minerilor ruşi. Singura diferenţă era că ruşii îşi primeau raţia. În afara pîinii pe care o primeam regulat şi în cantităţile legale, raţiile noastre erau micşorate sau furate şi deseori dispăreau înainte de a le vedea. Dar cui ne-am fi putut plînge? Armatei Roşii? Administraţiei? Nici măcar nu ştiam unde era Administraţia Lagărelor, ca acesta al nostru.

Săptămînile se tîrau şi vremea deveni din ce în ce mai rece. Zăpada nu căzuse încă, dar ciorba de varză deveni mai subţire. Din cînd în cînd începu să moară cîte un deţinut. Trebuiau, desigur, să fie îngropaţi şi din nou asta deveni una dintre cele mai crude corvezi. Pentru asta, iarna ce trecuse fusese ales un loc în pămîntul îngheţat din spatele lagărului şi iarna aceasta era acelaşi loc şi aceeaşi însărcinare obositoare. Era aproape cu neputinţă să sapi chiar şi o mică adîncitură în pămîntul îngheţat. Fiecare groapă era marcată cu un băţ, astfel ca nimeni să nu sape din greşeală acolo.

Omar şi cu mine eram în schimbul de după-amiază, de la trei după-amiază la unsprezece noaptea. Cînd intrasem în mină nu fusese prea frig iar cele opt ore trecură repede. Ne isprăvisem *budka* noastă şi, în timp ce părăseam galeria, schimbul de noapte care sosea ne-a spus că afară se pornise o furtună de zăpadă. Ne-am suit într-un tren care ieşea din mină, lucru pe care încercam să-l facem cît de des era cu putinţă ca să ne economisim puterile. Am ieşit din galerie chiar într-un viscol ce bătea dinspre răsărit. Prin unele locuri zăpada se aşezase deja mai bine de treizeci de centimetri, iar prin altele vîntul spulberase zăpada şi pămîntul se simţea tare sub picioarele noastre. Deşi baia era la numai trei minute de mers de *atkatka* eram îngheţaţi şi tremuram cînd am ajuns acolo. Ne-am spălat şi am ieşi din nou în vijelie, îndreptîndu-ne către cantină, să încercăm să mîncăm ceva. Gîndul la drumul lung de aproape doi kilometri, către lagăr, nu era prea plăcut. Iarna venise în stil mare. Nu în linişte, ci cu furie, mînioasă pentru că nu putuse să vină mai devreme.

Într-una din zile Omar şi cu mine ne-am isprăvit munca cu aproape un ceas mai devreme decît de obicei. La cantină n-am reuşit să obţinem altceva de mîncare decît obişnuita noastră ciorbă

de varză, iar după ce am mîncat-o ne era mai foame ca niciodată.

Căpitanul nostru se întorsese din concediu de aproape două luni, aducînd de-acasă un cîine drăguţ şi durduliu. În timpul ultimelor doi luni Borisovici îi dăduse mîncare pentru că era cîinele căpitanului. Era şi mai gras acum decît atunci cînd sosise în lagăr.

De obicei nu-l vedeam noaptea, cînd ne întorceam în lagăr, dar în noaptea aceea, în timp ce treceam pe poartă, se juca acolo în zăpadă. Uşa gheretei era închisă şi puteam să vedem prin fereastră paznicul adormit în faţa sobei fierbinţi. Omar s-a uitat la mine cu înţeles. Nu eram sigur la ce se gîndea el, dar aveam o idee a mea. Oricum, ne gîndeam din nou la acelaşi lucru, pentru că Omar s-a aplecat iar cîinele s-a apropiat jucăuş de el. Apoi, trosc! Omar l-a izbit cu lampa lui de miner. Forţa izbiturii l-a făcut pe Omar să-şi piardă echilibrul şi să cadă. Am ridicat cîinele şi l-am înfăşurat în pufoaica mea. M-am îndreptat către barăci cu Omar după mine.

Toţi dormeau. M-a uluit iuţeala cu care a jupuit şi tranşat Omar cîinele. Jupoaie, rupe, taie... şi în curînd era gata. Soba umplută cu cărbuni strălucitori era încinsă la roşu şi intestinele pielea şi capul cîinelui au ars iute.

Am adus nişte zăpadă pe care am topit-o în oala noastră. După cinci minute împărţisem carnea şi o pusesem în apa clocotită. Omar ascunsese nişte sare. Am împărţit-o şi pe asta şi în curînd cina noastră începu să miroasă delicios. După mai bine de jumătate de oră, Omar a început să-şi mănînce porţia şi m-am alăturat lui. Ni se părea că mîncăm carne obişuită. Am supt oasele în timp ce cărbunii încinşi au transformat resturile cîinelui căpitanului în cenuşă.

Cîteva zile după asta, unul dintre ruşi ne-a cerut să-l ajutăm să ridice lîngă cantină un cort pentru provizii. Începuseră deja să bată stîlpii, dar pămîntul era foarte pietros şi îngheţat. Cel de-al patrulea stîlp nu intra deloc. Cu fiecare lovitură, rusul care îi bătea era din ce în ce mai istovit. Atunci un alt rus, unul dintre fierari, a înşfăcat barosul şi a început să lovească cît de tare putea. La a doua izbitură mînerul barosului se rupse. În apropiere zăcea o traversă de cale ferată. Omar a ridicat-o şi s-a îndreptat către locul unde trebuia înfipt cel de-al patrulea stîlp. S-a uitat către mine, dar eu pornisem deja către el. Am ţinut stîlpul în timp ce Omar a izbit furios cu traversa cea grea. Cu fiecare lovitură stîlpul pătrundea în pămînt cam doi centimetri şi după cincisprezece lovituri intrase de ajuns de adînc că n-a mai trebuit să-l mai ţin. Am lăsat stîlpul şi m-am dat la o parte ca să privesc. Şi ruşii se strînseseră să vadă spectacolul. Era într-adevăr un spectacol. Acasă la noi oamenii plăteau bani frumoşi pentru o astfel de privelişte. Ruşii nici măcar nu s-ar fi gîndit să folosască traversa; de obicei era purtată de doi bărbaţi. Şi totuşi acest gigant o folosea de unul singur ca pe un baros.

Ivan Ivanovici clătină din cap şi zîmbi ca pentru sine. Ştiam că pînă a doua zi fiecare rus din mină avea cu siguranţă să afle despre asta. Ivan Ivanovici strigă la Omar să se oprească. Omar se supuse şi aruncă furios bîrna într-o parte, apoi se trase înapoi puţin încurcat, căci băgase de seamă toţi ochii care se holbau la el.

Am ridicat cortul, treabă care ne-a luat doar zece minute. Ivan Inanovici a hotărît că ne isprăvisem treaba. A spus ruşilor că dacă vroiau să mănînce ceva puteau să vină la cantină.

În bucătărie, Ivan Ivanovici a vorbit cu Borisovici. Trebuie să-i fi spus grasului bucătar ce făcuse Omar, fiindcă Borisovici a venit cu două farfurii de *kaşa* pentru Omar. Farfuriile erau într-adevăr pline ochi. Am mîncat şi am mîncat, dar oricît de flămînd eram nu m-am putut opri ca, prividu-l pe Omar, să nu mă gîndesc la felul în care ridicase traversa aceea, la puterea braţelor şi umerilor săi, şi la pieptul său uriaş. Cît de flămînd şi prost hrănit era şi totuşi avea o asemenea putre! Dacă i-ar fi dat de mîncat cum trebuie, mă gîndeam, ar fi fost cel mai puternic bărbat din lume.

Chiar după revenirea brutală a iernii, unul dintre deţinuţi a primit o scrisoare de-acasă. Era

foarte cenzurată şi nu prea putea fi citită. L-am întrebat de cîte ori scrisese. Mi-a spus că dăduse o scrisoare scurtă unui muncitor rus, care o pusese la poştă pentru el, şi apoi primise răspunsul. Singurul lucru pe care îl putusem afla din scrisoare era că soţia şi părinţii omului erau încă în viaţă şi că în se născuse un copil - un băieţel sănătos - la cîteva luni după ce fusese arestat. Cîţiva dintre deţinuţi încercaseră să trimită corespondenţă celor de acasă, printre ei şi eu, dar din cîte ştiam era singurul care primise pînă atunci vreun răspuns. Încercase să răspundă, dar prietenul său rus îi spusese că nu mai putea să-l ajute: în se atrăsese atenţia că aşa ceva nu era permis. Deci lucrurile s-au sfîrşit aşa.

Hîrtia de calitate proastă, pentru scris, pe care trebuia s-o cumpărăm ca să scriem acasă, se găsea din cînd în cînd în bazar, dar era un lucru deosebit de scump. Un creion era şi el un produs scump şi de calitate foarte proastă. Părea greu de crezut că un creion să coste zece ruble. Acasă nimeni nu s-ar fi gîndit prea mult la un creion, dar, în definitiv, condiţiile erau diferite aici. Cînd mă gîndeam la viaţa pe care o dusesem acasă îmi părea un basm fabulos.

În timpul ultimelor două sau trei săptămîni, Omar mă avertizase că, în timpul lucrului, nu mai eram atît de atent ca pînă atunci. Trebuia să reacţionez la fiecare zgomot pe care pămîntul îl făcea. Cînd pămîntul gemea şi scrîşnea trebuia să asculţi şi să încerci să înţelegi. Mi se părea că pămîntul protestează împotriva faptului că îi scoteam din măruntaie vîna de cărbune, şi în special pentru că o scoteam atît de grăbiţi, nedîndu-i timp cu adevărat să se aşeze pe *butkisurile* pătrăţoase pe care le înălţam. În galeria noastră, care producea cel mai mult cărbune, *butki*nicii erau mereu presaţi să ţină pasul. De fapt era cu neputinţă ca doi bărbaţi să construiască o lungime suficietă de *budka* în opt ore, aşa încît să ţină pasul cu producţia de cărbune. Ar fi trebuit cam zece ore de lucru în fiecare zi.

Din fericire nişte ruşi îi arătaseră lui Omar cum să trişeze puţin, şi aşa începusem să facem şi noi. Mai întîi aşezam baza peretelui de sprijin, apoi doi sau trei metri din peretele lateral, în lungul galeriei, apoi umpleam spaţiul aşa cum făceam de obicei iar după asta ridicam restul peretelui lateral încă trei sau patru metri în susul galeriei. Cu cîteva pietre şi bucăţi vechi de stîlpi, construiam un perete paralel cu cel de fund şi perpendicular pe cei laterali, cam la un metru de vîrf. Astfel se forma în pereţi un spaţiu gol cam de trei metri pe trei. De îndată ce isprăveam acest perete suplimentar, îl umpleam cît de iute puteam cu poroda. De afară părea solid şi cînd *budka* era isprăvită era cu neputinţă să verifici dacă era sau nu făcută corect.

Desigur că ceea ce făceam era foarte primejdios, căci pînă la urmă pămîntul se aşeza pe aceste *butki* pe jumătate pline şi le strivea şi asta ar fi putut provoca o prăbuşire. Dar era cu neputinţă să umpli complet *budka* cu steril. Omar şi cu mine trebuia să facem cîteodată zece metri pe zi şi pentru un om era imposibil să facă chiar şi opt metri în opt ore. Toţi budijnicii se foloseau de înşelătoria asta, deşi nu toţi în egală măsură.

Omar îmi atrăsese din nou atenţia. Ştia mai mult despre mină decît mine, pentru că lucrase în galerii de cînd ajunsese la Mina 28. Aveam multă încredere în Omar, şi ăsta era unul dintre motivele pentru care nu mai eram atît de atent ca înainte. Al doilea era că nu mai mîncam acasă pe la ruşi şi eram mult mai slăbit.

Într-o după-amiază abia ridicaserăm doi metri din peretele lateral cînd Omar m-a făcut atent:

- Hei, lasă visarea şi revino-ţi.

Am scuturat din cap şi m-am blstemat. Atunci l-am auzit pe Omar strigînd:

- Sări!

Mă aflam în faţa peretelui încă neumplut, aşezat pe călcîie, sprijinit de un stîlp. L-am auzit din nou strigînd:

- Sări, ieşi de-acolo! apoi am simţit o izbitură în ceafă şi după aceea, nimic... nimic...

CAPITOLUL XIII

Următorul lucru de care am fost conştiente e că urcam o scară. Sus, sus, mereu mai sus. Mă gîndeam că ar fi trebuit să ajung afară de multă vreme. Mina nu îmi păruse niciodată atît de adîncă. Apoi am realizat că mă durea capul şi nu mă puteam mişca. Puteam să respir, dar picioarele îmi erau strînse ca într-o menghină. Mi-am dat brusc seama că-mi pierdusem cunoştinţa şi că-mi reveneam atunci. Eram îngropat într-o surpare.

Cum se întîmpla că eram încă în viaţă şi mai puteam să respir? Cît de mult mai puteam încă să respir şi să trăiesc? Prăbuşirea cuprisese oare întreaga galerie, sau era doar una măruntă ca cea petrecută cu o săptămînă în urmă la cea de-a şasea butka din Galeria 13, unde nu fusese nimeni rănit? Asta conta foarte mult, căci dacă era una mică puteam spera că aveau să vină să mă caute.

Am încercat să mă mişc. Cu neputinţă. Am încercat să mişc degetele picioarelor, dar le simţeam ca amorţite, apoi m-a copleşit o frică pătrunzătoare. Am strigat şi-apoi am urlat, dar nu am reuşit decît să-mi umplu gura cu praf de cărbune care ameninţa să mă sufoce. Se părea că îmi sunase ceasul.

Prin faţa ochilor mi s-a perindat copilăria. Îmi aminteam cum găsisem mure, la kilometri de casă, în pădure. Le culesesem şi le adusesem mamei mele într-o frunză mare şi verde. Ştiam că-i plăceau tare mult. Le-a privit, primele mure din acel anotimp, şi apoi m-a privit îndelung. în se umeziseră ochii şi eu m-am întors cu spatele, stînjenit. Nu voiam să plîngă, vroiam doar s-o fac fericită. Mi-am amintit acea privire. Părea să fie cel mai frumos şi mai tandru lucru pe care-l cuoscusem în viaţa mea.

Dar m-am întors înapoi în prezent. Indiferent la ce mă gîndeam întotdeaua mă întorceam în prezent. Ce avea să urmeze?

Nu înţelegeam cum de mai puteam respira. Nu era aer proaspăt, dar, în definitiv, era aer. Am pierdut noţiunea timpului. Îmi simţeam sudoarea curgîndu-mi pe faţă, gîdilîndu-mă. Simţeam o nevoie puterică de a-mi scărpina nasul, dar nu-mi puteam mişca mîna. Am strigat din nou, întrebîndu-mă, în acelaşi timp, de ce nu-mi era foame. De îndată ce m-am gîdit la asta mi-a fost mai mult ca niciodată. Dacă aş fi putut măcar să mănînc o sigură dată o masă bună înaite de a muri!

Pînă atunci mă simţisem bine fizic, cu excepţia durerii puternice de cap care mă trezise, dar în curînd am simţit o durere străpungătoare crescînd în călcîiul drept. Respiraţia devenea din ce în ce mai dificilă. Gîfîiam. Stăteam într-o poziţie forţată şi simţeam pămîntul apăsîdu-mă. Mă întrebam cît aş mai fi putut rezista respirînd doar aceste mici îghiţituri de aer stătut. Credeam că am să mă sufoc. Nu mi se părea că există o moarte mai cumplită ca cea prin sufocare. Am uitat de durerea din picioare... şi apoi am continuat să încerc să-mi corectez poziţia şi drept urmare am simţit noi înţepături de durere şi a trebuit din nou să să respir adînc. De cîte ori o făceam, praful îmi umplea gura. Transpiraţia continua să curgă. Mă simţeam din ce în ce mai istovit... dar am rămas totuşi exact în aceeaşi poziţie.

Cît de mult am stat acolo, sub bolovani? O zi, două, sau numai opt ore? N-aş putea să spun. Frica m-a cupris din nou. M-am gîdit să mă rog. Poate că asta avea să-mi ajute. Dar... nu! N-avea cum să-mi folosească; niciodată nu îmi ajutase. Cei slabi se rugaseră cu toţii chiar de la început, dar se topiseră pe picioare şi muriseră.

Deodată am auzit un suet slab, foarte slab. Un sunet pe care doar o cazma rîcînd pămîntul putea să-l facă. Apoi s-a lăsat din nou tăcere. Mi-am ţiut respiraţia şi mi-am adunat fiecare strop de energie care îmi mai rămăsese în mine şi am ascultat... dar singurul lucru pe care l-am putut auzi a fost geamătul înfundat al pămîntului din cînd în cînd, şi între aceste gemete... tăcere de moarte. Dar

ce-ar fi putut fi? Doar simţurile mele prea încordate? M-am concentrat din nou şi... da! S-a auzit iar. Acum eram sigur că cineva săpa încet către mine. Mi-ar fi plăcut să pun prinsoare că era Omar. Abia respiram ca să pot auzi. Apoi am auzit zgomotul făcut de o a doua cazma. Încetul cu încetul zgomotele deveneau din ce în ce mai puternice. Mi s-a părut că apăsarea de pe picioarele mele scăzuse. Apoi am simţit degetele piciorului drept apăsate cu ceva şi am încercat să mişc piciorul cu toată voiţa care îmi mai rămăsese. Obiectul a fost tras înapoi şi ritmul loviturilor de casma a crescut. Zgomotele s-au dublat în intesitat şi atunci mi-am dat seama cît de greu respiram. Dacă acele zgomote s-ar fi oprit, aş fi murit. Şi apoi dintr-o dată am putut să mişc degetele. L-am auzit pe Omar blestemînd şi spuînd în ruseşte:

- Hai, mai iute, trăieşte!

Apoi am simţit o mînă trăgîndu-mă cu grijă de piciorul drept. M-a durut, dar nu mi-a păsat. Acum lucrau trei cazmale. Mi-au fost eliberaţi genunchii, apoi coapsele şi în cele din urmă mi-am putut întinde picioarele. Omar m-a înşfăcat de amîndouă picioarele şi m-a tras încetişor afară. Nu-mi venea să cred. La lumina cîtorva lămpaşe de miner în jurul meu i-am văzut pe Omar, care gîfîia, şi pe alţi cîţiva mucitori ruşi, printre care Vasili şi Sirienko. Acesta din urmă, mi s-a spus mai tîrziu, supraveghease toată treaba iar Omar muncise cît zece. M-am uitat la el. A zîmbit. Avea lacrimi în ochi. Avem şi eu lacrimi în ochi şi pur şi simplu n-am putut rosti un cuvît. Durase mult, teribil de mult. Îmi venea să cred că trecuseră zile, dar trecuseră doar patru ore. Zăceam întins pe jos şi gîfîiam. Nu sînt cuvinte care să poată descrie ce bine e să poţi respira în voie.

L-am întrebat pe Omar dacă părul meu îşi schimbase culoare, fiindcă auzisem că teama putea să facă aşa ceva, dar el mi-a tras un ghiont în coaste şi a rînjit:

- Nu, eşti la fel ca întotdeauna.

Era de necrezut. Acum cîteva minute mă gîdeam că îmi sosise ceasul. Una peste alta, nu mi se părea că eram rănit foarte rău. Pe piept aveam o tăietură urîtă, de la o bucată ascuţită de poroda, dar sîngerarea se oprise deja. Şi totuşi, indiferet cum îmi mişcam picioarele, simţeam o durere puternică. Nu credeam să fi fost sfărîmat vreunul dintre oase, dar durerea era surdă şi constantă. Mai aveam de asemenea cîteva zgîrieturi neînsemnate pe faţă şi braţe. Îmi pierdusem galoşii dar Omar îi găsise în sterilul împrăştiat. Vesta şi pantalonii erau rupţi. Zăceam întins pe jos la vreo zece metri de locul unde fusesem prins de surpătură, înconjurat de salvatorii mei. Şi pe ei îi înspăimînta mina. Se vedea pe chipurile lor.

- Nu poţi fi niciodată îndeajuns de prevăzător, spunea Sirenko, în special cînd cărbunele e scos afară cu viteza cu care o facem noi. Mina e primejdioasă, Vania, ţi-am vorbit de multe ori despre asta, şi nu te poţi încrede în ea. Trebuie să fi atent toată vremea. Omar mi-a spus că n-ai fost atît de prevăzător pe cît ar fi trebuit. Ai avut noroc de data asta, dar să nu mai dormi niciodată, în special cînd lucrezi ca *budijnik*.

Apoi m-a întrebat dacă aş fi putut să mă tîrăsc încet de-a lugul tunelului către galerie, unde o să mă aşeze într-un vagonet gol şi o să mă împingă către platformă. Omar s-a oferit să mă ajute, dar am spus că am s-o fac singur. M-am tîrît încetişor şi m-am oprit de cîteva ori să mulţumesc ruşilor care ajutaseră la dezgroparea mea. Au mers cu mine pînă cînd am ajuns la galerie. La ieşirea din tunel a trebuit să sar jos ca să ajung pe podeaua galeriei, pentru că intrarea în tunel era cam la un metru şi jumătate înălţime. N-am vrut să strig, dar mi-a venit s-o fac cînd am sărit: am văzu stele colorate în faţa ochilor. Ceva nu era în regulă. Se întîmplase ceva foarte rău cu picioarele şi cu tălpile mele.

- Vania, aşează-te într-un vagonet gol, a spus Sirenko. Omar o să te-mpingă către platformă.

- Nu, am spus, vreau s-o fac singur. Pot să mă descurc dacă merg încetişor.

- Nu fi aşa încăpăţînat! a spus Omar. Primeşte ajutorul cînd îţi este oferit.

- Trebuie s-o fac sigur, Omar, i-am răspus. Aşa ca să îmi dau seama dacă e într-adevăr ceva în neregulă cu mine. Nu e altă cale s-o aflu decît să merg pe picioarele mele. În caz că nu reuşesc, ai să m-ajuţi.

Fiecare pas a fost dureros, dar în cele din urmă am ajuns la platformă. M-am aşezat pe un vagonet gol, care fusese agăţat de un tren ce trebuia să iasă din mină. Afară am văzut doar o lumină săracă şi fulgi mari de zăpadă care cădeau, dar mie mi se părea mai plăcut decît o dimenaţă însorită de primăvară. Muncitorii ruşi şi printre ei Lisa, Nina şi alte fete, se înghesuiau în jurul meu spunîdu-mi cît de bucuroşi erau că mă simţeam bine.

Omar m-a ajutat să ies din vagonet şi, sprijinidu-mă pe el, am pornit către camera de prim-ajutor. Nu era departe. Cu ajutorul lui Omar mi-a fost mai uşor de cît îmi fusese în mină şi de asemenea, la lumină vedeam unde pun piciorul. Dar totuşi era dureros şi a trebuit să păşesc foarte încet.

Trecînd pe lîngă cantină, un paznic care aştepta schimbul ce urma să iasă din mină i-a spus lui Omar să se îtoarcă în lagăr căci aveau să aibă grijă de mine la postul de prim ajutor. Aşa că odată ajunşi în faţa încăperii, Omar s-a pregătit de plecare, dar înaite de a se îndepărta mi-a spus:

- Ştiu că ai fi făcut acelaşi lucru pentru mine. Ai grijă de tine şi, dacă te trimit la spital în Ravenki, ai grijă să-mi trimiţi vorbă cum te simţi. Apoi ne-am scuturat mîinile şi ne-am privit şi amîndoi am ştiut ce întrebare era în mintea noastră: o să ne mai vedem vreodată? Aveau să mă trimită la Ravenki şi după asta ce va urma? O să se descurce sigur Omar?

În timp ce Omar se îndepărta cu paşi mari, m-am simţit sigur. Mai sigur decît mă simţisem vreodată pînă atunci. Nu mai aveam pe nimeni de care să mă sprijin, înafară de mine însumi şi amîndouă picioarele mele erau cumplit de rănite. Am intrat clătinîndu-mă in postul de prim-ajutor. Sora a fost amabilă. Mă cunoştea, căci mai vorbisem cu ea din cînd în cînd. Sirienko trecuse pe-acolo mai înainte şi-i spusese despre surpare. Mi-a rugat să mă întind ca să se poată uita la picioarele mele. Mi-a atins călcîiul drept, apoi a apăsat din ce în ce mai tare, blînd, cu degetele. Am rugat-o să nu mai apese, fiindcă durerea era violentă. Nu puteam să înţeleg. Eram destul de sigur că nici un os nu era rupt, căci fusesem în stare să merg. Dar totuşî simţeam atîta durere! În cele din urmă am implorat-o să nu-mi mai atingă picioarele sau aveam să ţip şi să mor. Mi-a ştesc fruntea cu un prosop. Durerea îmi umpluse trupul de o sudoare rece şi lipicioasă. Mi-a dat să iau trei pastile apoi a plecat şi în curînd s-a întors cu supă fierbinte şi pîine.

Totul părea înceţoşat şi şters. Îmi amintesc că supa era mult mai gustoasă decît cea pe care o primeau de obicei deţinuţii. Am mîncat şi i-am mulţumit, dar am vorbit încet şi cu propoziţii opintite, doar pe jumătate conştient de ce spuneam.

Stăteam aşezat pe pat şi mi-a spus să mă întind din nou. Am făcut-o şi am început să mă gîndesc la ceea ce avea să se întîmple cu mine acum. Nu spusese încă nimic despre picioarele mele. Tot gîndindu-mă la asta, am aţipit.

> Un tren de lux se opri la platforma de încărcare a cărbunelui de la mina noastră. Tata coborî din el îmbrăcat într-o uiformă strălucitoare. Cîţiva soldaţi români îl urmară şi veniseră să mă ia. Mă duseră pînă la tren pe o brancardă. Directorul ieşi din biroul său cu Sirienko. împreună cu cu el erau căpitanul lagărului şi cîţiva dintre paznici. Au cerut însoţitorilor tatălui meu să le spună unde mă duceau şi cu ce drept făceau chestia asta. Soldaţii au pus jos brancarda şi tata a început să explice în româneşte că avea toate drepturile să mă ia acasă pentru că eram fiul său. Aveam să fiu bine îngrijit şi apoi aveam să mă întorc şi să muncesc din nou pentru ei. Privirea din ochii lui Sirienko îmi spunea că m-ar fi lăsat să plec, dar apoi se uită la căpitan. Ştiusem tot timpul că de

acesta depindea decizia finală şi nu de Sirenko.

- Vania, spuse în cele din urmă căpitanul, acest om este pe teritoriu sovietic şi nu poate să ia pe nimeni de aici.

Am spus asta tatei şi el a rămas tăcut pentru cîteva momente, apoi a zis:

- O să ne batem. N-o să ne lăsăm aşa uşor. În definitiv, noi sîntem mai mulţi şi cred că putem să învingem. Trenul o să ne ducă iute de-aici, dar va trebui să începem să tragem chiar acum.

Directorul îl întrerupse:

- Căpitane, poate că ar trebui să-l laşi să plece. Dacă Vania promite că, de îndată ce picioarele sale se vindecă, se întoarce la Mina 28 cred că totul e în regulă.

Căpitanul îl privi gînditor pe director şi pe Sirienko apoi dădu din cap:

- Tovarăşe *golovoi*, dacă îţi asumi responsabilitatea în privinţa asta, atunci e-n regulă.

În timp ce le mulţumeam am văzut un tren venind cu toată viteza către trenul în care sosise tatăl meu. Se ciocniră cu un zgomot cumplit... Fum... soldaţii tatălui meu... soldaţii ruşi... directorul... Sirienko... căpitanul şi tata, îmi apăreau ca prin ceaţă în faţa mea. Am văzut sînge, am auzit ţipete, am simţit pămîntul mişcîndu-se ca la cutremur. Zăpadă... gheaţă... cărbune... poroda... deţinuţi morţi... durere...

Eram pe uncordior zugrăvit în alb, întins pe o brancardă. Mirosea puteric a medicamente. Am înţeles că mă aflam într-un spital. Am văzut trei surori la uşa de la intrare şi am recunoscut înt-una dintre ele pe sora din lagărul nostru. Celelalte două erau nişte rusoaice bătrîne. Se îndreptară către targa mea şi Reghina, sora din lagărul nostru, băgă de seamă că deschisesem ochii. Mi-a zîmbit. După coşmarul pe care-l avusesem era atît de bine să vezi un chip drăguţ şi zîmbitor! Şi totuşi mi se părea atît de nelalocul lui încît am întrebat-o de ce zîmbea.

- Pentru că pentru tine coşmarul s-a termiat, mi-a răspuns. Am ajuns aici cu trenul şi se pare că a fost foarte dureros pentru tine. Toate scuturăturile şi legănăturile astea... ai gemut şi ai scîncit într-una şi chiar ai vorbit în somn cu tatăl tău. Apoi ai vorbit cu Sirenko şi ai ţipat. Dar acum eşti la spital şi cred că te vor îngriji aici. Trebuie să mă reîntorc în lagăr, dar din cînd în cînd o să primim veşti despre tine. Dacă am să pot obţine permisiunea am să trec pe-aici din cînd în cînd. Ai grijă de tine!"

Apoi a spus cîteva cuvinte celorlalte surorilor şi a plecat. Am încercat să mă ridic, şi în cele din urmă, după un zbucium de vreo zece minute, am reuşit s-o fac sprijinidu-mă de un perete. Surorile dispăruseră cu toatele. M-am luptat cu ameţeala şi pînă la urmă m-am ridicat în picioare şi am pornit către uşă.

Chiar atunci uşa fu deschisă de o soră care rămase surprisă să mă vadă stînd în picioare. Mi-a întins mîna şi m-a condus înăuntrul unei camere. Lîngă uşă era o sobă. Toate paturile, cu excepţia a două dintre ele erau ocupate. M-a dus pînă la cel mai apropiat pat liber - al patrulea de la uşă - şi m-am trîtit în el. Avea arcuri tari şi doar o salta subţire, dar îmi părea patul unul sultan. Fiecare bucăţică din trupul meu mă durea. Am zăcut acolo şi m-am odihnit. Eram încă cu hainele pe mine. Ameţit, mi-am amintit că cineva îmi spusese mai înainte să mă dezbrac. După ce mi-am scos hainele le-am înghesuit sub pat şi-am cotinuat să zac în amorţire. Era undeva, la graniţa dintre zi şi noapte. Mai întîi semiîntunericul, apoi întunericul profund m-a înconjurat. Nu puteam să văd nimic altceva în afară de o lumină slabă, undeva pe coridor. Tăcerea era îtreruptă doar de cîte un geamt întîmplător din spre unul dintre celelalte paturi. Am simţit o nevoie puternică de a urina. M-am

ridicat încetişor şi am pornit pe pipăite către luminiţa din coridor. Dintr-odată, realizînd că eram gol, m-am întors înapoi şi, pe pipăite, mi-am tras pantalonii şi galoşii de sub pat. I-am pus pe mine şi mi-am continuat drumul. Am pornit-o în lungul coridorului către uşa de la intrare şi apoi am ieşit afară. Am urinat lîngă un perete. Cînd m-am reîntors în salon am văzut cîteva haine atîrnînd de pereţi lîngă uşă. Aşa cum aveam să descopăr mai tîrziu, aparţineau altor pacienţi.

Nimeni nu părea să fie însărcinat cu îngrijirea noastră. Dacă aş fi văzut o fantomă n-aş fi fost surprins. Băgam de seamă toate lucrurile astea deşi eram atît de ameţit încît chiar şi durerea pe care o simţeam părea la kilometri distaţă. M-am întins din nou. Ameţeala a deveit din ce în ce mai putrnică, pînă cînd mi-am pierdut cunoştinţa.

Cred că m-am trezit a doua zi, aproape de amiază. Primul lucru pe care l-am simţit a fost o durere costantă, surdă, pulsatoare. Provenea din genunchiul şi călcîiul drept şi, în zvîcnete mai slabe, şi din piciorul stîng.

Salonul nostru avea două ferestre dar erau complet îgheţate. Toţi se ghemuiseră sub pături, dar mie temperatura mi se părea plăcută. În salon se aflau cam cincisprezece paturi şi, cu o singură excepţie, toate erau ocupate. Vecinii mei de fiecare parte păreau să doarmă, dar cel care se afla vis-a-vis de mine m-a întrebat cum mă simt. M-a strigat după numele meu rusesc: Vania. Trebuie că am părut surprins pentru că a încercat să-mi explice că un frate de-al lui lucrase cu Sirienko la mină, cu mulţi ani în urmă. Încă se mai vizitau din timp în timp şi aşa auzise el de mine. Cînd venise sora ceva mai devreme, spusese că sunase directorul de la Mina 28 să vadă dacă aveau grijă de mine. Mi-a spus că nu mai avuseseră pînă atunci un deţinut de la Mina 28 în spital.

I-am răspuns că mă simţeam bine, deşi mintea-mi era încă uşor îceţoşată. Brusc a urlat "Maruşca!" - era numele surorii care a şi venit să vadă ce se întîmplase. I-a zis să-mi aducă raţia de pîine. Fata a văzut că mă trezisem şi a venit la mine să afle cum mă simt. I-am spus că mă simţeam bine şi a plecat. S-a întors puţin mai tîrziu cu o femeie mai în vîrstă, care aducea un castron cu supă fierbinte şi două sute de grame de pîine - raţia pentru pacienţi. Sora s-a dus să îngrijească alţi bolnavi, în timp ce eu mîncam. Apoi s-a întors şi mi-a spus:

- Mîine o să fie aici doctorul nostru şi o să-ţi examineze picioarele, dar acum aş vrea să-ţi curăţ rana de pe piept.

Restul după-amiezii a trecut în linişte. În serile lungi, bolnavii stăteau de vorbă. Singura întrerpere era cina: o supă subţire de orz şi ceai îndulcit. Trei becuri luminau salonul. La ora nouă erau stinse. Nu mă gîndeam nici o clipă că aş putea să mă plictisesc, pentru că mă simţeam tare bine să stau pur şi simplu acolo, fără să trebuiască să mă gîndesc la schimbul următor, cînd ar fi trebuit să mă ridic şi să mă duc la lucru. Tot trupul îmi era greu ca plumbul de oboseală şi istovire.

După asta m-am întrebat ce avea să spună doctorul dimineaţa. Durerea aceea surdă, pulsatorie, din picior, continua. Părea ca o infecţie în creştere. Dar era doar începutul unei infecţii, aşa că nu devenise insuportabilă. Pînă una alta puteam să mă odihnesc confortabil şi ziua de mîine putea să se ducă la dracu'.

Toţi cei din salonul nostru trebuiau să se ducă afară ca să se uşureze. La vreo treizeci de metri de intrarea spiralului se afla o latrină. Pe măsură ce picioarele mi se umflau şi durerea se intensifica, am început să măsor timpul după drumurile pe care le făceam afară. Aveam evoie de toată voinţa mea ca să mă stăpîesc şi să îmi înăbuş ţipetele. Trebuia să păşesc cu cei mai înceţi şi mai mărunţi paşi cu putinţă, paşi care cereau cele mai blînde şi economice mişcări posibile.

Cînd, după o jumătate de oră de cea mai oribilă şi dureroasă plimbare, mă întorceam înapoi la pat, mă prăbuşeam cu hainele leoarcă de sudoare rece, cumplit de istovit, înspăimîntat şi obsedat de următoarea ieşire afară la toaletă. Mă ţineam cît puteam de mult.

În primele cîteva zile am vorbit cu cîţiva dintre pacienţii ruşi, dar după asta n-am mai fost

conştient de altceva decît teroarea durerii. Durerea care se tîra mai aproape şi mai aproape pe măsură ce sosea vremea să urinez.

Cam la şase zile după ce am ajuns la spital m-a vizitat Reghina, sora din lagăr, împreună cu Omar. N-am aflat niciodată cum au reuşit să capete permisiunea să vină, dar iată erau acolo şi mă priveau. Veniseră chiar la vremea cînd îmi adunam întreaga putere şi energie ca să mă ridic şi să-mi încep călătoria. Am dat din cap către ei şi am spus că trebuie să ies ca să urinez şi că aveam dureri foarte mari cînd îmi mişcam picioarele. Amîndoi au sărit să mă ajute.

- Nu, nu, am spus, surorile au încercat să m-ajute şi ele. Au cerut să mă sprijin de ele şi am mers încet, dar n-a ajutat la nimic, pentru că tot a trebuit să mişc picioarele.

Omar a zis că o să mă care el. Am spus nu, dar m-a ridicat pur şi simplu în braţe şi a ieşit încet afară. Rusoaicele au intrat în aceea clipă şi au zis ceva despre cît de minunat ar fi fost să-l aibe pe Omar acolo ca îngrijitor, pentru că era atît de puternic. Ajunşi afară, Omar m-a aşezat în picioare şi după ce am urinat m-a adus din nou înăuntru. Reghina vorbea cu cea mai tînără dintre surorile rusoaice. Amîndouă au venit să-mi vadă piciorul drept. Am încercat să-mi suflec patalonii dar erau prea strîmţi. Rusoaica a zis să-i scot şi-o să-mi aducă ea o pereche curată şi de asemenea, o cămaşă curată. A plecat şi i-am cerut lui Omar să-i rupă la cusături pentru că mă stînjenea să mă dezbrac în faţa Reghinei. Omar a făcut asta şi călcîiul piciorului meu drept s-a dovedit mai mare decît piciorul şi foarte roşu.

Rusoaica s-a întors cu o pereche de pantaloni obişnuiţi şi o cămaşă. Mi-a spus că puteam să mă schimb după ce aveau să-mi plece vizitatorii. Apoi mi-a explicat că toaleta din interior îngheţase. Cea de la etaj funcţiona, dar nu aveau loc pentru mine la etaj. Reghina a întrebat-o ce spusese doctorul despre piciorul meu. Sora a zis:

- Doctorul vrea ca infecţia să coacă aşa ca să poată s-o taie, dar acum nu vrea să mă ating de ea. De fapt el vine la micul nostru spital doar la trei sau cinci zile o dată. Trebuie să se ocupe de spitalul mai mare din oraşul alăturat. Sărmanul e teribil de suprasolicitat. Sora mi-a spus că în primăvară, spitalul acesta vechi trebuia să fie reconstruit, să fie la fel de bun, sau chiar mai bun decît fusese înainte de război, apoi o invită pe Reghina să bea ceai cu ea şi eu am intrat în spălătorul de lîngă intrare. Acolo se aflau nişte chiuvete, dar nu era apă curentă, numai două căldări şi amîndouă pline doar pe jumătate. Mai erau atîrnate cîteva prosoape şi o bucată de săpun pe una dintre chiuvete. Am luat nişte apă, m-am dezbrăcat şi m-am spălat. După ce am pus pe mine pantalonii curaţi, m-am dus încetişor către pat şi m-am întins.

În timp ce stăteam acolo, odihnindu-mă, Omar şi Reghina au intrat să-şi ia la revedere. Sora a spus că de îndată ce aveau să-mi taie umflătura de la călcîiul piciorului drept, tot puroiul va ieşi şi n-o să mai mă doară deloc. Acelaşi lucru avea să se-ntîmple şi cu piciorul stîng. Ştiam toate astea dinainte, dar cînd a spus-o Reghina m-a făcut să mă simt mai bine. Omar mi-a strîns mîna şi a spus că dacă o să capete învoire, peste două săptămîni avea să vină să mă viziteze din nou.

- Ai grijă, i-am spus, să nu începi să visezi în timpul lucrului în mină. Vezi ce mi s-a-ntîmplat!

Apoi au plecat. Am rămas din nou singur. Cei mai mulţi dintre pacienţii ruşi, aveau piciorul sau vreun os rupt. Toţi îmi dădeau impresia că erau mulţumiţi că puteau să doarmă, să se odihnească şi să mănîce fră să trebuiască să se scoale devreme şi să meargă la lucru. Îmi adusesem cu mine pantalonii mei căptuşiţi şi pufoaica, ca şi cămaşa de miner şi patalonii, şi le pusesem pe toate sub pat. De cîte ori bătrîna mătura podeaua, îi spuneam să le lase acolo pentru că avau să-mi trebuiască în curînd să mă duc la toaletă. De fapt foloseam doar pantalonii groşi şi pufoaica atunci cînd ieşeam, dar nu vroiam să-mi ia hainele de miner.

Umflătura cotinua să crească. Se întinse pînă la genunchi. Doctorul trecu din nou în timpul

zilei de vizită, să se uite la picioarele mele. Le pipăi nu prea blînd şi apoi spuse surorii:

- Peste cîteva zile, cînd mă întorc, am s-o deschid.

Oricum, pe drum spre ieşire i-a mai spus şi altceva, pentru că o jumătate de oră mai tîrziu s-a întors sigură şi a pus un prosop ud, în care înfăşurase zăpadă, pe călcîiul drept. Asta a mai uşurat pentru un timp durerea arzătoare.

De atunci, în drumurile mele zilnice ca să urinez, aduceam întotdeauna cu mine puţină zăpadă în ştergarul pe care mi-l dăduse sora. Concentrîndu-mă şi stăpînindu-mă cît puteam, nu eram nevoit să ies afară decît o dată pe zi şi o dată în timpul nopţii.

Mai înainte trebuia să ies de două ori în timpul zilei şi o dată noaptea. Beam mai puţină apă la spălător, deşi mă ardea setea. Ştiam că, cu cît beam mai multă, cu atît mai des trebuia să ies afară. Piciorul meu drept devenea din ce în ce mai greu. Nu mai puteam nici să-mi mişc vîrfurile degetelor fără să simt junghiuri dureroase. Piciorul căpătase o nuanţă de un roşu strălucitor, lucios, iar pielea era tot atît de întinsă ca cea a unei tobe. Ca să pot să mă reţin să nu ţip, îmi trebuia atît de mult efort că ueori îmi doream să am un cuţit ca să deschid rana eu însumi şi creştea într-una. Piciorul stîng continua şi el să se umfle dar era pe jumătate cît cel drept.

În timpul serilor lungi, ceilalţi pacienţi pălăvrăgeau între ei şi îşi istoriseau unul altuia tot felul de întîmplări. M-au rugat, de cîteva ori, să mă alătur lor, dar nu puteam, căci picioarele mă dureau prea tare.

Mai erau cîteva zile înaintea Crăciunului şi ningea. Ceilalţi pacienţi se plîngeau că le era frig, în special noaptea. Nu simţeam atît de mult asta pentru că, de cîte ori ieşeam afară trebuia să merg încet şi eram atît de îngheţat cînd terminam încît cînd intram din nou în cameră mi se părea cald şi plăcut. Soba din salon era alimentată ziua şi noaptea de bătrîna care mătura podeaua şi lua farfuriile goale de supă. Tot ea aducea în fiecare zi, în spălător, două găleţi de apă proaspătă.

Condiţiile erau mai bune decît cele din tabără şi cel mai bine dintre toate era faptul că nu existau paznici. Dacă n-aş fi suferit atît, m-aş fi simţit ca într-o vacanţă. Dar suferinţa crescuse într-una pînă la punctul în care începusem să delirez. Acum, drumurile afară durau cel puţin o oră. Odată ajuns afară, ţipam şi blestemam printre lacrimi. Înăuntru, în salon, plîngeam fără lacrimi, printre dinţii încleştaţi. Nu puteam lăsa pe nimeni să mă vadă plîngînd. Plînsul era un semn de slăbiciune.

Serile, durerea era cea mai rea, măcinîndu-mă, arzîndu-mi măruntaiele. Îmi priveam genunchiul drept şi înţelegeam că culoarea lui roşie era mai închisă decît fusese mai înainte. Mă întrebam cum de reuşise să se mărească atît. Părea chiar mai gros decît mijlocul meu. Mă holbam la el fascinat. Mă lua cînd cu frig, cînd cu cald, dar îmi priveam într-una genunchiul. Chiar deasupra încheieturii am văzut ceva, ca o umflătură care creştea, dar nu puteam înţelege ce era. Am privit-o cu mai multă atenţie. Se mărea încetişor dar am crezut că înnebunisem. Fără să vreau, degetul mare a tresărit şi umlfătura s-a crăpat încet. Atunci am mişcat din nou degetul mare şi puroiul s-a revărsat afară. Era galben, cu o nuanţă verde-albăstruie şi mirosea a putreziciune. Apăsarea scăzu, dar eu totuşi continuam să-mi privesc piciorul fără să-mi cred ochilor. Din senin apăru o soră şi aduse un lighean. Îmi aşeză piciorul pe el, aşa că puroiul care ieşea să nu murdărească patul. Mi s-a părut că a curs foarte multă vreme. Încă mai curgea cînd sora a venit şi-a adus un alt lighean şi l-a luat pe primul. Am auzit pe cîţiva plîngîndu-se de miros. Am continuat să privesc şi-mi venea greu să cred că apăsarea din picior şi durerea intensă dispăruseră. Umflătura părea să scadă sub ochii mei. Cîtă uşurare! Apoi şi umflătura de la celălalt picior crăpă, cam la jumătatea distanţei dintre călcîi şi genunchi. Asta se întîmplă la miezul nopţii, după ce sora introdusese nişte vată în deschizătura din piciorul drept şi bandajase totul.

Era mult mai puţin puroi în piciorul stîng decît în cel drept. După ce se opri, sora băgă nişte vată şi în deschizătura asta, apoi plecă.

Am rămas acolo singur toată noaptea, complet golit de energie. Dar în sfîrşit putam din nou să gîndesc limpede.

CAPITOLUL XIV

A doua zi după ce umflătura piciorului crăpase trecu din nou pe-acolo doctorul. Părea să fie mulţumit de starea mea şi se aştepta ca într-o săptămînă tot puroiul să dispară şi picioarele să înceapă să se vindece. În alte trei săptămîni aveam să fiu îndeajuns de sănătos ca să fiu trimis înapoi la Mina 28. Părea foarte optimist. După ce a plecat am pornit-o încetişor către toaletă. Încă mă mai durea cînd mergeam dar era un drum mult mai uşor în comparaţie cu nenumăratele drumuri lente, dureroase, pe care le făcusem pînă atunci. Am urcat pînă la etajul următor. Scările îmi dădură, totuşi, o mulţime de furcă şi adăugară dureri, aşa că de-atunci am ieşit tot afară, ca de obicei.

Şi astfel se scurgeau zilele. Pe partea dinspre interiorul călcîiului drept se deschisese o rană şi din ea izvora puroi, nu mult, dar constant. Rana părea să se mărească din nou, ca şi cum ceva ar fi lărgit-o din interior. Acelaşi lucru se întîmplă la prima rană de la genunchi. După cîteva zile aveam alte două pe picior.

Am început să mă îngrijorez din pricina lor şi a puroiului care izvora într-una din ele. Acelaşi lucru se întîmplase şi la piciorul stîng: alte două răni se deschiseseră acolo. Erau nişte găuri foarte urîte şi continuau să se mărească. Cînd surorile schimbau bandajele băgasem de seamă că aveau feţele nedumerite. Nici ele nu ştiau ce ar fi putut fi.

Peste o zi sau două apăru din nou doctorul şi, cînd îmi văzu picioarele, mormăi, se uită la răni şi-apoi le mirosi. L-am auzit spunînd ceva surorilor despre amputare. Am îngheţat. A plecat spunînd că data viitoare cînd avea să treacă, urma să aducă cu el instrumentele necesare "şi-o să vedem atunci".

Să-mi amputeze picioarele! Trebuia să mă gîndesc iute. Pentru prima dată în decurs de o lună mă gîndeam la evadare. Într-un fel, şansele erau mai bune decît în lagăr. Spitalul era în Ravenki, care avea un depozit uriaş de cărbune. Tot cărbunele din minele înconjurătoare era cărat către vest de-aici. Iarna, trenurile şi depourile nu erau atît de straşnic păzite.

N-am dormit aproape deloc în timpul următoarelor patruzeci şi opt de ore. Am cîntărit şansele unei evadări în mijlocul iernii, fără hrană sau îmbrăcăminte suficientă, faţă cu posibilitatea destul de serioasă de a-mi fi amputate picioarele. Am hotărît să evadez.

Două zile după vizita doctorului, seara tîrziu, cînd toată lumea dormea, m-am dus la spălător, cu toate hainele. Am furat, din hainele de pe peretele de la intrarea salonului, o căciulă şi nişte sfoară, din aceea cu care minerii obişnuiau să-şi înfăşoare obielele şi pantalonii. În spălător mi-am înfăşurat bandajele cît de strîns am putut, dup_ care am luat un prosop, l-am rupt încetişor în jumătate şi mi-am înfăşurat picioarele în cele două bucăţi. Am înfăşurat sfoara în jurul obielelor şi manşetelor pantalonilor. Mi-am pus pantalonii de miner şi i-am înfăşurat şi pe ei cu sfoară. În cele din urmă mi-am pus pantalonii căptuşiţi, cămaşa, pufoaica, căciula şi galoşii şi am ieşit. N-am privit înapoi. Era o noapte cu lună luminoasă. Am trecut încet pe lîngă cele cîteva ferestre slab luminate ale spitalului apoi am iuţit pasul. Am văzut un bătrîn şi l-am întrebat dacă gara era în direcţia în care mergeam. A mormăit:

— Da, strada următoare faci la dreapta, la cîteva minute.

În spatele staţiei era un depou uriaş unde făceau manevre trenurile. Am ochit un tren încărcat cu cărbune. Se vedeau cîţiva ruşi dar erau ocupaţi cu manevra unui tren pe alte şine. Am urcat iute într-unul dintre vagoanele deschise. Aburii încă se mai ridicau din cărbune. Nu ieşise din măruntaiele Donbasului de mai mult de douăzeci şi patru de ore. Mi-am găsit un loc unde cărbunele era ca o

pulbere şi am început să sap o groapă astfel încît să fiu întrucîtva protejat de frig. Trenul se mişcă o vreme înainte şi înapoi, apoi rămase pe loc pentru încă o jumătate de oră. În cele din urmă o porni la drum.

Îmi dădeam seama după stele că mergeam către vest. M-am ghemuit în pufoaica mea cît am putut mai bine şi am început să picotesc ascultînd zgomotul pe care roata aflată sub mine îl făcea de fiecare dată cînd izbea locul unde se întîlneau capetele a două şine. Trenul îşi mări viteza şi aceste clinchete deveniră mai dese, de fiecare dată cînd o roată scotea un astfel de sunet mă aflam la o lungime de şină mai departe de Mina 28 şi de spital. Era singura cale de-a scăpa din Donbas. Era ceea ce hotărîsem un an în urmă. Cea mai mare problemă a mea era că nu aveam cu mine nici măcar o felie de pîine. Ştiam că pînă la urmă trebuia să găsesc o cale de a-mi face rost de mîncare atunci cînd trenul urma să se oprească pentru aprovizionare cu apă. Oricum, vroiam să fiu cel puţin la distanţă de o zi de Donbas înainte de-a încerca ceva. Mă gîndeam că la vremea aceea nu mai aveau să se afle lagăre de deţinuţi primprejur. Oricum, nimeni nu s-ar fi gîndit că un deţinut ar fi încercat să scape în timpul iernii. Aveam să găsesc o cale de-a face rost de mîncare. Trebuia, căci acum nu mă mai puteam întoarce. Durerea din piciorul drept era uşoară, iar cel stîng nu mă mai durea practic deloc.

Mi-am îngăduit un lux rar: m-am gîndit la mama. I-am vorbit şi i-am spus: "Mă întorc acasă, mă apropii de tine cu fiecare clipă!" M-am uitat la cer. Milioanele de stele erau la fel de tari şi strălucitoare ca diamantele. Din cînd în cînd cîte un deal de *poroda* se iţea din pătura albă care-l înconjura şi răspîndea valuri de aer cald.

Mă simţeam foarte rău şi-mi era de două ori mai frig decît îmi fusese în lagăr. În timp ce tremuram, mă gîndeam că nu mai exista vreun loc cald pe pămînt. Dar cel puţin frigul întrecea foamea pe care o simţeam. Din fericire aveam căciula rusească pe care-o furasem şi-i legasem clapele peste obraji ca să îmi apere bine faţa.

Era probabil în jurul prînzului cînd trenul îşi încetini viteza. Am privit în jurul meu, dar n-am văzut nici un oraş sau sat. Doar un turn de apă şi, în apropierea lui, o baracă. Nu se vedea nimeni cît cuprindeai cu privirea, doar dintr-un coş subţire ieşea fum. Dintr-o dată am ştiut pur şi simplu c-am să găsesc ceva de mîncare în baracă, dacă încercam. Ştiam, pur şi simplu!

Trenul a încetinit şi în cele din urmă s-a oprit sub turnul de apă. M-am rostogolit pînă la marginea vagonului şi m-am lăsat să cad în zăpadă. Cînd am ajuns pe pămînt mi-au cedat picioarele. Circulaţia sîngelui se oprise complet sau aşa se părea. Am rămas acolo în zăpadă, zăcînd pe spate. Mi-am mişcat cîte puţin picioarele pînă cînd s-au supus din nou, apoi am pornit către baracă. M-am uitat înăuntru printr-o fereastră mică şi n-am văzut pe nimeni. Am bătut la uşă şi n-am primit nici un răspuns. Am încercat clanţa. Era deschis. Am intrat şi-am început imediat să caut mîncare. Am găsit o jumătate de pîine şi o oală plină cu caşa rece. Soba cu cărbuni era încinsă la roşu. În timp mă învăluia primul val de căldură de la sobă, am simţit brusc dorinţa de a mă strecura în ea, atît de caldă şi primitoare părea. Am înghiţit kaşa, am pus pîinea într-o bucată de ziar *Pravda* pe care l-am găsit prin jur şi-am plecat. Ştiam vagonul din care coborîsem şi m-am urcat înapoi în el. M-am aşezat în gaura mea şi am început să devorez pîinea. Fusesem norocos. Uşa barăcii ar fi putut fi încuiată sau ar fi putut fi muncitorii acolo.

Cam zece minute mai tîrziu trenul porni din nou. După ce am isprăvit pîinea, mi-a fost sete şi-am mîncat nişte zăpadă curată de pe muchia vagonului. Mi-am aruncat ochii pe bucata de *Pravda* în care înfăşurasem pîinea. Nu puteam să citesc prea bine din cauza mişcărilor trenului, dar am văzut ceva despre sectoarele sovietic şi american al Germaniei şi jos, în colţul ziarului, un mic titlu despre România comunistă. Asta mi-a dat de gîndit. Unde evadam eu? Dacă România era sub regim

comunist, şi-mi cunoşteau numele şi locul naşterii şi că evadasem din Rusia, atunci puteam fi din nou arestat şi adus drept la Mina 28.

Dacă eram norocos aveam să pot găsi ceva de mîncare în ziua următoare, la fel cum reuşisem astăzi, dar era puţin probabil. Într-o zi sau două trenul avea să treacă uriaşul Nipru şi după asta trebuia să hotărăsc dacă să iau un tren care se ducea către sud-vest, către graniţa românească sau unul mergînd către nord-vest către Polonia şi de acolo în Germania.

Cu luni în urmă, Omar şi cu mine auzisem cîţiva ruşi vorbind despre o Germanie divizată, dar nu dădusem prea multă atenţie. Acum trebuia să mă gîndesc la asta serios. Conservele pe care le văzusem în trecut, cu eticheta: *Carne de porc, U.S.A.*, păreau ca venite dintr-un basm. Dacă America avea atît de multă hrană încît puteau trimite mii de cutii de conserve în Donbas, cum ar fi, mă întrebam, traiul într-o astfel de ţară? Deşi îmi doream foarte tare să-mi văd mama, tatăl, casa, am hotărît imediat că nu puteam să-mi asum riscul de a fi arestat din nou. Cînd mă gîndeam la cei doi ani şi jumătate pe care-i lăsam în urmă, ştiam că aş fi putut să plec oriunde, atîta vreme cît era departe de braţul lung al secerii. Am hotărit să încerc în Polonia şi apoi în Germania, unde aş fi putut pătrunde în sectorul american.

Nu mai era atît de frig, deşi vîntul era încă puternic. Fulgii de zăpadă începură să danseze din cerul cenuşiu şi am aţipit din nou, cufundîndu-mă într-un fel de somnolenţă tulbure.

Cînd am ieşit din ea, am realizat că trenul nu se mai mişca. N-aş fi putut să-mi dau seama dacă era dimineaţa sau seara. Eram acoperit de zăpadă. Picioarele îmi erau complet ţepene şi mi-a trebuit un timp pînă cînd am putut să mă mişc din nou. Am ieşit din gaura mea, rostogolindu-mă pînă la marginea vagonului şi m-am lăsat să cad pe pămînt. Se lumina, aşa că trebuia să fie dimineaţă. Frigul nu mă stînjenea atît de tare şi asta m-a alarmat. Eram pe cale să mor îngheţat.

Se vedeau cîteva barăci din ale căror coşuri se înălţa fum şi nu departe în spatele lor, un c_tun. M-am ridicat de jos şi am pornit împleticit către barăci. Cea de-a doua părea atelierul unui fierar pentru că am văzut cleşti, ciocane şi o roabă imediat lîngă intrare. Uşa era închisă dar nu încuiată şi am intrat imediat. Era o fierărie, aşa cum îmi închipuisem. Soba era încinsă _i m-am dus drept spre ea uitînd de tot _i de toate. Ce desf_tare s_ sim_i din nou c_ldura! Dup_ un timp m-am întins pe podea _i am adormit.

CAPITOLUL XV

Cînd m-am trezit, deasupra mea erau aplecaţi doi ruşi. Din privirile întrebătoare de pe chipurile lor am înţeles că aşteptau să le explic cine eram şi ce făceam acolo. M-am ridicat şi-am început să mă întreb ce-ar fi trebuit să le spun. Cea mai bună solu_ie pe care-o aveam era să le stîrnesc mila. Am început să le istorisesc că eram român şi fusesem un foarte bun muncitor în Donbas, dar o prăbuşire în mină îmi rănise picioarele, iar doctorii, în loc să mi le salveze, aveau de gînd să mi le amputeze. Am spus că dacă cineva de vîrsta mea îşi pierdea picioarele, devenea un muncitor foarte prost şi hotărîsem să mi le salvez singur.

S-au gîndit la povestea asta un timp şi-apoi au vrut să-mi vadă picioarele. Mi-am dezlegat pantalonii de miner şi-apoi pe cei albi, de la spital, şi-am început să desfăşor bandajele. În timp ce făceam asta, am uitat că picioarele mele trebuiau să arate teribil. Priveliştea bandajelor îmbibate de puroi era de neînchipuit şi mirosul era respingător. Mie nu-mi mirosea prea rău pentru că mă obişnuisem, dar lor... S-au uitat la mine şi n-am văzut altceva decît milă în ochii lor. Unul dintre ei a plecat şi s-a întors cu nişte cîrpe curate, spunînd:

— Uite, ia-le pe-astea şi înfăşoară-ţi picioarele!

Apoi celălalt a spus:

— Dacă vrei, putem să-ţi dăm nişte mîncare şi vreo două zile poţi să stai aici, dar nu mai mult de atît. În timpul ăsta poţi uşor să prinzi alt tren care merge spre Vest. N-avem alt loc de odihnă pentru

tine în afară de fierărie. Poţi să stai aici, dar nu trebuie să vorbeşti cu nimeni sau poliţia şi autorităţile or să afle că te-am ajutat.

Fierăria îmi părea un hotel de lux. Toată viaţa mea am să-mi doresc să pot cumva, într-o zi, să fiu în stare să răsplătesc ajutorul dat de ace_ti oameni binevoitori. Ştiu că aveau puţină hrană, dar mi-au dat cîteva farfurii dintr-o minunată supă fierbinte şi nişte mămăligă.

Mi-am spălat bandajele şi le-am uscat pe focul care nu înceta să ardă. N-am părăsit vatra nici o clipă şi totuşi nu mă puteam opri din tremurat. Am descoperit că eram doar la cîteva ore de Nipru. Asta m-a făcut să mă simt mai bine. În ritmul ăsta putam s-ajung în Germania de Vest în trei săptămîni. A doua zi am prins un tren. Fierarul mi-a spus că era foarte sigur că mergea spre Nord-Vest. M-a sfătuit să-l aştept pe următorul, care se îndrepta către Sud-Vest, către graniţa românească, dar am decis să nu fac asta. Mă hotărîsem deja să nu m-apropii de casă. Nu era uşor, dar trebuia făcut.

Am găsit un vagon, dar mi-a fost mult mai greu să mă îngrop în cărbune pentru că era deja pe jumătate îngheţat. Totuşi, am reuşit cumva şi în curînd trenul porni la drum către Vest, din ce în ce mai departe de Donbas.

Ziua pe care-o petrecusem ghemuit lîngă soba încinsă, din fierărie, mă mai întărise, dar o altă zi şi noapte în tren şi aveam din nou să ating punctul în care durerea din picioare avea să scadă din pricina temperaturii cumplit de scăzute. Asta era primejdia. Trebuia atunci să cobor din tren sau amorţeala dată de frig avea să-mi producă somnolenţă şi-aveam să mor îngheţat.

Am început să mă întreb cum aş putea găsi un doctor - ba chiar mai mult, dacă avea să fie în stare să-mi vindece din nou picioarele, pentru că rănile erau acum de un verde întunecat şi se măreau într-una. Chiar dacă reuşeam să scap, s-ar fi putut să fie nevoie să-mi amputeze picioarele. Frigul mă golea de puteri. Nu-mi mai rămăsese altceva decît dorinţa aprigă, inexorabilă, de a scăpa cu amîndouă picioarele înc_ ata_ate trupului meu. Timpul trecea. Roţile trenului se rostogoleau pe şine. Se întunecă şi mai mult. M-am luptat să mă ridic puţin. Uriaşul rîu Nipru se întindea în faţa trenului care prindea viteză. De ambele părţi ale podului se vedeau căsuţe luminate. A_a cum st_team ridicat aveam cu siguranţă să fiu văzut de paznicii podului, aşa că m-am ghemuit înapoi în groapa mea. Cîteva clipe mai tîrziu am înţeles că treceam rîul, după ecoul pe care-l făcea trenul. Donbasul era acum departe, în urma mea. Chiar lîngă pod se găsea un oraş şi un depou. Cînd trenul a încetinit, am aruncat o privire din ascunzătoarea mea. Era un depou foarte agitat. Muncitori feroviari alergau de colo-colo, ca nebunii. Am hotărît că, dacă trenul rămînea acolo pînă avea să se întunece, aveam să părăsesc vagonul, dar după cîteva minute trenul porni din nou şi nu-mi mai rămînea altceva decît să sper că se va opri înainte ca să mor îngheţat.

Din cînd în cînd mă tortura gîndul că nu ştiam sigur dacă trenul în care eram se îndrepta către Polonia. Putea foarte bine să se întoarcă şi să se ducă spre oraşele aflate spre Nord. Aveau nevoie de cărbune, la fel de mult ca şi teritoriul ocupat de ruşi.

Dar stelele îmi pomiteau că mă îndreptam totuşi spre Nord-Vest.Mi-era frică să aţipesc. Aş fi putut să nu mă mai trezesc niciodată. Se întunecase de mult timp. Trenul trebuia neapărat să se oprească. Simţeam că nu mai aveam prea multă viaţă în mine. A început din nou să ningă. Nu mai străluceau stelele şi nici luna, doar vîntul îngheţat care mă şfichiuia şi fulgii de zăpadă care se răsuceau în aer. Mă luptam într-una cu amorţeala plăcută a îngheţului. Părea că nu mai sim_eam nici un fel de durere. Mi-am ridicat mîna din pufoaică, sperînd ca vîntul îngheţat care o lovea să mă trezească; dar f_ceam prea mult efort ca s-o ţin ridicată aşa că am tras-o din nou în braţul pufoaicei, ca s-o păstrez cît mai caldă cu putinţă. Am început să număr ca să mă _in treaz: *odin, dva, tri, cetîrîi, piat*... Am numărat şi-am tot numărat, şi-am pierdut şirul numerelor.

Trebuie că am aţipit în plăcuta răceală. Am tresărit brusc şi m-am trezit, sim_ind că trenul se oprise. Am încercat să ies din ascunzătoare, dar eram prea înţepenit. Am văzut cîteva barăci. Întunericul lăsa treptat loc luminii zilei. Călătorisem probabil întreaga noapte.

Trenul se puse în mişcare. Dacă nu coboram acum, peste cîteva ceasuri eram un cadavru îngheţat. Aşa că, pe jumătate rostogolindu-mă, pe jumătate sărind, am ie_it din vagon, şi am aterizat pe o grămadă de zăpadă.

Am zăcut acolo fără să mă mişc. Zgomotul trenului se auzi din ce în ce mai slab pînă cînd dispăru cu totul. Cînd mi-am ridicat capul, primul lucru pe care l-am văzut a fost fumul ce se ridica dintr-un horn. Ca să mă ridic în picioare a fost nevoie de un efort deosebit. M-am clătinat ca un beţiv către baracă. Cînd m-am apropiat de uşă, aceasta s-a deschis şi a ieşit un bătrîn; m-a văzut, s-a oprit, s-a tras de barbă şi-a strigat către cineva din baracă:

— Andrei, vino aici!

Andrei, un alt bătrîn, a ieşit şi, cînd m-a văzut, m-a întrebat:

— Ce-i asta? Cine eşti?

Începusem să gîndesc iute. Am hotărît că cel mai bun lucru pe care puteam să-l fac este să le spun adevărul aşa cum o făcusem şi la fierărie.

— O să vă spun totul, dar sînt aproape îngheţat. Lăsaţi-mă să intru.

Andrei a încuviinţat din cap şi am intrat. Soba fierbinte făcea cărbunele din Donbas să pară o minunăţie. Le-am spus povestea mea. Au fost de acord să mă lase să stau cîteva zile.

În timpul zilei lucrau la calea ferată ca instalatori de şine. Piotr, bărbatul care ieşise primul, mi-a spus că ar vrea să fac ceva entru el, cît timp ei erau la lucru.

- E întuneric cînd plecăm, şi întuneric cînd ne întoarcem, a spus. Ochii mei au slăbit şi, cu lampa noastră, nu pot vedea prea bine.

Apoi mi-a arătat o pufoaică destul de nouă, cu o ruptură mare în spate.

— Eşti tînăr şi ai ochi buni. Cît timp te odihneşti aici, poate că poţi să mi-o coşi.

Părea de necrezut! Nu cu mult timp în urmă mă temeam că o să mor îngheţat şi acum mi se oferea pentru cîteva zile g_zduire într-o baracă încălzită... dacă aş fi cîrpit cîte ceva. Pentru un timp mi-am uitat chiar şi picioarele. Au încălzit nişte supă şi mi-au oferit o farfurie. Au mîncat fiecare cîte una. Aveau o zi lungă de lucru înaintea lor şi au plecat. Înainte de a pleca mi-au arătat nişte cartofi şi mi-au spus să curăţ jumătate din ei. Către seară trebuia să-i tai şi să-i pun la fiert.

După ce au plecat ruşii am văzut nişte săpun şi, lîngă uşă, un lighean pentru spălat. Am umplut o oală mare cu zăpadă de-afară şi am pus-o pe soba fierbinte. Am început să-mi desfăşor bandajele de pe picioare. Dreptul, mai întîi. Deîndată începu să mă doară. În timp ce desfăceam bandajele din jurul călcîiului, am văzut în bandaj cîţiva păduchi. Păreau leneşi, sătui şi mulţumiţi. Probabil că îi luasem din fierărie. Spre mirarea mea, c_ci nu simţisem nici un fel de înţepătură pîn_ atunci. I-am adunat şi i-am lăsat să cadă pe capacul de fier încins al sobei. Au plesnit. Înainte de a mai face altceva, mi-am spălat picioarele şi apa caldă mi-a făcut bine la răni, dar, deîndată ce am dat cu săpun, au început să mă usture. M-am curăţat picioarele cît de bine am putut, fără s_ le mai s_punesc, am spălat bandajele şi le-am agăţat pe o sfoară deasupra sobei, unde aveau să se usuce foarte repede. Apoi am stat pur şi simplu în faţa focului, bucurîndu-mă de căldură. A venit la rînd pufoaica ruptă a lui Piotr. Am cusut-o cît de bine am putut şi cînd am terminat mi-am înfăşurat din nou bandajele, acum uscate, în jurul picioarelor, dup_ care am a_ternut o pătură în faţa sobei şi m-am întins pe ea. Am adormit şi m-am trezit abia cînd începuse să se întunece.

Pe sobă se afla o oală acoperită, cu nişte ceai negru şi mi-am turnat puţin. Părea foarte tare, deşi era îndulcit cu miere. Nu mi-am îngăduit să mă gîndesc la mîncare, căci îmi era teamă că pînă la întoarcerea celor doi bătrîni n-avea s_ mai rămîn_ nici un pic. Aveau un sac pe jumătate plin cu cartofi

mari şi-am văzut nişte orz din care probabil că făceau supă sau *kaşa*. Într-un butoi mic p_strau nişte carne sărată de porc.   O, da, era mîncare destulă în jur, dar nu puteam să le în_el încrederea. Îmi spuseseră să nu ies din casă pentru că-n apropiere era un sat şi aş fi putut fi văzut. Mă simţeam uşurat, pentru că, dacă pînă atunci nu se-ntorseseră cu gardienii nu aveau, desigur, intenţia s-o facă.

Cartofii clocoteau cînd cei doi s-au întors. Amîndoi înjurau dar cînd au intrat în baracă s-au oprit şi-au privit în jur. Făcusem, de asemenea, un pic de curăţenie. Au zîmbit şi-au mormăit aprobator. Piotr a luat pufoaica în mîini şi a cercetat cusătura mea.

— Bine făcut, a spus.

Apoi Andrei a început să pregătească supa. A pus în ea nişte sare _i carne sărată şi s-a dovedit a fi într-adevăr o supă minunată. Am mîncat fiecare cîte două farfurii pline şi apoi mi-au dat mie restul. După cină mi-au cerut să le arăt picioarele şi am făcut-o.

— Mai am puţină vodkă rămasă, a spus Piotr. Dacă vrei, poţi s-o foloseşti.

— Nu mi-ar face prea bine la picioare, am spus. Şi pe lîngă asta mi-ar face mie mai mult rău. Trebuie să cap_t cît de curînd ajutor medical, sau am să le pierd.

Era un subiect neplăcut. După aceea, m-au rugat să le istorisesc despre mină, despre lagăr şi despre casă. Piotr mi-a spus că soţia lui îl părăsise cînd el se înapoiase din război, rănit, dar una peste alta, aceşti doi bătrîni păreau să fie destul de mulţumiţi, şi, punînd la socoteală că frontul trecuse de cîteva ori peste zona asta, erau relativ îndestulaţi comparabil cu oamenii din Donbas.

Am aflat că Kievul era deja departe în urma mea, ceea ce însemna că după încă o zi pe tren aveam să ajung în Polonia sau măcar la frontieră. Asta era o ştire încurajatoare. Am vrut să rămîn în baracă măcar o săptămînă. Dar probabil că ar fi fost prea periculos.

M-au întrebat dacă mi-ar fi destul de comod să dorm pe doi saci goi de cartofi pe care-i aveau, acoperit cu o pătură. Le-am răspuns că ar fi minunat. Apoi Piotr a umplut soba pîn_ sus cu cărbune, a stins lumina şi s-a culcat. Am pus sacii în faţa sobei şi m-am acoperit cu pătura. Am spus noapte bună şi la puţin timp după asta, cei doi au adormit. Unul dintre ei sforăia încetişor. Doi bătrîni grozavi.

Cînd m-am trezit nu ştiam cît era ceasul pentru că era întuneric peste tot, cu excepţia locului din jurul sobei unde plita era încinsă la roşu. Tavanul reflecta căldura şi eu transpiram. M-am întors cu spatele către sobă, astfel încît să acumuleze cît mai multă căldură cu putinţă şi am căzut din nou ca într-un le_in adînc. Nimic nu e mai odihnitor şi nu întremează mai bine ca un somn adînc, fără vise.

Am auzit un trosnet şi mi-am deschis ochii. Piotr mai punea cărbune peste cel care încă mai strălucea.

— Bună dimineaţa, mi-a spus. Ce-ţi fac azi picioarele? Ai dormit bine?

— Am dormit foarte bine şi picioarele nu mă dor deloc.

— Vania, am să-ţi las această jumătate de sac de seminţe de floarea soarelui. Prăjeşte-le pîn_ ne întoarcem noi şi mai fierbe nişte cartofi! La noapte cred că or să oprească aici două trenuri. Amîndouă se îndreaptă spre Vest. Ar trebui să prinzi unul dintre ele pentru că, mîine, şeful nostru de echipă are să treacă pe-aici cu raţiile noastre. N-ar fi bine să te găsească aici!

Apoi mi-au dat nişte pîine şi am băut cu toţii din ceaiul îndulcit pe care Piotr l-a făcut înainte de plecare.

Am privit afară printr-un geam cu sticla îngălbenită şi afumată şi m-am cutremurat. Afară bătea vîntul şi st_tea s_ viscolease_. Cum ar fi noaptea pe o grămadă de cărbune sub cerul liber? Trebuia totuşi s-o fac. Trebuia să mai rezist încă o zi şi-o noapte. Cu gîndurile astea am adormit. Dar visuri, visuri violente despre lagăr, despre mina întunecată, şi despre turnul înv_luit de vîrtejurile unui viscol, m-au trezit din nou.

Mă descurcasem destul de bine. Eram aproape de reuşită, ceea ce părea cu neputinţă chiar şi ruşilor, care erau obişnuiţi cu iernile lor. Ştiam că dacă aveam să reuşesc să mă urc în noaptea aceea într-unul dintre trenuri, ajungeam la graniţă. Cînd cei doi bărbaţi s-au întors Andrei a spus:

— Avem veşti bune pentru tine! La noapte, la ora unsprezece, o să oprească un tren aici şi se îndreaptă către Brest-Litovsk, la fontieră. Ai face bine să mănînci şi să te-ncălzeşti, căci e o călătorie lungă. Piotr şi cu mine nu putem să înţelegem cum ai ajuns din Donbas pînă aici într-un vagon deschis. Trebuie să fi foarte tare!

Apoi a fost rîndul lui Piotr:

— Hai să facem o supă bună! Trebuie să mănînci bine ca să ai putere!

Mă simţeam foarte impresionat de grija acestor doi străini pentru mine. În ultimii doi ani învăţasem că, cu cît erau mai aprige nevoile de autoconservare, cu atît mai mult te apropii de natură. În condiţii extreme convenienţele dispar. Eram sigur că dacă autorităţile descopereau că Piotr şi Andrei mă ascunseseră şi mă hrăniseră, pedeapsa n-avea să fie îngăduitoare. Şi totuşi ei au riscat pentru că au simţit şi au văzut şi au înţeles.

Piotr avea un ceas vechi pe care l-a scos din buzunar şi l-a pus pe masă. Într-o oră era gata o supă minunată, groasă. Am mîncat ca un lord. Fiecare dintre ei au mîncat cîte o farfurie şi au insistat ca eu să mănînc restul. Mi-am pus de patru ori. Înainte de plecare, Andrei mi-a dat un săculeţ cu seminţe de floarea soarelui şi mi-a spus că trenul ar trebui să fie prin preajmă. Cîteva minute mai tîrziu am ajuns şi am auzit locomotiva apropiindu-se. Piotr m-a sfatuit să mă orientez după turnul care aproviziona locomotiva cu apă. Mi-au urat amîndoi noroc şi Piotr a spus:

— Domnul fie cu tine!

Le-am strîns mîinile şi am ieşit, pornind în direcţia turnului - care nu se afla prea departe. Trenul a trecut pe lîngă mine şi eu am continuat să merg orientîndu-mă după lumina de pe turn. Era un tren lung. Ultimul vagon nu mă depăşise încă. Locomotiva a oprit sub turn iar eu m-am îndreptat către vagoanele descoperite, pline cu cărbune. Am descoperit unul în care cărbunele nu era alcătuit din bucăţi prea mari şi m-am îngropat în el. Nu mi-a fost atît de greu s-o fac, aşa cum îmi fusese prima dată. Nu mult după asta pornisem din nou la drum.

CAPITOLUL XVI

Mă întărisem sufleteşt într-atît pentru greutăţile unei astfel de călătorii încît am fost uşurat să descopăr că nu era atît de dură. Nu era la fel de confortabil ca în baracă dar nu era atît de rău cum îmi aminteam de cel_lalt drum.

Trenul a mai avut o scurtă oprire spre dimineaţă dar a pornit din nou, imediat. Abia se luminase şi am văzut că lăsam în urma noastră un oraş destul de mare. Ţinutul din jur părea destul de dens populat. Ori de cîte ori îmi ridicam capul, ceea ce nu făceam prea des, vedeam satele în spatele nostru dispărînd sau apărînd în depărtare. Nu mă uitam prea des, c_ci vîntul rece mă izbea în faţă şi făcea să-mi fie mai frig decît îmi era deja.

Tîrziu, după amiază, cînd lumina zilei începu să pălească, mi-am ridicat din nou capul şi-am văzut ivindu-se un oraş mare. _tiam că trebuie să fie Brest-Litovsk.

M-am ghemuit în cărbune cît de adînc am putut. Mă simţeam ca un struţ care-şi îngroapă capul în nisip ca să nu-l vadă vînătorul - după cum îşi închipuie el. Oricum, nu vroiam să fiu văzut şi nu vroiam să văd. Am realizat cît de departe ajunsesem şi cît de multe reuşisem să împlinesc şi eram mîndru de mine.

Următorul hop îl reprezenta trecerea graniţei fără a fi prins. Încet, trenul începu să-şi domolească viteza pînă cînd, în cele din urmă, se opri de tot; dar, după un minut şi ceva, porni din nou. Probabil că trebuiau să aştepte schimbarea vreunui macaz. Continuă să alunece pe şine încetişor pentru încă zece

minute şi apoi se opri definitiv. Am rămas tăcut unde eram şi am aşteptat să văd dacă o să pornească din nou. Dar nu se mai mişc_.

Era aproape întuneric. Am mai aşteptat încă o jumătate de oră şi-am încercat să cobor. Nu vedeam prea mult: nişte trenuri şi-un depou imens. Am părăsit vagonul de marfă şi-am început să păşesc în lungul trenului. Mergeam din ce în ce mai repede. Încet-încet sîngele mi se puse în mişcare şi alungă amorţeala din oase.

Pe partea dreaptă a depoului, întinzîndu-se către oraş, am văzut nişte case. Dar şi pe stînga erau vreo cîteva. Am mers mai întîi în direcţia aceea, sperînd să găsesc pe cineva în care aş fi putut avea încredere. Pe măsură ce mă apropiam de case am băgat de seamă că în jurul lor se aflau cîţiva copaci şi că pămîntul cobora uşor într-un fel de viroagă. Zăpada ajungea în unele locuri, pînă la brîu, dar cărarea bine bătătorită pe care o urmam m-a purtat pe lîngă primele cîteva case şi s-a îndreptat către vale. Aproape de poalele dealului se afla o casă izolat_ cu o singură fereastră luminată. Am hotărît să-mi încerc norocul.

Am mers pînă la uşă şi am bătut încetişor. Ciocănitului meu i s-a răspuns de către o voce aspră, care nu vorbea ruseşte ci poloneză. Am răspuns în ruseşte:

— Vă rog, lăsaţi-mă înăuntru, sînt român!

Am auzit un foşnet puternic şi uşa s-a deschis. În cadrul ei a apărut un bărbat chel, cam de cincizeci de ani. Mi-a făcut semn să intru şi-a închis uşa.

Încăperea era foarte călduroasă şi luminată doar de un singur bec electric. M-a întrebat:

— Cum dracu' ai evadat pe vremea asta?

- De unde şti_i că am evadat?

A mormăit:

— Singurii oameni din oraşul ăsta care ar veni să ceară adăpost sînt cei care au evadat din Rusia. Dar numai unul singur, acum doi ani, a încercat iarna. A murit în casa unui lucrător pe care-l ştiu şi care i-a dat adăpost.   Fii sigur c_ aş preda autorităţilor un prizonier german, dar pe cineva ca tine am să-l ajut. Te rog, spune-mi de unde eşti şi cum s-a întîmplat de-ai ajuns prizonier la ruşi.

L-am întrerupt şi l-am întrebat:

— Acum nu sînt în Rusia? Brest-Litovskul nu e parte a Uniunii Sovietice?

— Nu, mi-a r_spuns. Eşti în Polonia. Dar ruşii fac ce vor aici, aşa că continuă-ţi povestea.

Am început să-i istorisesc tot ce mi se întîmplase. În timp ce vorbeam a pus o oală pe sobă, amestecînd de cîteva ori, aşa ca ceea ce era înăuntru să nu se ardă. Cînd am adus vorba că n-aş fi crezut că-i cu putinţă să supravieţuiesc într-un vagon deschis, şi-a făcut cruce şi-a zis:

— Dacă te-a ajutat Dumnezeu şi-ai fost îndeajuns de puternic şi de tare ca să scapi cu viaţă dintr-o astfel de călătorie, este voia Domnului ca să reuşeşti pînă la urmă.

Era evident un om foarte religios. M-a chemat să m_ a_ez la masa lui negeluită, şi a pus în faţa mea o farfurie, o lingură şi oala de pe sobă.

— Mănîncă, a spus, mănîncă tot, pentru că mîine am să mai găsesc doi iepuri în capcane şi-am să-i pregătesc.

Mi-a explicat că, chiar şi în lunile de iarnă, prindea doi sau trei iepuri în fiecare săptămînă. Ruseasca pe care o vorbea era complet diferită de dialectul pe care-l foloseam în Donbas şi asta împreună cu accentul polonez făcea vorbirea lui să sune ciudat pentru mine, dar nu-mi crea probleme ca să-l înţeleg. Mi-a spus că numele lui era Stanislaus.

După ce am sfîrşit de mîncat, mi-a dat de băut *cvas*, care este o băutură cafenie, u_or alcolizat_. Are un gust amărui de iarbă. Apoi mi-a cerut să-mi scot bandajele de pe picioare şi să-i arăt rănile. De mult nu m_ mai impresiona priveliştea bandajelor îmbibate în puroi. Nici el nu a fost prea şocat cînd le-

a văzut. Fără să spună un cuvînt a pus nişte apă la înc_lzit. Mi-am spălat rănile şi apoi bandajele. Mai erau nişte păduchi în răni, dar nu-i simţisem.

După ce bandajele s-au uscat mi le-am înf__urat din nou pe picioare şi, întorcîndu-mă către el, i-am spus:

— Stanislaus, cum pot să-ţi mulţumesc pentru ajutor?

N-a băgat în seamă întrebarea.

— Problemele tale au rămas în urmă. N-are să-ţi fie prea greu să ieşi din depoul nostru. Trebuie deja să fi aflat că, de aici, distanţa dintre şine se schimbă, de la dimensiunile din Răsărit către unele mai mici, europene. Într-o jumătate de zi ai să fi în Varşovia. Şi la zece sau cincisprezece ore după asta ai să ajungi în sectorul sovietic al Germaniei. Trebuie să ai multă grijă. Dar, fiindcă ai ajuns pînă aici, o să-ţi reuşească şi restul evadării.

Dimineaţă, cînd m-am trezit, Stanislaus umplea soba cu cărbune. Am vrut de îndată să mă ridic şi să-l ajut, dar am descoperit cu surprindere că picioarele-mi erau ţepene şi dureroase. Surpriza s-a transformat în teamă. Ce dracu' s-ar fi putut întîmpla cu ele? M-am forţat să mă mişc, în ciuda durerii. După ce m-am ridicat în picioare şi mi-am strîns pătura, înţepeneala a dispărut şi vechea durere familiară reveni.

După ce Stanislaus a plecat la lucru, am observat pe celălalt perete o veche hartă a Europei. M-am uitat la ea şi privirile mi s-au oprit pe Braşov, România. Am simţit lacrimile umplîndu-mi ochii. Ştiam că nu avea să existe o întoarcere acasă, dar îmi era cumplit de greu să mă gîndesc la asta. De-acum înainte aveam să fiu un străin oriunde mă duceam. Mă simţeam atît de trist, încît m-am întins pe pat şi-am evadat în somn.

M-a trezit Stanislau. Nu-l auzisem intrînd. M-a scuturat delicat de umăr şi, cînd mi-am deschis ochii se uita la mine. Era aproape noapte. Dormisem întreaga zi. Odihna îmi reîmprospătase întrucîtva puterile.

Stanislaus jupuia un iepure şi un altul zăcea pe podea. Spusese că avea să prindă doi şi aşa se şi întîmplase. Am stat de vorbă despre trenuri. Îmi spuse că, dacă-aş fi putut să mă urc pe un tren ce se-ndrepta către sectorul sovietic al Germanie, aş fi putut ajunge acolo într-o zi. Am hotărît să încerc imediat după cină. Stanislau s-a hot_rît să mă-nsoţască pînă la depou. Nimeni n-avea să devină bănuitor dacă el ar fi cerut o informaţie.

În curînd iepurii fură gata. Aveau un gust atît de bun că i-am mîncat pe amîndoi. Stanislaus s-a rugat şî şi-a făcut cruce înainte să mănînce. A spus că de obicei nu mînca prea mult, dar văzînd pofta mea de mîncare i s-a făcut şi lui foame. După ce am terminat masa a zis:

— Vania, dacă aveam ceva pîine, ţi-aş fi dat-o pentru drum!

I-am mulţumit pentru tot ce făcuse deja şi am adaugat:

— S_ să te răsplătească Dumnezeu!

Cuvintele părură să-i fac_ pl_cere şi, împreună, am pornit-o către gară. Pîn_ acolo, pe lîng_ noi trecu doar un b_trîn care se ducea să ia apă. Cînd am ajuns, Stanislaus mi-a spus s-aştept, cît timp el avea să se ducă să afle ce se putea despre trenuri. S-a întors după aproape o jumătate de oră şi m-a asigurat că în cel mult o oră avea să tragă un tren care se-ndrepta către Varşovia. Zicea că nu crede că avea să fie un tren de cărbuni, dar ar trebui oricum să încerc să mă urc în el. Ne-am strîns mîinile şi a plecat înainte de a putea să-i mulţumesc cum trebuie.

Cînd trenul sosi în cele din urmă, n-am văzut decît vagoane de marfă închise. Cîteva dintre cele care trecur_ prin faţa mea, aveau coşuri din care se ridica fum. Asta m-a descumpăit la început, dar apoi am realizat ce erau. În urmă cu dou_zeci de luni intrasem în Donbas într-un vagon similar. Mi se

părea c_ trecuse extraordinar de mult timp de atunci. Probabil că aceste vagoane adăposteau prizonieri germani de război care erau repatriaţi.

Cînd trenul s-a oprit, am înaintat pînă la cel mai apropiat vagon şi-am văzut cîteva chipuri privindu-mă printr-o mică ferestruică. Am întrebat în germană dacă vreunul dintre ei ştia unde se află. Mi-au răspuns că undeva în Polonia. M-au întrebat cine sînt.

- Puteţi deschide uşa vagonului? am întrebat.

Nu mi-au răspuns chiar îndată, dar s-au auzit nişte şoapte grăbite. Apoi cineva a zis:

— Desigur. Dar la următoarea oprire - mîine - trebuie să dispari iute, pentru c-o să fim număraţi.

Au tras uşa. M-am s_ltat şi cîteva mîini m-au înşfăcat şi m-au tras înăuntru. Era foarte întuneric acolo, dar apoi cineva a aprins o mică lampă de ulei. Eram înconjurat de feţe trase, neîngrijite. Dacă ar fi fost ca deţinuţii din lagărul meu, dou_zeci de glasuri s-ar fi ridicat într-o clipă. Aici doar unul singur punea întrebări. A trebuit să le spun că sînt român, pentru că mă întrebase dacă trăisem în Germania înainte de război. Nici unul dintre ei n-a crezut cînd l-am spus ce vîrstă aveam.

în mijlocul vagonului se afla un godin cu cărbuni, similar cu cel pe care o avusesem în vagonul nostru în urmă cu doi ani. Tuturor le era frig, dar mi-au oferit un loc lîngă sobă. Le-am spus în germana mea nu prea fluentă că evadasem din Rusia. Unul dintre prizonieri vorbea ruseşte şi, cînd am descoperit asta, mi-am continuat pvestea în rusă şi el a tradus pentru ceilalţi.

Trenul proni, rostogolindu-_i din ce în ce mai iute ro_ile pe şine. Părea că, încă o dată, m_ înso_ea norocul. Din cînd în cînd cineva umplea soba cu cărbuni. Se lăsase aproape seară. Trenul mergea cu viteză maximă. Unul dintre bărbaţii care stătea lîngă fereastră a spus:

— Intrăm într-un oraş mare. E probabil Varşovia, capitala Poloniei.

Trebuia să cobor înainte ca paznicii care călătoreau în ultimul vagon să mă descopere. Fiecare uşă era închisă pe afar_ cu un cîrlig, dar nemţii descoperiseră o cale de a deschide uşa din interior cu o sîrmă. Astfel mă lăsaseră în vagon, la Brest. De îndată ce trenul avea să oprească puteam să sar. Trebuia să închid uşa cu cîrligul, altfel paznicii aveau să bage de seamă că fusese deschisă în timpul nopţii. Apoi trebuia să mă tîrăsc pe sub vagon către celălalt capăt şi să mă îndepărtez cît de iute puteam.

Cînd am ajuns în uriaşul triaj din Varşovia, trenul a încetinit. Am deschis uşa şi în clipa în care s-a oprit am sărit. Picioarele mi-au cedat şi a trebuit să fac un efort să mă ridic. M-am întors, am pus cîrligul _eap_n de fier la locul lui şi m-am tîrît sub tren, cînd am auzit un strigăt:

— Unde te duci!

Mi-a înghe_at inima în mine, dar nu m-am oprit. De cealaltă parte a trenului, am văzut un alt tren şi-apoi un altul şi-am continuat să mă tîrăsc pe sub ele. Cred că m-am tîrît pe sub _ase trenuri, apoi m-am uitat înapoi şi-am văzut cîteva perechi de picioare în faţa vagonului în care călătorisem. Dar nimeni nu venea după mine.

M-am ridicat şi-am pornit, cît de repede puteam, printre trenuri. Am ajuns la cap_tul trenului de pe dreapta mea. Am traversat şinele şi m-am tîrît pe sub următoarele cinci sau _ase trenuri pînă cînd n-am mai găsit nici o şină peste care să trec. Dincolo de triaj era o fabrică şi cîteva case mari şi alte clădiri. M-am îndreptat către ele cît de iute puteam. Odată ce am dat colţul m-am simţit mai bine. Nu părea să fie vreo tulburare în urma mea. Probabil deschiseseră vagonul, număraseră prizonierii şi după ce descoperiseră că toată lumea era prezentă îşi domoliser_ bănuielile.

Deîndată ce încordarea mea a scăzut, am început să privesc în jur. M_ g_seam într-o porţiune de oraş mai mult sau mai puţin agitată, cu muncitori care treceau în toate direc_iile. Mulţi dintre ei se uitau la mine.

Am văzut o fată care purta ciorapi de mătase. M-am simţit stînjenit cînd i-am privit picioarele goale de la glezne pîn_ la genunchi; în Donbas toate femeile purtau pantaloni lungi pe sub fuste. Am

urmărt-o pe cu privirea pînă cînd a dispărut într-una dintre clădiri. Am simţit o dorinţă puternică, mistuitoare, de a o atinge. Acasă văzusem ciorapi lungi de mătase şi nylon şi lenjeria mamei şi surorilor mele. Nu însemnase pentru mine decît lenjerie, nimic deosebit. Dar acum, vederea unui astfel de material străveziu reprezenta tot ce era catifelat şi feminin.

Am pornit înapoi către gară pentru că eram prea conştient de locul în care mă aflam şi de hainele mele ciudat croite şi murdare. Deşi majoritatea acestor oameni erau muncitori, erau mai curaţi şi mai bine îmbrăcaţi decît mine. M-am îndreptat către partea mai ferit_ a gării. Prizonierii fuseseră coborîţi din vagoane ca să se mişte puţin şi să bea apă.

M-am îndreptat către un mare atelier mecanic. Muncitorii mişunau peste tot prin jur _i pentru că toţi erau murdari, nu mai ieşeam atît de tare în evidenţă. N-am vorbit cu nimeni - ar fi putut înţelege ruseşte, dar la fel de bine ar fi putut să nu în_eleag_. În orice caz aş fi putut trezi suspiciuni. Vroiam doar să mă aşez undeva, indiferent de frig şi să mă odihnesc o clipă. Am mers pînă în spatele atelierului şi am găsit un morman de zgură, fără zăpadă pe el. Era încă puţin caldă şi după ce amstat acolo cîteva minute, am aţipit.

Trebuie că am somnolat mai bine de dou_ ceasuri pentru că atunci cînd m-am trezit era aproape seară. Peste drum de atelier am văzut o mulţime de oameni. Părea să fie un mic bazar acolo. Ceva m-a făcut să mă întorc. Am observat un băiat cam de cincisprezece ani care se agita foarte tare. Îşi striga cîrnaţii, şunca şi pîinea cu o voce ridicată, ascuţită. Cîrnaţii îi atîrnau de braţ iar şunca şi bucăţile de pîine erau într-un coş mare. N-am putut să-mi desprind ochii de pe mîncare. Lumina zilei a dispărut. Mulţimea s-a subţiat. Băiatul şi-a împachetat cîrnaţii, i-a pus în coş şi s-a depărtat. Un diavol a început să mă îmboldeasc_. M-am îndreptat către el. S-a întors c_tre mine, căci zăpada trosnea sub picioare. Cînd am ajuns chiar lîngă el, înainte ca să poată deschide gura, l-am lovit cu pumnul în faţă şi-a căzut pe spate ţipînd. S-a ridicat iute în picioare şi m-am aruncat asupra lui, dar el a fugit. M-am aplecat peste coş, am înşfăcat un cîrnat, o bucată de şuncă şi o bucată de pîine, apoi m-am întors şi-am fugit din nou în triaj.

În timp ce fugeam m-am gîndit că trebuie s_ fi înnebunit ca să risc totul astfel. Cîţiva oameni începuseră să mă urmărească. Din fericire eram la aproape dou_ sute de metri înaintea lor. Cu mîncarea la piept, m-am tîrît pe sub cîteva vagoane de marfă, m-am ridict şi am mai fugit de-a lungul altor cîtorva. Am văzut un tren care începuse să se pună în mişcre. Vagonul din faţa mea avea uşa pe jumătate deschisă şi părea să fie gol. Am aruncat înăuntru pîinea şi carnea şi-apoi am sărit şi m-am tîrît înăuntru _i eu. Am zăcut acolo gîfîind, sperînd că direcţia pe care o intuisem era corectă, că trenul se îndrepta către Germania.

A început să prind_ viteză. M-am tîrît împrejur în întuneric pînă am găsit mîncarea. Nici o bucată de pîine n-a fost vreodată înghiţită cu atîta viteză. Era pîine albă şi cu şuncă şi cîrnaţi aveau un gust mai bun decît cea mai bună friptură de raţă. După ce am terminat de mîncat, m-am îndreptat către uşă, am închis-o _i m-am tîrît înapoi într-un colţ. Am găsit nişte paie pe care m-am culcat şi am aţipit gîndindu-mă ce forţă conducătoare era instinctul. Dacă aş fi pl_nuit de la început să-l dobor pe băiatul acela nepăsător, să iau hrana şi să fug, poate că n-aş fi avut atît de mult succes.

Zgomotul trenului a fost ca un somnifer pentru că, cînd m-am trezit, soarele se strecura prin uşa care, din pricina zgîlţîieturilor se deschisese puţin. Ne oprisem şi era cumplit de frig. A trebuit să mă ridic foarte încet. Chiar cînd am ajuns la uşa, trenul s-a zmucit şi s-a pus din nou în mişcare. Am rămas în uşa şi am privit. Depoul părea destul de mare. La capătul lui am văzut un semn, în apropierea unui drum. Nu am putut citi exact ce spunea, dar am văzut "90 km". M-am gîndit că ar fi putut fi distanţă dintre grani_ă şi locul unde ne aflam. Apoi am trecut pe lîngă un alt semn care spunea "Poznan". Probabil numele oraşului pe lîngă care abia trecusem. Mi-am mişcat mîinile în sus şi-n jos şi mi-am frecat palmele ca să-mi pun sîngele în mişcare. Apoi mi-am scos galoşii şi mi-am frecat tălpile pînă

cînd au prins puţină căldură. După ce am închis uşa, deşi îmi era groaznic de frig, m-am întins din nou. Zgomotul acadat al şinelor m-a adormit. Următorul lucru de care-mi amintesc este că trenul s-a oprit din nou şi eram îngheţat ca un lemn. Am auzit cîntece afară. Părea un cîntec militar rusesc. Apoi am auzit sunetul unor paşi în marş. M-am clătinat către uş_ şi am tras cu ochiul printr-o crăpătură. Un grup mare de soldaţi ruşi treceau în mar_ pe lîngă gară. Melodia mi-a amintit de Donbas. Soldaţii ăştia erau probabil trupe ruseşti de ocupaţie. Trecusem, se pare, peste graniţa dintre Polonia şi Germania.

Soldaţii au dispărut şi cînd n-am mai z_rit pe nimeni prin preajma vagonului meu, am sărit afară. Nu prea departe am văzut cîteva macaze şi m-am îndreptat către ele. Un bătrîn repara ceva. S-a uitat în sus către mine, m-a măsurat din cap pînă în picioare şi-a spus în nemţeşte:

— *Armer Teufel!* Amărîtule!

M-am simţit uşurat. Ieşisem din Polonia. În germana mea chinuită i-am spus bătrînului povestea mea. S-a scărpinat în cap şi-a zis:

— Crezi că ai mai putea rezista încă o călătorie de cîteva ceasuri?

— Probabil c-o să îngheţ dacă va trebui să călătoresc în vreunul din vagoanele astea de marfă, am spus.

— Am un frate care este mecanic de locomotiv_. Într-o oră pleacă cu trenul de Gotha. O să te lase să călătoreşti în cabina locomotivei, unde e cald. E prea primejdios pentru tine să mai stai pe-aici, pentru că te afli la Frankfurt-pe-Oder. Sînt o mulţime de soldaţi ruşi în oraş şi, cu hainele tale ciudate, probabil că o să te reţină dacă încerci să umbli de colo-colo.

I-am dat crezare. Mi-a spus s-aştept acolo _i dacă cineva se apropia de macazuri, trebuia să iau o sculă şi să mă prefac că lucrez. Avea să se ducă să afle exact cînd pleca trenul şi dacă era cu putinţă să vorbească cu fratele lui.

După ce a plecat am ridicat o cheie. Toţi oamenii pe care-i întîlnisem fuseseră deosebit de binevoitori. Am văzut venind şi plecînd cîteva trenuri şi, nu prea departe, o clădire care era, probabil, goală. Prin jur se învîrteau cîţiva lucrători sau soldaţi ruşi dar nimeni n-a venit să mă-ntrebe ceva. Trebuie că arătam ca orice alt muncitor, cel puţin a_a speram. A trecut aproape jumătate de oră şi-apoi s-au apropiat de mine doi bărbaţi. Cînd unul dintre ei mi-a făcut semn să vin spre el l-am recunoscut pe bătrînul cel cumsecade. Venise cu fratele său. Nu era timp de mulţumiri. Omul mi-a spus să plec cu el. Bătrînul mi-a întins mîna şi-a spus:

— *Auf Wiedersehen, mein Freund!*

Am plecat cu fratele lui. Am mers către cîteva locomotive care stăteau pe nişte linii secundare. La cea de-a doua s-a urcat în cabin_ _i mi-a făcut semn să vin şî eu. Înăuntru mi-a zis:

- Ei, *Junge*, întinde-te în spatele scaunului meu.

Apoi s-a întors şi-a dat drumul la aburi. Locomotiva a pornit înapoi din ce în ce mai iute. Cînd s-a oprit, omul a strigat ceva pe feeastră. Timp de cîteva minute ne-am mişcat înainte şi înapoi. Opririle bru_te mă zdruncinau şi durerea-mi străpungea braţele şi picioarele. Mecanicul a vorbit din nou cu cineva pe fereastră dup_ care în cabină s-a urcat un alt b_rbat.Locomotiva fusese ataşată de tren şi-am început să ne mişc_m. Apoi s-a oprit şi Otto, mecanicul, a părăsit cabina şi s-a întors cîteva minute mai tîrziu cu un pachet.

Călătoria a început din nou. Ajutorul mecanicului, pe care îl chema Hans, a început să arunce cărbune în uriaşul cuptor. Cînd a isprăvit era atît de plăcut şi cald încît m-am întins şi-am adormit. Nu mă mai gîndisem pînă atunci că nevoia de căldură ar fi putut fi mai puternică decît nevoia de hrană, dar ultimele zece sau cincisprezece ore petrecute pe drum de la Varşovia în acel vagon de marfă îngheţat tun, mă făcea să mă gîndesc la asta.

Mi se păruse că trecuseră ore pînă cînd m-a trezit Hans. Otto a scos un pachet şi a strigat:

— Mîncare! Mîncare!

Trebuia să strigăm unul la celălalt ca să ne facem auziţi pe deasupra şuieratului locomotivei. M-am ghemuit într-o parte, în spatele scaunului mecanicului, în timp ce ajutorul arunca cărbune în focar. De asta mă trezise, ca să umple cuptorul. Am deschis pachetul şi am găsit un sandwich gros cu lebărvuşti şi-un măr frumos. A fost bun, dar atît de puţin... Am mirosit mărul şi-am început să-l mănînc cu înghiţituri mici. Devenea din ce în ce mai mic pînă cînd n-a mai rămas nimic.

Păcănitul liniştitor al roţilor de tren şi căldura confortabilă m-au împins din nou la somn. M-am trezit ca să descopăr că stăteam pe loc. Era dimineaţă. L-am auzit pe Otto vorbind cu cineva în timp ce se urca pe locomotivă. Am în_eles cîte ceva despre un biet deţinut din Rusia şi-am înţeles că vorbeau despre mine. A intrat în cabin_ cu alt bărbat care avea o faţă foarte bună _i care mi-a plăcut îndată. Avea sprîncene stufoase şi nişte ochi albaştri, foarte albaştri. Otto mi-a spus că era Helmut. Helmut avea să mă ducă pînă la Gotha, unde amîndoi cunoşteau un doctor pe care-l întîlniseră în timpul războiului _i care avea să arunce o privire la picioarele mele. De-acolo o să mă urce într-un tren care avea să mă scoată din sectorul sovietic în Germania de Vest. Am spus la revedere lui Otto şi i-am mulţumit pentru tot ce făcuse pentru mine. Cuvintele însemnau atît de puţin, dar ce puteam face altceva?

Helmut mi-a zis că remorcam un tren de pasageri aşa că trebuia să ajungem la timp. Ceva mai tîrziu eram pe drum. Helmut mi-a dat _i el un sandwich cu lebărvuşti. A încercat să vorbească cu mine, dar germana mea era atît de săracă şi era prea mult zgomot. În cele din urmă a trebuit să renunţăm. A spus prin semne să mă întind în faţa focarului, ceea ce am _i făcut.

În jurul prînzului trenul nostru a intrat în Gotha. De îndată ce s-a oprit, Helmut a scris un mic bileţel pe care mi l-a dat. M-a scos din depou şi i-a spus unui băiat, care trecea pe-acolo, să mă ducă pe o anumită stradă. Mi-a dat nişte monezi de argint, m-a privit în ochi aşa cum ar face-o un p_rinte înainte ca fiul său să plece în armată, mi-a scuturat mîna şi-a plecat.

Băiatul se uita la mine de parcă aş fi venit de pe altă lume. Mi-ar fi plăcut să ştiu ce gîndea. Ori de cîte ori îi prindeam privirile, imediat se uita în altă parte. Era probabil stîjenit de mizeria mea. Am luat-o mai întîi la stînga, apoi la dreapta, în cele din urmă băiatul a arătat către o placă pe care scria "Optician".

A sunat de două ori, înainte ca o femeie în vîrstă să arunce o privire prin crăpătura uşii. A închis-o iute, dar am spus:

— *Brief. Ich hab' einen Brief.*

Şi-a strecurat mîna afară şi i-am dat scrisoarea pe care mi-o dăduse Helmut. În curînd uşa fu deschisă de un bărbat de aproape şaizeci sau şaptezeci de ani. Rămase în cadrul ei, se uită cîteva clipe la mine, apoi îmi făcu semn să intru înăuntru. Am trecut printr-o sufragerie frumuşică şi apoi într-un birou. Doctorul mi-a cerut să-i arăt picioarele şi-am început să-mi desfăşor bandajele. Niciodatş pînă atunci nu arătaseră rănile mele atît de rău. Doctorul a încălzit nişte apă şi mi le-a spălat cu grijă. A aruncat toate bandajele vechi - care arătau cumplit, dar eu aş fi vrut să le spăl şi să le păstrez, fiindcă ajunsesem să cred că fără ele n-aş fi fost în stare să mai fac vreun pas.

Doctorul mi-a spus că avea să-mi dea un medicament nou apărut. A luat o tabletă roşie dintr-un vas de pe raft şi a răzuit din ea o pulbere pe care a pus-o pe rănile mele. Apoi a adus nişte bandaje curate. Cît de albe erau! în timp ce lucra, m-a întrebat dacă lăsasem în lagăr pe cineva apropiat şi care erau condiţiile de trai acolo. Povestindu-i despre Omar, n-am putut să-mi stăpînesc lacrimile.

- Da, am spus. E cineva acolo care mi-a salvat viaţa. Mi-a fost un adevărat prieten.

Simţeam că dacă mai scot vreun cuvînt m-aş fi prăbuşit complet. Se adunaseră în mine atîtea lucruri reci şi amare! Începeam să mă-nfurii împotriva tuturor lucrurilor care mi se-ntîmplaseră, dar apoi m-am gîndit că nu mulţi oameni avuseseră bucuria de a întîlni atît de multă demnitate şi bunătate umană cum mi se întîmplase mie în timpul evadării.

Doctorul mi-a bandajat picioarele cu bandaje curate, moi, dar le simţeam prea largi. I-am cerut voie să merg la toaletă şi acolo le-am desfăcut şi le-am înfăăurat din nou, mult mai strîns. Trebuiau să reziste drumului pe care încă îl mai aveam înaintea mea. Apoi bătrînul spuse:

- Trebuie să plec să văd dacă trece vreun tren frontiera în Germania de Vest, la noapte. ştiu cîţiva mecanici care ar putea să te-ajute.

Mi-a explicat că, odată trecut de graniţă, aveam să găsesc în Germania de Vest lagăre pregătite să hrănească, îmbrace şi să aibă grijă de cei ca mine.

Înainte de-a pleca m-a aşezat la masă, în biroul său. Bătrîna care-mi deschisese uşa la sosire, mi-a adus supă fierbinte şi nişte sandvişuri pe care am început să le mănînc. Eram foarte conştient de îmbrăcămintea mea murdară, căci oriunde mă aşezam şi orice atingeam căpăta o urmă neagră. Doctorul îmi spusese de cîteva ori să nu bag în seamă toate astea, căci oricum n-aveam ce să fac.

Bătrîna îmi tot aducea de mîncare. Mi se părea mie, sau îi era teamă de mine. Sau poate era timidă. Am văzut-o zîmbind puţin, o dată, dar deîndată ce am răspuns zîmbetului ei, a ieşit grăbită din cameră ca şi cum ar fi avut treabă.

În Germania hrana trebuie că era tot atît de rară ca şi în Rusia. Puteam să-mi dau seama de asta din felul în care-mi era servită. În definitiv, abia pierduseră un război. Doctorul cel de treabă se întoarse şi mormăi mulţumit:

- *Mein Sohn*, la noapte ai să fii într-un tren care va trece în Germania de Vest. Am vorbit cu mecanicul pe care-l cunosc şi care o să ducă trenul acolo. N-a făcut niciodată astfel de lucruri, dar este o favoare pentru un bun prieten iar eu îi sînt bun prieten şi-o s-o facă pentru mine. Mai tîrziu am să te conduc la tren şi-am să ţi-l prezint.

Pulberea roşie pe care o presărase pe rănile mele mai înainte părea să-mi fi alinat puţin durerea.

În timp ce-şi fuma pipa, mi-a povestit că Germania avea să treacă prin cel puţin zece ani grei, mai înainte de a fi în stare să se ridice din nou pe propriile-i picioare. Mi-a spus cît de puţină hrană primeau acei oameni, pe cartelele lor de alimente, dar că nu trebuia să mă simt prost în privinţa lucrurilor pe care le mîncasem fiindcă el, ca doctor, putea să se descurce. N-am înţeles exact ce voia să spună, dar am bănuit că avea pacienţi care erau ţărani şi-i aduceau produse alimentare drept plată pentru serviciile sale.

Au trecut cîteva ore, în timp ce noi vorbeam despre asta. După ce am băut ceai îndulcit am plecat la gară. Bătrîna mi-a strîns mîna în fugă. Afară, doctorul mi-a povestit că era sora lui şi că stătea prost cu nervii din pricina bombardamentelor prin care trecuse.

Am mers încet către depou şi a început să se-ntunece. Cînd am ajuns, am mai aşteptat o vreme. Doctorul privi la ceas şi spuse că prietenul lui ar fi trebuit să fie prin preajmă. Cîteva minute mai tîrziu bărbatul a sosit. Se numea Franz. Doctorul l-a rugat să aibă grijă de mine şi, dacă era cu putinţă, să mă ducă cît de aproape se putea de Hanovra. Apoi mi-a strîns mîna, zicînd că ar trebui să-i scriu cum mă simt. Mi-a dat adresa pe o bucată de hîrtie. Ne-am strîns din nou mîinile şi i-am mulţumit de cîteva ori, apoi a plecat. Franz şi-a pus mîna pe umărul meu şi-a zis:

- Am să te-ascund acum în locomotivă! Dar va trebui să fi foarte tăcut! Mă duc să văd dacă pot să fac rost de nişte cartofi. Putem să-i coacem pe un grătar înăuntrul focarului şi o să vezi cît de gustoşi o să fie.

M-a dus către locomotiva din care ţîşneau aburi, m-am ghemuit în spatele scaunului său şi a plecat. În zece minute s-a întors înapoi cu buzunarele umflate. A scos de acolo cam o duzină de cartofi mari, pe care-i furase dintr-un camion rusesc.

În curînd am pornit la drum şi tăcutul Fritz, ajutorul lui, a scos cartofii din focar. Mi-a dat cinci dintre ei şi a păstrat restul pentru el şi Franz. Trenul a încetinit şi în cele din urmă s-a oprit. Încă mai

savuram gustul cartofilor copţi cînd Franz a spus că, în timpul opririi la Eisenbach, trebuie să stau ascuns cît o să încarce cărbune.

M-am ascuns, dar n-a trecut nici un minut şi am pornit din nou. M-am întins în faţa focarului şi am adormit. Ceva mai tîrziu m-a trezit o scurtă oprire. Franz a pus degetul la buze, ca un avertisment de absolută tăcere şi mi-a făcut semn să mă ascund. M-am tîrît în gaura pe unde se scotea cărbune din vagonet, şi am aşteptat. Peste puţin timp, Fritz s-a întors în scaun şi mi-a făcut semn să mă trag înapoi prin acea gaură, către tenderul de cărbune. N-am pierdut o clipă. Am auzit o voce aspră vorbind într-o germană stricată cu puternic accent rusesc, întrebînd cine sînt. Apoi sunetul paşilor mi-a spus că omul urca pe locomotivă. Înjură în ruseşşe şi-i numi pe germani "dobitoci". Apoi coborî şi plecă. Aceasta era graniţa. Abia respiram. L-am auzit pe Franz şoptind prin deschizătură:

- *Noch funf minuten!* şi încă ceva ce n-am înăeles.

Vroia să spună că trebuia să mai aştept acolo încă cinci minute. Mi-a părut un ceas întreg. Începusem să mă tîrăsc afară cînd trenul a început să se mişte.

Ajuns înapoi pe locomotivă, Fritz mi-a făcut cu ochiul şi mi-a strîns mîna. Franz s-a întors şi el şi mi-a făcut semn să vin lîngă el apoi a scuturat din cap şi a spus că n-o să mai facă vreodată asta pentru nimeni. Era prea primejdios; şi-ar pierde slujba dacă ar fi prins. A strigat toate astea ca să pot să-l aud peste şuieratul locomotivei.

M-am aăezat la locul meu de lîngă focar. Au trecut cîteva minute bune mai înainte de-a putea înţelege că sînt într-adevăr liber. Trecusem graniţa. Evadarea mea se sfîrşise. Nu mai puteam fi ajuns de cei din Donbas.

CARTEA A TREIA

CAPITOLUL XVII

Şi aşa am intrat în lumea vestică. În Kassel, Frantz mi-a sugerat să intru în sala de aşteptare, încălzită, a gării. Acolo aş fi putut întreba poliţia căii ferate unde se găsea cea mai apropiată tabără pentru refugiaţi.

Cînd am coborît de pe locomotivă, am simţit un val de uşurare în ciuda foamei mele neostoite şi neîncetatelor dureri din picioare. Nu trebuia să mă mai îngrijoreze că era cineva în spatele meu şi mă privea - paznici, soldaţi sau poliţie. Ultimii doi ani şi jumătate îmi ascuţiseră simţurile de parc-aş fi avut un ochi în ceafă.

Am găsit sala de aşteptare, care era cumplit de aglomerată. Oamenii stăteau adunaţi grupuri-grupuri şi discutau între ei. Unii priveau cu suspiciune pe oricine se apropia de grupul lor.

În cele din urmă am găsit un loc pe o bancă unde m-am putut aşeza. Hainele mele puţeau şi cei din preajma mea s-au depărtat de mine. După o jumătate de oră mă simţeam foarte prost. Oamenii vorbeau despre mine, dar vorbeau atît de iute, în dialectul lor ciudat, că nu puteam înţelege nimic. Ştiam însă că lucrurile pe care le spuneau nu erau plăcute. Nici ei nu erau deloc bine îmbrăcaţi. Deşi în anii petrecuţi în tabără nasul meu fusese expus unei multitudini de mirosuri urîte, eram încă în stare să-mi dau seama că aceşti oameni nu erau curaţi. Dar mă tratau ca pe un paria.

Situaţia asta neplăcută n-a ţinut mult, pentru că nu departe de locul unde stăteam s-au oprit doi poliţişti care patrulau prin gară. Au zărit mulţimea care mă privea şi s-au apropiat încet. M-am ridicat şi am pornit-o către ei ca să ne întîlnim la jumătatea drumului. Mi-au cerut actele şi nu m-am putut opri să rîd. Cum naiba, m-am gîndit, aş putea încerca să le spun povestea mea? Le-am zis că de ani de zile n-aveam nici un fel de acte şi că pur şi simplu evadasem din Uniunea Sovietică. Mi s-a părut că le-a trebuit mult timp să înţeleagă ce încercam să le explic. Apoi m-au întrebat de ce naţionalitate eram. Cînd le-am spus că sînt român m-au întrebat dacă vorbesc ungureşte. Le-am spus că da şi unul dintre

ei a plecat îndată şi s-a întors cu unul dintre lucrătorii gării. Omul vorbea ungureşte foarte bine şi am început să-i spun de unde veneam şi ce mi se întîmplase, dar pe măsură ce traducea, poliţiştii au continuat să mă privească ciudat.

În cele din urmă m-au scos din gară dar au refuzat să-mi spună unde meregem. Mergeam prea repede şi i-am rugat să meargă mai încet ca să pot ţine pasul cu ei. Unul dintre ei a încercat să mă ia de braţ dar în ultima clipă s-a răzgîndit. Ştiam că se răzgîndise pentru că eram prea murdar. A ziz că ar trebui să merg mai repede pentru că era frig. *Asta* numea el frig? Acum era rîndul meu să mă uit mirat la el.

Nu departe de gară era un punct al Crucii Roşii şi m-au dus acolo. Era mult mai curat decît în sala de aşteptare. Au vorbit cu o femeie şi-apoi mi-au zis că or să mă lase acolo pentru o vreme. Avea să vină cineva după mine mai tîrziu. Femeia s-a întors către mine şi mi-a spus să stau pe-o bancă. S-a aşezat lîngă mine şi m-a întrebat cine eram şi de unde veneam, cum ajunsesem acolo şi cîţi ani aveam. Era o doamnă tare de treabă, care avea multă răbdare ca să asculte germana mea stricată şi guturală. Apoi am vrut să-i arăt picioarele mele bandajate. Cînd am ridicat pantalonii i-a ajuns la nas mirosul bandajelormele îmbibate de puroi. Numai priveliştea afost de-ajuns. Ascuturat din cap şi a spus.

— Te rog, nu le desface aici! Nu este un punct de prim-ajutor.

Sărmana femeie! În mizeria în care eram, mi-a părut rău pentru ea, în acel moment. Apoi m-a întrebat dacă-mi era foame.

— Da, doamnă, i-am zis. Sînt foarte, foarte flămînd şi foarte, foarte obosit.

— Să văd ce pot face pentru tine.

Am stat acolo şi-am aşteptat, şi-am aşteptat.. Poate că poliţia şi Crucea Roşie dezbăteau problema mea. Eram istovit şi picioarele mă dureau. Cred c-am aţipit cîteva minute, dar o atingere pe umăr m-a trezit. Cei doi poliţişti stăteau în faţa mea şi femeia vorbea. Una dintre mîinile ei se odihnea pe umărul meu. Puteam să înţeleg doar cîte un cuvînt din cînd în cînd.

Cînd poliţia a plecat mi-a spus să vin cu ea. M-a dus într-o cameră ce slujea de post de prim-ajutor, unde o soră în vîrstă mi-a cerut să-i arăt picioarele. Mi-am desfăcut în tăcere bandajele şi apoi m-am aşezat pe o bancă, iar ea s-a aplecat să se uite la rănile mele. Era vizibil înspăimîntată. A murmurat ceva şi a clătiat din cap, apoi a întins un fel de vaselină peste răni şi a început să le bandajeze cu bandaje noi, albe ca zăpada. Spre nemulţumirea mea le-a înfăşurat mult prea slab, dar eram prea obosit ca să mă opun. Era o prostie. Erau nişte proşti. Cum putea un om să umble cu bandajele alunecînd pe el? Pantalonii mi-ar fi frecat rănile deschise şi le-ar fi inflamat.

Cînd a trebuit să-mi pun din nou pantalonii, sora m-a dus într-un birou unde cealaltă femeie tocmai vorbea la telefon. Mi-a făcut semn să mă aşez. Cele cîteva trepte pe care le urcasem făcuseră deja ca bandajele să alunece. Încă o sută de metri de mers şi rănile aveau să fie complet descoperite. Femeia se certa la telefon cu cineva. După ce a aşezat receptorul în furcă mi-a zis:

— Am să-ţi dau nişte raţii de drum. După ce-ai să mănînci supa aici, o să te urcăm într-un tren şi-o să te duci la o tabără de refugiaţi bună, unde or să te-ngrijească. Poate că o să găsim o haină sau o scurtă pe-aici. Vino, tinere!

M-a dus într-o mică cantină. Poate că nu eram într-un punct de Cruce Roşie, dar îmi aduc aminte că văzusem pe undeva pe-afară un semn şi o cruce roşie, pictată pe un afiş. Eram prea ameţit ca să mă gîndesc la ceva. Mi s-a dat nişte supă cu pîine neagră, cartofi fierţi, spanac, care avea un gust minunat, dar era atît de puţin, porţiile erau atît de mici... În timp ce mînam, femeia a băut un ceai. Eram foarte conştient de privirile ei. Am devorat mîncarea de îndată ce mi-a fost pusă în farfurie. Nu-mi putam opri dorinţa de a mînca din ce în ce mai repede, inainte ca cineva s-o poată lua din faţa mea. Odată ce mîncarea e în stomac, e în siguranţă şi nimeni nu poate să ţi-o ia.

Mi-am şters gura şi am ridicat privirea. Femeia a scuturat din cap. Era tare de treabă, într-un anume fel, dar prea distantă. Poate că era doar bariera lingvistică. A spus că trenul meu pleca peste şapte ore şi că o să-mi dea o pătură pe care să dorm, pînă venea vremea să plec.

M-a dus într-o încăpere unde zăceau prin jur o mulţime de haine, cele mai multe scurte. A trebuit să-mi scot vesta mea murdară şî cămaşa pe care-o aveam pe dedesubt, care era ruptă şi foarte murdară şi ea. Piepţii ei, unde primisem cele două tăieturi de la bolovanii ascuţiţi de *poroda*, erau îmbibaţi cu sînge şi puroi. Chiar tăieturile mai aveau încă puroi.

După ce am încercat aproape fiecare scurtă pe care-am găsit-o, am dat peste una care era doar cu puţin mai mică. Trebuia să meargă! Cea veche, cu care sosisem, era la fel de neagră şi slinoasă ca şi mîinile mele. Acum, cel puţin, aveam una curată!

Femeia mi-a spus să o arunc pe cea veche într-un butoi în care se ţinea gunoiul. M-am simţit de parcă mi-ar fi cerut să arunc acolo un vechi prieten. Apoi mi-a arătat o cameră unde dormeau cîţiva bărbaţi. Aşternutul de lîngă uşa era gol şi mi-a spus:

— Stai acolo! Uşa următoare e toaleta! Cineva o să te trezească şi o să te ducă la tren la vremea potrivită! Somn uşor!

În timp ce se îndepărta am repetat *Danke!* de cîteva ori, mulţmire pe care a primit-o îclinînd din cap înainte de a se departa definitiv. Am mers la toaletă şi am rămas uimit de ştergarele albe. Am văzut o oglindă şi am îndrăznit să privesc. Nu mă schimbasem prea mult, eram doar mai obosit şi mai slăbănog. Mi-am scos căciula rusească şi-am văzut că aveam o chică murdară, crescută în neorînduială. Chiar şi numai faţa mea ar fi bagat la bănuieli pe orice om de pe stradă. Pielea fusese bătucită de vînt şi frig. Deoarece încă nu începusem să mă bărbieresc, pe obrjii şi bărbia mea crescuse un puf alb. Aveam cearcăne sub ochi şi murdărie în fiecare crăpătură a pielii. Deşi nu le băgasem în seamă pînă atunci, pe frunte îmi apăruseră cîteva cute.

Acolo se afla o bucată de săpun, dar era groaznică - *erzatz* sau înlocuitor. Chiar şi săpunul pe care-l avusesem în Rusia era mai bun decît ăsta. Am încercat să-mi spăl mîinile şi faţa, dar, după ce m-am frecat şi m-am tot frecat cu apă rece, pînă la urmă am renunţat şi m-am dus la culcare cu hainele şi galoşii pe mine.

Cineva spuse:

- *Auf, auf!*

Trebuia să prind trenul către un lagăr unde se părea că o să aibă grijă de mine. Speram că nu trebuia să trec din nou prin toată istoria.

Bărbatul care mă trezise avea o cruce roşie pe braţ. M-a grăbit şi am mers cît de repede am putut. După cîteva minute, bandajele de pe picioare au început să îmi alunece încet în jos. Noua scurtă pe care-o aveam nu era la fel de călduroasă ca pufoaica pe care-o aruncasem. Galoşii mei erau într-o stare foarte proastă. Ştiam c-o să am necazuri, indiferent unde aveam să mă duc, pînă să găsesc măsura potrivită. Am ajuns la gară. Mă gîndeam că era pustie, căci era abia şase dimineaţa, dar, în ciuda orei matinale, grupuri de oameni erau deja strînse acolo. Unde dracu' puteau să se ducă toţi? Cel ce mă ajunsese la gară m-a tras de braţ.

— *Komm, komm.*

M-a urcat într-un tren deja foarte aglomerat.

— Uite, dă biletul ăsta la *Schaffner*, a spus.

N-am înţeles ce spunea. S-a scărpinat în cap şi-a spus:

- Conductor!

Atunci am înţeles. Mi-a strîns mîna şi a plecat.

După o zmucitură scurtă, urmată de o alta, trenul s-a pus în mişcare. În mînă aveam un plic. Inăuntrul lui am găsit un bilet pînă la Hanovra şi un paşaport. Trenul era mult mai bun decît trenurile

pe car le văzusem în ultimii doi ani. Singura problemă era înghesuiala, dar după numai douăzeci de minute toţi oamenii se depărtaseră de mine. Pantalonii mei murdari şi rănile puţeau. Brusc, devenisem şi eu conştient de asta.

Aveam cîteva cartele de hrană pe care trebuia să le prezint la tabăra de refugiaţi către care mă îndreptam. Era totul atît de încurcat. O ţară ciudată, cu oameni ciudaţi. Trebuia să mă gîndesc la locul de unde scăpasem ca să mă simt mai bine. Cumva ştiam că m-aştaptă mii de întrebări, munţi de întrebări. Trebuia să sap prin ele, aşa cum săpasem prin miile de tone de steril din Donbas. M-am aşezat pe podea şi i-am lăsat pe oameni să se holbeze la mine.

Mi-am ridicat pantalonii şi mi-am privit rănile. Ar fi trebuit să-mi răsucesc eu însumi bandajele mai strîns, după ce plecase proasta aia de soră. Acum rănile sîngerau şi mă dureau groaznic. Am început să-mi aranjez bandajele, dar n-am putut să termin pentru că conductorul şi alţi cîţiva inşi au trebuit să păşească peste mine ca să treacă mai departe. Mă concentrasem atît de tare asupra a ceea ce făceam, încît atunci cînd am privit în sus şi-am văzut o uniformă militară, m-a năpădit un val de spaimă. Venea în urma conductorului şi s-a oprit să mă întrebe ce se întîmplase cu picioarele mele. Vorbea germana, Dar nu era limba lui natală. Era ofiţer, dar străin. M-am gîndit că ar fi putut fi englez. Am încercat să-i spun cine sînt. Cînd i-am arătat hîrtiile de la Crucea Roşie mi-a spus să vin cu el.

Mi-am înfăşurat picioarele cît de iute am putut şi l-am urmat. După ce am trecut prin cîteva vagoane, am ajuns la unul păzită de doi soldaţi. Le-a spus ceva şi-am intrat. Vagonul era gol şi era mobilat ca un palat. M-a condus la un compartiment cu fotolii moi şi mi-a zis să mă aşez. Am spus că nu vroiam, fiindcă pantalonii mei erau foarte murdari. S-a uitat la ei, a zis că erau pantaloni ruseşti şi să stau oricum jos. Apoi m-a întrebat de ce naţionalitate eram şi cum de ajunsesem în trenul ăla. Am încercat din greu să-i explic, dar mi-a fost foarte greu, pentru că nu vorbeam germana destul de bine. Mi-a cerut adresa de-acasă şi mi-a dat o hîrtie şi-un creion. Şi dacă uitasem să scriu? Am încercat şi-am descoperit că încă mai puteam. A promis să facă ceva pentru mine dacă tot ce îi spusesem era adevărat. Mi-a întins o ţigară pe care am refuzat-o pentru că nu fumasem niciodată. N-a mai spus nimic.

Trenul aluneca pe şine şi eu stăteam rezemat de fotoliu şi priveam peisajul zburînd prin faţa ferestrei. M-am gîndit la celelalte trenuri în care fusesem în ultima lună. Cîtă diferenţă! Căldura compartimentului era plăcută, dar făcea mirosul picioarelor mele mult mai puternic. Mi-era ruşine! Nu avea nici măcar rost să mă duc la toaletă ca să-mi spăl mîinile şi faţa. Îmi trebuiseră doi ani ca să ajung atît de murdar şi mi-ar fi trebuit săptămîni ca să mă curăţ într-adevăr.

Gîndurile mi s-au întors înapoi la copilărie, cînd călătorisem cu mama şi tatăl meu, într-un compartiment similar, la fel de confortabil, de clasa I. Stăteam întotdeauna pe scaunul din faţa tatei, lîngă fereastră, ca el să-mi poată răspunde la toate întrebările pe care i le puneam. Şi puneam întotdeauna o mulţime.În acele zile luam tot confortul şi situaţia noastră bună ca veşnică. Am continuat să-mi depăn amintirile pînă cînd am adormit pe scaunul din faţa ofiţerului imaculat.

> Eram într-un vagon. Cu Lisa. Ea se arăta îngrijorată de starea picioarelor mele. Eu vroiam s-o întreb cum de mă găsise, pentru că nu ne aflam în Donbas. Mi se păruse că în urmă cu cîteva minute văzusem pe peretele din afara vagonului un semn care spunea *Fumatul interzis!*. Era în franţuzeşte, *Defense de fumer!*, deci nu puteam fi în Donbas. Eram fie în Franţa, fie în România, dar era întuneric şi zgomotul roţilor pe şine aducea aminte de zgomotul micilor vagoneţi din galeriile Minei 28. Apoi m-am trezit că stau cu Lisa într-o căruţă, pe o grămadă de fîn. Fînul era dus în grajdurile în care se odihneau sărmanii cai orbi cînd nu trăgeau vagoneţii. Gîndurile mele erau amestecate şi confuze. Nu trecusem prin toate chinurile ca să evadez? Cum de eram din nou în mină? Am izbucnit în plîns.

- Lisa, am spus, Lisa, cum o să evadez din nou şi să te iau cu mine acasă?! E aşa de greu! Dar mai întîi trebuie să ieşim din mină. Apoi trenul a încetinit şi un lămpaş de miner a apărut în faţa lui.
La lumina lui slabă, tremurătoare, am văzut grinzile de deasupra noastră. Priveam fascinat sterilul negru-cenuşiu pe care-l zăream printre despărţiturile dintre grinzi şi uluit de formidabila greutate pe care o suportau. Ajunsesem aproape de grajduri cînd am auzit glasuri. Am recunoscut vocea tînără a fanaticului ofiţer care fusese la conducerea lagărului nostru timp de o lună. Cerea fîn şi vocea paznicului care aproape mă ucisese îi răspundea, spunînd că fînul trebuia să fie chiar în această căruţă care sosise.
- Dar unde-i Lisa, a întrebat.
Am auzit paşi îndreptîndu-se către căruţă. Apoi tăcere. Nu-ndrăzneam să respir, de teamă că fînul pe care stăteam eu şi cu Lisa va face zgomot. Ea se atîrnase înfricoşată de mine .
O falie de rocă începu să trozneascǎ chiar deasupra mea. Făcea un zgomot ca tone de apă revărsate pe beton. Era înfiorător, paralizant. "Gata, soseşte, m-am gîndit, o altă prăbuşire, şi trebuie să am grijă de Lisa!". Amîndoi eram prinşi în căruţă. Lisa şopti:
- Dumnezeule!
Paznicul cel rău şi ofiţerul fură daţi uitării şi totul a explodat. M-am agăţat de Lisa şi am ţipat.

Mă zvîrcoleam şi trăgeam de ceva cînd am văzut chipul înspăimîntat al ofiţerului în uşa compartimentului. Am descoperit că în timpul îngrozitorului vis îmi rupsesem haina.

A bănuit că visasem ceva cumplit dar cînd am încercat să-i spun despre ce era vorba n-a putut să înţeleagă. Cum ar fi putut?

Trenul mergea încă repede. Afară cîmpurile şi pădurile erau acoperite de zăpadă.

Ofiţerul a remarcat că ar fi trebuit să ajungem în cîteva minute. N-aveam idee dacă mergeam către Hanovra sau nu. Din cele spuse de ofiţer am înţeles că aveau să trimită o telegramă în România ca să verifice povestea mea. Ce-avea să urmeze dacă nu răspundea nimeni? Oare mai aveam, încă, un cămin? Nici măcar nu ştiam dacă mama şi tatăl meu mai trăiau. Atunci mi-am amintit că mama avea un frate care plecase din România de tînăr şi era doctor în Germania. Ne vizitase o dată şi mă împăcasem destul de bine cu el. Dacă aş fi putut găsi adresa lui, poate că ar fi avut grijă de mine.

Toate gîndurile astea aveau nevoie de timp ca să fie cîntărite. În curînd am ajuns la o gară. Ofiţerul mi-a cerut să-l urmez, dar după ce am făcut cîţiva paşi am descoperit că-mi înfăşurasem bandajele prea strîns. Speram că nu trebuia să mergem prea departe.

Ca şi în celelalte gări şi aici am văzut forfotind aceeaşi mulţime de oameni. Mai tîrziu am înţeles că asta se-ntîmpla la fiecae triaj. Fiecare încerca să cumpere sau să vîndă ceva pe piaţa neagră. În timp ce treceam pe lîngă ei, am băgat de seamă că în urma noastră venea un grup de oameni din tren. Un autobuz verde închis aştepta la ieşirea din gară. Un bărbat cu o cruce roşie pe braţ le-a cercetat actele pe măsură ce urcau. Ofiţerul a privit o vreme apoi a chemat o maşină militară ce părea că îl aştepta şi mi-a făcut semn să urc. I-a spus şoferului ceva într-o limbă care era probabil engleză şi am pornit. M-a întrebat cum mă simt.

- Minunat, i-am răspuns. Doar că mă dor picioarele şi mi-e foame.

- Nu-ţi face griji, o să mănînci curînd!

Începu să ningă. Şoferul a dat drumul ştergătoarelor de parbriz. La început n-au mers prea bine, dar după cîteva minute funcţionau regulat. Ofiţerul stătea la celălalt capăt al banchetei şi fuma. Fuma ţigările doar pînă la jumătate, apoi le stingea. În gară s-ar fi găsit cu siguranţă cîte cineva care să ridice chiştocul, iar în Donbas nici măcar ofiţerilor nu le-ar fi trecut prin cap să arunce jumătate de ţigară.

Traversam o parte a oraşului unde clădirile şi casele erau toate distruse şi ruinate. Războiul făcuse ravagii pe-acolo. Ofiţerul nu-mi spunea prea multe şi mă întrebam la ce-o s-o fi gîndit. Ne apropiam probabil de destinaţie pentru că şoferul şi-a scos capul pe fereastră şi-a încercat să desluşească o tăbliţă cu numele unei străzi. A tras lîngă trotuar şi ofiţerul mi-a spus:

— Am ajuns! Hai să coborîm!

Cînd am privit în jur, am văzut un şir de barăci scurte cu un gard în jurul lor. Deci, m-am gindit, aici e. Dar nu ne-am dus în direcţia aceea. Am mers către o baracă mare din apropiere, a cărei intrare era păzită de un soldat, care l-a salutat pe ofiţer în timp ce intram. Clădirea era împăţită în două de un hol. Am mers pînă la capătul lui. Ofiţerul mi-a spus să aştept şi-a intrat singur într-un birou. Lîngă uşă se afla o banchetă cu nişte pături pe ea şi m-am aşezat. Uşa era întredeschisă. Auzeam vag cîteva voci discutînd în ceea ce eram sigur că era engleză. Vocile nu conteneau. Poate că nici măcar nu vorbeau despre mine, în definitiv nu eram atît de important.

Închisesem ochii şi eram gata să adorm cînd am simţit pe cineva stînd lîngă mine. Am deschis ochii şi-am văzut un bărbat privind în jos către mine. M-a întrebat ceva în limba mea, limba mea, oh, cum m-am simţit! Nu mai auzisem vorbindu-se româneşte de atîta vreme, încît aproape am amuţit.

- Sînt doar foarte flămînd şi foarte obosit, i-am spus.

L-am întrebat dacă vorbea engleză şi-a spus *da*. Chiar atunci a ieşit în coridor prietenul meu, ofiţerul, şi a făcut semn către birou. M-am ridicat şi am intrat. Înăuntru un alt bărbat a început să-mi spună despre telegrama care era pe drum către România; se aştepta să primească răspuns în cîteva ore. Vorbea romăeşte ca un român. M-a întrebat despre întîmplările prin care trecusem, spunînd că ofiţerul înţelesese numai o parte din ce-i istorisisem eu. Am început să-i spun lui şi celuilalt român ceea ce-i mai istorisisem odată ofiţerului iar ei i-au tradus. Am cerut nişte apă şi am cerut voie să mă aşez. Au zis că puteam să stau dacă doream şi cineva mi-a dat un pahar de apă. Le-am vorbit despre Donbas şi despre evadarea mea, sperînd că n-avea să mai trebuiască să mai repet toate astea din nou. Cînd, în cele din urmă am isprăvit, mă simţeam istovit. Au încwput să vorbească, şi-au tot vobit - în engleză. L-am întrebat pe unul dintre ei dacă puteam să ies în coridor şi să mă-ntind pe bancă, pentru că eram foarte obosit. A vorbit cu ofiţerul şi a spus:

— Da, poţi să mergi şi să te odihneşti!

Aveam ciudata senzaţie că aceşti oameni credeau că aveam să încerc să fug de teamă că răspunsul din telegramă avea să fie negativ. Dacă se gîndeau la asta erau nişte proşti. Unde-aş fi putut să fug? Ce ar fi putut să-mi facă, oricum, dacă telegrama n-avea să confirme ceea ce spusesem? Spuneam adevărul şi aş fi putut să mai scriu cîteva scrisori unor oameni de acasă.

Podeaua mă-mbia, şi m-am întins. De la un radiator din spatele băncii venea căldură. În cîteva minute am adormit. Apoi cineva mi-a atins umărul. M-am trezit brusc. Era unul dintre români, care mi-a spus:

— A venit telegrama!

— Şi ce spune? l-am întrebat, îngrijorat.

— Adevărul! răspunse.

Mă aşteptasem să simt mai multă uşurare decît simţeam, de fapt, în acea clipă. Dormisem cîteva ore: afară era întuneric. L-am întrebat dacă bănuia ce aveau de gînd să facă cu mine acum, că ştiau că spusesem adevărul. Mi-a răspuns că o să fiu îngrijit. Imediat e sosise telegrama, ofiţerul care mă găsise în tren sunase un prieten de-al lui dintr-un spital militar american. Avea să se intereseze dacă mă primeau acolo să-mi trateze picioarele. Dar trebuia s-aştept o vreme, căci spitalul era în apropiere de Bremen care se găsea la şapte ore de mers cu maşina. Dacă trimiteau chiar atunci ambulanţa după mine, aş fi putut pleca dimineaţa. Nu-mi venea să cred că devenisem atît de important, ca să fie trimisă după mine o maşină. M-aş fi tîrît pînă la acel spital, dacă ar fi fost nevoie. Îmi părea de necrezut - un

loc unde n-ar mai fi trebuit să-mi fac nici un fel de griji, doar să mă odihnesc şi să mă odihnesc şi să mă odihnesc! L-am întrebat dacă aveau să-mi dea de mîncare acolo. A rînjit şi-a spus că nimeni nu mînca mai bine decît cei de la spitalul ăla şi că aveam să fiu bine hrănit. Mă întrebam dacă nu cumva minţea. Dar de ce-ar fi facut-o?

Celălalt român şi ofiţerul veniră din birou şi m-am ridicat de pe podea. Ofiţerul s-a apropiat de mine, mi-a strîns mîna, iar românul mi-a zis:

— Vrea să afli că îi pare rău că s-a îndoit de cele spuse de tine! De cînd a sosit răspunsul a făcut tot ce-a putut. Acum, hai să mănînci ceva!

M-au dus într-o încăpere din spatele biroului. Era o masă acolo şi o sobă electrică, pe care au început să încălzească o oală plină de ghiveci. Mirosea aşa cum numai ghiveciul făcut la noi poate să miroasă. Cînd l-am identificat corect au spus:

— Acum sîntem siguri că eşti român!

Mirosul mîncării m-a făcut brusc atît de flămînd că n-am putut să-mi stăpînesc lacrimile. Foamea arde ca acidul! În cele din urmă mi-au dat o farfurie plină, dar ştiam că dacă o mîncam prea repede aveam să mă îmbolnăvesc. Aşa că oricît de greu mi-ar fi fost, am mîncat cu grijă, lingură după lingură. În timp ce mîncam, cei doi români mi-au spus povestea lor. Fuseseră prizonieri de război şi-aşteptau repatrierea. Totuşi nu se grăbeau prea tare să ajungă acasă pentru că România era încă ocupată de Armata Roşie iar conducerea ţării se schimbase. Nimeni nu ştia cum stăteau în realitate lucrurile. Scrisorile recente spuneau că inflaţia era dezastruoasă. Unul dintre ei mi-a arătat un plic cu o scrisoare pe care-o primise abia cu o lună în urmă. Avea pe ea cel puţin 15 timbre şi suma de pe ele ajungea la mii de lei. Preţurile alimentelor urcaseră pînă la cer şi, pe lîngă asta, erau greu de găsit, indiferent cît plăteai. Costul unei mese putea să crească chiar în timp ce mîncai! România pe care mi-o prezentau avea o imagine foarte diferită de cea cu care trăisem în ultimii doi ani. În spatele acelei clădiri se aflau cîteva barăci pline cu foşti soldaţi români care aşteptau, de asemenea fără prea mare tragere de inimă, repatrierea. În timp ce îi ascultam pe cei doi vorbind m-am gîndit la rezultatele războiului. Părea că nu rămăseseră decît lucruri triste. Războiul parcă devorase toată căldura, dragostea şi bunăstarea din lume şi le înlocuise cu răceală, cruzime şi suspiciune. Îmi părea rău pentru ei. Unul era din Bucureşti, celălalt din Ploieşti. Fuseseră soldaţi şi acum se împotmoliseră undeva într-o ţară străină. Acasă îi aşteptau familiile lor. Repartrierea dura atît de încet că aceşti bărbaţi nu ştiau dacă pînă la urmă aveau să plece sau nu. Restul soldaţilor români din barăcile din spatele clădirii se aflau, probabil, în condiţii similare.

Între timp ofiţerul ieşise şi i-am întrebat unde se dusese şi dacă ştiau ceva despre el. Mi-au spus că era american prin naştere, dar de origine poloneză. Învăţase să vorbească poloneză în America. După război venise să lucreze pentru Crucea Roşie şi Orgaizaţia Internaţonală pentru Refugiaţi. I-am întrebat dacă tot personalul Crucii Roşii era la fel de bine îmbrăcat ca el, sau doar americanii. Mi-au răspuns că doar americanii şi că eram norocos pentru că spitalul unde aveam să mă duc era condus de americani şi aveam să mănînc bine. Doar auzind asta îmi simţeam inima crescînd în piept. Discuţia noastră s-a încălzit puţin şi am început să mă simt prost, căci pantalonii mei ruseşti erau atît de jegoşi. Mi-au spus că foarte curînd, în următoarele zece sau cincisprezece ore, vechii mei pantaloni aveau să fie arşi şi o să mi se dea pijamale curate. Cuvîntul "pijama" mi s-a părut ciudat de caraghios. Aveam să port pijamale. Asociam cuvîntul cu confortul.

Cei doi şi-au cerut iertare şi-au plcat la treburile lor. Mi-au spus să mă întind pe canapeaua din camera alăturată şi mi-au promis că o să mă trezească la sosirea ambulanţei. Cînd au ieşit au stins lumina. Am rămas întins, nemişcat, în întuneric. Deîndată ce ochii mis-au obişnuit cu el, m-am ridicat şi m-am dus la masă unde am găsit oala cu ghiveci, aproape golită. Am luat o lingură şi l-am mîncat pe tot. După asta m-am întins din nou pe canapea, gîndindu-mă la cît de ciudată fusese acea zi.

Mult mai tîrziu am auzit pe cineva bătînd la uşă şi strigînd. I s-a alăturat un cîine cu un lătrat gros. M-am întrebat dacă dormisem mult şi cît mai era pînă în zori. Lătratul cîinelui s-a transformat într-un urlet. Acasă văzusem cîini stînd pe picioarele dinapoi, uitîndu-se la lună şi urlînd. Cîinele ăsta a urlat şi-a urlat, pînă cînd cînd cineva a aruncat cu ceva în el şi la-njurat. Apoi s-a lăsat din nou tăcerea. Eram conştient de durerea pulsatorie din picior. Am auzit paşi în birou. Uşa încăperii mele s-a deschis şi s-a aprins lumina. Cei doi români stăteau la uşă. Am încercat să mă ridic, dar picioarele mă dureau din ce în ce mai rău. Cei doi m-au apucat de subţiori şi m-au aşezat pe canapea.

- De ce n-ai dormit pe asta? au spus.

Le-am răspuns că era prea moale.

Au clătinat din cap.

- A sosit ambulanţa. De-acum înainte e bine să te obişnuieşti cu lucrurile moi. Ar cam fi vremea să începi, m-au tachinat ei.

Apoi m-au întrebat dacă puteam să merg pînă afară.

— Sigur, ajutaţi-mă doar să mă ridic şi să merg cîţiva paşi. Odată cu aceste cuvinte m-am ridicat în picioare. M-am clătinat primii paşi şi durerea aproape mi-a întunecat vederea, dar odată ce-am trecut prin birou şi prin antecameră, afară pe coridor, am reuşit să merg drept. Eram curios să văd cum arată ambulanţa americană. Din ce aflasem pînă atunci despre America, tot ceea ce făceau acolo era mult mai bun decît produsele altor naţuni.

Afară, o lună în scădere atîrna deasupra capetelor noastre. Ambulanţa era joasă şi doar puţin mai lată decît un automobil obişnuit. Cînd am ajuns la poartă, de pe locurile dinfaţă s-au ridicat doi bărbaţi. Unul dintre cei doi români a vorbit cu ei. Am mers către spatele ambulanţei şi omul a deschis uşa. Înăuntru am văzut două paturi, cîte unul de fiecare parte, cu cearceafuri albe ca zăpada pe ele. Treapta de intrare în ambulanţă era destul de sus şi nu credeam că am să reuşesc să păşesc. M-a durut, dar am intrat. Apoi unul dintre americani a urcat în spatele meu. Mi-a făcut semn să mă întind pe patul din dreapta şi m-a prins cu nişte centuri peste piept. De sub pat a scos o pătură şi-o pernă. Cei doi români au mormăit ceva şi el a ieşit.

Au intrat şi şi-au luat la revedere. Mi-au strîns mîna şi au spus că o să încerce să afle de la ofiţerul de la Crucea Roşie cum stau cu picioarele. Au plecat. Uşa s-a închis şi, cu o zmucitură bruscă, am pornit.

CAPITOLUL XVIII

Cînd am deschis ochii, maşina era parcată în faţa unei clădiri uriaşe. Soarele strălucea. Doi bărbaţi stăteau lîngă targa mea. Unul dintre ei mă ajută să mă ridic. Deşi am strîns din dinţi, am simţit lacrimile curgîndu-mi pe obraji. Aş fi leşinat, dacă nu m-ar fi înşfăcat de braţe. Mă simţeam teribil de neajutorat. Nu puteam să înţeleg limba. Apoi m-am enervat pe slăbiciunea mea. Mi-am adunat toată voinţa şi m-am scututat din braţele lor. Puteam s-o fac. Au mers pe lîngă mine. Am intrat pe o uşă şi am mers de-a lungul unui culoar curat, strălucitor. N-am pre băgat în seamă lucrurile din jur. De fapt, ultimele cinci sau şase persoane pe care le întîlnisem erau înceţoşate în mintea mea. Chiar şi cei doi români. După ce trecusem graniţa brusca pierdere a ţelului în sine îmi amorţise simţurile.

Durerea şi slăbiciunea aproape mă orbeau. Eram în spital şi era bine. Mirosurile limpezi, curate, făceau ca galoşii şi pantalonii să pară şi mai murdari şi să miroasă şi mai ră_. Mă simţeam atît de mizer! Au tras un scaun sub mine. Am început să-mi scot galoşii şi pantalonii. După ce mi-am scos bandajele, cei doi doctori s-au aşezat pe jos şi s-au uitat la rănile mele urîte şi deschise. Au scuturat din cap şi-au vorbit cu funcţionarul Crucii Roşii. În germană, mi-au spus să mă dezbrac. Mi-am scos jacheta şi cele două cămăşi şi i-am lăsat cu cele trei perechi de pantaloni. M-au dus într-o altă încăpere şi unul dintre ei mi-a dat un mic pachet spunînd:

- *Seife*.

Am înţeles - săpun. Am desfăcut ambalajul şi mirosea atît de bine că am fost tentat să muşc din el. Scria "Palmolive" pe pachet şi era cea mai delicioasă bucată de săpun pe care o văzusem vreodată. Unul dintre aceşti oameni, care purta o pereche de pantaloni de culoare închisă, m-a dus într-o încăpere pardosită cu ceramică şi-a dat drumul la un duş. Mi-a explicat care era robinetul de apă rece şi care de apă caldă. Am păşit sub jetul de apă. El a ieşit şi a închis uşa. Apa a devenit reală şi caldă. Am stat pur şi simplu acolo şi-am lăsat-o să curgă asupra mea. Apoi mi-am amintit de bucata de săpun pe care-o ţineam în mînă. Am început să mă spăl pe gît, pe braţe, pe cap. Apoi să le frec. Am văzut murdăria curgînd de pe mine şi simţeam o asemenea plăcere că pur şi simplu nu vroiam să mă opresc. Pe măsură ce apa devenea din ce în ce mai caldă mă simţeam din ce în ce mai bine. Am început să-mi curăţ picioarele împrejurul rănilor. Rănile mă mîncau. Le-am frecat cu săpun, o dată şi încă o dată. Am văzut cîţiva păduchi purtaţi de apă. Rănile au început să sîngereze, dar nu le-am dat prea multă atenţie pentru că apa caldă curăţa sîngele. Mîncărimea era din ce în ce mai puternică. Nu mă puteam opri. Plăcerea pe care-o simţeam cînd mă scărpinam şi senzaţia apei fierbinţi curgînd pe spatele meu, era extaz curat. M-am scărpinat şi m-am scărpinat pînă mi-am dat seama că plîngeam. Plăcere. Plăcere şi durere. Am căzut în apa caldă şî mi-am pierdut conştinţa. Vag am auzit paşi. Mă ridicau. Ceva m-a ciupit de braţ. Apoi întuneric complet.

Am văzut neclar un tavan alb. Apoi am auzit muzică. Jazz. M-am mişcat puţin. Eram în pat. Aveam pe mine un fel de scurtă sau cămaşă şi nişte pantaloni. Prin două ferestre mari am văzut lumina zilei, din ce în ce mai puternică. Mi-am amintit înţepătura din braţ. Probabil că fuese o injecţie.

M-am ridicat sprijinindu-mă în mîini. În drapta mea mai erau alte două paturi şi de cealaltă parte a încăperii alte trei - şase în total. Toate erau ocupate. Doi dintre tovarăşii mei mă priveau. Unul dintre ei a apăsat o sonerie şi m-a întrebat dacă-mi era foame.

— Da, i-am răspuns. Tare, tare foame.

Mi-a vorbit în germană, dar avea un accent groaznic. Puteam să-l simt, deşi germana mea era şi ea destul de greoaie.

O lumină puternică s-a aprins în încăpere. Curînd după asta un bărbat a adus înăuntru un fel de cărucior pe roţi. Nu puteam să-mi cred ochilor ce vedeam pe el. Două ouă ochiuri cu slănină şi un castron cu ce păreau a fi bucăţele de coajă de pîine înmuiată în lapte. Am aflat mai tîrziu că erau fulgi de porumb. Am mîncat mai întîi ouăle, pentru că celălalt fel părea a fi desert. Pe tavă mai era pîine prăjită şi unt. Am pus şunca pe pîine şi am mîncat-o cu ouăle. Avea un gust atît de delicios - dar fusese atît de puţină! Nu mîncasem un ou de doi ani. În castronul cu acele lucruri înmuiate trbuie să fi fost nişte zahăr. Deoarece mîncam aşa de repede, castronul se goli în curînd şi restul mîncării de pe tavă se isprăvi. Mi-era şi mai foame decît îmi fusese la început. Am privit în jur şi-am văzut că ceilalţi cinci pacienţi erau serviţi la fel. Unul dintre ei era negru. Altul, pe diagonala locului unde mă aflam, a aprins o ţigare şi apoi a ciugulit puţin din castronaş. După asta şi-a înfipt ţigara aprinsă în galbenul minunat al unui ou ochi şi şi-a întors dezgustat privirile. Nu-mi venea să-mi cred ochilor! Mi-am zis că poate mă aflam într-un spital de nebuni şi oamenii ăştia nu erau sănătoşi. Doar nebunii făceau ceea ce făcuse el. Nu-mi venea să cred. Dar se afla acolo dinaintea ochilor mei - Ţigara înfiptă în ou ca o săgeată într-o ţintă!

Tăvile au fost luate şi pacientul care era chiar în patul din faţa mea mi-a făcut cu ochiul. A tras sertarul noptierei, a scos o portocală şi a aruncat-o pînă la mine. Am prins-o şi m-am uitat întrebător la el. El a rîs şi mi-a făcut semn: "De mîncare, mănînc-o!" Îmi dăduse într-adevăr o portocală. Un dar. Brusc, mi-a plăcut foarte tare. Părea prietenos şi deschis. Pentru un timp, am mirosit, doar, portocala. în cele din urmă am curăţat-o şi am mîncat-o. Era atît de delicată! Parfumul şi gustul ei erau ca o

mirodenie a îndepărtatului Orient. Nu văzusem niciodată un portocal, dar citisem despre livezile de portocali.

Am pus cojile de-o parte şi le-am mirosit din timp în timp. Pe noptieră aveam o scrumieră şi un prosop alb ca zăpada. Perna pe care îmi odihneam capul era alb-strălucitor şi am observat că locul unde-mi aşezasem capul se murdărisem deja. Atunci mi-am amintit duşul pe care-l făcusem, plăcerea apei fierbinţi şi săpunul care-mi fusese dat. Unde era săpunul pe care-l ţinusem în mîini cînd leşinasem? Nu-l vedeam pe noptieră. M-am simţit stînjenit să întreb, căci oamenii aceştia îmi dăduseră deja prea multe lucruri.

Am dat aşternutul la o parte de pe picioare, căci vroiam să văd cum arătau rănile pe care le scărpinasem atît de tare sub duş, dar erau badajate cu un bandaj alb ca zăpada. Am descoperit că aveam o bucată de leucoplast pe piept. Cei doi români nu exageraseră. Într-adevăr, avuseseră grijă de mine.

Camera pe care o împărţeam cu ceilalţi cinci pacienţi era vopsită alb şi strălucea de curăţenie. Pînă acum mîncasem împărăteşte, deşi porţiile fuseseră mici. Mă simţeam tare bine, dar toată această curăţenie mă uluia. Mîinile îmi erau încă murdare. Crăpăturile din piele erau negre şi aveam bătături negre. Mi-am pipăit părul. Era crescut în neorînduială.

Pe măsură ce descopeream aceste lucruri şi mă gîndeam ce-ar trebuit să fac ca să arăt măcar pe jumătate a om civilizat, a intrat în încăpere ofiţerul de la Crucea Roşie. Era unul dintre cei care fusese de faţă la sosirea mea de ieri şi vorbea germana.

— Ce-ţi fac picioarele? m-a întrebat.

I-am răspuns că nu mă simţisem niciodată mai bine ca atunci şi că nici măcar nu mi le mai simţeam. L-am întrebat dacă era semn bun sau rău. A spus că nu se pricepea prea mult la medicină. Apoi mi-a dat un pieptene şi a scos nişte hîrtie şi plicuri din servietă, spunînd:

- Aici ai adresa spitalului. Acum poţi să scrii acasă părinţilor tăi şi să le spui că trăieşti şi că eşti îngrijit. Uite şi un creion.

A pus toate lucrurile pe noptieră. Aveam acum un pieptne minunat, de un negru strălucitor, hîrtie albă şi plicuri.

Ofiţerrul s-a apropiat de pacientul care stătea în faţa mea, cel care-mi dăduse portocala, şi a început să discute cu el. Îi explica, probabil, cine eram şi de unde veneam, pentru că, după ce a plecat, omul mi-a zîmbit şi mi-a spus că îl chema Richard. I-am spus că pe mine mă chema Vania. Richard a zis că nu trebuia să mă feresc să îi vobesc. în felul ăsta el putea să-şi îmbunătăţească germana, iar eu să-nvăţ engleza.

Au intrat doctorii. Au venit la patul meu şi unul dintre ei şi-a pus mîna pe creştetul meu şi m-a ciufulit prieteneşte. Un altul s-a apropiat cu o sacoşă pe care-a pus-o pe podea. A scos nişte lucruri din ea - o foarfecă, un pieptene şi o maşină de tuns - mi-a pus un prosop în jurul gîtului şi a început să mă tundă. În timp ce o făcea, a spus că în după-amiaza aceea o să mi se facă o baie minunată, baie, nu duş. M-a întrebat dacă simţeam vreo durere în picioare. Am răspuns *nu*. A sus că asta era bine. Doctorii au plecat.

Puţin după asta, frizerul a terminat tunsul şi a plecat fără să spună un cuvînt. Din pricina părului scurt, simţeam fiori de răcoare la gît pînă cînd m-am obişnuit.

A venit amiaza şi-au început să servească prînzul. Un castron cu supă de pui, trei felii dintr-o extraordinară friptură de vacă, piureu de cartofi cu sos, morcovi fierţi, cîteva piersici, o bucată de prăjitură şi lapte. A fost atît de bun! Tava mea s-a golit înainte ca ceilalţi pacienţi să-şi poată isprăvi supa. O tînără soră americană se afla în încăpere şi se uita la mine de parcă aş fi venit de pe Marte. Richard i-a spus ceva şi ea a ieşit ca să se întoarcă în cîteva minute cu trei bucăţi de prăjitură şi două pahare cu lapte.

Am mîncat prăjitura dar asta n-a făcut decît să-mi sporească foamea. Richard a venit pînă la mine şi m-a întrebat dacă-mi plăcea ciocolata. Ce întrebare! I-am spus că de obicei îmi plăcea foarte mult, dar nu mai gustasem nici o bucăţică de doi ani. A spus s-aştept o clipă, şi-a pus un halat care fusese aşezat pe patul lui şi a ieşit în coridor. S-a întors zece minute mai tîrziu şi a aşezat pe patul meu două batoane de ciocolată. Pe ambalajul unuia scria *Baby Ruth.* Aveau un gust amestecat de nucă şi sirop şi ciocolată care părea un vis. După ce-am înghiţit cele două bucăţi, Richard m-a întrebat cîte aş putea să mănînc. Eram stînjenit, dar am spus adevărul - cam 50.

Mai tîrziu l-am întrebat unde era toaleta. M-am ridicat, dar după cîţiva paşi, am simţit săgeţi de durere. A spus să m-aşez pînă cînd îşi pune el papucii. Apoi m-a ajutat să merg pînă la toaletă. Era chiar lîngă camera noastră.Perţii erau placaţi cu faianţă şi strălucea de curăţenie. M-am uitat în compartimentele duşurilor şi am văzut uluit în fiecare dintre ele cîte o bucată de săpun lăsat în apă. Era o crimă. Am luat toate cele trei bucăţi, le-am înfăşurat în hîrtie de toaletă şi le-am pus în sertarul noptierei mele. Două erau verzi iar una albă. Miroseau a parfum fin. Dacă cineva ar fi întrebat ce s-a întîmplat cu săpunul l-aş fi dat înapoi, dar nu puteam să stau şi să văd cum se risipeşte topindu-se în apă.

A venit o soră şi m-a chemat să fac baie. Avea totul pregătit. M-a dus într-o încăpere ca cea pe care abia o văzusem, doar că în loc de compartimente cu duşuri avea două căzi mari. Una dintre ele era plină cu apă limpede şi o bucată mare de săpun plutea în ea. Nu văzusem pînă atunci săpun plutind. Chiar şi cel mai bun săpun pe care-l avusesem în România se ducea imediat la fund cînd îmi scăpa din mînă. Sora a plecat şi a spus că se va întoarce cu doctorul ca să se uite la picioarele mele. M-am scos tot de pe mine, cu excepţia pantalonilor, şi am băgat degetul în apă. Era exact la temperatura potrivită. Atunci a venit doctorul şi mi-a desfăcut bandajele. Rănile îmi erau acoperite cu un fel de alifie. Habar n-aveam ce era, dar era într-adevăr calmantă, pntru că nu mă durea nimic decît cînd mergeam. Doctorul a spus că rănile arătau mult mai bine.

- Stai în baie cel puţin treizeci de minute şi freacă-te bine pe tot trupul. Dar nu te scărpina şi nici măcar nu-ţi atinge picioarele!

Aşa că mi-am scos pantalonii şi am păşit în apă. Mă simţeam minunat. Dotorul probabil că văzuse plăcerea de pe chipul meu pentru că a chicotit, a luat apă în pumni şi i-a dat drumul în creştetul meu. A făcut asta de cîteva ori. Nu vorbea bine germană dar îmi plăcea mai mult decît celălalt. A spus că trebuia să plece, dar că puteam să stau acolo cît vreau. Dacă vroiam, puteam să fac o baie în fiecare zi, dar trebuia să îi promit că n-aveam să-mi ating sau să-mi scarpin rănile, ci să las partea asta în grija lui. Spunînd asta m-a lăsat în acea apă încîntător de fierbinte. M-am gîndit la groaznicele zile reci, momentele din zilele evadării cînd fusesem aproape de-a îngheţa, la zilele de iarnă din lagăr. O, cum s-ar fi bucurat Omar de-o astfel de baie fierbinte, de cincizeci de tăvi cu mîncare, de un pat curat cu aşternuturi albe, apretate şi trei zile de somn liniştit, urmate de încă cincizeci de tăvi cu mîncare, în timp ce ar fi stat cufundat într-o apă fierbinte, scoţînd murdăria din trup şi frigul din oase! Oh, cît de mult i-ar fi plăcut! Omar uriaşul! Omar care mă salvase din mină!

Stînd aşa, apa se răcise. Am mai dat drumul la apă caldă în cadă şi am început să mă frec pe cap, pe gît şi pe trup. Era încă destulă murdărie în mine. Apa a devenit neagră, aşa că m-am ridicat, am lăsat-o să curgă şi-am umplut din nou cada. M-am spălat din nou şi mi-am spălat încet rănile cu săpun şi apă. Nu mă mai dureau aproape deloc. M-am ridicat şi m-am şters. Atunci a venit din nou doctorul, urmat de un asistent care împingea un cărucior. Mai întîi a întins nişte alifie pe tăietura de pe peipt, care arăta şi ea mult mai bine. Apoi un strat gros pe amîndouă picioarele şi le-a bandajat mult mai bine. M-am întors înapoi în cameră şi-am observat că patul avea aşternuturi curate. Richard m-a întrebat cum mă simt.

— Minunat, i-am răspuns. Doar că sînt tot flămînd.

A fost uluit de asta. Se putea vedea pe faţa lui. M-am simţit brusc foarte obosit. M-am întins pe pat, am tras peste mine aşternutul apretat şi pătura şi-am adormit imediat.

Cineva m-a înghiontit. Mirosea a mîncare. Era deja seară. Pe noptiera mea se afla o tavă cu o mulţime de lucruri bune: un castron cu supă de pui cu orez, tăiţei cu bucăţi de carne şi-un sos gros, piersici şi-o bucată de prăjitură şi lapte. O cină regească, mi-am zis. Am mîncat tot şi-mi era mai foame ca înainte.

Am încercat să îndepărtez mîncarea din gîndurile mele. Cînd am pus tava goală înapoi pe noptieră, am văzut hîrtia şi creionul pe care ofiţerul mi le dăduse mai devreme. Ştiam că trebuia să scriu o scrisoare acasă, dar nu le puteam spune ce mi se întîmplase de fapt. Era totul atît de complicat şi putea doar să-i îngrijoreze mai mult.

Pînă la urmă am scris doar că muncisem foarte greu în Rusia, într-o mină, dar evadasem pentru că nu-mi plăcuse prea mult. În acel moment mă odihneam într-un spital american. Am pomenit cît de bună era mîncarea şi am sfîrşit spunînd că sper că erau sănătoşi şi că îmi vor scrie deîndată, inclusiv sora mea. Am semnat-o *al vostru fiu* şi apoi am adăugat un P.S. pentru cîinele meu Tufi şi pentru toţi prietenii şi rudele. Am citit-o încă o dată. Nu părea prea rea, aşa că am pus-o în plic, pe care l-am lipit şi am scris adresa. Trebuia să-l rog pe doctorul cel binevoitor, dimineaţa, să pună un timbru pe ea şi să o pună la poştă.

Restul pacienţilor vorbeau şi ascultau muzică la radio. Cineva a început un joc de cărţi. Din ce fel de ţară veneau ei, unde hrana era considerată atît de neimportantă?! Vorbeau şi rîdeau şi din gesturile lor am putut să înţeleg că vorbeau despre femei. Unul dintre ei rîdea în hohote puternice şi mesteca într-una. Mai tîrziu am aflat că mesteca un fel de gumă.

M-a furat somnul şi am visat lagărul şi bătăile brutale pe care le primisem de la paznicul cel sadic. Cumva era şi tatăl meu amestecat şi se lupta cu cel care înfipsese ţigareta în gălbenuşul oului. Se băteau pentru o mulţime de ouă cu ţigarete infipte în ele. Mă întrebam dacă se luptau pentru ţigări sau pentru ouă. Dintr-odată m-am simţit foarte, foarte ameţit. M-am trezit şi-am început să plîng. Luminile din încăpere erau stinse. Atunci am înţeles că mă aflam în acel minunat spital. Nu vroiam ca cineva să mă vadă plîngind, aşa că mi-am pus papucii şi am plecat la toaletă. Nu simţeam nici o durere în picior. M-am privit în oglindă şi mi-am şters lacrimile de pe faţă. în timp ce-mi priveam chipul, am descoperit că nu arătam deloc rău aşa tuns. Aveam o mulţime de cute pe faţă dar cînd zîmbeam arătam mai bine. N-aveam nici un motiv să mă simt rău, căci ororile erau de domeniul trecutului. Eram puternic şi eram sigur acum că doctorul cel bun, care îmi ciufulise părul cînd stăteam în cadă, avea să-mi salveze picioarele.

Cînd am plecat de la toaletă mă simţeam mult mai bine. În dimineaţa următoare, doctorul m-a trezit şi a pus o periuţă nouă, strălucitoare şi un tub de pastă de dinti pe noptieră. Mi-a spus că erau ale mele şi că ar fi trebuit să le folosesc. După aceea m-a întrebat cum am dormit, fiindcă auzise că aveam coşmaruri şi că dormeam agitat. I-am răspuns că avusesem un vis foarte rău, dar că după ce se isprăvise dormisem foarte bine. Eram sigur că Richard sau altcineva auzise suspinele mele şi îi spusese. Îmi era ruşine. În timpul acelei perioade grele nu plînsesem nici măcar odată, iar aici, uunde aveam un tratament atît de bun, plîngeam.

Curînd după plecarea doctorului sora mi-a adus cîteva reviste. Erau ilustrate şi una dintre imaginile de-acolo prezenta New-York-ul. Am rămas uluit de zgîrie-norii şi de clădirile înalte. Părea într-adevăr că zgîrie cerul. Incredibil! M-am întrebat dacă toţi oamenii din acest oraş uriaş îşi înfigeau ţigările în ouăle ochiuri şi nu înţelegeau cît de importantă era hrana.

Unele dintre ilustraţii arătau case minunate şi peluze, lacuri şi piscine, femei frumoase şi nişte foarte strălucitoare automobile prelungi. Apoi am descoperit o fotografie a unei prăjituri de ciocolată şi-mi venea să mănînc hîrtia pe care era imprimată. A trebuit să dau pagina. Am răsfoit revistele, dar nu

puteam să-mi iau gîndurile de la prăjitura aceea. Aproape-i simţeam aromal. În cele din urmă m-am întinspe spate şi m-am gîndit la zilele de dinainte de război din România.

Următorul lucru de care-mi amintesc este prînzul. Richard mi-a dat prăjitura lui şi-a spus că avea să încerce să-mi mai facă rost de nişte ciocolată. M-am gîndit că, într-adevăr, trebuie că îi eram simpatic.

Curînd după masă, doctorul a venit şi am mers cu el în camera cu căzile de baie. A dat drumul la apă şi mi-a desfăcut bandajele de pe picioare şi de pe piept. A spus că i se părea că lucrurile merg mai bine. Am intrat în cadă. Totul părea să se dizolve pur şi simplu - amărăciunea, murdăria şi mizeria.

Cărbunele cel negru ieşea din crăpăturile pielii mele, încet dar sigur. După încă cinci sau şase băi ca aceea, mai rămîneau bătăturile de pe mîini, dar n-aveau să mai fie negre. Mîinile mele aveau s-arate ca mîinile unui muncitor din afara minei. Ori de cîte ori scuipam saliva era neagră, dar în cele din urmă şi asta avea să treacă.

Doctorul s-a întors cu un asistent care împingea un cărucior. M-am şters. Mi-au bandajat picioarele şi pieptul şi le-au uns cu alifie. Am primit o perche de pijamale curate şi doctorul mi-a spus *boy*, şi mi-a spus ce-nseamnă. A zis:

— *Back to bed, my boy!*

Imi plăcea cum suna. Cînd am intrat în pat l-am văzut pe Richard zîmbind. S-a ridicat şi a arătat cu degetul noptiera mea. Pe ea se aflau două cutii. Pe capacul uneia scria *BABY RUTH* iar pe cealaltă *CLARK*. Le-am deschis: amîndouă erau pline cu batoane de ciocolată. M-am întors şi m-am uitat la Richard. Eram puţin înspăimîntat, căci mi se părea a fi un om foarte bogat. A zîmbit.

— Mănîncă-le, sînt ale tale.

Am murmurat "mulţumesc" şi le-am scos din cutie, una cîte una, ca să le număr: douăzeci şi patru de bucăţi de *Baby Ruth* şi douăzeci şi patru de bucăţi de Clark. Am încput să le mănînc. Erau la fel de delicioase. Cred că cele pe care scria *Baby Ruth* erau mai mari decît batoanele de *Clark*.

În timp ce mîncam, am realizat că pe măsură ce desfăceam hîrtia în care erau înfăşurate batoanele, la fel de repede le şi mîncam. Miscărle gurii şi mîinilor mele deveniră din ce în ce mai iuţi. Poate că mă temeam că cineva o să mi le ia, dar cînd m-am uitat în sus, cu gura plină de ciocolată, toţi pacienţii mă priveau şi zîmbeau. N-aveau să mi le ia, am hotărît aşa că mi-am încetinit mişcările. Dar tot mîncînd astfel, nu putau să-mi ajungă la nesfîrşit. Patul meu a fost în curînd acoperit cu ambalaje goale şi Richard a zis că ar trebui să mă opresc. M-am întors şi m-am uitat la el. Arătă la stomacul meu spunînd *sick*. Nu l-am băgat în seamă şi-am început din nou să mănînc mai iute. S-au pornit cu toţii sa rîdă, dar de data asta n-am mai ridicat privirile; mîncam - mestecam şi înghiţeam ciocolata.

Richard s-a ridicat şi-a ieşit în grabă din încăpere şi eu m-am grăbit şi mai tare. Trebuia pur şi simplu să pun la loc sigur toată ciocolata asta înainte ca cineva să mi-o ia. Îmi mai rămăseseră cîteva batoane, cînd am auzit paşi. Erau doctorul, sora şi Richard. Am înghestuit ultimul baton în gură şi l-am mestecat. Mîinile îmi erau pline de ciocolată, aşa că am lins cu grijă fiecare deget. Am început să culeg resturile de hîrtie colorată şi să le pun în cutiile goale. Doctorul vorbea ceva cu Richard. Cîţiva dintre ceilalţi pacienţi aveau şi ei de spus cîte ceva. În cele din urmă doctorul mi-a zis că toţi pacienţii din camera mea îmi făcuseră cadou acea ciocolată, dar că n-ar fi trebuit s-o mănînc pe toată deodată, pentru că puteam să mă-mbolnăvesc.

— Credeţi, într-adevăr că o să mă-mbolnăvesc de la ciocolată? Nu era bună?

— Desigur că era bună! Dar ai mîncat patruzeci şi opt de batoae şi asta o să-ţi facă rău.

- Un baton e foarte mic, doctore, nu cred c-o să mă îmbolnăvesc.

Mi-a pipăit stomacul şi i-a dat surorii nişte instrucţiuni, apoi mi-a spus că o să-mi dea ceva care o să mă facă să vomit.

— Chiar acum? am întrebat. Acum, cînd abia am isprăvit? Eram nedumerit de toată această agitaţie. O să vărs *toată* ciocolata?

Cînd a zis *da*, am spus că n-o să iau acel *ceva*. Şi putea să vadă că chiar aşa aveam să şi fac.

— De ce mi-au dat-o dacă acum vor s-o vărs?

A ridicat din umeri, s-a uitat neajutorat la Richart, apoi a plecat. Sora se uită la mine, clătină din cap şi plecă după doctor. M-am întins în pat nedumerit.

Pacienţii continuau să se uite la mine. Ce făcusem?

Bineînţeles că nu m-am îmbolnăvit şi mi-am mîncat cina ca şi celelalte mese, ceea ce a nedumerit pe toată lumea. N-am vomat şi nici n-am alergat la toaletă. Mă întrebam la ce se aşteptau. Poate că încercaseră să mă otrăvească cu ciocolată. Speram că mai aveau otravă din asta. Cu toată ciocolata aceea în mine, mă simţeam ca un rege.

La următoarea vizită i-am spus doctorului că, pe zi ce trece, mă simt din ce în ce mai bine. A zîmbit doar şi a spus că ar trebui să mă pregătesc pentru baia obişnuită de după-amiază. Chiar înaintea mesei deprînz am strîns destul curaj ca să-l întreb pe Richard dacă patruzeci şi opt de batoane de ciocolată erau foarte scumpe şi dacă mai era supărat pe mine pentru că le mîncasem pe toate odată. Mi-a raspuns că nu era supărat pe mine, dar că n-ar fi crezut vreodată că cineva putea fi atît de înfometat încît să fie în stare să mănînce patruzeci şi opt de batoane de ciocolată odată. Fusese îngrijorat de teamă că aş fi putut să mă îmbolnăvesc, dar cînd văzuse că nu se întîmplase nimic, înţelesese că o asemenea foame trebuie să fie un lucru teribil. De aceea nu spusese nimic. Mi-a zis că nu trebuia să-mi fac griji în privinţa preţului. Dar i-am spus că vroiam doar să ştiu preţul unui baton de ciocolată şi salariul unui soldat, astfel încît să pot face o comparaţie între salariul unui soldat american şi cel al unui soldat de-acasă, din România. A zis că salariul lui era de aproape o sută douăzeci şi cinci de dolari pe lună, dar că un soldat obişnuit primea aproape nouăzeci şi opt pe lună. Batoanele de ciocolată, ca cele pe care mi le dăduse, costau cinci cenţi fiecare. Cînd am întrebat cît de mulţi cenţi intrau într-un dolar, mi-a spus că o sută. Nu-mi venea să-mi cred urechilor. Un soldat putea să-şi cumpere două mii de batoane de ciocolată din salariul pe-o lună! Cînd l-am întrebat preţul unei bucăţi de săpun a zis: cinci cenţi. Asta era într-adevăr ceva! Cu leafa lui, Un soldat putea să-şi permită să trăiască ca un rege aici, în Germania. Mîncarea americană era împărătească şi uniformele lor erau cele mai bune pe care le văzusem. Pur şi simplu nu-mi puteam imagina ce fel de standard de viaţă aveau în acea ţară a minunilor.

Trecuse aproape o săptămînă de cînd scrisesem acasă cînd, într-o dimineaţă, pe la unsprezece, a intrat doctorul cu o scrisoare în mînă. Era într-un plic albastru, pe care l-am recunoscut imediat ca fiind asemănător cu cele din papetăria tatălui meu. Din cîte-mi aminteam folosise întotdeauna acele plicuri albastre. L-am luat din mîna doctorului. În faţa ochilor aveam scrisul apăsat al tatei. Numai el scria aşa.

Am deschis cu grijă scrisoarea şi am scos două pagini. Una era de la el, cealaltă de la mama.

Tata începea: "Dragul meu fiu..." şi pe măsură ce citeam simţeam lacrimile în ochi. Eram conştient că doctorul stătea la capul patului, privindu-mă. Trebuie că a sesizat stînjeneala mea şi era îndeajuns de inteligent să înţeleagă că acel moment îmi aparţinea şi că vroiam să fiu singur. A plecat fără să spună o vorbă. Am continuat să citesc. Am citit scrisoarea mamei şi le-am recitit din nou pe amîndouă. Stăteam întins pe spate şi simţeam toată durerea şi bucuria din mine, în acelaşi timp. Am revăzut din nou chipul tatei, aşa cum îl văzusem in gară, la cîţiva metri de vagonul de marfă în care fusesem încuiat. Mi-am amintit mulţimea de oameni care plîngeau şi durerea netăinuită de pe chipul lui. Mă întrebam dacă aveam să-l mai văd vreodată.

Scrisoarea spunea că părinţii mei trăiau şi erau sănătoşi. Nu spunea, într-adevăr, prea multe despre ei, exceptînd doar că timp de doi ani îndelungi aşteptaseră plini de speranţă un semn de viaţă de la mine. Mama vroia să ştie cum mă simţeam, ce greutate aveam, dacă aveam haine şi tot nesfîrşitul şir de întrebări pe care numai o mamă poate să i le pună fiului. Tata îmi dădea adresa unchiului - doctorul. Îi scrisese deja şi îmi spunea să-i scriu de asemenea cît de curînd puteam.

Am rămas întins în pat. Dintr-o dată căpătasem mult mai multă încredere. Ştiam că lucrurile nu erau aşa cum fusese înaite de război, dar stabilisem o legătură cu tatăl meu şi părea să fie îndeajuns ca să-mi dea o senzaţie de forţă pe care n-o avusesem înainte. În timp ce mă gîndeam la tata şi la ultimele clipe în care-l văzusem, s-a întors doctorul şi m-a întrebat cum mă simţeam.

— Mă simt mult mai bine, am spus. Părinţii mei sînt amîndoi în viaţă şî sănătoşi şi-am să le scriu din nou la noapte.

— Asta-i bine, a sus. Scrie-le des şi spune-le să nu-şi facă griji în privinţa ta, pentru că eşti îngrijit bine şi picioarele or să se vindece în curînd, n-or să mai rămînă decît cîteva cicatrici.

Nu ştia că nu le spusesem nimic alor mei despre rănile de la picioare. N-avea sens să-i îngrijorez cu un lucru în privinţa căruia nu puteau face oricum nimic.

— N-ai putea să-mi dai timbrele de pe plic? m-a rugat doctorul. Vezi, eu colecţionez timbre şi acestea sînt foarte interesante.

Am luat plicul şi i l-am întins. Era un lucru pe care puteam să-l fac. I-am spus că o să-i dau fiecare timbru pe care îl primeam cît timp eram în spital. Am hotărît ca, în scrisoarea mea următoarea, să-l rog pe tata să-mi trimită cîteva dintre cele mai noi şi, aşa cum îl ştiam, avea să-mi trimită o colecţie excelentă.

O săptămînă mai tîrziu am primit o altă scrisoare de-acasă. De data asta purta veşti proaste. Ai mei îmi scriau că sora mea, care era cu doi ani mai mare, murise. Fusese luată de acasă şi trimisă în Donbas cîteva săptămîni după ce fusesem ridicat de pe stradă. Partea tristă era că fusese trimisă într-un lagăr aflat doar la o sută de kilometri de al meu. Dacă ar fi fost cu mine aş fi putut, poate, s-o ajut. Dar acum era prea tîrziu. Dintr-o dată, pentru prima dată de luni de zile, mi-a fost cumplit de dor de ea.

Tata mi-a scris că aflaseră de moartea ei doar la trei zile după ce primiseră scrisoarea mea. Murise de doi ani. Speram că nu suferise prea mult. Tata-şi încheia scrisoarea spunînd că acum eram singurul lor copil.

"Ne-ai supravieţuit. Trebuie să rămîi liber. Nu poţi să rişti să te-torci acasă pînă ce lucrurile nu sînt sigure. Mama ta şi cu mine trebuie să aşteptăm. Pentru un timp sîntem fericiţi că te ştim în viaţă şi bine îngrijit."

Am pus scrisoarea de-o parte şi Richard m-a întrebat dacă ceva nu era în regulă acasă.

- Nu. Mă simt doar neplăcut pentru că nu pot să îmi văd părinţii.

Nu vroiam să le spun celorlalţi pacienţi despre sora mea: se purtaseră atît de frumos cu mine şi vroiam să creadă că sînt fericit. Am mers la baie ca să evit alte întrebări. Gîndindu-mă cît de greu îmi fusese să supravieţuiesc iarna în lagăr, am realizat cît de greu, infinit mai greu, trebuie să fi fost pentru o fată, pentru că acasă, cînd fusesem ridicat, fusesem voinic şi puternic. Lipsa de speranţă a situaţiei ei, înainte de a muri, munca grea şi lipsa de hrană, trebuie să fi fost cumplite.

Am rupt scrisoarea încet în bucăţele mici. Pentru prima dată am înţeles că s-ar putea să treacă ani pînă să mă întorc acasă.

Tîrziu, mult mai tîrziu, în pat, scrisoarea de-acasă, tatăl, lagărul, Omar, lunga călătorie de-a curmezişul unei jumătăţi de Europă, toate mi s-au înşiruit prin minte ca într-o străfulgerare. Scăpasem dintr-un loc care părea destul de aspru, în special în privinţa foamei şi a frigului, dar mi-ar fi plăcut acum să mă uit în ochii tatălui meu şi şa-i spun că avea dreptate; că dacă mă întorceam înapoi în

România aş fi fost prins din nou, şi m-am cutremurat amintidu-mi cît de necruţători erau paznicii cuprizonierii evadaţi.

Eram sigur că ar fi înţeles că nu vroiam să fiu trimis din nou în acea Mină 28 sau într-alta asemănătoare şi că i-ar fi explicat mamei şi că şi ea ar fi înţeles. Dar trebuia să treacă atît de mult pînă să-i văd din nou, chiar şi pentru o singură zi!

Pacientul care-mi dăduse ciocolata s-a ridicat şi-a plecat la toaletă. După ce s-a întors m-am gîndit cît de lipsiţi de grijă erau aceşti soldaţi americani. Cît de bine trebuie să fie să te simţi liber de orice griji, aşa cum păreau să fie. Trebuia să învăţ limba lor şi să fiu în stare să mă uit cu indiferenţă la o farfurie cu mîncare, aşa cum făceau ei. Apoi poate aş fi putut ajunge la una dintre bazele lor militare şi de-acolo în America. Odată acolo, dacă aveam să fiu prins, i-aş fi rugat să mă lase să lucrez într-una din minele lor de cărbune. Eram un miner bun şi dacă diferenţa dintre minele ruseşti şi cele americane era ca diferenţa dintre spitalul rusesc şi cel în care eram, totul ar fi fost ca într-un vis minunat. Aş fi muncit din greu şi aveau să le placă de mine. Aveam să economisesc cîştigul şi poate aveau să mă lase să-mi aduc mama şi tatăl în America.

Nu făcusem nimic rău, puteau să mă lase să fac asta. N-avea cum să pricinuiască vreun rău cuiva.